

VI. évfolyam.
1928.

5. szám,
május.

MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE

SZERKESZTI ÉS KIADJA A M. KIR. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL.

Megjelenik havonta.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 10 pengő
Félévre 5 " "
Közhev. / 1 évre. 6 " "
közalk. / félévre. 3 " "

Igazgató:

KOVÁCS ALAJOS dr.
h. államtitkár, a M. Tud. Akad. I. tagja.

Szerkesztő:

DOBROVITS SÁNDOR dr.
miniszteri osztálytanácsos.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest,
II., Keleti Károly-utca 7.

TELEFON: Aut. 500-20.

TARTALOM:

	Old.		Old.
Terület és népesség.			
Magyarország népmozgalma az 1928. év I. negyedében	455	<i>Fekete Sándor</i> : A tanyai csecsemővédelem.	
A fővárosi iparostanoncügy társadalompolitikai problémái. — <i>Afra Nagy János</i>	457	<i>Josef Sinz</i> : Die Sanierung Ungarns.	
Mezőgazdaság.			
Takarmánytermelésünk	475	<i>Walter Schöne</i> : Zeitungswesen und Statistik.	
Az 1928. évi termés	479	Könyvtári szaporulat	536
Magyarország.		Folyóiratszemle	538
Külföld.		Egyéb.	
Ipar.			
A magyar cukoripar és annak nemzetközi vonatkozásai. — <i>Bene Lajos</i>	481	Régi statisztikai adatok	541
A pécsvidéki szénmedence termelése	492	Családi állapot.	
Kereskedelem és közlekedés.			
Magyarország külkereskedelme az 1928. év első negyedében. — <i>Kádas Károly dr.</i>	492	Magyar Statisztikai Társaság	543
Magyarország külkereskedelme 1928 április havában	501	Előadói ülések.	
Magyarország hajózási viszonyai 1927-ben. — <i>Várszeghy János dr.</i>	503	<i>Fodor Ferenc</i> : A mezőgazdasági termelés színvonala Magyarországon a néprajzi és népsűrűségi viszonyok alapján.	
A tengerhajózás fejlődése a világháború után. — <i>Somogyi József dr.</i>	509	<i>Gerevich Zoltán</i> : A statisztika a diplomácia szolgálatában.	
Nemzetközi póstaadatok	521	VI. rendes évi közgyűlés.	
Konzuli jelentések.			
Sz. H. Sz. állam	524	Pécsi ünnepi ülés.	
Bajorország	532	<i>Kovács Alajos</i> : Emlékezésed Vizaknai Antalról.	
Irodalmi Szemle.			
Könyvismertetések	534	<i>Laky Dezső</i> : Emlékezésed Buday Lászlóról.	
		<i>Thirring Gusztáv</i> : Elnöki megnyitó.	
		<i>Kresz Károly</i> : A magyar hitelviszonyok.	
		<i>Mutschenbacher Emil</i> : A mezőgazdaság válsága.	
		Kisebb közlemények	563
		Amerikai Statisztikai Társaság.	
		Személyi hírek. (<i>Jungermann dr.</i> — <i>Ayres P. L.</i> , <i>Buzek J.</i> , <i>Uány Yule Gy.</i> , <i>Wagemann E.</i> — <i>Michaykoff D.</i> — <i>Bleicher Henrik †</i>).	
		Összefoglaló helyzetjelentés.	565
		Némozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzügyi be- tétel. — A részvények értéke. — Fizesé- telenségek. — Váltóóvások. Gazdasági jelzőtábla. Rajzok a gazdasági jelzőtáblához. (Népmoz- galom. — Széntermelés. — Külkereskedelmi for- galom. — Csődök és egyességek. — Gépjár- műállomány. — Rádióengedélyesek.	

Utánnymás csak a forrás megjelölésével van megengedve.

Ára: 1 pengő 50 fillér.

VIe année.
1928.

REVUE

N° 5.
Mai.

HONGROISE DE STATISTIQUE

RÉDIGÉE ET PUBLIÉE PAR L'OFFICE CENTRAL DE STATISTIQUE DU ROYAUME DE HONGRIE.

Paraît chaque mois. — Abonnement :
Hongrie.

Un an 10 pengős
6 mois 5
Etranger, port compris.
Un an 12 pengős
6 mois 6

Directeur :
Dr ALOYSE KOVÁCS
sous-secrétaire d'Etat, membre corresp. de
l'Académie Hongroise des Sciences.

Rédacteur :
Dr ALEXANDRE DOBROVITS
conseiller de section.

Rédaction et administration :

Budapest,
II., Keleti Károly-u. 7.

Téléphone: Aut. 500—20.

SOMMAIRE :

	Page		Page
<i>Territoire et population.</i>		<i>Revue littéraire.</i>	
Mouvement de la population de la Hongrie dans le 1 ^{er} trimestre de 1928	455	Chronique de livres	534
Les problèmes de politique sociale des conditions des apprentis industriels de Budapest. — <i>Jean Afra Nagy</i>	457	<i>Alexandre Fekete</i> : De la protection des enfants de moins de un an des hameaux. <i>Josef Sinz</i> : Die Sanierung Ungarns. <i>Walter Schöne</i> : Zeitungswesen und Statistik.	
<i>Agriculture.</i>		Accroissement de bibliothèque	536
Production de fourrages en Hongrie	475	Revue	538
La récolte de 1928	479	<i>Autres.</i>	
Hongrie. Etranger.		Données statistiques anciennes	541
<i>Industrie.</i>		Etat civil.	
L'industrie sucrière de Hongrie et ses relations internationales. — <i>Louis Bene</i>	481	Société Hongroise de Statistique	543
Production du bassin charbonnier de la région de Pécs	492	Séances d'étude. <i>François Fodor</i> : Le niveau de la production agricole en Hongrie, sur la base de la situation ethnographique et de la densité de la population. <i>Zoltán Gerevich</i> : La statistique au service de la diplomatie.	
<i>Commerce et communications.</i>		Vie Assemblée générale annuelle. Séance solennelle à Pécs. <i>Aloÿse Kovács</i> : La mémoire d'Antoine Vizaknai. <i>Désiré Laky</i> : La mémoire de Ladislas Buday. <i>Gustave Thirring</i> : Allocution présidentielle. <i>Charles Kresz</i> : Les conditions de crédit en Hongrie. <i>Emile Mutschbacher</i> : La crise de l'agriculture.	
Commerce extérieur de la Hongrie dans les trois premiers mois de 1928. — <i>Dr Charles Kádas</i>	492	Petites communications	563
Commerce extérieur de la Hongrie en avril 1928	501	Association Statistique Américaine. Nouvelles personnelles (<i>Dr Jungermann</i> , — <i>L. P. Ayres</i> , <i>J. Buzek</i> , <i>G. Udny Yule</i> , <i>E. Wagemann</i> . — <i>D. Michaykoff</i> . — <i>Henry Bleicher</i> †).	
La navigation de Hongrie en 1927. — <i>Dr Jean Várszeghy</i>	503	Résumé de la situation en Hongrie	565
Le développement de la navigation maritime après la guerre mondiale — <i>Dr Joseph Somogyi</i>	509	Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix. — Dépôts en banque. — Indice des actions. — Insolvabilités. — Lettres de change protestées. Tableau économique.	
Données internationales de Poste	521	Graphiques au tableau économique. (Mouvement de la population. — Production de charbon. — Commerce extérieur. — Faillites et concordats. — Effectif des véhicules à moteur. — Abonnés du radio).	
<i>Rapports consulaires.</i>			
Royaume S. C. S.	524		
Bavière	532		

La reproduction des articles est permise, à condition d'indiquer la source.

Prix du numéro: 1 pengő 50 fillérs.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

A „**MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE**“ szöveges ismertetés keretében *rajzok* (grafikonok) alkalmazásával *gyorsan, könnyen érthetően és mérlegelhetően* közli a *hazai és külföldi* népesedési, közegészségügyi, kulturális, szociális, mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi, közlekedési, pénzügyi, közigazgatási, bűnügyi, stb. statisztikai adatokat. Célja a háború óta teljesen megváltozott hazai állapotok feltárása és nemzetközi viszonylatban való megvilágítása, továbbá a statisztikai adatgyűjtések szükségességének, célszerűségének és gyakorlati hasznának bemutatása.

A „**MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE**“ az 1928. évben is havonként, változatlan terjedelemben jelenik meg. Előfizetési díja (a postaköltség beszámításával) Magyarországon:

*egész évre 10 pengő, félévre 5 pengő.
Közalkalmazottak, közhivatalok részére: egész évre 6 pengő, félévre 3 pengő*

A „**STATISZTIKAI HAVI KÖZLEMÉNYEK**“ ezidőszert *negyedévenként* megjelenő részletes és rendszeresen visszatérő táblázatokban közlik Magyarország legújabb népesedési, közegészségügyi, vándorlási, *külkereskedelmi forgalmi* és árstatisztikai adatait, valamint időszakosan (függetlenül) megjelenő táblázatokban nyilvánosságra hozzák a fontosabb mezőgazdasági, ipari stb. statisztikai adatokat és a társadalmi biztosítások statisztikai eredményeit.

A „**STATISZTIKAI HAVI KÖZLEMÉNYEK**“ előfizetési díja (a postaköltség beszámításával) Magyarországon (közalkalmazottak és közhivatalok részére is):

egész évre 12 pengő. Egy negyedévi összevont szám ára 4 pengő.

A „**MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE**“-re és a „**STATISZTIKAI HAVI KÖZLEMÉNYEK**“-re **együttesen** is lehet előfizetni.

A két közlemény **együttes** (kombinált) előfizetési díja (a postaköltség beszámításával) Magyarországon:

*egész évre 20 pengő; félévre 10 pengő.
Közalkalmazottak, közhivatalok részére: egész évre 16 pengő, félévre 8 pengő.*

A „**MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE**“-re és a „**STATISZTIKAI HAVI KÖZLEMÉNYEK**“-re a magyar kir. központi statisztikai hivatalnál (**Budapest, II., Keleti Károly-utca 7. szám, földszint 14.**) lehet előfizetni.

Felkérjük t. Előfizetőinket, hogy a pontos expedíció érdekében ugyanerre a címre sürgősen közöljék az esetleges címváltozásokat és az előfizetési díj beküldése kapcsán nevüket és lakásuk pontos címét olvashatóan írva tudassák a kiadóhivatallal.

MOST JELENT MEG

A

MOST JELENT MEG

MAGYAR STATISZTIKAI TÁRSASÁG 5. SZÁMÚ KIADVÁNYA:

INTERNATIONALE STATISTIK DER GENOSSENSCHAFTEN

ÍRTA: IHRIG KÁROLY, EGYETEMI MAGÁNTANÁR.

A nemzetközi szövetkezeti statisztika mai állapotával és kifejlesztésének problémáival foglalkozó s a nemzetközi statisztikai irodalomban is alapvető jelleggel bíró 300 oldalas mű 25 állam szövetkezeti statisztikai adatait 48 német-, francia- és angolnyelvű táblázatban foglalja össze.

ÁRA: 22 PENGŐ.

A KÖNYV MEGRENDELHETŐ: A MAGYAR STATISZTIKAI TÁRSASÁGNÁL, BUDAPEST, II., BUDAY LÁSZLÓ-UTCA 1.

„**SCIENTIA**“ a tudományos szintézissel foglalkozó nemzetközi folyóirat. Megjelenik havonta 100—120 oldalas számokban.

FŐSZERKESZTŐ: RIGNANO JENŐ.

A „**SCIENTIA**“ valóban nemzetközi folyóirat, amelyet a világ minden részében lakó munkatársak szerkesztenek az egész világon el van terjedve;

az emberi tudás szintézisével és összefoglalásával, az összes tudományágak (a tudományok története, matematika, asztronómia, geológia, fizika, kémia, lélektan, szociológia) főkérdéseivel foglalkozik.

A „**SCIENTIA**“ a felsorolt összes tudományágakat érdeklő számos fontos cikével és ismertetésével a statisztika, demográfia, etnográfia, gazdaságtan, jogtudomány, hittörténet és szociológia minden egyes művelőjének érdeklődésével találkozhat, egyáltalán pedig tömör és szintetikus formában módot nyújt a többi tudományágak legtöbb feladatainak elsajátítására;

munkatársai között az egész világ legismertebb tudósai helyet foglalnak.

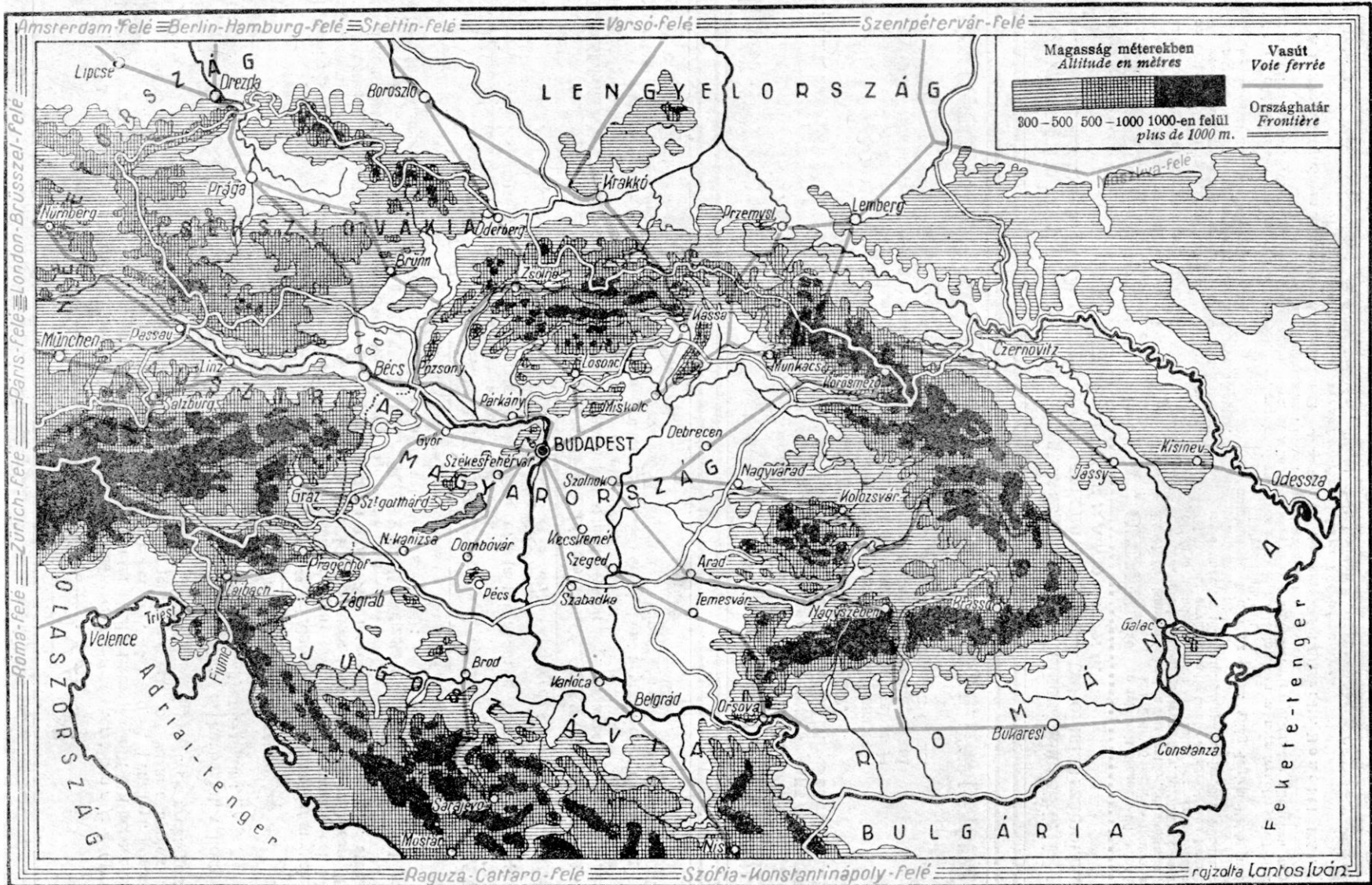
A folyóirat cikkei a szerzők anyanyelvén jelennek meg, ezenkívül az egyes számok mellékleteiben a nem francianyelvű cikkek francia fordításban is közöltek. (Érdeklődőknek a folyóirat milánói szerkesztősége a küldési díj megtérítése ellenében ingyen mutatványzámot bocsát rendelkezésére.)

A szerkesztőség címe: Milano Via A. De Togni 12 + + + Szerkesztőségi titkár: Dr. Bonetti Pál.

A folyóirat magyarországi előfizetési ára 150 olasz líra.

Kiadók: Akad. Verlagsgesellschaft, m. b. H., Leipzig — David Nutt, London — G. E. Stechert & Co., New-York — Félix Alcan, Paris — Nicola Zanichelli, Bologna — Ruiz Hermanos, Madrid — Renascença Portuguesa, Porto — The Maruzen Co., Tokyo

Magyarország és a szomszédos államok. — La Hongrie et les pays limitrophes.

----- A régi Magyarország természet által nem jelzett határa. — Frontière non naturelle de la Hongrie ancienne.

◎ TERÜLET ÉS NÉPESSÉG ◎

Magyarország népmozgalma az 1928. év I. negyedében.

Mouvement de la population de la Hongrie dans le 1er trimestre de 1928.

Résumé. Pour les trois premiers mois de 1928, le mouvement de la population offre le tableau suivant:

Proportion des mariages: 9·5 pour 1000 habitants; *celle des naissances vivantes,* 26·4; *celle des décès,* 16·9; *celle des décès par tuberculose,* 2·5. *Sur 100 naissances vivantes, il y a eu 14·0 enfants décédés au-dessous de 1 an.*

En définitive, la population de la Hongrie s'est accrue de 20.164 personnes, ce qui correspond à une proportion d'accroissement de 9·50/100.

*

Magyarországon az 1928. év I. negyedében 20.214 házasságot kötöttek, ami ezer lélekre számítva 9·5-es házassági aránynak felel meg. Ez az arány valamivel alacsonyabb mint az előző két év ugyanezen negyedének házassági arányai, de még mindig eléri a békeévek házassági arányainak nívóját.

Az élveszületések száma 55.997, 1760-al kevesebb, mint az előző év ugyanezen negyedében születettek száma. A fogyásnak megfelelően az ezer lélekre számított születési arány is leesett 27·7-ről 26·4-re. A békekötés óta ez a legalacsonyabb születési arány. Születési arányunknak csökkenő irányzata gondolkodóba kell hogy ejtsen bennünket, mert a propagatív erő elernyedése népességünk fenntartó erejét veszélyezteti.

Az élveszületések számában mutatkozó fogyás ellenére a halvaszületettek száma ismét emelkedett.

Számuk 1.753, tehát több, mint amennyi az 1923. év első negyedének 62.000-et meghaladó élveszületései mellett volt. Sajnálatos körülmény, hogy a statisztika rendelkezésére álló fegyvereivel és módszereivel e kérdés elfogadható megoldására rájönni nem tudunk. Félős azonban, hogy a nagyszámú halvaszületettek nem annyira a nyomor miatt ellenállóképességüktől megfosztott szervezetek életképtelen produktumai, hanem a lues eredményei. Valószínű, hogy a most folyó veneriás statisztikai adatgyűjtés elegendő adatot fog szolgáltatni annak megállapítására, hogy lehet-e ezt a veszedelmes betegséget a halvaszületések főokául beállítani.

Az 1928. év I. negyedében 35.833-an haltak el, több mint 10.000-rel kevesebben, mint a múlt év első negyedében. Az 1927. év első negyedének 22·1-es halálozási aránya tehát az idejéig az idei év most tárgyalt szakában 16·9-re esett vissza. Itt mindjárt megemlítjük, hogy ez az arány a legjobb az utolsó hat év ugyanazon időszakának halálozási arányai közt. Az elhaltakat az ezidőszertint rendelkezésre álló korcsoportosításban vizsgálva, arra az érdekes eredményre jutunk, hogy a javulás egyenlő arányban érte a 7 éven aluli és a 7 éven felül elhaltakat. Az előző évi 7 éven aluli elhaltak száma 15.823-ről 10.976-ra, a hét éven felüli elhaltaké pedig 30.324-ről 24.857-re esett vissza. Ez a jelenség is bizonyít az 1927. év első negyedéről közölt azon megállapításunk helyessége mellett, hogy a tavalyi influenzajárvány korra való tekintet nél-

I. Házasságkötések, születések és halálozások.¹⁾

Mariages, naissances et décès.¹⁾

Időszak <i>Période</i>	Házasságkötések <i>Mariages</i>	Születések <i>Naissances</i>		Halálozások <i>Décès</i>				Népszaporodás <i>Accroissement de la population</i>	Esett ezer lélekre (egész évre számítva) — <i>Pour 1000 hab. (calculé sur l'année entière)</i>					
		élve <i>vivantes</i>	halva <i>mortes</i>	1 éven alul <i>moins de un an</i>	7 éven		összesen <i>total</i>		házaságkötés <i>mariages</i>	élveszületés <i>nés-vivants</i>	halálozás <i>décès</i>	szaporodás <i>accroissement</i>	gümőkórban elhalt <i>décès causés par la tuberculose</i>	100 élveszületetre esett 1 éven aluli elhalt <i>Proport. des décès au-dessous de 1 an pour 100 nés-vivants</i>
					alul <i>moins de 7 ans</i>	felül <i>plus de 7 ans</i>								
1923 I. negyed <i>1er trimestre</i>	21.867	62.477	1.706	10.920	14.313	25.850	40.163	22.314	10·8	30·9	19·9	11·0	3·4	17·5
1924 " "	21.243	58.406	1.731	10.666	15.187	32.677	47.864	10.542	10·4	28·7	23·5	5·2	3·6	18·3
1925 " "	19.710	55.948	1.754	9.448	13.368	23.521	36.889	19.059	9·5	27·1	17·9	9·2	2·7	16·9
1926 " "	20.354	56.909	1.779	8.780	11.728	23.543	35.271	21.638	9·9	27·6	17·1	10·5	2·7	15·4
1927 " "	20.207	57.757	1.632	11.044	15.823	30.324	46.147	11.610	9·7	27·7	22·1	5·6	2·9	19·1
1928 " "	20.214	55.997	1.753	7.838	10.976	24.857	35.833	20.164	9·5	26·4	16·9	9·5	2·5	14·0

¹⁾ Előzetes eredmények. — *Données provisoires.*

kül szedte áldozatait. Ha már most a hét éven aluli elhaltaknál kikapcsoljuk az 1927. évnék a járvány folytán magasra szökött adatait, azt látjuk, hogy az utolsó öt évben a hét éven aluli elhaltak abszolút száma 15.000-ről 11.000-re csökkent. Szembetűnő ez azért, mert a hét éven felülieknél az influenzajárványos esztendő adatának figyelmen kívül hagyásával sem mutatkozik hasonló mértékű fogyatkozás.

Az *egy éven aluli elhaltak* száma is leesett 11.044-ről 7.838-ra. Száz éveszülöttre 14·0 egy éven aluli elhalt jutott. A most említett abszolút- és arányszámok egyformán legalacsonyabb eredményei a legutolsó hat év I. negyedének. A kritikus nyári hónapok csecsemőhalálzási eredményei fogják azonban csak megmutatni, hogy a tapasztalt javulásnak tulajdoníthatunk e nagyobb jelentősé-

get. Remélhető, hogy az anyák végre megszívlelték azt a lépten-nyomon közölt tanítást, melyet az utóbbi időben az anya- és csecsemővédőegyesületek nagy szorgalommal végeznek. Ha a csecsemőhalálzási adatainak vizsgálatánál is követjük az előbbi módszert, hogy kihagyjuk az influenzajárvány által befolyásolt 1927. év első negyedének adatait, csecsemőhalálzási számaink határozottan javuló irányzatot mutatnak. Azonban a mostani eredmény is messzire van még a nyugati államok csecsemőhalálzási arányának szintjétől. De a csökkenő irányzat arra mutat, hogy helyes közegészségügyi intézkedésekkel, főképen tanítással, felvilágosítással, rövid időn belül versenyre kelhetnénk a kifejezetten alacsony csecsemőhalandóságú országok arányaival.

II. Fertőző betegségek által okozott halálzások.¹⁾

Mortalité causée par des maladies infectieuses.¹⁾

Időszak Période	Hólyagos himlő Variole	Kanyaró Rougeole	Vörheny Scarlatine	Küftéses hagymáz Typhus exan- thématique	Szamar- hurút Coqueluche	Ronsoló toroklob Diphthérie	Hasi hagymáz Fièvre typhoïde	Vérhas Dysenterie	Gümőkór Tuberculose	Pokolvar Charbon	Gyermek- ági láz Fièvre puerérale	Influenza Grippe
1923 I. negyed trimestre	1	104	363	17	138	207	191	33	6.953	25	77	150
1924 " "	2	101	218	20	174	205	255	47	7.384	18	86	539
1925 " "	5	281	166	5	206	193	258	33	5.594	18	72	213
1926 " "	1	44	151	4	115	172	179	12	5.568	12	84	146
1927 " "	1	170	146	—	142	316	204	16	6.092	10	68	1.180
1928 " "	—	203	115	—	145	281	164	5	5.262	10	78	126

¹⁾ Előzetes eredmények. — *Données provisoires.*

A halálzásokkal kapcsolatban ismertetjük a *fertőző betegségekben* elhaltak adatait is. Az e betegségekben elhaltak számai általánosságban alacsonyabbak a múlt év ugyanezen negyedében elhaltakénál, emelkedést csak a kanyaró mutat, bár — ha figyelembe vesszük az országos kanyarójárványt — az emelkedés: 170-ről 203-ra, nem feltűnő. Az a körülmény, hogy a gyermekági lázban elpusztult 78 anya nem volt megmenthető az életnek, kiáltóan mutat arra, hogy az anyavédelmi intézmények még nem eléggé elterjedtek. Nem valószínűtlen, hogy a bábaképzésre is várnak feladatok e kérdéssel kapcsolatban, de talán még inkább lehetne e bajon segíteni azzal, ha a bába hivatalos közeggé tétetvén, működése nagyobb felelősség alá esnék.

A tavalyi 1.180 influenzás halálessettel szemben az idei negyedben 126 halálessetet mutat statisztikánk.

A gümőkórban elhaltak száma is 830-cal csökkent a mostani negyedben. Ezer lélekre számítva 2·5 a gümőkórban elhaltak aránya.

A múlt év első negyedével való összehasonlításban kedvezőbb halálzási viszonyaink eredmé-

nye az, hogy a népesség 20.164 lélekkal szaporodott, minél fogva a szaporodási arány (ezer lélekre számítva) 9·5.

Adataink a törvényhatósági jogú városok és a 10.000 léleknél népesebb rendezett tanácsú városok és községek negyedévi népmozgalmi adataiba külön bepillantást engednek. A törvényhatósági jogú városok házassági aránya az országos átlaggal egyenlő: 9·5. A rendezett tanácsú városokban kötött házasságok aránya már nem éri el az országos átlagot: csak 8·8, a 10.000 léleknél népesebb községek házassági aránya már ismét 9·5.

Nagyobbak az eltérések az élveszületések terén. Míg a törvényhatósági jogú városokban az ezerre számított élveszületési arány 21·0, a rendezett-tanácsú városokban valamivel magasabb: 23·8, a községekben 28·6.

Fordított a helyzet a halálzási arányokban. A törvényhatósági jogú városok halálzási aránya 19·2, a rendezett-tanácsú városoké 17·6, míg a községeké 16·3.

A most felsorolt adatoknak jelentősége akkor domborodik ki a maga valóságában, ha a szaporodás szempontjából vetjük össze azokat. Ily módon

struction primaire. C'est parmi les électriciens, les monteurs d'autos et les serruriers mécaniciens que l'instruction préalable des apprentis était la plus haute; à cet égard les maçons, les industriels en bois, les tailleurs et les cordonniers occupaient le dernier rang. La plupart des apprentis les moins instruits étaient de province, ce qui tenait en partie à leur infériorité quant aux occasions et aux moyens de s'instruire, et en partie à ce fait que la jeunesse provinciale plus instruite choisissait d'autres métiers. Au point de vue de politique sociale, il serait désirable que les apprentis de province eussent également une instruction préalable aussi haute que possible.

En général les catholiques entrent beaucoup plus dans les carrières industrielles que les protestants, tandis que dans certaines branches d'industrie les israélites ont une proportion supérieure à leur proportion numérique. D'ailleurs, le nombre proportionnel de ces derniers allait en diminuant depuis des dizaines d'années parmi les apprentis de Budapest, descendant de 20,3 à 14,9%; celui des protestants n'a cessé de s'élever (de 10,9 à 17,8%), surtout depuis la guerre; celui des catholiques n'a pas changé en général. Si la proportion des protestants n'a pas augmenté encore davantage, c'est que de la province, il en venait moins à Budapest. Les catholiques étaient le plus nombreux parmi les coiffeurs, les maçons et dans les industries du bois et de la viande; les protestants, dans les industries de la viande et du bois, parmi les ferblantiers, les monteurs d'auto et les serruriers mécaniciens; les israélites, parmi les électriciens, les ferblantiers et les monteurs d'auto. En général, c'étaient les israélites qui choisissaient le mieux les métiers les plus conformes à leurs aptitudes.

La plupart des apprentis étaient des fils d'industriels budapestois; il y en avait beaucoup (19 à 20%) aussi des classes inférieures, mais très peu de la classe de producteurs du sol. Quoique, surtout dans les derniers temps, les parents appartenant à la classe intellectuelle aient envoyé de plus en plus leurs enfants dans les carrières industrielles, celles-ci ne sont pas encore aussi appréciées qu'elles le mériteraient; la principale cause en est que la situation des apprentis n'y est pas assez réglée et qu'elle est arriérée au point de vue social.

Somme toute, ni les moyens matériels ni l'instruction des apprentis venant de pro-

vince ne sont rassurants au point de vue de politique sociale.

Ce sont précisément les éléments magyars les plus précieux de la jeunesse de province qui ne peuvent pas bénéficier des possibilités offertes par l'industrie budapestoise, car outre qu'ils sont peu enclins aux carrières industrielles, il n'y a pas d'institutions (homes d'apprentis, etc.) susceptibles de rendre possible leur établissement à Budapest. Aussi, restent-ils en province à l'état de prolétariat agricole inculte, en y augmentant le poids des problèmes sociaux, tandis que l'industrie de Budapest a une pénurie d'apprentis et que, déjà, le manque des ouvriers spécialistes s'y fait sentir.

*

Az iparostanoncügyre vonatkozó statisztika mindeddig nem részesült abban a figyelemben, amelyet pedig ez és a vele összefüggő kérdések a magyar társadalompolitika szempontjából jelentenek s nincs is a magyar tudományos irodalomban egyetlen cikk vagy tanulmány sem, amely az alsó-fokú iparoktatásügy statisztikájának — sok helyen ugyan elvesző és erőtlen — de mégis tanulságos fénye mellett foglalkozott volna a magyar iparostanoncügy társadalompolitikai vonatkozásaival.

Ennek egyik főoka az lehetett, hogy az eddigi statisztikai adatgyűjtések a legfontosabb problémák kutatására nem nyújtának eléggé részletes és kimerítő anyagot.

E tanulmány írójának az 1925. év tavaszán végzett magánadatgyűjtése sok tekintetben kiegészítője a hivatalos adatgyűjtésnek és eredményeivel lehetővé tette olyan problémák és összefüggések kutatását is, amelyek csupán a hivatalos adatok birtokában nem lettek volna eléggé megvilágíthatók, de ilyen módon felderítve, kiválóan alkalmasak arra, hogy rámutassanak az iparostanoncügy messzeágazó társadalompolitikai vonatkozásainak fontosságára.

A dolgozat tulajdonképeni célja: a most felnövő, illetőleg az elmúlt évtizedek során a fővárosi tanonciskolákba járt és az életbe kilépett iparostanoncok viszonyainak tanulmányozása, abból a célból, hogy megállapíthassuk a következőket.

Honnan, milyen társadalmi osztályokból és az ország mely részeiből rekrutálódik a fővárosi iparososztály utánpótlása, milyen iskolai előképzettséggel készült a

multban és a háború óta a különböző társadalmi rétegekből, különböző vallásfelekezetek köréből és az ország különböző részeiből a fővárosi iparosműhelyekben felszaporuló ifjúság az ipari pályákra,

hogyan oszlik meg gazdasági érdeklődése és pályaválasztása különböző demográfiai viszonyai szerint s minden tekintetben egészséges-e pályaválasztása a nemzeti társadalom zavartalan fejlődése szempontjából?

Nem mutatkoznak-e beavatkozást sürgető jelenségek a jövő iparostársadalom utánpótlása és egészségesebb összetételének előmozdítása érdekében? Megfigyelhető-e az egyes társadalmi rétegek — főképpen az értelmiségi középosztály és a mezőgazdasági népesség fiainak — a produktív ipari pályák felé való törekvése olyan intenzív mértékben, mint ahogy ezt úgy a lényegesen megváltozott társadalomgazdasági viszonyok, mint a jövő magyar társadalom egészséges rétegeződésének szüksége megkívánná? Vannak-e módok arra, hogy a jövőben szükségképpen fellendülő hazai ipar tanult munkáserősükségletét a magyar föld megélhetést kereső tömegeiből pótoljuk s hogy a közeljövőben beálló — a háború miatt elmaradt születések által még jobban növelt — tanonchiány ne okozzon később szakmunkáshiányt, amelynek pótlására a magyar ipar kénytelen lesz esetleg külföldi tanult munkástömegeket fel-

venni, miközben a mi mezőgazdasági népességünk munkaerőfölöslege az idegenben keresi majd boldogulását?

A dolgozat tehát elsősorban *nem* kész megállapításai kedvéért, hanem a *további vizsgálatok szükségének bizonyítása érdekében készült*. Minden egyes megállapítása csak *argumentum akar* lenni e vizsgálatok kiterjesztése s a dolgozat megállapításainak megerősítése érdekében.

A tanoncok születési helye és szülőik lakóhelye.

Vizsgálataink szempontjából a legnagyobb jelentőségre tarthatnak számot azok az eredmények, amelyeket a tanoncok földrajzi származására vonatkozó adatokból s ezeknek az adatoknak az idők során mutatózó változásából nyerhetünk. A hivatalos statisztikai adatgyűjtés már a felvétel alkalmával csoportosítja a tanoncokat és pedig a születéshely szerinti tagozódásnál: 1. a Budapesten, 2. a Magyarországon (más községekben), 3. az Ausztriában és 4. az egyéb külföldön született tanoncokra; a lakóhelyi tagozódásnál pedig: 1. Budapesten, 2. a szomszédos községekben (régebben ezt is a Duna jobb- és balparti részre osztva), 3. a Pest vármegyében, 4. a Magyarország más törvényhatóságainak területén és 5. a külföldön lakó szülőkre, akiknek gyermekei tanoncok voltak.

I. A budapesti (fiú- és leány-) iparostanoncok születéshely szerinti megoszlása.¹⁾

Répartition des apprentis d'industrie (garçons et filles) à Budapest, suivant le lieu de naissance.¹⁾

Időszak (átlag) <i>Epoque (moyenne)</i>	A székesfővárosi (községi) tanonciskolába járó tanoncok <i>Apprentis ayant fréquenté les écoles communales d'apprentis de Budapest</i>								
	száma nom- bre	k ö z ü l — s o n t n é s							
		Budapesten à Budapest		az ország más közsé- geiben — dans le reste de la Hongrie		Ausztriában en Autriche		egyéb külföldön ailleurs à l'étranger	
		abszolút szám- ban — nombres absolus	%	abszolút szám- ban — nombres absolus	%	abszolút szám- ban — nombres absolus	%	abszolút szám- ban — nombres absolus	%
1896/1900	8.733	3.323	37.8	5.089	58.0	319	3.6	52	0.6
1900/1905	8.319	3.731	44.9	4.278	51.4	261	3.1	49	0.6
1905/1910	11.132	5.172	46.4	5.597	50.3	275	2.4	88	0.9
1910/1915	15.804	7.169	45.4	8.205	51.9	311	1.9	119	0.8
1915/1920	9.518	4.833	50.8	4.422	46.4	189	1.9	74	0.9
1920/1923	16.268	9.292	57.1	6.588	40.5	192	1.2	196	1.2
1925/1926	20.039	10.972	54.8	8.474	42.3	165	0.8	425	2.1

¹⁾ Az adatok, amelyek az 1909/10. tanévtől kezdve a leánytanoncok adatait is magukban foglalják, mindenkor az iskolai év végén még iskolába járó tanoncok számát veszik alapul. Forrás: „Budapest székesfőváros félszázados fejlődése“ 149. s köv. lapok. — *Les données qui à partir de l'année scolaire 1909—1910, comprennent aussi les filles, se rapportent aux apprentis ayant fréquenté ces écoles à la fin de l'année scolaire. Voir „Budapest székesfőváros félszázados fejlődése“ (Développement demi-séculaire de la ville de Budapest), pages 149 et suiv.*

II. A budapesti fiúiparostanoncok születéshely szerinti megoszlása.¹⁾

Répartition des apprentis d'industrie (seulement des garçons) à Budapest, suivant le lieu de naissance.¹⁾

T a n é v Année scolaire	S o n t n é s							
	B u d a p e s t e n à B u d a p e s t		A z o r s z á g m á s k ö z s é - g e i b e n — d a n s l e r e s t e d e l a H o n g r i e		A u s z t r i á b a n e n A u t r i c h e		E g y é b k ü l f ö l d ö n a i l l e u r s à l ' é t r a n g e r	
	s z ü l e t e t t							
	abszolút számban nombres absolus	0/0	abszolút számban nombres absolus	0/0	abszolút számban nombres absolus	0/0	abszolút számban nombres absolus	0/0
a) A háború előtt — Avant la guerre								
1911/1912	6.087	41·2	8.267	55·9	311	2·1	121	0·8
1912/1913	6.311	40·7	8.507	54·9	680	4·4	110	0·7
1913/1914	6.241	40·7	8.690	56·6	305	2·0	110	0·7
1914/1915	5.195	45·6	5.911	51·8	215	1·9	81	0·7
b) A háború után — Après la guerre								
1920/1921	5.230	53·7	4.224	43·4	156	1·6	123	1·3
1921/1922	6.960	54·9	5.437	42·9	142	1·1	148	1·1
1922/1923	7.658	53·3	6.367	44·3	166	1·1	182	1·3
1923/1924	7.631	51·6	6.753	45·7	129	0·9	266	1·8
1924/1925	7.424	51·8	6.520	45·5	117	0·8	269	1·9
1925/1926	7.369	51·7	6.498	45·5	114	0·8	290	2·0

¹⁾ Források: a háború előtti évekről „A székesfővárosi Iskolák Évkönyve“, a háború utáni évekről a fővárosi Statisztikai Évkönyvek. — Voir pour l'avant-guerre, „A székesfővárosi Iskolák Évkönyve“ (Annuaire des écoles de la ville de Budapest) et pour l'après-guerre, „Statisztikai Évkönyvek“ (Annales statistiques de Budapest).

A millenium évétől a századfordulóig terjedő öt esztendő alatt átlag 37·8%-ot tett mindössze a fővárosi születésű tanoncok aránya. A tanoncok legnagyobb része tehát a legfrissebb bevándorló vagy még akkor is vidéken lakó szülők gyermeke volt. Ezt bizonyítja a külföldön született s a szülőkkel Budapestre vándorolt tanoncok magas arányszáma is. Ez az évtized volt a főváros nagy ipari fellendülésének korszaka, a nagyvonalú gazdasági berendezkedések, a hatalmas építkezések és vállalatalapítások idősza, amikor a főváros felé irányuló nagymértékű bevándorlás adta nemcsak a felnőtt munkásság tömegeit, hanem a szakképzettséget kívánó iparospályák utánpótlásának legnagyobb részét is.

Ez a 37·8%-os arány azután abban a mértékben emelkedett, amilyenben lassult és alábbhagyott a századforduló után a főváros felé irányuló bevándorlási mozgalom ereje. A fővárosban született tanoncok aránya évről évre nőtt s ezzel párhuzamosan csökkent az ország többi községeiben és a külföldön születetteké — különösen ez utóbbiaké. Az 1910/15-ös időszakban már csak 2·7% volt külföldi születésű az összes tanoncok közül.

Ennek a veszteségnek pótlására a főváros évről évre növekvő számban adta immár saját erejéből az iparostanoncokat, akiknek száma az 1896/1900-as időszak át-

lagáról (3.323) a világháborút megelőző év-ötödben 7.169-re nőtt — tehát 116%-os emelkedést ért el. Az ország egyéb részeiben született tanoncok száma ezidő alatt mindössze 8.205-re nőtt s így csak 61%-os emelkedést mutat.

A világháború évötödében (1915—1920) még erősebben nőtt tovább a fővárosban született tanoncok számaránya s már valamivel több, mint a fele (50·8%) budapesti volt az itt dolgozó tanoncoknak. A fejlődés iránya nem változott meg a főváros félszázados történetének legutolsó három tanévében sem, sőt ekkor már elég erős abszolút többségre emelkedett a fővárosi születésűek aránya (57·1%). 1896/1900 óta a fővárosban született iparostanoncok száma csaknem a háromszorosára ugrott ekkorra, mialatt az ország többi községeiben születetteké alig 30%-os szaporulatot ért el.

A fiúiskolák tanulói között a háborút megelőző tanévekben 40·7—47·7% között mozgott a fővárosban született fiútanoncok aránya. Az 1912/13., 1913/14. és az 1914/15. tanévről csak az Iskolai Évkönyv közöl erre vonatkozó adatokat. Ez évek átlagában a félév végén iskolabajáró tanoncok átlagos száma 14.082 volt, közülük a fővárosban született 5.916, tehát 42%.

A Szföv. Stat. Évkönyvek szerint a háborút követő három tanévben ez az arány

53·9%-ra emelkedett: 12.263 tanonc közül ekkor 6.616 volt budapesti születésű.

A háború előtt abszolút számban is jóval kevesebb tanoncot állított ki a főváros saját szülőiteiből, bár ezek száma a régebbi évtizedek számaihoz képest állandóan emelkedett.

Az utolsó két béketanévben 35—40%-kal több tanoncot adott az ipari szakmunkásság utánpótlásához a vidék, mint a főváros. A háború óta ez a viszony alaposan megfordult.

A vidéki születésű tanoncok szülőinek egy része a felvételek idején is vidéki lakos volt, másik részük azonban a gyermek születése óta a fővárosba költözött. Nem szabad a vidéki születésű tanoncok számának csökkenését arra visszavezetni, mintha a háborús évtized alatt sokkal kevesebb család vándorolt volna be a fővárosba, amely iparostanoncnak adta magával hozott s itt felserdült fiát. Nagyobb valószínűség szól a mellett, hogy a be nem vándorolt, tehát a háború után is vidéken lakó szülők gyermekeinek elmaradásából származik az érintett fejlődés, mint ezt még alább bizonyítani fogjuk.

Hogy a tisztán vidéki succrescencia a háborút követő években elmaradt, annak kétféle oka is lehet. Az egyik az, hogy a vidék, — különösen Pest környékének — gazdasági élete, ipara, vállalkozásai, stb. születési helyén most inkább lekötötte a tanonccanyagnak való ifjúságot. Az inflációs évek ipari fejlődése igen széles alapot adott erre, a másik ok pedig az lehet, hogy ezek a vidéken lakó ifjak a háború óta sokkal nehezebben tudnak a főváros ipari műhelyeiben elhelyezkedni, mint azelőtt tehették.

A fővárosi ipar megnövekedett tanonc-szükséglete viszont ugyanekkor sokkal nagyobb érdeklődésre ösztönözte azokat a Budapestre már régebben beköltözött családokat, akik régebben még kisebb arányszámmal szolgáltatták az iparos utánpótláshoz a tanoncokat. De hogy mégsem tudják teljesen feleslegessé tenni a vidékről származó tanoncokat, legjobban bizonyítja a háború óta mutatkozó állandó tanonchiány és a tanoncciaének évről évre rosszabbodó helyzete.

A fővárosi születésű tanoncok arányszáma a legutolsó két-három tanévben, amelyről már vannak statisztikai adataink, némi csökkenést mutat, a vidékieké (és külföldieké) viszont lassan emelkedik s az 1925/26. tanévben 48·3% volt. A fejlődés

iránya egyelőre valószínűleg ez is marad s a vidéki születésű s részben ma is vidéki lakos tanoncok mind nagyobb mértékben fogják megközelíteni háború előtti arányszámukat.

A tanoncok születéshely szerinti származása az egyes ipari szakmákban.

Arra nézve, hogy az egyes foglalkozási ágakban hogyan oszlanak meg a tanoncok születéshely szerint, nincsen hivatalos adataink. A hivatalos statisztika nem nyújt a tanoncok *foglalkozási* megoszlásáról adatokat, s ez talán egyik legnagyobb hiányossága az iparoktatásügyi statisztikának. Némi tájékoztatást a legújabb fővárosi Évkönyvekben csak az ad, hogy az egyes iskolák legfontosabb adatait (alapítási év, osztályok, termek, tanerők, tanulók száma stb.) *iskolánként*, az illető iskola *szakirányának* feltüntetésével közlik. Ebből a közlésből azonban csak a legáltalánosabb képet nyerhetjük az iparban foglalkoztatott tanoncok szakmaszerinti tagozódásáról, de arra nézve nem nyújtanak semmiféle támogatást, hogy a *születéshely* szerinti megoszlással vessük egybe a tanoncok foglalkozási adatait. Erre vonatkozólag azért csak saját adatgyűjtésem eredményeit ismertethetem, amelyekből könnyű megállapítani, *milyen befolyással* van a tanoncok származása *pályaválasztásukra*.

13 ipari szakmát vizsgáltam meg ebből a szempontból is, amelyekben a következő szélsőségeket mutatja a tanoncok születéshely szerint való megoszlása:

Vidéki (és külföldi) születésű volt a tanoncok között:

a kőművesiparban	74·0 ⁰ / ₀
a cukrásziparban	71·0 ⁰ / ₀
a faiparban	67·3 ⁰ / ₀
a húsiparban	66·3 ⁰ / ₀
a géplakatosiparban	54·9 ⁰ / ₀
a cipésziparban	53·5 ⁰ / ₀
a szabóiparban	53·4 ⁰ / ₀
a bádogos-szerelőiparban	52·7 ⁰ / ₀
az autószerelőiparban	50·0 ⁰ / ₀
különböző kisebb iparban	44·9 ⁰ / ₀
a villanszerelőiparban	44·4 ⁰ / ₀
a sütőiparban	43·3 ⁰ / ₀
a borbély-fodrásziparban	32·8 ⁰ / ₀
átlag az összes szakmában	55·7 ⁰ / ₀

Olyan különbségek vannak tehát az egyes szakmákban, melyek önmagukban is figyelmet érdemelnek, mert azt mutatják ezek az adatok, hogy a pályaválasztásra egyéb körülmények mellett még a származási hely is befolyással lehet.

A kőművesipar feltűnően magas arányszáma számos okra vezethető vissza. Egyike ez a szakma a legnehezebb fizikai munkát

igénylő foglalkozásoknak. Ezzel szemben meglehetősen alacsony kulturális igényei vannak. Ezért olyan sok ebben a szakmában az idősebb korában szerződő tanonc, kik t. i. fiatalabb korukban, mint napszámok, segédmunkások dolgoztak valahol s csak később vállalkoztak leszerződésre.

Csalódnánk azonban, ha azt hinnők, hogy a vidékieknek a kőművesiparban megfigyelhető magas arányszáma az alföldi (s inkább protestáns jellegű) fajmagyar népesség iparosodásának egyik bizonyosága. Egyik más szakmában sem olyan magas u. i. a katolikus felekezethez tartozók és egyikben sem olyan alacsony a reformátusok aránya, mint éppen a kőművesiparban, melynek tanoncjai között inkább a Pest-környékről bejáró vagy bevándorolt német és tót anyanyelvű s általában alacsonyabb műveltségű elemeket kell keresnünk.

A *faipar és a húsipar* kétharmadrészig telített vidéki születésű tanoncokkal. Ennek az arányszámnak létrehozásában jelentős szerepe lehet a falusi nép gazdasági látókörének is, de ezek a szakmák különben is szívesen toborozzák az erősebb *fizikumú* s rendszerint *idősebb* falusi ifjúságból tanoncaikat — annál is inkább, mert kőipari jellegük lehetővé teszi a vidéki tanoncok *ellátásos* helyre való felvételét is. A kőművesiparral szemben ebben a két szakmában legerősebb a protestánsok számaránya, amit szintén az alföldi származású rétegek erőteljes errefelé törekvése idéz elő. Ezt bizonyítja az is, hogy ebben a két szakmában legnagyobb az őstermelő szülőktől származók arányszáma is (15·4, ill. 21·7%).

Az iskolai előképzettségre vonatkozó adatokból is az derül ki, hogy a falusi iskolát végigjárt ifjak ezt a két szakmát (és a szabóipart) választják életpályájukul, amiben őket is, szülőiket is leginkább az a meg gondolás irányítja, hogy — falujukhoz öntudatlanul is ragaszkodva — olyan iparokat kell elsajátítaniuk, amelyeket, ha esetleg még visszatérnek a faluba, *otthon* is haszonnal űzhetnek.

Figyelemreméltó adat erre nézve pl. az, hogy míg az összes vidéken született tanoncok között 58·7% volt olyan, akinek az adatgyűjtés idején is vidéken lakott a szülője s így a tanonc születése óta bevándorolt családok számaránya átlagosan — az összes tanoncokat tekintve — 41·3% volt, addig a faiparban csak 26·6, a húsiparban pedig 36·4% volt a tanoncok szülői között bevándorolt, illetőleg 73·4% (a húsiparban 63·6) vidéken lakó, akik számíthatnak arra, hogy a városban

kitanult iparos fiaik később visszatérnek még a faluba. Persze ez sokszor nem történik meg, mert legnagyobb részük a fővárosban marad. Akár azért, mert szülőik közben elhalnak, vagy azok is a városba költöznek, akár más ok miatt, vég eredményben az ilyen iparosok közül sokan nem térnek vissza a faluba, hanem a városban folytatják kitanult mesterségüket. Ez okozza aztán a városi iparosság összetételében azt a figyelemreméltó jelenséget, hogy a bennszülött iparosok arányszáma azokban a szakmákban a legalacsonyabb, amelyek az említett „vidékiek” jelleget mutatják s mint Georg Hansen (*Die drei Bevölkerungsstufen* c. könyvében) érdekes példák kapcsán megállapítja, legnagyobb részt olyanok, amelyek vagy semmilyen iskolai előképzettséget nem igényelnek (vendéglős, kocsmáros, stb.), vagy amelyek még túlnyomórésztben kézműiparszerűen üzemelnek.

A kőművesiparban 73·9% azoknak a vidéken született tanoncoknak számaránya, akiknek szülői a felvétel idejéig nem vándoroltak be a fővárosba, csak gyermekeiket küldik be az ipar elsajátítására, ezen kívül a géplakatos- és cipésziparban is magasabb az átlagosnál az ilyen tanoncok aránya. Ez iparok természetével együttjár, hogy falun éppúgy megtalálják az őket tápláló keresletet, mint a városban. A vidéki születésű és még most is falun lakó tanoncoknak ezekre a pályákra való tódulásában tehát újabb bizonyosságot kaphatunk arra nézve, hogy a földrajzi eredet mennyire befolyásolja az ifjúság pályaválasztását. Ha ezekkel az iparokkal szembeállítjuk azokat, amelyek bizonyos mértéken túl nem érdeklik a vidéken született tanoncokat (ilyenek pl. az autószerelő, villanyszerelő és műszerész, bádogos szerelő, stb.), könnyű azt a különbséget észrevenni, amely ez utóbbi említett s leginkább városi szükségleteket kielégítő és az előbb említett szakmák sajátos társadalomgazdasági viszonyaiban mutatkozik.

Nagyon érdekes annak a rétegnek pályaválasztását általánosságban is megfigyelni, amelyiknek szülői még vidéken laknak, akik tehát az első generációi a városba tóduló népességnek. Ezek a frissen bevándorolt tanoncok leginkább a faipart, cipész-, szabó- és géplakatosipart kedvelik. Részben olyan iparágak ezek, amelyek nagyipari jellegüknél vagy nagy elterjedtségüknél fogva igen sok tanoncot foglalkoztatnak s ezért a vidéki tömegek felvételére elsősorban alkalmasok, másrészt a munka korábbi befejezésével lehetővé teszi a vidéken lakók vonattal való haza-

III. A budapesti (fiú- és leány-) iparostanoncok szülőinek lakóhely szerinti megoszlása.

Répartition des parents des apprentis d'industrie budapesteis (garçons et filles), suivant le domicile.

Időszak (átlag) <i>Epoque (moyenne)</i>	<i>Des parents des apprentis d'industrie, habitaient</i>				
	Budapesten <i>Budapest</i>	A szomszédos községekben <i>la banlieue</i>	Pest vármegye	Magyarország	Külföldön <i>l'étranger</i>
			többi községeiben — <i>les autres communes</i> <i>du comitat Pest</i>	— <i>de la Hongrie</i>	
lakott az iparostanoncok szülői közül (százalékban) — (<i>en 0/0</i>)					
1898/1900.	59.1	4.8	6.2	27.8	2.1
1900/1905.	67.0	5.9	5.3	20.1	1.7
1905/1910.	65.3	7.4	6.6	19.3	1.4
1910/1915.	60.0	9.0	7.4	22.3	1.3
1915/1920.	68.4	13.1	5.1	12.7	0.7
1920/1923.	71.8	13.8	7.4	6.6	0.4
1925/1926. tanév — <i>année scol.</i>	70.0	17.4	6.8	5.6	0.2

járását, részben pedig olyan kisipari jellegű szakmák, amelyek ellátásos helyeken leginkább el tudják helyezni a vidékről jövő tanoncokat.

Ilyen tanonchely azonban manapság aránylag kevés van. Az a súlyos megterhelés pedig, amellyel a naponkint igen nagy távolságokról bejáró tanoncok kénytelenek megküzdeni, a legrosszabb hatással van a serdülő tanonc testi-lelki fejlődésére. Ezért is szükség lenne minél nagyobb számban fővárosi tanoncotthonok berendezésére, hogy ez intézmények révén lehetővé tennék a vasúttól távolabb eső lakóhelyekről származó őstermelői eredetű rétegek iparossá nevelését is. Ez a cél ma, — amikor a nagyipar nem rendelkezik ezekkel a tanoncinternátusokkal, a kisipar pedig csak

korlátolt számban képes ellátásos helyre fölvenni tanoncokat — szinte teljesen elérhetetlen. Ma éppen ezért az a helyzet, hogy a fővárostól távolabb eső vidékek fiataltsága kiszorul a főváros iparosműhelyeiből s miközben a fővárosi kézműves- és gyáripar tanonchiánnyal kénytelen küzdeni, ezeken az ipari centrumoktól távolos helyeken felserdülő rétegek esetleg, mint tanulatlan mezőgazdasági proletáriátusoknak felhalmozódnak.

A fővárosban és a vidéken lakó tanoncok arányszámának alakulása.

Hogy a régebbi állapothoz képest mennyivel csökkent a fővárosi tanoncok között azok aránya, akiknek szülői az ország távolabbi községeiben laktak, a III. sz. tábla adatai bizonyítják.

IV. A budapesti fiútanoncok szülőinek lakóhely szerinti megoszlása.

Répartition des parents des apprentis (garçons) d'industrie budapesteis, suivant le domicile.

Időszak (átlag) <i>Epoque (moyenne)</i>	<i>Des parents des apprentis d'industrie, habitaient</i>				
	Budapesten <i>Budapest</i>	A szomszédos községekben <i>la banlieue</i>	Pest vármegye	Magyarország	Külföldön <i>l'étranger</i>
			többi községeiben — <i>les autres communes</i> <i>du comitat Pest</i>	— <i>de la Hongrie</i>	
lakott az iparostanoncok szülői közül (százalékban) — (<i>en 0/0</i>)					
<i>a) A háború előtt — Avant la guerre:</i>					
1911/1912.	55.2	9.4	8.3	25.5	1.6
1912/1913.	nincs adat — <i>il n'y a pas de donnée</i>				
1913/1914.	50.5	9.5	8.3	29.1	2.6
1914/1915.	55.8	17.9		24.3	2.0
<i>b) A háború után — Après la guerre:</i>					
1920/1921.	69.7	12.2	9.0	8.5	0.6
1921/1922.	69.6	13.0	10.1	6.5	0.8
1922/1923.	65.7	13.6	10.3	10.0	0.4
1923/1924.	65.3	13.0	12.1	9.2	0.4
1924/1925.	64.8	12.9	12.2	9.8	0.3
1925/1926. tanév <i>année scolaire</i>	65.6	18.5	8.3	7.3	0.3

Csupán a fiútanoncok adatait vizsgálva, az arányszámok a IV. tábla szerint alakultak.

Az utolsó béketanévben (1913—14) a fiútanoncok szülőinek 97·4%-a lakott Magyarországon területén, de csak 68·3% volt közülük pestmegyei és budapesti s csupán 50·5% tényleg budapesti lakos. A szülőknek kéreken a fele nem Budapesten és 31·7%-a Pest megyén is túl lakott, ami azt mutatja, hogy az ország távolabbi részei is vonzókörébe estek a fővárosi gazdasági életnek és a távolabbról jövő tanoncoknak is tudott a főváros ipargazdasága elhelyezkedést biztosítani.

A háború óta ez a helyzet teljesen megváltozott. Az 1920/1923. években az összes tanoncok között már csak 6·6% (az 1925—26. tanévben csak 5·6%) volt olyan, akinek szülője Pest vármegyén kívül lakott, holott ez az arányszám a háború előtt 22·3 (a külföldiekkel 23·6%) volt. Csupán a fiútanoncok adatait vizsgálva, valamivel magasabb — 7·3%-os — arányt kapunk; ezek között a háború előtt átlag 25% volt Pest megyén kívüli községekből való, tehát egy negyed-része az összes fiútanoncoknak szülőitől távol, legtöbbszörre ellátásos helyeken volt elhelyezve. Ebben az időben még az ország távolabbi községeiből is ideküldte a szülők egyrésze iparostanoncnak a fiát, jóllehet a háború előtti években a vidéki kézművesipar fejlődése is fellendülést mutatott s igen sok fiatal munkáskezet vidéken lekötött. Mégis

az 1911/12. tanévben 3.766,

az 1913/14. tanévben 4.471

az 1914/15. tanévben 2.768 fővárosban tanuló iparostanoncnak (az összes tanoncok 25—30%-ának) Pest vármegyén kívül laktak a szülői, a háború óta pedig sohasem érte el a másfélezret sem az ilyen tanoncok száma. Az 1925—26. tanévben pl. 1.036 volt (7·6%).

Mind kisebb körre zsugorodik tehát az a vonzóerő, amelyet a főváros fejlett ipara a tanoncutánpótlás biztosítása érdekében a vidék ifjúságára gyakorolt s egyre nehezebbé válik a fővárostól távolabb eső községek ifjúságára nézve a fővárosban való elhelyezkedés. Ez legjobban akkor látszik meg, ha a fővárosban lakók arányszámát egybevesszük a szomszédos községek arányszámával s így hasonlítjuk össze az ország többi községeiben lakó szülők százalékával. Az így kapott arányszám

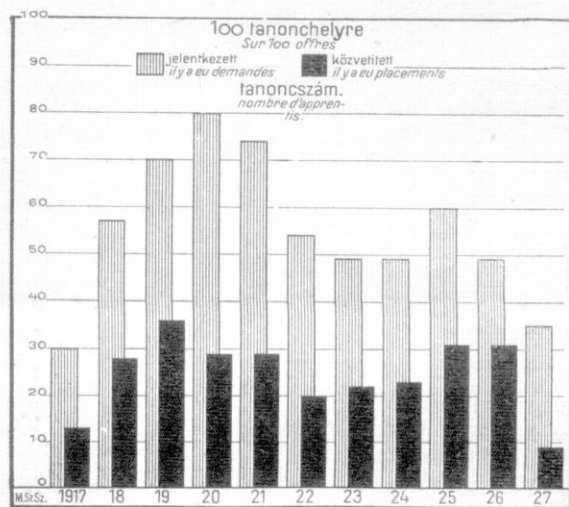
Időszak	az összes iparostanoncoknál	a fiú- % %
1898/1900	63·9	—
1900/1905	72·9	—
1905/1910	72·7	64·6 (az 1911—12. tanévben)
1910/1915	69·0	60·0 " 1913—14. "
1915/1920	81·5	81·9 " 1920—21. "
1920/1923	85·6	79·3 " 1922—23. "
1925/1926	87·4	84·2 —

A múlt század vége óta szemelláthatóan sokat veszített erejéből az a vonzóerő, amelyet a fővárosi ipar a tanoncutánpótlás tekintetében az ország távolabbi községeiben lakó rétegekre is gyakorolt s a legutolsó években már alig tizenhárom százalék volt azoknak a tanoncoknak számaránya, akik nem a fővárosban vagy a közvetlenül szomszédos községekben laktak. Ezeknek a távolabb lakó elemeknek elmaradása következtében a fővárosi ipar mindinkább arra van utalva, hogy a fővárosi bennszülött vagy régebben bevándorolt családok gyermekeiből rekrutálja a tanonccanyagot.

A fővárosi munkaközvetítés tanonepiaci viszonyai.

Befejezésül a főváros tanonepiaci adatok ismertetésével zárjuk le a tanoncok földrajzi származására vonatkozó megállapításainkat.

Az ipari tanonchiány a háború óta állandóan rosszabbodó baja közgazdasági és társadalmi életünknek. Jóllehet az olcsó tanonccerőket a háború előtt is éppen olyan szívesen dolgoztatták az ipari munkaadók, mint manapság, akkor a tanonepiaci kereslet és kínálat egyensúlyban volt. A háború utáni években a tanoncmunkakínálat — a tanoncok jelentkezők száma — sehogyszem tud lépést tartani a megnövekedett ke-

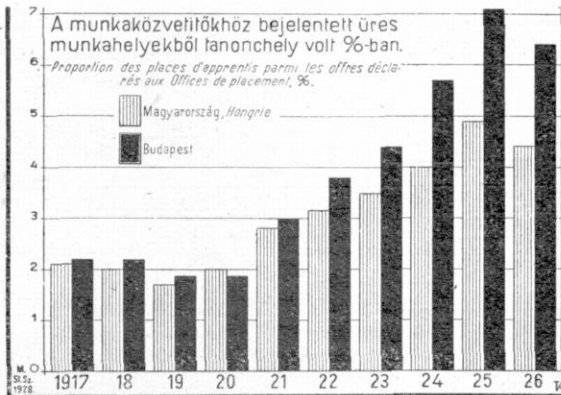

reslettel. Emiatt egyre romlik az üres tanonchelyekre jelentkezők arányszáma is, mint ezt az egyes évek adatai alapján összeállított első, az előző oldalon levő rajzunk is szemlélteti.

Az 1920/1926. évek egyes hónapjaiban a száz üres tanonchelyre jelentkezők átlagos száma az 1927. évi adatokkal összehasonlítva a következő volt:

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
	hónapban jelentkezett					
1920—1926. átl.	42	36	44	40	46	38
1927. év	64·4	85·6	52·0	30·9	24·5	22·2
	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
	hónapban jelentkezett					
1920—1926. átl.	63	61	66	51	54	28
1927. év	19·4	17·6	14·3	25·2	34·4	31·9

A tanonchelyet keresők csekély száma miatt nem tud a tanoncközvetítés eredményessége sem kibontakozni s mint rajzunk is mutatja, az üres helyeknek alig harmad-részét tudta csak a Közvetítő Hivatal a jelentkezők soraiból betölteni. A tanonckereslet ennek ellenére állandóan nőtt a fővárosban s mindnagyobb hányadát adta a Közvetítő Hivatalban nyilvántartott összes üres munkahelyek számának. Ezt itt második rajzunk illusztrálja, de kiderül adatainkból is.

A budapesti Hatósági Munkaközvetítő Hivatalban nyilvántartott üres tanonchelyek száma volt

Hónap	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
1920—1926. átl.	302	294	343	319	335	388
1927. év	287	285	411	446	616	732
Hónap	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
1920—1926. átl.	545	592	597	597	499	358
1927. év	838	838	894	787	704	536

Az elmúlt 1927. évben sem javultak a tanoncpiaci viszonyok, mert a kereslet min-

den eddig tapasztalt mértéket meghaladt, a helykeresők száma pedig sokkal alacsonyabb volt, mint a megelőző háború utáni évek egyes hónapjaiban általában.

Ezekből az itt csak vázlatosan érintett tanoncpiaci adatokból is megállapítható, hogy tanoncutánpótlásunk kérdése mennyire rendezetlen s hogy mennyire szükséges volna a tanonccügy átfogó rendezésével kapcsolatban a pályaválasztási tanácsadást, a tanoncközvetítést, a képességvizsgálatokat s általában a tanoncszerződöttes jogi viszonyait is modern alapokra fektetni, mint ahogy szükséges volna határozottan kiszélesíteni azt a társadalmi propagandát is, amely a produktív ipari pályák felé terelné ifjúságunk figyelmét, amely még ma is a soványkenyerű tisztviselői pályák felé ösztönlik és elfordul az anyagi önállóságot ígérő gazdasági pályáktól.

„Nagy gazdasági érdekek szenvednek és fognak szenvedni a jövőben is abból kifolyólag, hogy ipari és kereskedelmi életünk a szükséges tanoncutánpótlásnak hiányával van. A társadalmi egyensúly és a béke szempontjából is felette aggasztó a fiatal generáció széles rétegeinek ez az elproletárosodása . . .” — írja a Budapesti Állami Munkaközvetítő Hivatal igazgatója a tanonchiányról szólva a legutolsó évi jelentésében.

Ha ennek a közeljövőben az elmaradt háborús születések miatt még inkább fokozódó nagy fővárosi tanonchiánynak legfőbb okozójául fenti fejtegetéseink során sikerült a „vidéki” rétegek elmaradását — mint aránylag könnyen orvosolható bajt — bemutatni, ezzel célunkat el is értük.

A fővárosi iparostanoncok iskolai előképzettsége.

A fővárosi Statisztikai Évkönyvek nem közölnek adatokat az iparostanoncok iskolai előképzettségéről.¹⁾

¹⁾ Ez a hiány egyik nagy fogyatékosága az iparostanonciskolai statisztikának. Mivel az iparostanoncra nézve nincsen előírva semmiféle minimális iskolai előképzettség, egy ilyen irányú adatgyűjtés sok tekintetben érdekes és jellemző képet tárna fel, hiszen az iparostanoncok már pályaválasztott embereknek tekinthetők s így az iskolai előképzettségükre vonatkozó adatokból egy egész társadalmi osztály műveltségi viszonyaira vethetnénk jellemző világosságot, amit különben csak a népszámlálások adatai révén tehetnénk meg hosszabb időközökben.

Más iskolafajoknál azért nincs jelentősége az oda beiratkozó tanulók megelőző iskolai elő-

azon szakmák foglalkoztatják a legalacsonyabb iskolai műveltségű tanoncokat, illetőleg ugyanazon szakmákban legmagasabb a felsőbb osztályokat is végzetek aránya, mint a háború előtt volt. Ebben a tekintetben csak annyi változás figyelhető meg, hogy azok a nagy szélsőségek, amelyek a háború előtt egyes szakmák tanulóinak műveltségbeli színvonala között mutatkoztak, nagyrészt elmosódtak s a relative magasabb előképzettség valamivel általánosabb lett. Az általános (vegyes) tanonciskolákba járó ifjak (mint: sütők, cukrászok, húsiparosok, borbélyok s különb. kisebb szakmák) között a háború előtt 15—16% volt a magasabb osztályokat is végzetek aránya, ami a háború óta kb. a háromszorosára emelkedett. A ruházati iparnál a háború előtt 8—9% volt a felsőbb osztályokat is végzetek aránya, ami a szabóknál 23·2%-ra, a cipészeknél pedig 33·0%-ra emelkedett, a faipari 12—13%-os arány 19·7%-ra, a bádigos szakma háború előtti igen alacsony arányszáma 18·4%-ra javult.

Az említett arányszámok javulása általában azokban a szakmákban gyöngébb, amelyek már a háború előtt is a legtöbb tanultabb ifjút foglalkoztattak és azokban erősebb, amelyek kulturális tekintetben jobban elmaradt tanoncokat foglalkoztattak a háború előtt. Ez utóbbiaknál a magasabb előképzettségűek arányszáma 3—

4—5-szörösre is felemelkedett, míg a háború előtt legmagasabb arányszámokat felmutató géplakatos, műszerész, villany-szerelő és autószerelő szakmákban alig 20—25%-os a javulás. Ma már nem olyan nagy a különbség az egyes szakmák tanulóinak kulturális előkészültsége között, mint a háború előtt volt, ami az általánosabbá váló és kiegyenlítő hatású népműveltség emelkedésének, a magasabb fokú iskolák elterjedésének és hozzáférhetőbbé válásának tulajdonítható.

Az iparostanoncok háború előtti műveltségi viszonyairól szóló adatok a szakma szerinti (helyesebben az iskolák szakiránya szerinti) tagozódásán kívül semmi más részletezést nem nyújtanak s ezért a további összehasonlításról le kell mondani. Csak vázlatosan kívánom még bemutatni a tanoncok iskolai előképzettségére vonatkozó adatokból az általam feldolgozott részleteket.

Az iparostanoncok iskolai előképzettsége születéshelyük, vallásfelekezetük és foglalkozásuk szerint részletezve.

Mindenekelőtt arra a különbségre akarok rámutatni, amelyet a tanoncok *születéshelyének* különbözősége okoz a tanulók iskolai előképzettsége tekintetében.

A Budapesten született (és valószínűleg itt is nevelkedett) tanoncok kedvezőbb mű-

VII. A fővárosban és a vidéken született budapesti iparostanoncok iskolai előképzettsége a világháború után.

Instruction scolaire préalable, après la guerre mondiale, des apprentis d'industrie budapestois nés à Budapest et en province.

Megnevezés <i>Désignation</i>	A tanoncok közül elvégezte — <i>Des apprentis, ont fait</i>							Ismeretlen végzettségű <i>Apprentis d'une instruction inconn.</i>
	az elemi iskola — <i>classes d'école primaire:</i>				a középiskola <i>classes d'école secondaire:</i>			
	I—III	IV	V	VI	I—III	IV	V—VIII	
	o s z t á l y á t							
A fővárosban születettek közül % -ban — <i>De ceux nés à Budapest, en %</i>	4·8	13·7	14·0	22·8	21·2	18·6	2·5	2·4
A vidéken születettek közül % -ban — <i>De ceux nés en province, en %</i>	10·3	18·8	17·8	26·3	13·1	11·6	1·3	0·8
Átlag a tanoncok — <i>Moyenne, %</i>	7·9	16·5	16·1	24·8	16·7	14·7	1·8	1·5

velődési viszonyai kitűnnek azokból az adatokból, amelyek szerint az itt születettek 42·3%-a felsőbb osztályokat is járt, a vidéken születetteknek ellenben csak 26·0%-a került ki a középiskola valamelyik osztá-

lyából, jöllehet ezek egy része már szintén a fővárosban nevelkedett fel. Viszont a vidéki születésűek között 74·0%, a fővárosban születettek között csak 57·7% volt a csak elemi iskolába jártak aránya. Az általam gyűjtött

alábbi adatok 3.334 fővárosi tanoncra vonatkoznak:

A csupán elemi iskolába jártak (2.227 = 100%)
közül

I—III osztályt végzett	11·80%
IV „ „	24·70%
V „ „	24·10%
VI „ „	37·10%

s ezen kívül semmit sem járt,
illetőleg ismeretlen végzettségű 2·30%

A polg.-(közép)-iskolából kiléptettek (1.107=100%)

50·2%-a nem fejezte be a négy osztályt

44·4%-a teljes négy osztályt járt

1·80%-a lépett ki felsőbb osztályokból

csa 3·60%-uk végezte el a középiskola 8 osztályát.

Az iparostanoncok iskolai előképzettsége tehát a legheterogénabb képet mutatja. Figyelmelen kívül hagyva most azt a körülményt, hogy a tanonciskolai oktatás milyen nehézségekkel küzd, amikor a tanoncok annyira elütrő előtanulmányaira kénytelen a maga munkáját alapozni, — azok a számok, amelyek úgy az elemi iskolai, mint a középiskolai csoportban a tanoncifjúság legnagyobb részét félbemaradt iskolázottságáról számolnak be, szinte vigasztalan fényt vetnek leendő iparosaink kulturális színvonalára. Akár az a körülmény lehet az oka ennek a sok félbemaradt tanulmánynak, hogy az illetők *szellemileg* nem tudtak a megkívánt színvonalnak megfelelni, akár az a másik, hogy a szülők *anyagilag* nem bírják gyermekeik továbbtaníttatását s tanulmányaik befejezését biztosítani — egyik esetben sem lehet semmi megnyugtatót látni e sok tanulmányait idő előtt abbahagyó diák jövő sorsára és boldogulására nézve.

Minél lejjebb haladunk az iskolai előképzettség fokán, annál jobban nő az egyes kategóriákban a vidéken születettek aránya:

a VI elemi végzettek között	59·20%
az V „ „	61·60%
a IV „ „	63·30%
az I—III „ „	72·90%

volt a vidéken születettek számaránya, ami annál feltűnőbb, mert, mint már említettük, ezeknek jórésze szintén a fővárosban nevelkedett fel.

Ennek a sajnálatos helyzetnek nézetünk szerint két főoka lehet. Egyik a vidéki (falusi) népességnek az a helytelen felfogása, amely az iskolában, a jobb iskolai felkészültségben még mindig nem ismeri fel a boldogulás egyik legfőbb elősegítőjét, illetőleg, ha a vidéki szülő el is végezteti gyermekével a középiskola alsó négy osztályát, utána nem iparosnak küldi, hanem az anynyira kedvelt közszolgálati pályák valamelyikére, ahol jövőjét és előhaladását jobban biztosítva látja.

Másik oka a vidéki születésű tanoncok alacsonyabb kulturális színvonalának, hogy a tanulási alkalom sokkal inkább hiányzik a vidéki kisebb városokban s a szülők legnagyobb része anyagilag sem tudja gyermekeinek taníttatását biztosítani. Jobbmódú földművesnépünk nem igen küldi iparosnak a fiát, mert az iparospálya még mindig nem részesül olyan megbecsülésben, mint amit megérdemelne. Azoknak legnagyobb része, kiket a statisztika „östermelő“ szülők gyermekeiként tüntet fel, inkább szegény zsellér-, napszámos-, béresszülők, mint kisközségi gyermeke, tehát mind olyanok, akiknek a falun nincs mit remélniük s a városban próbálják hiányos iskolai végzettségükkel megtalálni boldogulásukat. De még ha a vidéki eredetű szülők már a városban laknak is, akkor sem sokkal jobb a helyzet. Így is a legkevésbé módos szülők gyermekei mennek csak iparosnak; olyan szülőké, akik nem bírják viselni gyermekeik iskoláztatásának költségeit.

Ha a tanoncok kulturális viszonyait a *vallásfelekezettel* állítjuk viszonyításba, még nagyobb különbségeket találunk az

VIII. A budapesti iparostanoncok iskolai előképzettsége vallásfelekezetek szerint.

Instruction scolaire préalable des apprentis d'industrie à Budapest, suivant les confessions.

Vallásfelekezet Confession	O n t f a i t			
	IV	VI	IV	I—VIII
	elemi — classes d'école primaire		közép — classes d'école secondaire	
iskolai osztályt járt (%)				
A katolikusok közül — Parmi les catholiques ..	18·0	26·0	13·9	26·8
A protestánsok közül — Parmi les protestants ..	13·7	27·7	12·8	30·5
Az izraeliták közül — Parmi les israélites ..	11·9	14·3	23·9	61·0
Általában a tanoncok közül — En général parmi les apprentis ..	16·5	24·8	14·7	33·2

egyed felekezetekhez tartozók műveltsége között:

a katolikus felekezetekhez tartozó (és g.-kel. vallású) tanoncoknak	70 ²⁰ / ₀ -a
a protestáns felekezetekhez tartozóknak (ref., ev., unit.)	69 ⁵⁰ / ₀ -a,
a zsidó felekezetűeknek ellenben csak	39 ⁰⁰ / ₀ -a

nem lépett át az elemi iskolából magasabbfokú osztályokba.

A keresztény felekezetekhez tartozók között tehát jóval magasabb a tanulmányaikat be nem fejezők aránya, mint az izraeliták között. Az izraeliták arányszáma a nyolc középiskolai osztályt végzett (érettségizett) tanoncok között éppen tízszerakkora, mint a keresztények arányszáma s a négy középosztályt vagy ennél *magasabb* osztályokat végzett tanoncok között is több, mint kétszer nagyobb (33⁰%) az izraeliták aránya, mint a keresztény felekezetekhez tartozóké általában. Az iparostanoncok között tehát kétségtelenül sokkal jobb iskolai előképzettséggel bírnak az izraelita fiúk, mint akármelyik keresztény felekezet fiai. Ez a — már így általánosságban is — szembeötlő különbség, amely a keresztény felekezetekhez tartozó tanoncok kulturális viszsamaradottságát az izraelitákkal szemben kétségtelenné teszi, még szembetűnőbbé válik akkor, ha az egyes szakmákban külön vizsgáljuk meg a tanoncok iskolai előképzettségét. Az erre vonatkozó adatok minden szakmákban az izraeliták magasabb műveltségéről adnak számot.

A vallásfelekezeti szemponttól eltekintve is igen nagy különbségeket figyelhetünk meg az egyes szakmák tanoncainak átlagos műveltsége között, bár, mint említettük, a háború előtt tapasztalt szélsőségek már eltűntek. Az erre vonatkozó adatok szerint

a k ö z é p i s k o l a (polgáriiskola)

	I—VIII. osztályába járt
a villanyszerelők	58 ⁹ / ₀ -a
az autószerelők	56 ² "
a cukrászok	54 ⁹ "
a géplakatos-műszerészek	43 ⁶ "
a cipészek	33 ⁰ "
a szabók	23 ² "
a faiparosok	19 ⁷ "
a kőművesek	10 ⁸ "
átlag a tanoncok	33 ² "
	IV. osztályát befejezte
a cukrászok	33 ⁹ / ₀ -a
az autószerelők	24 ⁴ "
a villanyszerelők	24 ³ "
a géplakatos-műszerészek	24 ¹ "
a cipészek	12 ⁷ "
a faiparosok	11 ⁷ "
a szabók	8 ¹ "
a kőművesek	5 ³ "
átlag a tanoncok	14 ⁷ "

A legtöbb intelligens munkást tehát a villanyszerelő-, autószerelő-, cukrász- és géplakatos-műszerészszakma nevel, a legalacsonyabb viszont a tanoncok kulturális nívója a kőműves-, sütő-, bádogos-, szabó- és faiparosszakmákban. A legtöbb félbemaradt diák tanoncot pedig a borbély-fodrász-, a hentes-mészáros-, sütő- és cipészipar foglalkoztat.

Egyes szakmák még ma is megelégszenek a minimális iskolai előképzettséggel is, hiábavaló tehát az új ipartörvénynek az az intenciója, hogy legalább az elemi iskola elvégzését mutassa fel az iparostanoncnak szerződni kívánó ifjú. A legtöbb tanonc ugyanis az iskola elkerülésével húzza át a tanköteles kort, később pedig már nem lehet a mindennapos iskola látogatására kötelezni. Nem nehéz ezek után elképzelni azt a szellemi és erkölcsi sívárságot, amelyet az ilyen iparostanonc magával visz a tanonciskolába és onnan az életbe is.

Így regenerálódik, anyagilag is, szellemileg is túlnyomórésztben gyöngé felkészültséggel rendelkező társadalmi osztályokból a magyar iparososztály, nem is csoda, ha nem igen tudja megállani helyét a reálisodó nehéz gazdasági viszonyok között s mindinkább erejét veszti a gyár- és a külföldi verseny nyomásával szemben.

Általában egy előrelátó, szerves, nemzeteterősítő kultúrpolitikának nagy súlyt kell helyeznie az ilyen megfontolások és szükségletek kielégítésére, mert a társadalom egészséges belső struktúráját nem a magas iskolát végzetek minél nagyobb száma erősíti legelső sorban, hanem a *minél szélesebb, mélyebb és gyakorlatiasabb népműveltség*. Ezért is intenzíven kell törődnünk az iparostanoncok előképzettségének emelésével, továbbképzésük tökéletesítésével, s az alsófokú iparoktatásügy teljes kiépítésével. Mindennek viszont legegyszerűbb előfeltétele a tanoncotthonok minél nagyobb számban való felépítése és berendezése.

Az iparostanoncok megoszlása vallásfelekezetek szerint.

Az összes tanoncok vallásfelekezeti arányszámait (IX. sz. tábla) egybevetve, a lakosság népszámlálási arányszámaival, azt találjuk, hogy a tanoncok között a keresztény felekezetekhez tartozók arányszáma valamivel magasabb, mint a lakosságban, ha t. i. csak a főváros lakosságát vesszük

figyelembe, az izraeliták aránya viszont gyöngébb a népességi aránynál, amit jórészen a fővárosba vidékről bevándorló s túlnyomórészen keresztény tanoncok nagy száma okoz. Ez az arányosítás azonban csak a fővárosi lakosság szempontjából kedvezőtlen az izraeliták arányára, mert az országos népességi arányszámok szempontjából tekintve, mint amelyeket a nagyfokú tanoncbevándorlás miatt szintén tekintetbe kell venni, bár nem lehet pontosan megállapítani, hogy milyen mértékben, arányszámuk inkább magasnak mondható, bár, mint táblázatunkból látható, 1890 óta állandóan csökken arányuk a fővárosi tanoncok között.

IX. A budapesti iparostanoncok vallásfelekezete.

Les apprentis d'industrie budapestois, suivant les confessions.

Időszak (átlag) <i>Époque (moyenne)</i>	A p p r e n t i s		
	A katolikus (és g. kel.) <i>cath. (et gr.-orient.)</i>	a protestáns <i>protestants</i>	az izraelita <i>israélites</i>
	vallásfelekezetekhez tartozott a tanoncok között		
	százalékban — <i>en %</i>		
1886—1890	68·3	10·9	20·3
1890—1895	68·5	12·4	18·6
1895—1900	67·0	14·7	17·5
1900—1905	68·1	13·7	17·1
1905—1910	67·3	14·4	16·4
1910—1915	67·1	15·6	14·3
1915—1920	68·0	15·4	14·2
1920—1923	65·3	15·4	17·9
1925—1926 tanév— <i>année scolaire</i> ..	67·2	17·8	14·9
Csupán a fiútanoncok — <i>En ne considérant que les garçons</i>			
1920—1921	66·8	15·1	18·1
1921—1922	65·6	15·8	18·5
1922—1923	66·6	16·8	16·6
1923—1924	68·7	17·0	14·2
1924—1925	68·7	17·9	13·2
1925—1926	69·2	18·6	12·1
Az én felvételem szerint (1924—25-ben) ¹⁾ <i>D'après les données recueillies par l'auteur (en 1924—25) ¹⁾</i>	70·6	17·1	11·3

¹⁾ Az utolsó sorban feltüntetett adatok az én 1925. évi adatgyűjtésem eredménye, amely a fővárosi tanoncok alig negyedrézének vizsgálata alapján is általánosságban majdnem egyező eredményt adott. — *Les données se trouvant dans la dernière ligne ont été recueillies en 1925 par l'auteur; elles ont donné, déjà après l'examen d'à peine le quart des apprentis de Budapest, un résultat généralement presque identique.*

Ha az országos ipari segédszemélyzet 1920. évi felekezeti megoszlását hasonlítjuk össze az iparostanoncok felekezeti adatai-

val, ez az összehasonlítás is megerősíti azt a megfigyelésünket, hogy a katolikus felekezetekhez tartozó lakosság sokkal inkább iparosodó hajlamú — amire bizonyára települési viszonyai is jobban készítik — mint a leginkább alföldi településsű protestáns lakosság, amelynek az ipari segédszemélyzet országos arányszámában való részesedése, éppúgy, mint az iparostanoncok között elfoglalt arányszáma is, jóval kisebb, mint a népességi arány alapján várhatnánk. Ez a megfigyelésünk azt az egyébként közismert tapasztalatot erősíti meg a számok meggyőző erejével, hogy fajmagyar alföldi népességünk *önmagától* — adott települési és gazdasági viszonyai folytán — nem nagyon iparosodó hajlamú, nem érzi át eléggé a szükségét és a fontosságát annak, hogy gyermekeit az iparospályákra nevelje s ezáltal legalább *országos arányának* megfelelő mértékben kivegye a részét az iparosság utánpótlása, az iparos középosztály kialakulásában, bár négy évtized fejlődését áttekintve, ebben a tekintetben is egészséges és megnyugtató fejlődés tapasztalható. E fejlődés folyamán a protestáns felekezetekhez tartozó fővárosi iparostanoncok arányszámának alakulása párhuzamosan haladt a protestáns vallású fővárosi lakosság arányszámának emelkedésével.

A katolikus (és g.-kel.) felekezetekhez tartozók arányszáma negyven év óta úgyszólván semmit sem változott s a 67—69%-os színvonalnak csak a háború utáni egy-két év során maradt átmenetileg alul, amikor a zsidóság új lendületet vett iparosodása akasztotta meg az arányszámok emelkedését.

A fennmaradó 32—33%-on a protestáns felekezetek és az izraeliták osztozkodtak és pedig olymódon, hogy az utóbbiak — a háborút követő éveket kivéve — következetesen tért vesztettek a protestánsokkal szemben, úgyhogy a legutolsó tanévben (1925—26-ban), amikor az izraeliták népességi arányszáma a fővárosban 21·6% volt, az összes tanoncoknak már csak 14·9%-át adták, tehát arányszámuk pontosan a fordítottja volt a protestánsokkal szemben a 35 év előttinek. Volt u. i. a tanoncok között

	protestáns felekezetű	izraelita
az 1890/95 időszakban	12·4%	18·6%
az 1925/26 tanévben	18·6%	12·1%

A két felekezet arányszáma tehát pontosan megcserélődött s a protestánsoké a

legutolsó tanévben már jelentékenyen felülhaladta a fővárosi protestáns lakosság népességi arányszámát (16·2%). 1925/26-ban már csaknem minden ötödik tanonc protestáns vallású volt, 35 év előtt még csak kilenc között akadt egy protestáns. Ez az emelkedés sokkal gyorsabbütemű volt, mint a protestánsok népességi arányának emelkedése, amely az 1880. évi 11·6%-ról csak 16·2%-ra nőtt, mialatt a tanoncoknál 10·9%-ról 17·8%-ra javult az arány.

A zsidóság az iparostanoncok között mutatkozó térvesztésével egyidejűleg a kereskedelmi pályán, a kereskedőtanoncok között keresett intenzívebb mértékű elhelyezkedést, ahol arányszáma 20 év alatt 51·7%-ról 63%-ra emelkedett. 1905 óta azonban ott is hanyatlani kezdett arányszámuk s a háború utáni években sokkal mélyebben állott itt is, mint 40 év előtt. Ezekben az években újra az iparospályák kezdtek nagyobb mértékben érdekelni az izraelitákat, — mint ahogy ezt a saját kis körű adatgyűjtésem alapján is megállapíthattam — úgyhogy ezekben az években a háború előtti időszak fejlődési irányával merő ellentétben hirtelen oly magasra emelkedett arányuk (18%), amilyen magas csak a 30 év előtti milleneumi időszakban volt (18·6%). Az 1920/23-as években 17·9% volt a összes (fiú- és leánytanoncok között) az izraeliták számaránya, holott a háború előtt már egészen 14·3%-ig esett következetes hanyatlással vissza. A fiúk között pedig 18·5%-ra is emelkedett, bizonyos mértékben a főiskolai hallgatóság számának korlátozása következtében is, mert ekkor nagyobb számmal mentek ipari pályákra középiskolai végzettséggel is az izraelita fiúk, mint a háború előtt.

Abszolutszámuk egyébként így alakult a tárgyalt 40 éves időszakban

1886/1890 (évi átlag)	1.088
1890/1895	1.285
1895/1900	1.502
1900/1905	1.423
1905/1910	1.821
1910/1915	2.265
1915/1920	1.323
1920/1923	2.916

Az 1910/1915-ös időszaktól kezdve az izraelita tanulók arányszámát erősen emelték az izraelita leánytanoncok is, akik kö-

zött relatíve több izraelita van, mint a fiútanoncok között.

A tanoncok vallásfelekezeti megoszlása ipari szakmák szerint.

A legközelebbi évek adatai adnak majd magyarázatot az izraeliták arányszámának legújabbban megfigyelhető csökkenésére, másrészt az egyetemes közoktatási statisztika fogja megmutatni, merre fordul a viszonyok hatása alatt a hazai zsidóság művelődési törekvése. Az iparospályákon valószínűleg még inkább kiszélesítik majd egyes szakmákban mostani magas arányszámukat. Ebből a szempontból is kár, hogy a hivatalos statisztikai adatgyűjtés nem öleli fel a tanoncok foglalkozás szerinti kimutatását és a vallásfelekezeti adatokat nem viszonyítja ezekhez. Ilyen természetű adatgyűjtések hiányában ismét csak az általam gyűjtött adatokra támaszkodhatunk, amelyekből világosan kitűnik az a hatás, amelyet a tanoncok vallásfelekezete pályaválasztásukra is gyakorol. A megfigyelt egyes szakmák az egyes felekezetekhez tartozó tanoncok arányszámának sorrendjében a következő csoportokat adják:

I. A katolikus (és g.-kel.) vallásfelekezethez tartozó tanoncok számaránya:

a kőműves szakmában	80·20/0
a faiparos	79·60/0
a borbély	79·30/0
a húsipari	74·70/0
a géplakatos	72·70/0
a cipész	69·70/0
az autószerelő	65·60/0
a bádogos	58·70/0
a villanyszerelő	58·00/0

Általában a tanoncok közt 70·6%

II. A protestáns vallásfelekezethez tartozó tanoncok számaránya:

a húsipari szakmában	20·50/0
a faiparos	19·80/0
a bádogos	19·70/0
az autószerelő	18·80/0
a géplakatos	17·60/0
a szabó	17·20/0
a cipész	16·20/0
a villanyszerelő	15·40/0
a borbély	14·70/0

Általában a tanoncok közt 17·10/0

III. Az izraelita vallású tanoncok számaránya:

a villanyszerelő szakmában	26·6%
a bádogosszerelő	21·6%
a szabó	14·5%
az autószerelő	14·4%
a cipész	10·6%
a géplakatos	9·1%
a borbély	6·0%
a kőműves	0·8%
a faiparos	0·6%

Általában a tanoncok között 11·3%

Ha az izraeliták által első helyen felkarolt szakmákat szembeállítjuk azokkal, melyeket inkább elkerülnek, megállapíthatjuk, hogy ez utóbbiak részben igen erős fizikai munkát igényelnek (mint a kőműves-, hentes-, faipar), s nem lehet bennük kellően értékesíteni a magasabb iskolai előképzettséget, mert alacsonyabb is megfelel. A legtöbb izraelita tanoncot foglalkoztató hat szakmában az összes izraelita tanoncok 91·8%-a helyezkedett el, pedig általában a tanoncoknak csak 67·9%-a esik erre a hat szakmára. Ez is azt bizonyítja, hogy az izraelita tanulók sokkal céltudatosabban választják egyik vagy másik szakmát életpályájukul, mint a keresztény felekezetekhez tartozók, akik sokkal egyenletesebb eloszlást mutatnak az egyes szakmák között, jóllehet ezeknél is megfigyelhető kisebb mértékben egyik-másik szakma kedvelése, mások elkerülése. Mégis megállapítható, hogy kevesebb határozottságot és céltudatosságot mutatnak pályaválasztásukban a keresztény fiúk. Őket szülei rendszerint arra a pályára adják, amelyre éppen fölveszik, vagy ahol némi ellátásra van valami remény, tehát a szakma és a gazdasági érdekek szempontjából másodrendű motívumok döntenek el az ilyen ifjak pályaválasztásának irányát. Talán ez is okozza, hogy az izraelita tanoncok — akik már első alkalommal hajlamaiknak és képességeiknek jobban megfelelő pályákra lépnek — a legritkábban változtatnak szakmát, mialatt a többieknél bizonyos állhatatlanságot, az elsőízben „választott” szakmával való elégedetlenséget és az ebből származó foglalkozáscserét elég gyakran lehet megfigyelni. Azok a számítások, amelyek az ilyen állandó foglalkozáscserével járó értékvesztésekkel foglalkoznak, bebizonyították, hogy az ilyen gyakori foglalkozáscsere sem az egyén kiképzésének, sem a közgazdaság érdekeinek nem válik javára. A pszichotechnikai laboratóriumokkal felszerelt pá-

lyaválasztási tanácsadóirodák feladata éppen ezeknek a bajoknak és gazdasági értékvesztéseknek kiküszöbölése lenne s ezért elsőrendű érdek ilyenekről minél nagyobb számban gondoskodni.

A tanoncok szülőinek foglalkozása.

A tanoncok szülőinek foglalkozásáról (társadalmi állásáról) a „Budapest félszázados fejlődése” c. forrásmű a következő adatokat közli:

X. A budapesti iparostanoncok szülőinek foglalkozása.

Profession des parents des apprentis d'industrie budapestois.

Időszak Epoque	I. Az értelmiségi foglalkozáshoz tartozott Professions intellect.			II. Az iparforgalmi népességhez tartozott Industrie, commerce, crédit, votes de communicat.		III. Alsóbb közszolgálati foglalkozáshoz tartozott Services publ. inférieurs		IV. Vagyontól élő Vivant de leur fortune		V. Más v. ismeretlen — Autres ou inconn	
	százalékban			százalékban		százalékban		százalékban		százalékban	
	%			%		%		%		%	
1898/1900	3·7	48·8	29·2	6·6	11·7						
1900/1905	2·9	54·6	28·8	5·3	8·4						
1905/1910	3·7	49·7	32·6	5·7	8·3						
1910/1915	3·3	49·7	30·0	6·0	11·0						
1915/1920	3·7	56·3	26·0	4·2	9·8						
1920/1923	6·7	54·9	23·8	3·5	11·1						

A XI. sz. táblán a foglalkozások csoportosítása némileg eltér az előbbtől, amennyiben a „kézimunkából élő nők”-et nem az iparforgalmi népességhez, hanem az alsóbb néposztályokhoz sorolja (takarítónő, bejárónő, mosónő, stb.), ahová helyesen sorolni kell, az alsóbb közszolgálati foglalkozásokat pedig, és a katonai altiszti csoportot elválasztja az alsóbb néposztályoktól.

Ezekből az adatokból megállapítható, hogy az „Értelmiségi középosztályhoz” tartozó szülők gyermekeit a háború óta sokkal nagyobb arányban találjuk a tanoncok között, mint azelőtt. Az 1910/15-ös időszakban még csak 3·3% volt ilyen a tanoncok között s ez az arányszám azóta megkétszereződött. Nem lehetetlen ugyan, hogy ez az emelkedés részben az eltérő besorozás eredménye, t. i. a közszolgálati pályákon foglalkozók éles elhatárolása a szabadpályán lévőkötől (pl. ipari tisztviselők, stb.), nem mindig elég határozott s könnyen elmossa a határokat az „értelmiség” fogalma és egyéb foglalkozások között, mint ahogy az ipari

XI. A budapesti fiúiparostanoncok szülőinek foglalkozása.

Profession des parents des apprentis d'industrie budapestois (seulement pour les garçons).

Foglalkozási főcsoport <i>Groupes de professions</i>	A z — A n n é e s c o l a i r e					
	1920/21	1921/22	1922/23	1923/24	1924/25	1925/26
	t a n é v b e n (%)					
I. Értelmiségi oszt. — <i>Professions intellectuelles</i>	5·6	6·1	6·4	6·1	5·6	6·9
II. Iparforgalmi népers. — <i>Industrie, commerce, crédit, voies de communicat.</i> . .	53·1	52·9	50·5	49·0	49·4	47·9
III. Alsóbb közszolg. — <i>Services publ. inférieurs</i>	7·7	7·7	8·2	8·4	9·4	10·6
IV. Alsóbb néposzt. — <i>Classes inférieures du peuple</i>	19·7	19·0	19·5	21·7	20·8	18·6
V. Egyéb v. ismeretlen — <i>Autres ou inconn.</i>	13·9	14·3	15·4	14·8	14·8	16·0

A háború előtti tanévben és a háború elején (1913—14. és 1914—15. tanévben) a szülők foglalkozása a következő volt:

Professions des parents à la veille et au commencement de la guerre (années scol. 1913—14 et 1914—15).

	1913/14	1914/15
I. Értelmiségi osztály — <i>Professions intellect.</i> . .	3·1	3·0
II. Iparforgalmi népers. — <i>Industrie, commerce, crédit, voies de communication</i>	46·2	43·0
III. Alsóbb közszolg. — <i>Services publ. inférieurs</i> . .	4·0	9·7
IV. Alsóbb néposztályok — <i>Classes inférieures</i> . .	27·1	25·9
V. Egyéb v. ismeretlen — <i>Autres ou inconn.</i>	14·1	12·4
és ehhez: — <i>En outre</i>		
VI. Östermelő fogl. — <i>Production du sol</i>	5·5	6·0

hadiszolgá't is!
y compris le service de guerre

önállók és segédszemélyzethez tartozóknál is ugyanez a helyzet.

Nem érdektelen és nem felesleges éppen ezért is az értelmiségi középosztályhoz tartozó szülők és az alsóbb közszolgálati pályákon élők csoportjának arányszámát együtt is megfigyelni, amely még világosabban mutatja azt az emelkedést, amit az első csoportnál már megfigyeltünk. Volt u. i. az e két foglalkozási csoporthoz tartozó tanoncok arányszáma:

1899/1900	1900/1905	1905/1910	1910/1915	1915/1920	1920/1923
i d ő s z a k b a n					
7·0 %	7·3 %	9·3 %	9·4 %	10·4 %	14·7 %

Csupán a fiútanoncok adatait tekintve:

a háború előtt	a háború után
1913/1914-ben 7·1 %	1920/1921 13·5 %
1914/1915-ben 12·7 %	1921/1922 13·8 %
	1922/1923 14·6 %
	1923/1924 14·5 %
	1924/1925 15·0 %
	1925/1926 17·5 %

Az arányszámok illetően összefoglalásának helyességét igazolja a mutatkozó

egyenletes emelkedés, mert ilyen módon közömbösítettnek azok a felvételi hibák, amelyeket a kétféle rokonfoglalkozási csoport besorolásának különbözősége okoz. Az értelmiségi osztályhoz és az alsóbb közszolgálati foglalkozásokhoz tartozó szülők fiainak arányszáma tehát figyelemreméltó emelkedést mutat az iparostanoncok között, bár ezek az arányszámok még nem közelítik meg az *elemi iskolai* tanulók szülőinek foglalkozási megoszlásáról szóló arányszámokat, amelyek pedig a leghűbb képét mutatják annak, hogy a felnövő ifjúságban általában milyen arányú az egyes foglalkozási csoportokhoz tartozó szülők gyermekeinek száma.

Arranézve, hogy a háború után mennyi volt az iparostanoncok között östermeléssel foglalkozó szülők gyermeke, tájékoztat felvételem adata, amely szerint a 3.334 tanonc közül 8·3% származott östermelő szülőktől. Ezt az adatot összehasonlítva a háború előtti 5·5, illetőleg 6·0%-os arányszámmal, itt is az arányszám emelkedését figyelhetjük meg, ami azért érdekes, mert mint más fejezetben láttuk, a háború utáni években nagyon megnehezült a vidéki eredetű — östermelő szülőktől származó — ifjak el-

helyezkedése a fővárosi iparosműhelyekben s ennek ellenére is nagyobb az arányszámuk, mint a háború előtt volt, miből megállapítható, hogy a háború befejezése óta sem erőtlenedett el vidéki népünk gyermekeinek a főváros felé törekvése, sőt az olyan szakmákban, amelyek még a mai viszonyok között is tudnak ellátásos helyet nyújtani, arányszámuk az említett 8·3%-os átlagnál jóval magasabb. Így pl.:

a húsiparban	21·7%
a kőművesiparban	16·4%
a faiparban	15·4%

volt az őstermelő fiúk számaránya. Ezzel szemben a borbélyiparban csak 1·7, a sütőben 3·0%, a bádogosban is 3%, a villanszerelőben 3·3, az autószerelőben 4·1% volt arányszámuk.

A hivatalos statisztika, mint már említettük, nem közöl adatokat a tanoncok foglalkozási megoszlásáról s e miatt nem is lehetséges, hogy a teljes adatgyűjtések eredményeivel vessünk világosságot arra a folyamatra, amelyet az egyes foglalkozási csoportokhoz tartozó *szülők* fiainak az egyes ipari szakmák felé való törekvése mutat. Itt is csak arra az anyagra vagyunk utalva, amelyet az én felvételem gyűjtött. Láttuk az őstermelő szülők arányszámát az egyes szakmákban, amelyhez hasonló szélsőségeket mutat az értelmiségi osztályhoz tartozó szülők eloszlása is. Így

	az értelmiségi osztályhoz tartozó volt
a villanszerelők között	5·6%
a géplakatos-műszerészek között	5·2%
az autószerelők között	5·0%
ellenben	
a cipészek között csak	2·1%
a szabók között csak	1·7%
a faiparosok között csak	0·6%

Az alsóbb közszolgálati pályákon élő szülők fiai szintén ilyen különbségeket mutatnak az egyes szakmák közötti eloszlás tekintetében. Ezek a villanszerelő (21·3%), géplakatos (19·3%), autószerelő (18·3%) és bádogosszerelő (12·6%) szakmákban vannak a legtöbbben s legkevésbébbé kedvelik a sütő- (1·5%), kőműves- (4·3%) és cipészipart (6·3%), mint amelyek általában jobb iskolai képzettségűeknek kevésbé felelnek meg.

Az iparforgalmi népességhez tartozó szülők a legegyszerűsebb eloszlást mutatják az egyes szakmák között.

E mellett meg kell említenünk, hogy hat-hét szakmában körülbelül a felét adják

az összes tanoncoknak s ilyenmódon legjobban megközelítik népességi arányszámukat az iparos osztály utánpótlása tekintetében. Annál gyöngébb azonban az őstermelőrétegek képviselője, ha nem a fővárosi, hanem pl. a pestvármegyei népességi arányszámot vesszük tekintetbe, míg az alsóbb közszolgálati pályákon dolgozó szülők fiai kb. a népességi aránynak megfelelő mértékben részesednek, különösen olyan szakmák ipari utánpótlásában, amelyekben alkalmaztatásukat jobb iskolai előképzettségük mellett az is megkönnyíti, hogy vonaton vagy villamoson naponként bejárhatnak a műhelybe s így éjjeli szállásukról, ételmezésükről a munkaadó nem kénytelen gondoskodni.

Külön meg kell még emlékeznünk az alsóbb néposztályok magas arányszámáról is, amelyek sokkal alacsonyabb kulturális felkészültséggel bocsátják fiaikat az iparos pályára, mint bármelyik más társadalmi osztály. Ez utóbbiak aránylag kedvező előképzettségű gyermekeinek pályaválasztása azt mutatja, hogy társadalmilag emelkedő irányú mozgásban vannak, ezzel szemben azok az ifjak, akik az alsóbb néposztályokhoz tartoznak és kulturális tekintetben is feltűnő elmaradottságot mutatnak, a társadalmi osztályok hullámmzásának hanyatló irányát képviselik s nagyfokú szellemi hátramaradottságuk sem más, mint további hanyatlásuk előrevetett arányéka.

Kétségtelen ú. i., hogy ilyen alacsony kulturális felkészültség mellett nem lehet biztosítani az egyre súlyosabbá váló életharcban azt a gazdasági pozíciót, amely a következő nemzedékek felemelkedéséhez alapul szolgálhatna. Ezeknek az alsóbb néposztályokhoz tartozó szülőknek fiaiból nem lehet sohasem erőteljes, gazdaságilag független és versenyképes iparogeneráció, csak a gyöngye versenyképességük, az elégtelenség s az ipari proletáriátus felhalmozódásához vezethet tehát az ilyen gyermekek útja.

S hogy aránylag mégis olyan sokan vannak az iparostanoncok között ebből a rétegből valók, az mutatja, hogy mennyire egészségtelen a mi társadalmi életünk *belső* struktúrája, mert a legfontosabb társadalmi osztályok egyikének utánpótlása ilyen nagy mértékben a *hanyatló* és nem az emelkedő rétegek sorából kerül ki.

A fővárosi iparostanoncügy legfontosabb társadalmi problémáiról szóló tanulmányunknak itt — befejezetlenül — véget vetünk s egyelőre lezárjuk ezeket a fejtegetéseket, amelyek során a magyar társadalom életének egyik legnagyobb jelentőségű folyamatát: az *iparososztály kialakulásának* körülményeit igyekeztünk minél részletesebben megvilágítani, hogy feleletet kapjunk arra a ma oly nagyfontosságú kérdésre: milyen is lesz néhány év múlva az az iparososztály, amely ma serdül fel a fővárosi műhelyek munkapadjai mellett.

Megvizsgáltuk a tanoncok *földrajzi* származásának, vallásfelekezetének, társadalmi eredetének, kulturális viszonyainak helyzetképét s mindezek befolyását a tanoncok pályaválasztási elhatározására. Vizsgálataink során számos olyan jelenséggel találkoztunk, amelyet a nemzeti társadalom fejlődésének érdekében nem mondhatunk minden tekintetben megnyugtatónak.

Láttuk, mint lassult meg a háború óta a vidéki eredetű magyar ifjúság iparosodása s hogyan csökkent alá itteni gazdasági elhelyezkedésének lehetősége. Láttuk azt is, mennyire kedvezőtlenebb kilátások mellett, mennyivel gyöngébb versenyképességgel indul még ma is iparosnak az a vidéki származású ifjúság, amelynek sem anyagi ereje, sem kulturális felkészültsége nem tekinthető olyanoknak, amelyekre nyugodtan lehetne építeni a most kialakuló magyar iparostársadalom jövőjét s viszont a fővárosból származó tanoncifjúság legnagyobb

része a legalacsonyabb társadalmi rétegek soraiból kerül ki s mennyire erőtlen még mindig a legértékesebb társadalmi osztályok gyermekeinek iparosodási hajlama.

Alkalmunk volt megállapítani azt is, hogy *önmagától* — különösen alföldi *fajmagyar* és leginkább *protestáns* vallású népeiségünk — főképen települési viszonyai és gazdasági viszonyai miatt is *nem eléggé iparosodó hajlamú*, csak mikor már — egy megelőző nemzedéken át — berendezkedett némileg a városi élet viszonyaira, akkor kezdi felismerni az ipari pályaválasztással járó előnyök fontosságát. A fővárosi vagy a pestkörnyéki lakosság szolgáltató túlnyomórésztben még ma is az iparososztály utánpótlását (az iparostanoncok között azért átlag 10%-kal alacsonyabb még mindig a magyar nemzetiségűek számaránya, mint a többi iskolafajok tanulói között).

Azt is láttuk, hogy a gyöngye iparosodóhajlam mellett mennyire tájékozatlan vidéki népünk pályaválasztása tekintetében s mennyire hiányoznak a fővárosban azok a közérdekű intézmények, amelyek a tanoncügy sokfelé ágazó problémáinak kielégítő rendezéséhez elengedhetetlenül szükségesek.

Azzal a reménnyel fejezem be dolgozatomat, hogy megállapításai elég meggyőző erejűek ahhoz, hogy serkentő erővel haszanak az általam megkezdett vizsgálatok továbbépítésére, illetőleg a hivatalos statisztikai adatgyűjtésnek az ilyen természetű vizsgálatokat *lehetővé tevő kiszélesítésére* és tökéletesítésére.

Áfra Nagy János.

© MEZŐGAZDASÁG ©

Takarmánytermelésünk.

Production de fourrages en Hongrie.

Résumé. Au cours des deux dernières années agricoles, la plupart de la production des fourrages artificiels a fléchi et le reste demeurait stationnaire. Au point de vue de l'étendue des superficies récoltées, on constate une diminution, à l'exception des espèces de trèfle et du sainfoin. Cela passerait encore, mais pour la plupart des fourrages artificiels, la moyenne de la récolte a été bien inférieure à celle de 1924—1925. Probablement, ce faible rendement est dû à ce que la température n'a pas été propice au développement des fourrages

artificiels, car la proportion des cultures totalement dévastées par les sinistres y a été inférieure à la moyenne du pays.

Quant à l'exportation des fourrages et grains de fourrage en question, la balance commerciale a été active dans toutes les deux dernières années agricoles.

*

A Szemle IV. évfolyamának augusztusi számában már ismertettük a mai Magyarország takarmánytermelésére vonatkozó adatokat, kapcsolatba hozva a békeévek át-

számított adataival. Nem lesz érdektelen, ha az azóta eltelt két gazdasági év hasonló eredményeit megvizsgáljuk a fejlődés vagy visszaesés szempontjából.

Mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy a mesterséges takarmányfélék termelésében az 1925. évben mutatkozó s a békeévek adatait általában megközelítő, itt-ott felülmúló előtörés a két utolsó gazdasági évben nem folytatódott, *termelésünkben újabban nagyrészt kisleveles visszacsúszás, legjobb esetben stagnálás állott be.* Úgy látszik, hogy az állatállományunk eltartásához szükséges takarmánymennyiség szénakészletünkkel és a termelt mesterséges takarmánymennyiséggel biztosítva van, a termelés fokozása következtében rendelkezésre álló többlet külföldi elhelyezése pedig vagy leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik, vagy pedig nem rentábilis.

A rétek és a legelők szénahozama a két utóbbi gazdasági évben a földművelésügyi minisztérium szakközegeinek megállapítása szerint *általában közepes volt, még legjobb volt a rétek szénahozama 1925/26-ban,* amikor is az eredmény jó közepesnek bizonyult. Hasonló volt a helyzet 1924/25-ben is. A tárgyalt években a rétek begyűjtött szénamennyiségét évenként körülbelül 22·5 millió q-ára becsülhetjük, tehát gazdáinknak — a békeévek arányát tekintve — közepes szénatermés esetében jelentékeny mennyiségű természetes takarmányt kell mesterséges takarmány termelésével pótolni.

A mesterséges takarmányfélék termelési viszonyaira vonatkozó statisztikai adatokat az I. számú táblában mutatjuk be. Ezen a táblán szerepelnek az árpa, a zab és a tengeri termelésére vonatkozó fontosabb ada-

I. A mesterséges takarmányfélék termelése.

Production des fourrages artificiels.

A termény neve <i>Désignation des produits</i>	A bevetett <i>Superficie ensemencée</i>	A learatott <i>Superf. récoltée</i>	Átlagterm. kat. holdankint <i>Product. moy. par arp. cad.</i>	A termés- mennyiség <i>Quantité de la production</i>	A bevetett <i>Superficie ensemencée</i>	A learatott <i>Superf. récoltée</i>	Átlagterm. kat. holdankint <i>Product. moy. par arp. cad.</i>	A termés- mennyiség <i>Quantité de la production</i>
	terület kat. hold <i>arpents cad.</i>				terület kat. hold <i>arpents cad.</i>			
	1925/26				1926/27			
Árpa — <i>Orge</i>	748 123	738.705	7·5	5,553.891	709.500	704.811	7·3	5,156.633
Zab — <i>Avoine</i>	484 621	477.511	7·5	3,600 067	454.279	452.228	7·2	3,267 815
Szemes tengeri — <i>Mais à grains</i>	1,876.330	1,850 352	10·5	19,443.212	1,855.637	1,845.833	9·4	17,361.111
Takarmányrépa — <i>Betterave fourrag.</i>	171.589	168 284	144·5	24,320.892	175.524	175.187	140·3	24,584.926
Csalamádé — <i>Mais fourrag. (Mais vert)</i>	135.852	134.523	175·8	23,640.039	130.663	130.316	153·8	20,040.511
Bükkönyfélék — <i>Espèces de vesce</i>	343 930	341.761	18·6	6,362.940	343.582	343.103	17·9	6,130.734
Herefélék — <i>Espèces de trèfle</i>	256.479	255.162	21·1	5,389.278	276 420	276.279	18·4	5,073.016
Lucerna — <i>Lucerne</i>	305.293	303.489	23·6	7,147.574	297.315	297.072	21·1	6,257.000
Baltacim — <i>Sainfoin</i>	58.148	58.148	18·6	1,082.345	59.244	59.244	16·7	990.036
Muhar — <i>Moha</i>	50.823	49.625	18·5	919.594	51.085	51.083	16·9	863.619
Összesen — <i>Total</i>	4,431.188	4,377.560	—	—	4,353.249	4,335.156	—	—

tok is, ezek tudvalevőleg nem kifejezetten takarmánynövények, azonban hazánk mai területén emberi táplálkozásra jóformán egyáltalában nem használják, ipari feldolgozásra a termésnek egy egészen minimális része szolgál, így teljesen indokolt, ha a fent felsorolt három fontos gazdasági növényünk termelési adatait cikkünk keretei között tárgyaljuk.

A II. számú táblában a mesterséges takarmányféléknek az elemi csapások által

teljesen elpusztított vetésterületére vonatkozó adatok azt mutatják, hogy a mesterséges takarmányfélék az elemi csapások pusztításainak aránylag jobban tudnak ellenállni, mint a többi gazdasági növények. Látható ez már az 1925/26. gazdasági évről vonatkozó adatokból, amikor az elemi csapások által tönkretett összes bevetett terület az ország összes bevetett területének 1·3%-át tette ki, ez az arány a mesterséges takarmányféléknél 1·2% volt. Még jobban

II. Az elemi csapások által elpusztított mesterséges takarmánytermő területek.

Sinistres ayant totalement ravagés les superficies ensemencées de fourrages artificiels.

A termény neve <i>Désignation des produits</i>	Árvíz (ta- lajvíz — <i>Inondation</i>	Aszály — <i>Sécheresse</i>	Jég — <i>Grêle</i>	Fagy — <i>Gel</i>	Egyéb el- csapás — <i>Autres</i> sinistres	Összes el- csapás — <i>Total des</i> sinistres	Árvíz (ta- lajvíz — <i>Inondation</i>	Aszály — <i>Sécheresse</i>	Jég — <i>Grêle</i>	Fagy — <i>Gel</i>	Egyéb el- csapás — <i>Autres</i> sinistres	Összes el- csapás — <i>Total des</i> sinistres
	által elpusztított vetésterület kat. holdban <i>Superficies totalement ravagées par les sinistres ci-dessus, arp. cad.</i>											
	1925/26						1926/27					
Árpa — <i>Orge</i>	7.134	365	1.506	58	355	9.418	368	146	2.597	1.504	74	4.689
Zab — <i>Avoine</i>	5 810	348	740	—	212	7.110	206	77	1.521	247	—	2.051
Szemes tengeri — <i>Maïs à grains</i>	23.001	564	1.148	215	1.050	25.978	1 408	685	1 639	3.698	2.374	9.804
Takarmányrépa — <i>Betterave fourrag.</i>	3.180	56	62	—	7	3.305	146	—	14	177	—	337
Csalamádé — <i>Maïs fourrag. (Maïs vert)</i>	1 184	106	31	—	8	1.329	22	—	105	220	—	347
Bükkönyfélék — <i>Espèces de vesce</i>	1.765	38	235	—	135	2.173	62	24	246	132	15	479
Herefélék — <i>Espèces de trèfle</i>	1.156	43	118	—	—	1.317	15	—	15	106	5	141
Lucerna — <i>Lucerne</i>	1.614	90	92	—	8	1.804	30	—	79	116	18	243
Muhar — <i>Moha</i>	1.108	76	6	—	8	1.198	—	—	—	2	—	2
Összesen — <i>Total</i>	45.952	1.686	3.938	273	1 783	53.632	2 257	932	6 216	6.202	2.486	18.093
A takarmányfélékkel bevetett terület %-ában — <i>En % des superficies ensemencées de fourrages artific. . .</i>	—	—	—	—	—	1.2	—	—	—	—	—	0.4

érvényesül ez a megállapítás az elmúlt 1926/27-es gazdasági évben. Itt az elemi csapások — főleg a fagy és a jég — által teljesen elpusztított vetésterület országos aránya 1.0% volt, ezzel szemben ez az arány a mesterséges takarmányféléknél 0.4%-ra csökkent, ami teljes 60%-kal kedvezőbb az országos aránynál.

Azt már többször megállapítottuk, hogy az árpának és főleg a zabnak learatott területe az utóbbi években állandóan csökken, fogyott azonban — ugyancsak egész kis mértékben — az utóbbi két évben a tengeri learatott területe is. A takarmányrépa és a csalamádé learatott területe a legutolsó három gazdasági évben jóformán teljesen egyformának mondható. A bükkönyfélék learatott területe 7.2%-kal kisebb volt az 1926/27-es gazdasági évben, mint az 1924/25-ös gazdasági évben; a hereféléknél viszont 7.6%-os emelkedésről számolhatunk be. A lucerna learatott területe szintén csökkent, igaz, hogy a fogyás csak 6.6%-os, a baltacím learatott területe ezzel szemben 9.5%-os emelkedést mutat. Ettől a két kisarányú emelkedést mutató tételtől eltekintve láthatjuk tehát, hogy hazánkban a takarmányfélék termelése visszafej-

lődik ugyan, de ez a kisarányú csökkenés alig különbözik a stagnálástól.

A bevetett, illetőleg learatott terület nagyságának stagnálása gazdasági szempontból tulajdonképpen valami nagy veszélyt nem jelent: mutatja azt, hogy az állatállomány ellátása megfelelően biztosítva van; a mesierséges takarmánytermelés további fejlesztése legfeljebb az export szempontjából indokolható. Kedvezőtlenebb a helyzet, ha a mesterséges takarmányfélék kat. holdankinti termésátlagaira vonatkozó adatokat vesszük szemügyre. Mindjárt megállapíthatjuk, hogy úgy az 1925/26-os, mint az 1926/27-es gazdasági évben sokkal kedvezőtlenebb volt a mesterséges takarmányfélék termésátlaga, mint az 1924/25-ös gazdasági évben. Az árpa termésátlaga az 1926/27-es gazdasági évben 5.2%-kal, a zabé 2.7%-kal, a szemes tengerié 21.7%-kal, a takarmányrépáé 4.0%-kal, a hereféléké 4.3%-kal a lucernáé 8.3%-kal, a muharé 3.4%-kal kisebb volt az 1924/25-ös gazdasági év vonatkozó termésátlagánál. Ezzel szemben csak a csalamádé (0.2%), a bükköny (1.1%) és a baltacím (1.8%) termésátlaga multa némileg felül az 1924/25-ös gazdasági év vonatkozó átlagát. Úgy látszik,

hogy az utóbbi években ezeket a kedvezőtlen eredményeket az okozta, hogy az időjárás nem volt eléggé megfelelő.

A takarmányfélék *külforgalmára* vonatkozó adatok a két legutolsó esztendőben meglehetősen hullámzó képet mutatnak.

III. A takarmányfélék külkereskedelmi forgalma.

Commerce extérieur des espèces de fourrages.

A termék neve <i>Désignation des produits</i>	1926				1927			
	Behozatal <i>Importations</i>		Kivitel <i>Exportations</i>		Behozatal <i>Importations</i>		Kivitel <i>Exportations</i>	
	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P
Árpa — <i>Orge</i>	536	15	478.156	11.858	979	24	527.570	16.669
Zab — <i>Avoine</i>	308	5	448.614	9.022	52	2	260.358	6.427
Tengeri — <i>Mais</i>	454	7	1.414.547	24.993	252.857	5.092	343.564	7.293
Takarmányrépa — <i>Betterave fourr.</i>	6	¹⁾	4.280	12	10	¹⁾	4.462	14
Bükköny — <i>Vesce</i>	12.874	330	6.947	337	10.711	303	18.839	1.029
Széna — <i>Foin</i>	2.486	17	91.430	658	1.782	12	115.836	865

¹⁾ 500 P-n aluli érték. — *Au-dessous de 500 pengős.*

Így a szemes tengeri, amelyik az 1926. évben külforgalmunkban a takarmányfélék kivitelénél a legnagyobb tétellel szerepelt, 1927-ben már 75·7%-kal kisebb arányban exportáltatott. Csökkent, ha nem is ilyen erős arányban a zab kivitele is. Ezzel szemben az árpa-, a bükköny- és a szénakivitelünk 1927-ben nagyobb volt, mint 1926-ban. A behozatalban 1926-ban nincs jelentékeny tétel, legfeljebb a bükkönnyt említhetjük meg, melynek behozott mennyiségéből 55·7%-ot Románia, 29·5%-ot pedig a Sz. H. Sz. állam szolgáltatott. 1927-ben azonban már a behozatal is tartalmaz egy igen jelentékeny tételt, ebben az évben ugyanis szemes tengeriből tekintélyes mennyiség jött be hazánkba. A behozatalban — még pedig jóformán kizárólag — ismét az előbb említett két ország szerepel. Megjegyezzük még azt is, hogy a takarmány-

féleségek kivitelénél az árpát főleg Ausztriába (68·7%), a zabot szintén Ausztriába (73·8%), a tengerit Cseh-Szlovákiába (60·4%), a bükkönnyt Németországba (25·5%) és az Amerikai Egyesült Államokba (22·9%) és végül a szénát Cseh-Szlovákiába (48%) szállítottuk.

Elég jelentékeny külforgalmat bonyolítottunk le az utolsó két évben a *takarmány-magvakból*, mindkét évben aktív eredménnyel. Legnagyobb volt a forgalmunk úgy 1926-ban, mint 1927-ben a heremagvakban; itt főpiacunk Németország volt (56·8% és 65·7%). Elég nagy kiviteli többletünk volt 1927-ben még a lucernamagból, itt is Németország felé (59·2%) irányult a forgalom. A takarmányrépamagból és a muharmagból mindkét esztendőben számottevő behozatali többletünk volt. Jó

IV. A takarmánymagvak külkereskedelmi forgalma.

Commerce extérieur des grains de fourrage.

A termék neve <i>Désignation des produits</i>	1926				1927			
	Behozatal <i>Importations</i>		Kivitel <i>Exportations</i>		Behozatal <i>Importations</i>		Kivitel <i>Exportations</i>	
	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P	mennyisége <i>quantité</i> q	értéke <i>valeur</i> 1000 P
Takarmányrépamag — <i>Grains de betterave fourrag.</i>	4.605	469	402	59	8.291	668	281	30
Heremagvak — <i>Gr. de trèfle</i>	9.502	1.356	26.251	5.628	16.337	2.510	33.975	8.091
Lucernamag — <i>Gr. de luzerne</i>	5.734	1.086	4.834	1.033	6.427	1.275	13.658	4.092
Muharmag — <i>Gr. de moha</i>	3.027	51	351	7	5.274	137	1.168	40
Összesen — Total	22.868	2.962	31.838	6.727	36.329	4.590	49.082	12 253

lenne, ha a gazdák ennek a két magfélének termelését intenzívebben felkarolnák, akkor elérhetnék azt, hogy a takarmánymagvak-

ból nemcsak általában, hanem tételenként is aktív volna külkereskedelmünk.

S. I.

Az 1928. évi termés.

La récolte de 1928.

Magyarország.

Hongrie.

A földművelésügyi Miniszter legutóbbi hivatalos vetésjelentése szerint az utóbbi melegebb, esős időjárás az összes vetések fejlődésére igen kedvező volt. A repce virágzása több vidéken még folyamatban van, az Alföldön már többnyire elvirágozott. A vetések általában ritkák és alacsonyak, a többszöri meleg eső után azonban javulás mutatkozik. Ahol elvirágozott, ott lassan a becőképződés is megindult; a kifejlődött becők nagyrésztben csak közepes nagyságúak. A repce területe 1927. évben 16.559 kat. holdat tett, amellyel egyenlőnek véve a repce folyó évi vetésterületét, a folyó évben katasztrális holdanként 4.09 métermázs, vagyis összesen mintegy 67.700 métermázs repcetermésre számíthatunk.

A búzavetéseket az utóbbi meleg csapadékos időjárás igen megjavította. Üde, zöldszerűek, szép sűrűek, száruk elég magas és jól bokrosodtak. A beérkezett minősítő becslések szerint a búza jelenlegi állása országos átlagban jó közepesen felüli. A rozsvetések általában csak most virágoznak, mert a tavaszi hűvös időjárás fejlődésüket visszatartotta. A vetések helyenkint alacsonyak és ritkák. Kalászat kihányták, a fagy azonban a mélyebben fekvő vidékeken a kalászatok felső végét kissé megcsípte. A minősítő becslések szerint a rozs ezidőszerű állása országos átlagban jó közepesen aluli. Az árpavetéseknek az esős időjárás kedvezett és szépen, egyenletesen fejlődnek. Elég sűrűek, de a hideg miatt néhol kissé megsárgultak, helyenkint pedig a dér a levélnek felső részét megperzselt. Az őszi árpa kalászatát több vidéken már kihányta. A minősítő becslések adatai szerint az árpa jelenlegi állása országos átlagban jó közepesen felüli. A zab általánosságban szintén jól fejlődik és kevés kivétellel mindenütt egészséges, üde, zöldszerű. A minősítő becslések adatai szerint a zab ezidőszerű állása országos átlagban jó közepesen felüli.

A tengeri a 2—3 napon is megisméltődő fagy miatt különösen a mélyebben fekvő vidékeken sok helyütt kárt szenvedett, levelei megsárgultak s fejlődése megakadt. A melegebb napok hatása alatt azonban most már szemlátomást jól fejlődik. Minősítő becslése országos átlagban a közepesnél jobb.

A burgonyát a fagy vidékenként szintén megviselte, a jó meleg, esős idő beálltával azonban újra hajt és erős fejlődésnek indult. A koraiak kapálását helyenkint már megkezdték. Minősítő becslése országos átlagban a közepesnél szintén jobb. A cukorrépa fejlődésére az esős időjárás jó hatással volt, s általában jó és egészséges színű. Kapálása és egyelése folyamatban van. Minősítő becslése a jó közepesnél jobb. A takarmányrépa fejlődését a kedvező meleg eső szintén jól előmozdította, kapálását és egyelését több helyen már be is fejezték. A kerti veteményeket a fagy megviselte és fejlődésükben visszatartotta. Különösen az uborkában és tökben tett a fagy sok kárt, úgyannyira, hogy ezeket több helyen újból kellett vetni. A babot több vidéken újra vetik, mert teljesen lefagyott. A kár helyenkint 60—100%. Az egyéb hüvelyesek (borsó és lencse) a dunántúli dombos vidéken általában jobb, mint az ország többi vidékein. A borsónak a hűvös időjárás aránylag jobban ártott, mint a lencsének. A káposztapalánták szépek és erősek s kiültetésük folyamatban van. A kiültetett palánták jól megeredtek, de a hideg időjárás fejlődésüket kissé visszatartotta, sőt helyenkint el is fagytak. A komló hajtásai erőteljesek és jól fejlődnek. A kölest kevés kivétellel már mindenütt elvetették, sőt a legtöbb vidéken szépen ki is keltek s elég sűrűek és jól fejlődnek. Tatárkát kevés helyen és keveset vetnek. Az elvetett mag szépen kikelt és jól fejlődik. A cirok vetését befejezték, egyes vidékeken már kikelt, de még lassan fejlődik. Néhol elfagyott és újra vetik. A kender és len jól kikelt és elég sűrű. Fejlődésük a hűvös időben nehezen indult meg, csak utóbbi melegebb esős napoknak hatása alatt fejlődnek erőteljesen. A dohánypalánták erősek és egészségesek, kiültetésük most van folyamatban. A korábban kiültetett palántákban a fagy sok kárt tett és több helyen újból kellett ültetni.

A mesterséges takarmányok a hideg időjárás alatt lassan fejlődtek, de most már erősen nőnek. Helyenkint ritkák. A lucerna kaszálása folyamatban van, sőt részben már gyűjtik is.

A rét gyengén fejlődött s a réti széna apró és ritka. Kaszálását helyenkint már megkezdték.

A legelő fűnövése sok helyütt szintén gyenge s a kijáró marha nem sok táplálékot talál rajta. Az utóbbi meleg esők után jó fejlődés várható.

gyobb mértékű. Hazánkban ugyanis a termett bor mennyisége az öt éves átlagnak 1926-ban csak 36·9%-át, 1927-ben pedig 55·7%-át tette ki.

A *bogyóolaj* termelését a következő nemzetközi adatok ismertetik:

O r s z á g	Bogyóolaj termelés		
	1921—1925- ben átlag	1926- ban	1927- ben
	ezer métermázsa		
Francia- és Olaszország	1 937	1 770	1 435
Görögország, Szíria és Palesztina	861	1 020	809
Spanyolorsz. és Portugália	3 390	2 459	6 810
Észak-Afrika (Algir, Marokkó és Tunisz)	652	561	505
Összesen	6 840	5 810	9 559

A bogyóolaj-világtermés a múlt évben az 1921—1925. évek átlagos termését 39·8%-kal, az 1926. évi termést pedig 64·5%-kal meghaladta. A termésnek ezt az emelkedését kizárólag az Ibéri-félsziget termelésének nagyarányú növekedése idézte elő, mert az adatok szerint a többi országok olajtermelése hanyatlóban van.

Brit-India legtermékenyebb részén, a *Pendjab* tartományban, az ottani kormány közlése szerint a folyó évben 33,630.000 q búzatermésre számítanak. A termés mennyisége az 1927. évi 31,850.000 q-val szemben mintegy 5%-kal nagyobbak ígérkeznek.

Sziam rizstermése az 1927/28. évben becslés szerint 51,040.000 q lesz. Ez a termésmennyiség az 1926/27. évi termésnél (52,680.000 q) valamivel kisebbnek ígérkeznek, az 1921—1925. évek átlagos rizstermését azonban mintegy 15%-kal meghaladja.

Japánban az 1927. évben 36,970.000 kg *tea* termelt, vagyis a termés 2%-kal nagyobb, mint 1926-ban és 3·5%-kal nagyobb, mint az 1921—1925. években.

Brit-India egész területén az első hivatalos becslés szerint 12,819.000 hektár van *búzával* bevetve. Ezen a területen jelenleg mintegy 89,981.000 q búzatermésre számítanak. Az előző évi adatokhoz viszonyítva a terület némileg megnövekedett, a termés pedig csak az 1926/27. évit (88,416.000 q) haladja meg valamelyest, az 1921—1925. évek átlagos termésétől (97,886.000 q) ellenben jelentéktelenen elmarad.

© I P A R ©

A magyar cukoripar és annak nemzetközi vonatkozásai.

L'industrie sucrière de Hongrie et ses relations internationales.

Résumé. Les récentes négociations de cartel international, les avantages pris par le sucre de canne sur le sucre de betterave et la concurrence aiguë des exportateurs de sucre ont une grande importance pour la Hongrie, pays exportant du sucre. Avant la guerre, celle-ci figurait pour 20% dans la production mondiale du sucre de betterave. Du fait du traité de Trianon, elle a perdu 39% de sa production sucrière, par suite de quoi l'industrie du sucre y a beaucoup perdu de son importance internationale, laquelle a diminué aussi à cause des conditions défavorables des marchés mondiaux, de sorte que la production actuelle y est inférieure à ce que le pays pourrait produire en temps normal. Ainsi le sucre hongrois constitue une si petite partie de la production mondiale, que l'adhésion ou l'abstention de la Hongrie a peu d'importance pour les négociations de cartel international. D'ailleurs, la réduction d'exploitation projetée par celles-ci a été déjà exécutée en Hongrie, à cause des circonstances défavorables.

Les marchés internationaux ont cepen-

tant une grande importance pour l'industrie sucrière hongroise, laquelle exportait ces derniers temps plus de la moitié de sa production (avant la guerre, elle en a exporté les deux-tiers).

À l'heure actuelle, 13 raffineries fonctionnent dans le pays; en 1926—1927 elles ont produit plus de 1·5 million de q de sucre, donc elles ont un caractère de grande exploitation. La majeure partie (51·6%) de la valeur du sucre produit revient à la valeur des matières employées, dont le prix de la betterave à sucre forme les deux-tiers; c'est donc dans cette proportion que l'agriculture participe à l'industrie sucrière. Le nombre des ouvriers occupés aux raffineries était de 10.000 au 1er octobre 1926, au début de la campagne 1926—1927. En examinant les capitaux des Sociétés d'industrie sucrière, on voit également que celle-ci favorise les grandes exploitations: les raffineries avaient en moyenne un capital de 13·1 millions de pengós chacune. Les bénéfices réalisés par les raffineries correspondaient aux 13·1% du capital.

On voit par les données de la dernière campagne (1927—1928) que la situation s'améliorait lentement, car la quantité du sucre produit dépassait de 6·7% celle de la campagne précédente. Toutefois, le problème de l'industrie sucrière hongroise reste encore une question ouverte à cause de l'incertitude de la situation des marchés mondiaux.

*

A magyar cukortermelés 1927/28. évi termelési időszaka ezidőszerint már befejezést nyert és a külföldi értékesítés is nagyrésztben végbement. Ily módon már bizonyos áttekintés nyerhető az elért teljesítményekről, ami annál inkább kívánatos, mert a cukoripar és cukorforgalom kérdései — különösen nemzetközi vonatkozásaikban — az utóbbi időben széles körök érdeklődését keltették fel. Kiváltképp a cukorkérdéssel kapcsolatos nemzetközi kartell tárgyalások váltak közismertté, melyek eredményeit a közgazdasági szakajtó és a napilapok egyaránt részletesen ismertették.

A túltermelés veszélye, mely a cukoripar egész fejlődéstörténetét végigkísérte s ennek folyamánya, az erőltetett kivitel és világpiaci verseny, már a múltban is nemzetközi tárgyalásokat és megállapodásokat tett szükségessé. Különösen ismertté vált az európai cukortermelő államok brüsszeli cukoregyezménye, mely az 1902. évben jött létre. A háború után a helyzet még inkább kiélesedett. A tengerentúli államok termelési kapacitásának nagymérvű kiépítése, új területek bekapcsolódása a termelésbe és a hadviselő államok iparának helyreállítása egyaránt a termelés és még inkább a termelőképeség növelését eredményezték, melyet a rendkívüli idők folytán erősen csökkent fogyasztás foglalkoztatni nem tudott. Természetes következménye volt mindennek a világpiaci verseny fokozódása, a dumping-szerű árak és a veszteség árán is fenntartott kivitel, melyek végül is nemzetközi megállapodások gondolatát helyezték előtérbe.

Nagy érdeklődést keltettek azok a tárgyalások, melyeket az 1927. évben a legnagyobb cukortermelő állam, Kuba köztársasági elnöke, Taraffa ezredes kezdeményezett az európai termelőkkel. A kezdeményezésnek súlyt kölcsönöz, hogy Kuba a világtermelésnek közel $\frac{1}{5}$ részét (19·3%) képviseli, cukorkivitele pedig 40·3%-át alkotja a világ cukorforgalmának. E tárgya-

lasok, melyek nemzetközi kartell gondolatából kiindulva a cukortermelésnek kölcsönös megegyezés útján való csökkentését célozzák, csak előzetes egyezményt tudtak létrehozni, melyhez Németország, Cseh-Szlovákia, Lengyelország és Belgium képviselői csatlakoztak. Bár a magyar cukoripar kiküldöttei a megállapodásokhoz nem járultak hozzá, a kérdés további alakulásához mégis nem kis érdeke fűződik a hazai termelésnek.

Az élénk visszhang, melyet e tárgyalások az érdekelt magyar körökben és azokon kívül is keltettek s mely a cukorpapírok tőzsdei árfolyamának alakulásában is kifejezésre jutott, bizonyítékul szolgál arra, hogy a cukorkérdés nemzetközi eseményei a magyar cukoriparra — de egyúttal a magyar közgazdaságra nézve is — nagy jelentőséggel bírnak. A cukortermelés ugyanis oly fontos tényezője a magyar gazdasági életnek, úgy a mezőgazdaság, mint az ipar, kereskedelem és forgalom szempontjából, hogy termelési viszonyainak és kiviteli lehetőségeinek alakulása az egész közgazdaságot közelről érinti. Minthogy a cukorrépatermelés az intenzívebb termelési ágak közé tartozik, a cukoripar jelentősége mezőgazdasági szempontból nagyobb annál, mint ami a 112 ezer kat. hold cukorrépatérület pusztá kiterjedése után várható volna. Az ipar terén a cukorgyártás a malomipar után a legjelentősebb mezőgazdasági iparágunk és termelésének értéke az egész gyáripari termelésnek 1926-ban 5·2%-át, míg a mezőgazdasági iparnak 12·2%-át éri el. Nem kisebb a jelentősége az ország külkereskedelmi forgalma szempontjából sem, amennyiben a cukoripar termelésének kivitele a mezőgazdasági készgyártmányok exportjában a liszt után a második helyet foglalja el. A magyar kivitel összértékben ugyan csak 3·8%-ban részesedik jelenleg a cukoripar, a kivitelre kerülő készgyártmányok értékének azonban már 12·5%-a, sőt az élelmezési ipar kivitt gyártmányainak közel egynegyedrésze (23%), a cukoripar munkájának eredménye.

A cukoripar tehát a magyar gazdasági életnek oly fontos tényezője, hogy termelési adatai, jelentősége a világtermelésben, értékesítési viszonyai és pénzügyi helyzete az érdekeltség körén túlterjedően mindnyájunk érdeklődésére számot tarthatnak.

Mindenekelőtt — a nemzetközi tárgyalásokra való tekintettel is — a magyar cu-

kortermelés és a világpiac kölcsönös vizsgálata válik aktuálissá, hol különösen két kérdés nyomul előtérbe: egyrészt *mily jelentősége van a magyar cukorgyártásnak a világtermelés és a világpiac szempontjából, másrészt, micsoda hatással bírnak a külföldi piacok a magyar cukoriparra nézve.*

A magyar cukoripar nemzetközi jelentősége.

A magyar cukortermelés nemzetközi jelentőségének megítélésére szükséges világtermelési adatokat a római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet évkönyve közli, melynek számadatai rámutatnak azokra a mélyreható szervezeti változásokra, melyek a háborút megelőző évekkel szemben a világ cukoripara körében végbementek s melyek nagyrésztben okai a magyar cukortermelés jelen helyzetének is.

A világtermelési adatokat bemutató I. számú táblázatban legfeltűnőbb a répacukor termelésének a nádcukorral szemben való nagymértékű térvesztése, minek folytán a répacukor, mely a háborúelőtti években a nádcukorral közel egyforma arányban (46·6, ill. 53·4%) szolgálta a világ cukorfogyasztásának ellátását, a háború alatt annyira vesztett relatív jelentőségéből, hogy az 1923/24. termelési évben csak 29·0, 1926/27-ben még mindig csak 32·8%-ban vette ki részét a világtermelésből. A répacukor csökkenő jelentősége azonban nem annyira a termelés szám szerű visszaesésében találja magyarázatát, mely a háború után csaknem elérte a békebeli színvonalat, hanem a nádcukortermelés nagy előretörésében. Ez utóbbi ugyanis a háborút közvetlen megelőző öt év átlagát képező 96 millió métermázst tevő termeléssel szemben 1925/26-ban 170 millió mé-

termázssal érte el a maximumot, ami a békeidőkkel szemben 77·1%-os emelkedésnek felel meg. A tengerentúli államok szinte kényszerítve voltak iparuk ily arányú fejlesztésére, mert a hadviselő államok csökkenő termelése és fokozódó szükséglete az európai cukortermelésnek a világpiacról való teljes elmaradását idézte elő, amihez még a háborúban részt nem vett tengerentúli államok növekvő jóléte és fokozódó cukorfogyasztása is hozzájárult. A háború következményének tudható be, hogy a répacukortermelés csökkenő viszonylagos jelentősége egyedül az európai cukortermelés visszaesésének, illetve stagnálásának tulajdonítható, mely a háborúelőtti 43·0% helyett csak 28·7%-kal járul hozzá jelenleg a világ cukorellátásához, míg a többi világrészek — különben kisebb jelentőségű — répacukor termelése úgy számszerűleg, mint relative nyert jelentőségében.

A II. számú tábla tanúsága szerint minden jelentősebb európai állam termelése nagy visszaesést mutat a háború után (különösen Oroszország és Németország) s csak lassú emelkedés révén javulnak ismét a termelési viszonyok. Az Európán kívüli világrészek répacukortermelésének csaknem egészét az Egyesült Államok képviselik s termelésük 1926/27-ben 50·7%-kal múlja felül — a cukorrépacukor általános visszaesése dacára — a háború előtti színvonalát.

A római Mezőgazdasági Intézetnek az 1909/10—1913/14. évekre vonatkozó adatai a háború előtti területi viszonyokra vonatkoznak s így a Magyarországot érintő számadatok is az egész Magyarbirodalom cukortermelésének nemzetközi összehasonlítását teszik lehetővé. A békebeli Magyar-

I. A világ cukortermelése.

Production mondiale du sucre.

(Nyerscukorértékben. — *En valeur de sucre brut.*)

Megnevezés <i>Désignation</i>	Moyenne de 1909/10—1913/14. évek átlaga		1923/24		1924/25		1925/26		1926/27	
	ezer q milliers de q	o/o	ezer q milliers de q	o/o	ezer q milliers de q	o/o	ezer q milliers de q	o/o	ezer q milliers de q	o/o
Répacukor — <i>Sucre de betterave</i>	83.999	46·6	60.152	29·0	82.748	34·0	83.133	32·8	77.678	32·8
Ebből — <i>Dont: Európa — Europe</i>	77.590	43·0	50.829	24·5	71.035	29·2	73.830	29·1	67.881	28·7
Többi világrész — <i>Autres parties du monde</i>	6.409	3·6	9.323	4·5	11.713	4·8	9.303	3·7	9.797	4·1
Nádcukor — <i>Sucre de canne</i>	96.237	53·4	147.058	71·0	160.524	66·0	170.380	67·2	159.185	67·2
Cukortermelés összesen — <i>Production sucrière totale</i>	180.236	100·0	207.210	100·0	243.272	100·0	253.513	100·0	236.863	100·0

II. A legfontosabb répacukortermelő országok.

Principaux pays producteurs de sucre de betterave.

O r s z á g P a y s	A termelés mennyisége 1000 métermázsában Quantité de la production, milliers de q					Az 1926/27. évi termelés — Production de 1926/27 en % de la product. mondiale	
	Moyenne de 1909/10—1913/14. évek átlaga	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	a répacukor du sucre de betterave	az összes cukor sucr. totale
						világtermelésének %-ában	
Németország — <i>Allemagne</i> ..	23.094	11.462	15.636	15.994	16.600	21.4	7.0
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	—	10.051	14.284	15.073	10.390	13.4	4.4
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis</i>	6.285	9.082	11.237	8.900	9.469	12.2	4.0
Oroszország — <i>Russie</i>	14.348	3.771	4.553	9.664	8.593	11.0	3.6
Franciaország — <i>France</i>	7.329	5.658	8.902	8.386	7.474	9.6	3.1
Lengyelország — <i>Pologne</i>	6.864	4.114	5.346	5.958	5.852	7.6	2.5
Egyéb államok (évi 5 millió q termelésen alul) — <i>Autres États (au-dessous de 5 millions de q par an)</i>	26.079	16.014	22.790	19.158	19.300	24.8	8.2
Világtermelés — <i>Production mondiale</i>	83.999	60.152	82.748	83.133	77.678	100.0	32.8
Magyarország — <i>Hongrie</i>	4.535	1.234	2.022	1.661	1.747	2.2	0.74

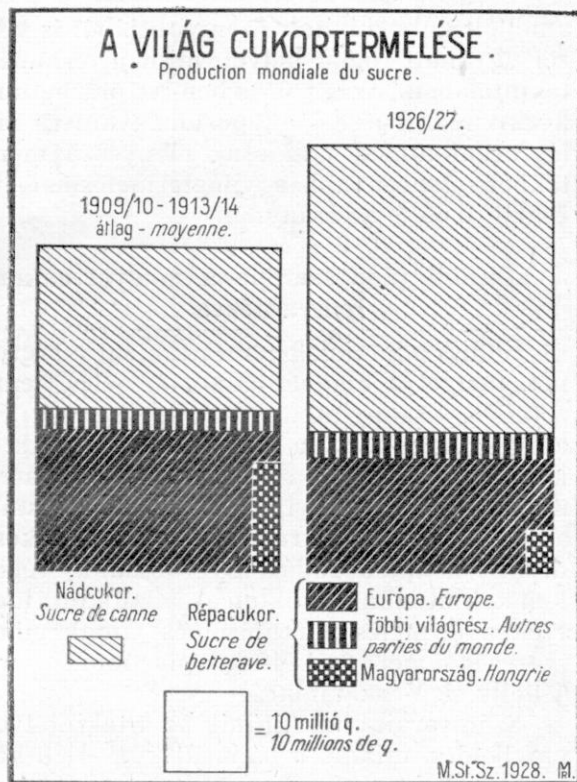
ország 4¹/₂ millió métermázsát tevő cukortermelése a világ összes cukortermelésének aránylag kisebb hányadát, 2.5%-át képezte. A répacukor világtermelésének azonban már 5.4-a, tehát több mint egy huszadrésze magyar gyárakból került ki, a magyar cukoripar tehát a békeévekben nemzetközi viszonylatban is jelentékenynek mondható. Természetes, hogy az országcsönkítés folytán fenti arányszámok is erősen vesztek jelentőségükből, az ország cukortermelésének ugyanis csak 60.8%-a

maradt a csonka határok közt, ami már magában véve is megokolná a magyar cukoripar nemzetközi jelentőségének a fenti arányban való alászállását. Tény azonban, hogy cukortermelésünk ma jóval kisebb hányadát jelenti a világtermelésnek, semmint az a trianoni határokon kívül eső gyárak elvesztésével indokolható volna. A háború előtt a mai határok által jelzett terület cukoripara 1.5%-át szolgáltatta a világtermelésnek s ez az arány 1923/24-ben 0.6%-ra szállott alá, tehát Magyarország mai területe

III. A legjelentékenyebb nádcukortermelő országok.

Principaux pays producteurs de sucre de canne.

O r s z á g P a y s	A termelés mennyisége 1000 métermázsában Quantité de la production, milliers de q					Az 1926/27. évi termelés — Production de 1926/27 en % de la product. mondiale	
	Moyenne de 1909/10—1913/14. évek átlaga	1923/24	1924/25	1925/26	1926/27	a nádcukor du sucre de canne	az összes cukor sucr. totale
						világtermelésének %-ában	
Kuba — <i>Cuba</i>	21.011	41.771	52.726	50.833	45.722	28.6	19.3
Brit-India — <i>Indes Anglaises</i>	24.036	33.702	25.869	30.248	32.515	20.5	13.8
Holland-India (Jáva) — <i>Inde néerland. (Java)</i>	13.474	17.968	19.971	22.999	19.898	12.5	8.4
Brazília — <i>Brésil</i>	2.798	8.125	8.315	9.044	7.100	4.5	3.0
Porto-Rico	3.297	4.061	5.991	5.473	5.559	3.5	2.3
Egyéb államok (évi 5 millió q termelésen alul) — <i>Autres États (au-dessous de 5 millions de q par an)</i>	31.621	41.431	47.652	51.783	48.391	30.4	20.4
Világtermelés — <i>Production mondiale</i>	96.237	147.058	160.524	170.380	159.185	100.0	67.2

tének a világviszonylatban mért jelentősége felénél is alacsonyabbra esett vissza. A nádcukor előretörése, a külföldi cukortermelő területek versenye és a cukorbehozatalra szoruló államok elzárkózása tehát súlyos helyzetet teremtettek a magyar cukoripar számára. A relatív térvesztés nemcsak az

összes világtermeléssel szemben következett be, hanem a répacukortermelésben, sőt az európai cukoriparban is jelentéktlenebb helyet tud biztosítani a magyar cukor jelenleg, mint ugyanezen terület a háború előtt, ami azt bizonyítja, hogy a világ cukoriparát sújtó nehézségek Magyarországot fokozott mértékben érintették. Az európai cukortermelésnek a háború előtt 3·6%-át alkotó magyar cukor 1926/27-ben — időközi emelkedés ellenére — még mindig csak 2·6%-ban részesedett a kontinentális termelésben s így az európai cukoriparban elfoglalt viszonylagos jelentősége alig több, mint $\frac{3}{4}$ részét teszi a háború előtti aránynak.

Fenti adatok meggyőznek arról, hogy a magyar cukoripar jelentősége világviszonylatban annyira alászállott, hogy a nemzetközi megállapodásokhoz való csatlakozása, vagy azoktól való távolmaradása ma már nem jelent fontos kérdést a nemzetközi kartellmozgalmak számára. Arra vonatkozólag is bizonyoságot szolgáltatnak azonban adataink, hogy a termelésnek azt a visszajejlesztését, melyet a tárgyalások célul maguk elé tűztek, a súlyos gazdasági viszonyok Magyarországon már automatikusan végrehajtották.

Megemlíthető, hogy a cukortermelés visszesése nemcsak Magyarország megmaradt részeit sújtotta, hanem az elszakított területek cukortermelésének csökke-

IV. A világ és a legfontosabb cukorkiviteli országok cukorkereskedelme.

Commerce du sucre du monde et des principaux pays exportateurs de sucre.

O r s z á g — P a y s	Behozatal Importations		Kivitel Exportations		Kiviteli (+) ill. behozatali (-) többlet Excédent d'export. (+) ou d'import. (-)		A kivitel az 1926. évi világgforg. %-ában - Exportat. en % du commerce mond. du sucre de 1926
	1925	1926	1925	1926	1925	1926	
	e z e r q — m i l l i e r s d e q						
Kuba — Cuba	14	¹⁾	50.105	47.404	+ 50.091	¹⁾	40·3
Jáva — Java	2	2	20.676	17.371	+ 20.674	+ 17.369	14·7
Cseh-Szlovákia — Tcheco Slovaquie	1	1	9.020	10.070	+ 9.019	+ 10.069	8·5
Hawai — Hawaï	—	—	6.851	6.778	+ 6.851	+ 6.778	5·8
Portorico — Porto-Rico	19	10	5.447	5.073	+ 5.428	+ 5.063	4·3
Dominique	3	3	3.011	3.377	+ 3.008	+ 3.374	2·9
Peru — Pérou	3	—	2.081	3.290	+ 2.078	+ 3.290	2·8
Lengyelország — Pologne	2	1	1.960	2.667	+ 1.958	+ 2.666	2·3
Egyéb államok — Autres pays	116.809	116.770	23.465	21.755	- 93.344	- 95.015	18·4
Világgforg. össz. — Commerce mond. du sucre	116.853	116.787	122.616	117.785	—	—	100·0
Ebből — Dont							
Európa — Europe	33.367	28.333	13.849	15.917	- 19.518	- 12.416	13·5
Magyarország — Hongrie	1	1	847	662	+ 846	+ 661	0·56

¹⁾ Az adatok hiányoznak. — Les données manquent.

nése is nagyobb mértékű volt, mint amennyire az európai cukortermelés általában visszaszorult. Az 1925. évi cseh-szlovák évkönyv szerint a „szlovákiai“ cukortermelés 1923/24-ben 1'28 millió métermázsa volt (sőt az előző évben csak 0'67 millió métermázsa), ami igen tekintélyes csökkenés a háborúelőtti évekkel (1911/15) szemben, mikor a felvidéki gyárak 2'40 millió métermázsa cukrot állítottak elő.

A magyar cukoripar nemzetközi jelentőségének megvilágításánál a termelés alakulásán kívül a forgalom adatait is figyelembe kell venni, ami a magyar cukorkivitelnek a világforgalommal való szembeállítása útján történhetik.

A legfontosabb cukorkiviteli országok vonatkozó adatait a IV. számú táblában mutatjuk be, melyből kitűnik, hogy a világforgalomban döntő szerepet játszó államok sorozata nem azonos a legfontosabb termelő országok csoportjával. A cukortermelés terén vezető szerepet betöltő nagy kultúrállamok — Németország, Egyesült Államok, Franciaország — hiányoznak utóbbi táblánkból, mert nagy belső fogyasztásuk következtében a termelt cukormennyiségből aránylag kisebb rész kerül kivitelle. A cukorforgalom szempontjából jelentős területek legnagyobb része az exotikus, tengerentúli országok soraiból kerülnek ki. Bár ezek szerint a cukortermelés és forgalom nemzetközi alakulása meglehetősen eltéréseket mutat fel, Magyarország mind-

amellett cukorkivitele szempontjából is közel ugyanott foglal helyet, mint a termelés tekintetében. Az 1926. évben az ország cukorkivitele 0'56%-át képezte ugyanis a világgforgalomnak, ami csak elenyésző mértékben alacsonyabb a világtermelésben elfoglalt 0'66%-os aránynál.

A külföldi piac szerepe a magyar cukoriparra nézve.

Eddigi adataink bemutatták azt a szerepet, melyet a magyar cukortermelés nemzetközi viszonylatban betölt. Ismét más kérdés, hogy milyen fontossággal bírnak a külföldi viszonyok a magyar cukoriparra nézve, vagyis mennyiben van hazai iparunk a nemzetközi piacokra ráutalva. Hogy e kérdésben is tájékozódást nyerhessünk, végig kell tekintenünk azokon az adatokon, melyek a termelés alakulását és annak elhelyezését a bel- és külföldi piacokon szemléltetik (I. V. sz. tábla).

Számsorainkból kitűnik az a tekintélyes emelkedés, miáltal a háborút közvetlen követő évek igen alacsony termeléséből kiindulva — közbenső ingadozásokkal — jelentékeny javulás következett be.

Kétséggel részben van ebben az örvendetes emelkedésben a gyári üzemi berendezés és termelőképeség helyreállításának és a cukorrépatermelés terjedésének, a főkérdés azonban az elhelyezési lehetőségek alakulásán múlik. Adataink tanúsága szerint a cukorelszállítás külföldre és belföldre egy-

V. Magyarország cukortermelése, forgalma és fogyasztása.

Production, mouvement et consommation sucriers de la Hongrie.

(Fogyasztási cukor értékben.)

(En valeur de sucre de consommation.)

Év Année	Termelés Production	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-) ill. kiviteli (+) többlet Excédent d'import. (-) ou d'export. (+)	Belfogyasz- tás - Consom- mation inté- rieure	Fejenkinti fogyasztás Consommation par tête kg	Kivitel a terme- lés %-ában Exportations en % de la produc- tion
1909/10- 1913/14 átlag moyenne	3,982.372	261.603	2,563.256	+ 2,301.653	1,680.719	8'00	64'4
1920/21	293.991	81.244	—	— 81.244	375.235	4'70	—
1921/22	548.426	44.375	—	— 44.375	592.801	7'35	—
1922/23	737.669	48.027	139.943	+ 91.916	645.753	7'93	19'0
1923/24	1,112.881	1.275	722.548	+ 721.273	391.608	4'76	64'9
1924/25	1,823.525	7.455	899.044	+ 891.589	931.936	11'26	49'3
1925/26	1,496.640	849	757.673	+ 756.824	739.816	8'84	50'6
1926/27 ¹⁾	1,575.800	2.259	643.094	+ 640.835	934.965	11'05	40'8

¹⁾ Ideiglenes adatok — *Données provisoires.*

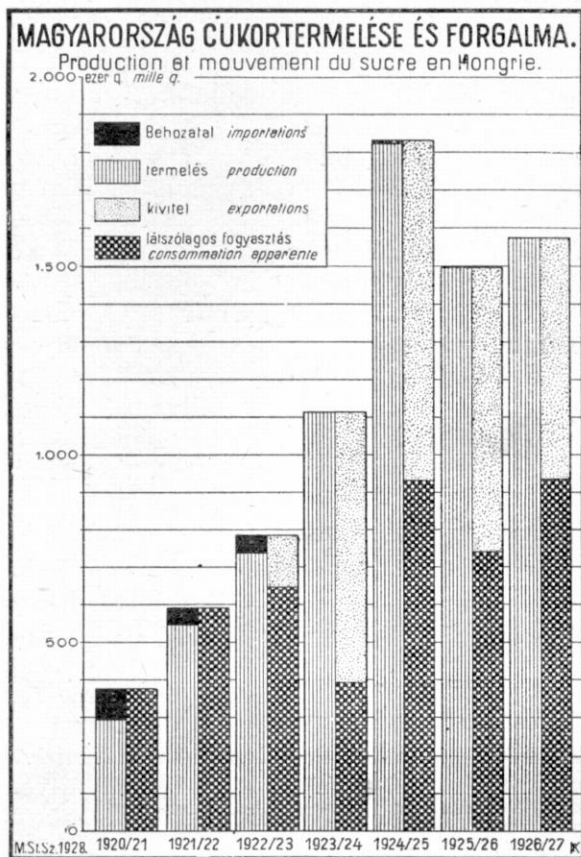
aránt jelentékeny emelkedést tüntet fel. A belföldi cukorfogyasztás alakulásának megítélése céljából közvetett számításokra vagyunk utalva, amennyiben a termelés, behozatal és kivitel egybevetésével a fogyasztás mértéke megállapítható, természetesen azon hibahatárokon belül, melyeket a változó raktárkészletek okoznak. Éppen ez utóbbi körülmény folytán csak több év átlagos eredményei szolgálhatnak megbízhatóbb következtetések alapjául. Nem térhetünk ki ez alkalommal arra az ügyis közismert tényre, hogy Magyarország cukorfogyasztása már a háború előtt is (fejenként 8 kg.) mennyire elmaradt a nyugati államok fejkvótája mögött. Annál szomorúbb, hogy a háborút közvetlen követő években még ez a mennyiség is jelentősen alászállott, pedig a mai határok között bizonyára a magasabb kultúra következtében nagyobb mértékben cukorfogyasztó területek maradtak meg. A viszonyok javulásával a belföldi fogyasztás is emelkedést mutat, mely ugyan nem egyenesen ment végbe, a legutóbbi 3 év átlagában 10 kg. körül elhelyezkedő fogyasztás mégis tekintélyes javulást jelent a korábbi adatokkal szemben.

A háború után kezdetben a magyar cukortermelés még a megesökkent belföldi fogyasztást sem tudta kielégíteni, s így jelentékeny részben behozatalnak kellett a hazai piac ellátásához hozzájárulnia, kivitelről tehát akkor még szó sem lehetett.

A következő évek folyamán azonban cukoriparunk amellett, hogy a növekvő belfogyasztást ellátta, rohamosan növelte a kivitelre kerülő mennyiséget is, úgyhogy már 1923/24-ben elérte azt a színvonalat, mely körül azóta is nagyban — egészben cukorkivitelünk ingadozik. *A háború előtt cukortermelésünknek közel kétharmadrésze (64,4%-a) kivitelre került, a külföldi piacok tehát döntő szerepet vittek a cukorehelyezés kérdésében. A közelmúlt években a kivitelre kerülő cukormennyiség — a kivételes 1923/24. évtől eltekintve — már nem éri el a termelésnek azt a hányadát, melyet korábban jelentett. Az utolsó 4 év átlagában, mikor már normálisnak tekinthető kivitel mutatkozott, termelésünknek 50,3%-át, tehát csaknem pontosan fele részét exportálták a magyar cukorgyárak. Megállapítható tehát, hogy a háború előtti esztendőkhöz viszonyítva csökkent az a jelentőség, melyet a nemzetközi piacok a magyar cukortermelés felvétele terén képviseltek, a külföldi értékesítési lehetőségek azonban így is a belföldi piaccal egyrangú fontossággal bírnak cukoriparunkra nézve. Ez a megállapítás természetesen csak a métermázsákban mért mennyiségi viszonyokra nézve érvényes, míg az eladási érték tekintetében az arányok megváltoznak. A világpiaci verseny folytán ugyanis a külföldi értékesítés csak nyomott árakon történhetik — bár e téren is javulás állapítható meg — s így cukoriparunkra nézve a belföldi fogyasztás alakulása fontosabb annál, mint ami a fogyasztott mennyiségek pusztá összehasonlításából kiadódik.*

A cukoripar a magyar közgazdaság szempontjából.

Az eddigiekben főként a nemzetközi cukorpiaci szempontjából vettük szemügyre a magyar cukortermelés adatait. Emellett azonban nagy fontossággal bír az a kérdés is, hogy milyen helyet tölt be a cukortermelés a hazai közgazdaság tényezői sorában és milyen jelentősége van a nyersanyagfogyasztás (főleg mezőgazdasági vonatkozásban), a gyári munkaerő foglalkoztatása és a tőkeelhelyezés szempontjából.

Vizsgálatainknál az évenként végrehajtott gyáripari termelési statisztika adataira fogunk támaszkodni, melyek — ellentétben a cukoradóstatisztikából származó korábbi adatainkkal — nem termelési kampányra,

hanem a többi iparágakkal való egyesíthetőség céljából, naptári évekre vonatkoznak, s így tulajdonképpen két termelési időszak adataiból tevődnek össze. Ez a körülmény figyelembe veendő az adatok elbírálásánál.

VI. A cukortermelés és az anyagfelhasználás értéke.

Valeur de la production de sucre et des matières y employées.

Naptári év <i>Année</i>	Termelés értéke <i>Valeur de la production</i>	Felhasznált anyagok értéke <i>Valeur des matières employées</i>				Felhasznált anyagérték a termelési érték % ában. — <i>Valeur des matières employées en % de la valeur de la production</i>			
		fűtő- és világítóanyag-matériák <i>de chauffage et d'éclairage</i>	nyersanyag <i>matières prem.</i>	kereskedelmi anyag <i>matières commerc.</i>	összesen <i>total</i>	fűtő- és világítóanyag — matériák <i>ères de chauff. et d'éclairage</i>	nyersanyag <i>matières prem.</i>	kereskedelmi anyag <i>matières commerc.</i>	összesen <i>total</i>
1923 ..	126.356	6.932	36.467	1.778	45 177	5·5	28·9	1·4	35·8
1924 ..	101.250	11.256	51.123	3.334	65.713	11·1	50·5	3·3	64·9
1925 ..	89.093	7.812	40.546	3.588	51.946	8·8	45·5	4·0	58·3
1926 ..	114.063	6.665	49.164	3.225	59.054	5·8	43·2	2·8	51·8
1923/1926 átlag <i>moyenne</i>	107.690	8.166	44.325	2.981	55.472	7·6	41·2	2·8	51·6

A cukoripari termelés összértéke az 1923. évi kimagasló eredmény után elnyúlást mutatott, a korábbi kedvező világgazdasági áralakulást ugyanis állandó árcsökkenés váltotta fel, ami a termelés visszafejlesztését eredményezte. Az 1926. évben azonban termelésünk 100 millió pengőt meghaladó összegével ismét felülmúlta az elmúlt 4 esztendő átlagos színvonalát.

Cukorelőállítással Magyarországon mindössze 13 gyártelep foglalkozik, (1923 óta, azelőtt eggyel kevesebb), s így a kimutatott magas termelési érték fokozottabb jelentőséget nyer. Egy-egy telepre eső átlagos termelés tehát a 9 millió pengőt megközelíti (8.774.076 pengő), ami a többi iparágak átlagos telepenkénti termelési értékét (668 ezer pengő) jelentékeny mértékben — 13-szorosan — felülmúlja. A 13 cukorgyár ilymódon egész ipari termelésünk értékének 5·2%-át állítja elő.

Ha azt vizsgáljuk, hogy ez a tekintélyes termelési értékösszeg miképpen oszlik meg az egyes termelési tényezők között, elsősorban az anyagfelhasználás adatai érdemelnek figyelmet, a gyártás alkalmával felhasznált összes anyagok értéke ugyanis több mint fele részét (51·6%) foglalja le az előállított cukor értékének. Mint a VI. sz. tábla adataiból kitűnik, évről évre igen változó az arány, mellyel az anyagérték a termelésben részesedik. Természetes folyo-

mánya volt ez a körülmény az infláció és a stabilizáció éveinek, mikor a napról napra változó árviszonyok igen erősen éreztették hatásukat oly iparágban, hol az anyagbeszerzés és a termények értékesítése időben erősen eltolódva következik be. Az 1925. évtől már megállapodott az anyagérték viszonya is és a mérvadó számok gyanánt elfogadott 4 évi átlagos arányokhoz esik közel. Az anyagfelhasználás értékéből túlnyomó hányad a nyersanyagokra és üzemi segédanyagokra esik (a termelési érték 41·2%-a), a fűtő- és világítóanyagok és kereskedelmi anyagok szerepe már erősen háttérbe szorult. A felhasznált anyagok sorában első helyen természetesen a cukorrépa áll. Itt lép előtérbe az a kérdés, hogy a magyar mezőgazdaság mily mértékben részesedik a cukoripar termelésének összegéből. Az egyes fontosabb alapanyagokra vonatkozó 1926. évi adatokat a VII. sz. táblában állítottuk össze.

Adataink szerint a 13 cukorgyár 12·3 millió métermázsa cukorrépat dolgozott fel az 1926. évben, egy-egy telepre tehát átlagosan csaknem 1 millió métermázsa (pontosabban 945 ezer q) cukorrépa jutott. Érdekesebb, hogy a gyárak egyenkénti adatai általában igen közel esnek ehhez a mennyiséghez, ami valószínűvé teszi, hogy ilyen termelési kapacitás felel meg — legalább a magyar szállítási viszonyok mellett — a

VII. A cukoriparban felhasznált fontosabb anyagok 1926-ban.

Principales matières employées en 1926 dans l'industrie du sucre.

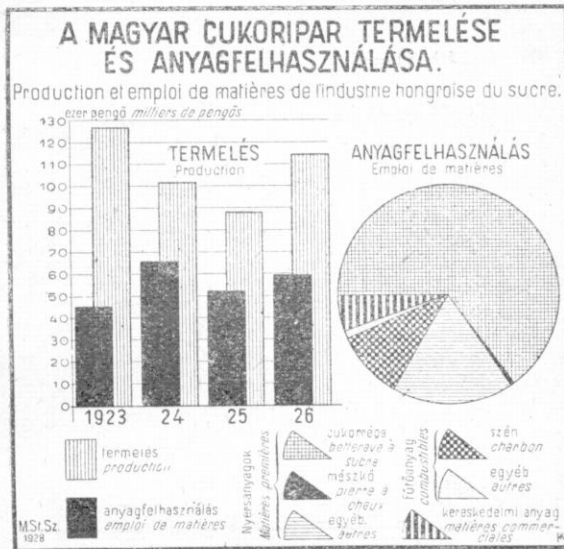
Megnevezés Désignation	Mennyiség métermázsa Quantité, q	Érték 1000 P Valeur, milliers de pengős	Egységár P métermázsa- kint — Prix d'unité par q, pengős	A felhasznált anyag értéke Valeur des matières employées	
				a termelési érték %ában — en % de la valeur de la production	az összes anyagfel- használás %ában — en % de la valeur de toutes les matières employées
Cukorrépa — Betterave à sucre	12,293.481	38.405	3.12	33.6	65.0
Szén — Charbon	2,365.956	6 047	2 56	5.3	10.2
Mészke — Pierre à chaux . .	554.715	355	0.64	0.3	0.6
Egyéb anyagok — Autres ma- tières	—	14.247	—	12.6	24.2
Anyagfelh. összesen — Ma- tières employées au total . .	—	59.054	—	51.8	100.0

racionalis méretezés követelményeinek. A felhasznált cukorrépa értéke kerek 38 millió pengő volt, vagyis ezt az összeget juttatta cukoriparunk a mezőgazdasági termelők részére. Fenti összeg a cukoripari termelés értékének $\frac{1}{3}$ részét, az anyagfelhasz-

nálásnak pedig értékben $\frac{2}{3}$ részét alkotja. A mezőgazdaság mellett a bányászat is jelentős anyagszállítója a cukoriparnak. Az eltüzelt 2.4 millió métermázsa szén — mely csaknem kizárólag hazai szénbányák terméke — 10.2%-át képezi az anyagfelhasználásnak s legnagyobb részében a 36.064 lőerő teljesítőképességű erőgépek kazántüzelésére használtatott fel. A mészke szintén nagy mennyiségben (több mint $\frac{1}{2}$ millió métermázsa) szerepel kimutatásunkban, értéke azonban csak kisebb hányadot képvisel.

Másik fontos tényezőt a cukorgyártás terén a gyári munkáslétszám, illetve a termelési költségek szempontjából a részükre kifizetett összeg képvisel. A vonatkozó adatokat VIII. számú táblánk közli.

A cukorgyártás tipikusan idényszerűen dolgozó üzem, s így a munkáslétszám igen erős hullámnak van alávetve. Az október elsejére megállapított munkáslétszám — mely az iparstatisztika terén leginkább használtatik fel összehasonlítás céljaira — a teljes üzemmel folyó kampány idejére

VIII. A cukoripari alkalmazottak és évi keresményük.

Employés et salariés de l'industrie du sucre et leur traitement et salaire annuels.

Év Année	Alkalmazottak létszáma okt. 1-én Effectif des salariés et employés au 1er octobre				Alkalmazottak részére kifizetett illetmények és munkabérek 1000 P — Traitements et salaires payés aux employés et aux ouvriers, milliers de pengős			
	tisztviselő employés	művezető contre-maitres	munkás és egyéb segéd- személyzet ouvriers et autre personnel auxil.	összesen total	tisztviselő employés	művezető contre-maitres	munkás és egyéb segéd- személyzet ouvriers et autre personnel auxil.	összesen total
1921	284	59	7.307	7.650	228.4	54.4	1.210.9	1.493.7
1922	283	58	5 772	6.113	535.6	94.5	2.058.7	2.688.8
1923	333	55	9.455	9.843	677.5	69.5	2.937.1	3.684.1
1924	369	63	11.739	12.171	1.343.5	116.1	7.619.7	9.079.3
1925	371	60	9.857	10.288	1.856.2	202.3	7.442.8	9.501.3
1926	349	61	10 389	10.799	1.660.1	202.0	5.870.4	7.732.5

esik, s így igen tekintélyes számot képvisel. A 349 tisztviselő és 61 művezető vezetésevel 10.000-nél nagyobb munkástörzs dolgozott 1926. október 1-én a cukorgyárakban, mely ez időben 29·1%-át alkotja az élelmezési ipar és 5·1%-át az egész gyár-
ipar munkáslétszámának. A cukorkampány idején tehát gyáripari munkásságunknak jó egyhuzadrésze a cukoriparban keresi kenyerét.

A cukoripar munkáslétszáma az év főbbi részében tudvalevőleg erősen alacsony, így a nyári hónapokban csak a javítási és fenntartási munkákat végző alkalmazottakra szorítkozik. Minthogy az alkalmazottak nagy része az évnek csak bizonyos hányadában dolgozik, a részükre kifizetett összegek alacsonyabb színvonalon mozognak, mint a többi iparágakban. A cukoripari alkalmazottak évi összereseménye ezért kisebb hányadát (2·2%) teszi az egész gyár-
ipar munkabérösszegének, mint amilyen hányadot az októberi mun-

káslétszám (5·1%) a gyáripari munkásságból lefoglalt. Természetes következménye mindennek, hogy a *fizetések és munkabérek a cukoriparban kisebb részét alkotják a termelési költségeknek, mint más iparágakban*, amennyiben a termelési értékből csupán 7% a személyi járandóság.

A termelés értékéből részesedő tételek közül az eddig felsorolt anyagfelhasználás és munkabér természetesen csak egy részét teszi az összes kiadásoknak. A rendelkezésre álló gyáripari statisztika azonban nem teszi lehetővé a többi költségelem számszerű megállapítását, pedig egyes tételek — mint pl. a cukoradó — iparágunkban különösen fontos szerepet játszanak.

A részvénytársasági statisztika útján azonban módunkban van világot vetni arra a szerepre, melyet a tőke a cukoriparban betölt, megállapítani az ipar tőkével ellátottságát és az elért gyümölcsötetés mértékét — legalább is nagy vonásaiban érintve e kérdést.

IX. A cukoripari részvénytársaságok fontosabb pénzügyi adatai.

Principales données financières des sociétés par actions d'industrie du sucre.

Megnevezés <i>Désignation</i>	A r.-társaságok száma <i>Nombre des sociétés p. a.</i>	Alapítók — Capital social	Tartaléktőke <i>Capital-réserve</i>	Nyereség — <i>Bénéfices</i>	Nyereség az alap- tőke %-ában — <i>Bénéfices en % du capital social</i>	Veszteség — <i>Pertes</i>	Osztalék — <i>Dividendes</i>	Osztalék az alap- tőke %-ában — <i>Dividendes en % du capital social</i>
	1000 P — <i>milliers de pengős</i>					1000 P — <i>milliers de P</i>		
Kizárólag cukorgyári üzemmel rendelkező r.-t.-ok — <i>Sociétés p. a. ayant exclusivement une exploitation de raffinerie</i>	6	27.525	28.081	2.920	13·6	1.300	806	3·7
Más vállalatokkal rendelkező cukoripari r.-t.-ok — <i>Sociétés p. a. d'industrie du sucre ayant aussi d'autres entreprises</i>	6	50.800	50.740	6.603	13·0	—	3.273	6·4
Összes cukoripari r.-t.-ok — <i>Total des sociétés p. a. d'industrie du sucre</i>	12	78.325	78.821	9.523	13·2	1.300	4.079	5·6

¹⁾ A nyereséget kimutató részvénytársaságok alaptőkéjéhez viszonyítva. — *Par rapport au capital social des sociétés p. a. ayant indiqué leurs bénéfices.*

A 13 cukorgyár közül 12 részvénytársasági keretekkel bír, s így a gyáripari és pénzügyi adatok egybevetése nem okozna sok nehézséget. Zavarja azonban a tiszta képet, hogy számos cukoripari részvénytársaság a cukorgyáron kívül más vállalatokat is tart üzemben. Ezért a IX. sz. táblában — hol az 1926. évre vonatkozó főbb pénzügyi adatokat közöljük — különválasztjuk az egyedül cukorgyárral rendel-

kező részvénytársaságokat azoktól, melyek egyéb üzemekkel is bírnak. Megemlíthető, hogy ez utóbbiaknak 9 mezőgazdasági üzem, 1 erdőüzem, 2 iparvállalat és 1 elszakított területen levő cukorgyár van birtokukban.

A cukoripari részvénytársaságok általában nagy tőkeerővel rendelkeznek, ami egyrészt a telep értékében, másrészt azonban a répvásárláshoz szükséges forgó-

tőke nagyságában találja magyarázatát. Egy-egy cukoripari részvénytársaságra átlagosan 13·1 millió pengő saját tőke esik, míg más iparvállalatok átlagos tőkeereje csupán 773 ezer pengőt ér el. A cukoripar tőkeereje tehát erősen kiemelkedik az átlagos keretek közül, ami az egy-egy cukoripari telepre eső termelési érték — fentebb ismertetett — kimagasló arányával is összhangban van. Az is bizonyos azonban, hogy a részvénytársasági átlagos tőkeerő alacsony voltát a felértékelés késedelmes végrehajtása is befolyásolja. A kizárólagosan cukorgyártással foglalkozó részvénytársaságok tőkeereje természetesen kisebb (9·3 millió pengő), mint azoké, hol más üzemek is előfordulnak. Ez utóbbi csoportban 16·9 millió pengőre emelkedik 1—1 vállalat saját tőkéjének átlagos összege. Veszteséggel csupán egy cukorgyár dolgozott, a többi kisebb-nagyobb nyereséget mutat ki, ami átlagosan 13·2% -át teszi az alaptőkének, s így megfelelő kamatoztatásnak tekinthető. Az osztalékra kerülő összeg a nyereséghez viszonyítva alacsonynak mondható, amennyiben csak 5·6% -át képezi a részvénytőkének. Az osztalék magassága a más vállalatokkal kombinált cukorgyárak esetében nagyobb, a nyereség aránya viszont a másik csoportban ért el valamivel magasabb színvonalat. Ez adatokból azonban a jelen viszonyok között nem vonhatunk le messzebbmenő következtetéseket a vállalatok rentabilitására vonatkozólag, éppen a felértékelés különböző végrehajtása, a tartalékolás eltérő mértéke, leírások stb. következtében. Az ipari termelési költségeknek az előzőkben végrehajtott vizsgálatához kapcsolódva megemlíthetjük, hogy az egyedül cukorgyártással foglalkozó 6 részvénytársaság 2·9 millió pengős nyeresége a termelési költségeknek aránylag kisebb hányadát alkotja, amennyiben 6·2% -ot foglal le e cukorgyárak termelésének értékéből.

Végezetül felsorakoztatjuk azokat az adatokat, melyek a cukoripar helyzetét a legújabb időkben hivatottak jellemezni.

A most lefolyt kampányban — folyó évi március végéig — számbavehető mér-

X. A magyar cukoriparra vonatkozó legújabb statisztikai adatok.

Récents données statistiques sur l'industrie hongroise du sucre.

Megnevezés — Désignation	1925/26	1926/27
Bevetett terület 1000 kat. hold <i>Superficie ensemencée, 1000 arp. cad.</i>	112	112
Learatott terület 1000 kat. hold <i>Superficie récoltée, 1000 arp. cad.</i>	110	112
Cukorrépatermés ezer q — <i>Product. de betterave à sucre, 1000 q</i>	14.446	14.554
Emelkedés — <i>Augmentation</i> %	—	0·75
	1926 IX.— 1927 III.	1927 IX.— 1928 III.
Cukortermelés tonna (nyerscukorérték) — <i>Production sucrière, tonnes (valeur de sucre brut)</i>	174.653	186.272
Emelkedés — <i>Augmentation</i> %	—	6·66
Cukorkivitel tonna — <i>Exportations de sucre, tonnes</i>	50.345	52.900
Emelkedés — <i>Augmentation</i> %	—	5·07

tékben, 6·7% -kal nagyobb volt az előállított cukor mennyisége, mint az előző év megfelelő időszakában. A cukortermelés emelkedése jóval meghaladja a cukorrépatermés elenyésző javulását és arra vall, hogy más felhasználási ágaktól is képes volt a cukoripar répamennyiségeket magához vonni. A cukorkivitel szintén meghaladja az előző évi kereteket. Ezek az adatok a helyzet valamelyes javulására nyújtanak reményt és ugyanerre utal a cukor világpiacon árának az utóbbi időben történt megszilárdulása is. A nemzetközi cukorkérdés azonban még semmiképp sem tekinthető tisztázottnak. A kartell tárgyalások csak néhány termelő államnál vezettek eredményre s ezzel szemben más területek — különösen Jáva — erősen növelik a termelést. A túltermelés veszélye tehát még nem látszik elhárítotttnak és az elhelyezési lehetőségek sincsenek biztosítva, pedig úgy a magyar cukoripar, mint a mezőgazdaság szempontjából egyaránt kívánatos volna, hogy e téren is a biztosabb gazdasági számítások ideje következzen el.

Bene Lajos.

A pécsvidéki szénmedence termelése.

Production du bassin charbonnier de la région de Pécs.

A l'article paru sous ce titre dans le numéro précédent, nous devons ajouter les rectifications suivantes:

1. La Hongrie ayant livré, du fait du règlement définitif des livraisons pour réparations, en 1927 à l'Etat SCS 583.300 q de charbon, les livraisons de charbon effectuées jusque-là à ce titre montent à 12,482.200 q.

2. Dans le tableau (page 416), les données de valeur de la production hongroise de houille pour 1915—1917 sont rectifiées comme suit:

Valeur de la production

Année	pengős	pengős
1915 Au lieu de	20,338 355,	lisez 15,661.785
1916 " " "	28,697.567,	" 17,100.333
1917 " " "	49,646.582,	" 21,422.500

Enfin, à la valeur totale de la production de 1861—1917, au lieu de 681,597.872 pengős, lisez 637,099.986 pengős. Sur la base des données ainsi rectifiées, la valeur de la production du bassin charbonnier de la région de Pécs forme 57% de la production du pays, et non 53%.

Az előző számban közölt ily című cikkhez a következő megjegyzést, ill. helyesbítést kell fűznünk:

1. Magyarország a jóvátételi szállítások végleges elszámolása kapcsán 1927-ben is szállított ecimen szenet a Sz. H. Sz. államnak, 583.300 q mennyiségben, miáltal az ezideig leszállított jóvátételi szén mennyisége 12,482.200 métermázsát tesz.

2. A cikk táblázatában (416. lap) a Magyarországon kibányászott összes feketeszéntermelés 1915—1917. évi érték adatai a következőképpen helyesbítendők.

Év	P	P
1915 termelés értéke	20,338.355	helyett 15.661.785
1916 " " "	28,697.567	" 17,100.333
1917 " " "	49,646.582	" 21,422.500

Az 1861—1917. évek összes termelési értéke pedig 681,597.872 pengőről 637,099.986 pengőre javítandó. E helyesbített adatok alapján a pécsvidéki szénmedence termelésének értéke az országos termelés értékének 57%-a, a közölt 53% helyett.

© KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ©

Magyarország külkereskedelme az 1928. év első negyedében.

Commerce extérieur de la Hongrie dans les trois premiers mois de 1928.

Résumé. Dans les trois premiers mois de 1928, la balance du commerce extérieur de la Hongrie s'est moins bien formée que dans la même période de 1927. Dès 1927, la situation a empiré et cela a continué cette année, de sorte que dans le premier trimestre, les importations se sont élevées à 289 millions de pengős contre 249 millions dans la période correspondante de 1927, tandis que les exportations ne montaient qu'à 188 millions de pengős contre 176 millions en 1927, donc le passif a été de 101 millions de pengős contre 73 millions l'année dernière.

Dans l'importation, celle des bois de sapin sciés a fléchi à cause de la diminution de la construction, tandis que, par suite du temps froid, l'importation des bois de feu a augmenté. La quantité des tissus de coton importés a été supérieure de 5.000 q à l'époque correspondante de 1927; la valeur de ceux-là a augmenté encore plus

en raison de la hausse mondiale du coton brut. L'augmentation, constatée après le traité de commerce conclu avec la Tchéco-Slovaquie, de l'importation des tissus de laine était sur le point de cesser. Les importations en coke ont augmenté. Quant aux matières d'industrie textile, les importations de matières premières ont progressé, celle de fils ont diminué. Les articles en soie ont continué à progresser considérablement. L'augmentation des importations de papier se poursuivait. A cause aussi de la crise agricole, l'exploitation intensive se répandait de plus en plus, ce qui se voit par l'accroissement continu de l'importation des tracteurs et des machines agricoles. Quant aux articles d'alimentation, on doit mentionner les achats des moulins à mouliner le riz, qui ont continué à augmenter.

Dans l'exportation, c'est la progression de la farine qui saute le plus aux yeux; toutefois il serait prématuré d'en tirer des

conclusions formelles; probablement, elle n'est que passagère.

Les exportations en grains panifiables ont été à peu près au niveau de l'année dernière, avec cette exception que la récolte de seigle ayant été inférieure de 2 millions de q à celle de 1926, les sorties de froment ont augmenté autant. Les exportations d'animaux de boucherie et de trait ont fléchi, surtout pour les grasses bêtes à corne où les éleveurs ont été fort frappés par la fermeture de la frontière suisse. A cessé l'augmentation de l'exportation de la volaille et produits de volaille qui durait depuis des années; les exportations d'œufs ont particulièrement reculé. Le sucre qui est le deuxième produit d'exportation le plus important de l'industrie agricole hongroise, avait à soutenir une lutte difficile pour garder ses débouchés étrangers. En général, à l'exception des articles en fer, les objets fabriqués ont progressé, surtout les exportations de tissus de coton apprêtés.

En examinant la formation du commerce extérieur par pays, on constate que par les faveurs découlant de la clause de la nation la plus favorisée, l'Allemagne a gagné tellement de terrain dans l'importation en Hongrie, que, déjà, elle y occupe la deuxième place. Par contre, vis-à-vis de l'Allemagne, l'exportation hongroise n'a pu garder pas même sa position antérieure, ce qui prouve que la clause de la nation la plus favorisée constitue un avantage unilatéral pour l'Allemagne.

En général, les postes d'importation montrent que la Hongrie entrain en des rapports de plus en plus directs avec les pays exportateurs occidentaux. Quant aux exportations, on est frappé de l'énorme diminution de l'exportation en Pologne.

La balance commerciale a été passive envers tous les Etats, excepté l'Autriche et quelques pays d'un mouvement peu considérable.

*

A külkereskedelmi mérleg behozatali többlete, amely az 1927. évben a beruházások és azzal kapcsolatban a fogyasztóképesség rendkívül nagyarányú emelkedése folytán előre nem várt mértékben növekedett, az 1928. év első negyedében tovább emelkedett és meghaladta az előző év passzívumát. Az emelkedést ismét a behozatal nagyobb arányú növekedése idézte

elő, bár ebben a negyedben kivitelünk is emelkedett. A negyedévi behozatal értéke az 1927. első negyedévi 249 millió pengővel szemben 289 millió pengő volt. A kivitel értéke pedig az előző évi 176 millió pengővel szemben 188 milliót tett. A passzívum tehát ebben az évben 101 millió pengő volt a múlt évi 73 millió pengővel szemben.

A behozatal mind a három hónapban jelentékenyen meghaladta az előző év megfelelő hónapjaiban behozott áruk értékét, a kivitelben a januári eredmény kisebb a februári és márciusi nagyobb volt a tavalyinál. A különbség márciusban volt a legnagyobb.

A forgalom fontosabb adatairól az I. sz. tábla tájékoztat, a legfontosabb adatokat ezenkívül a csatolt grafikon is szemlélteti.

A behozatalban a nyers- és megmunkált fa megtartotta az első helyet. A behozatal mennyisége több mint 300 ezer m.-mázsával emelkedve, 5·8 millió m.-mázsát tett, ezzel szemben az érték több mint 1 millió pengővel csökkent, s meghaladta a 27 millió pengőt. Ennek az eltolódásnak az az oka, hogy az építkezések csökkentek. Az építkezések csökkenése folytán ugyanis az építkezési célra szolgáló gömbölyűfa és fűrészeltfa importja rendkívül nagy mértékben visszaesett. Ez a csökkenés csak a fenyő-fűrészárúnál közel 300 ezer m.-mázsát tett. A tartós hideg folytán viszont előre nem várt mértékben emelkedett a tűzifa importja. A mennyiség emelkedése jóval több volt 8000 vagóznál.

A pamutszöveteknél úgy a mennyiség, mint az érték növekedett. A behozott pamutszövet mennyisége 5 ezer m.-mázsával volt több, mint az 1927. év első negyedében, az érték pedig 5 millió pengővel volt nagyobb. Az érték emelkedésében része van természetesen a nyerspamut áremelkedésének is, bár a múlt év első negyedével szemben a folyó év első három hónapjában a nyerspamut árában jelentkező mintegy 10 százalékos áremelkedés a készárúknál — a még mindig igen éles világpiaci verseny folytán — nem érvényesült teljesen. Ezt különben igazolja az is, hogy a belföldi árak sem követték a nyerspamut világpiaci áremelkedését. A pamutszöveteknél a mennyiséget tekintve legnagyobb mértékben emelkedett a további feldolgozásra szolgáló nyerspamutszövet importja, ahol különösen a nyugati országok piacainak részesedésében volt nagy a

I. Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1927. és 1928. évek január—március hónapjaiban.

Commerce extérieur de la Hongrie en janvier—mars 1927 et 1928.

A) Behozatal — A) Importations

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises et des groupes de marchandises</i>	Egység — <i>Unité</i>	Mennyiség q-ban, db-ban v. párokban <i>Quantité en q., en pièces ou en paires</i>		Érték ezer P-ben <i>Valeur en milliers de pengős</i>		Az összérték %-ában <i>Pourcent. de la valeur totale</i>	
		1927	1928	1927	1928	1927	1928
		I—III					
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	q	5,496.315	5,821.049	28.489	27.376	11.45	9.47
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	"	27.344	32.394	20.490	25.692	8.24	8.89
Gyapjuszövet — <i>Tissus de laine</i>	"	6.996	7.265	15.091	14.745	6.07	5.10
Szén — <i>Charbon</i>	"	3,268.593	3,805.748	12.115	14.288	4.87	4.95
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	37.496	52.252	8.250	12.222	3.32	4.23
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	"	22.729	21.331	12.392	11.966	4.98	4.14
Papiros és papirosárak — <i>Papier et articles en papier</i>	"	145.590	175.292	8.270	10.009	3.32	3.46
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de coton et fils retors</i>	"	21.814	19.012	8.598	9.101	3.46	3.15
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	"	64.214	65.399	8.426	9.048	3.39	3.13
Gaze, kreppszövet, tiszta selyemből — <i>Gazes, tissus de soie façon crêpe</i>	"	334	545	3.045	5.961	1.22	2.06
Kikészített bőr — <i>Cuir préparés</i>	"	3.652	3.550	5.509	5.677	2.21	1.97
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	"	31.437	34.383	4.731	5.557	1.90	1.92
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	"	17.499	18.152	4.069	5.079	1.64	1.76
Nyerspamut — <i>Coton brut</i>	"	18.639	20.209	3.529	4.954	1.42	1.72
Déligyümölcs — <i>Fruits du Midi</i>	"	115.833	114.373	4.018	4.953	1.61	1.71
Selyem- és félselyemszövet — <i>Tissus de soie et de mi-soie</i>	"	470	556	3.512	4.917	1.41	1.70
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	"	2.076	2.339	3.332	4.915	1.34	1.70
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	4.250	5.941	3.316	4.535	1.33	1.57
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	"	7.979	6.808	3.967	4.057	1.59	1.40
Asványolaj — <i>Huiles minérales</i>	"	284.394	256.876	4.934	3.628	1.98	1.26
Üveg és üvegarak — <i>Verres et verreries</i>	"	38.678	43.298	2.074	3.027	0.83	1.05
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	3.864	5.281	2.238	2.999	0.90	1.04
Személyszállító automobil — <i>Autos pour personnes</i>	"	1) 2.493	2) 4.490	1.221	2.399	0.49	0.83
Nyersjuta — <i>Jute brut</i>	"	19.633	23.392	1.836	2.326	0.74	0.81
Vasfélgártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	"	49.783	56.398	2.091	2.308	0.84	0.80
Nyerskávé — <i>Café brut</i>	"	7.844	8.354	1.896	2.268	0.76	0.78
Vasérc — <i>Mineral de fer</i>	"	796.562	1,209.262	1.434	2.178	0.58	0.75
Kaucsukárak — <i>Articles en caoutchouc</i>	"	2.367	3.019	1.658	2.140	0.67	0.74
Olajosmagvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	11.553	26.201	618	1.846	0.26	0.64
Nyers- és ócskavas — <i>Fer brut et ferraille</i>	"	192.237	141.191	1.952	1.703	0.78	0.59
Technikai zsiradékok — <i>Graisses pour usage technique</i>	"	20.730	18.465	1.775	1.690	0.71	0.58
Kötöttárak, pamutból — <i>Articles tricotés en coton</i>	"	516	550	1.580	1.613	0.64	0.56
Cipészárú — <i>Chaussures</i>	pár paires	94.519	134.434	886	1.330	0.35	0.46
Lóhere- és lucernamag — <i>Graines de trèfle et de luzerne</i>	q	12.501	6.632	2.039	1.131	0.82	0.39
Nyers rizs — <i>Riz brut</i>	"	10.719	23.312	505	1.002	0.20	0.35
Összesen — <i>Total</i>	{ pár paires q	94.519 10,747.134	134.434 12,033.319	189.886	218.640	76.32	75.66
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	{ drb pièces pár paires q	189.081 63.950 1,641.678	295.293 67.094 2,209.987	58.931	70.334	23.68	24.34
Behozatal összesen — <i>Importations totales</i>	{ drb pièces pár paires q	189.081 158.469 12,888.812	295.293 201.528 14,243.306	248.817	288.974	100.00	100.00

1) 206, 2) 359 db — pièces.

javulás. Mint majdnem egészen új beszerzési hely jelentkezett Franciaország, de rendkívül megélnékült az angol forgalom is. A nyomott és tarkánszött szöveteknél a cseh

szerződésben biztosított vámkedvezménynek tulajdoníthatjuk a kisebbmértvű emelkedést. A finom és a legfinomabb szöveteknél is szintén elég tekintélyes volt a növe-

B) Kivitel. — B) Exportations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises, respectivement des groupes de marchandises</i>	Egység — Unité	Mennyiség q-ban, db-ban v. párokban <i>Quantité en q., en pièces ou en paires</i>		Érték ezer P-ben <i>Valeur en milliers de pengős</i>		Az összérték ‰-ában <i>Pourcent. de la valeur totale</i>	
		1927	1928	1927	1928	1927	1928
		I—III.					
Búza — <i>Froment</i>	q	475.637	679.992	16.968	23.166	9 62	12·33
Liszt — <i>Farines</i>	"	174.404	393.206	8.113	19.834	4 60	10·56
Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de boucherie et de trait</i>	db	55.606	45.674	18.145	16.391	10·28	8·73
Ebből — <i>Dont</i> : Szarvasmarha — <i>Bêtes à corne</i>	"	15.016	9.571	8.342	5.939	4·73	3·16
Sertés — <i>Porcs</i>	"	26.346	24.499	5.073	6.237	2·88	3·32
Ló — <i>Chevaux</i>	"	8.354	7.414	4.529	4.060	2·57	2·16
Tojás — <i>Oeufs</i>	q	69.118	41.823	11.511	8.449	6·52	4·50
Baromfi — <i>Volaille</i>	"	1) 33.272	4) 26.248	9.084	7.159	5·15	3·81
Ebből — <i>Dont</i> : Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	"	2) 7.567	5) 8.369	1.882	1.983	1·07	1·05
Leölt baromfi — <i>Volaille morte</i>	"	3) 25.705	6) 17.879	7.202	5.176	4·08	2·76
Rozs — <i>Seigle</i>	"	444.275	210.829	12.513	6.811	7·09	3·63
Toll — <i>Plumes</i>	"	7.324	9.596	4.405	6.713	2·50	3·57
Cukor — <i>Sucre</i>	"	130.984	136.315	6.725	5.569	3·81	2·96
Tengeri — <i>Mais</i>	"	197.972	200.768	3.821	5.322	2·17	2·83
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	"	3.298	4.989	3.211	4.796	1·82	2·55
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	16.249	25.761	2.731	4.246	1·55	2·26
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	6.579	8.241	3.945	4.134	2·24	2·20
Lóhere- és lucernamag — <i>Graines de trèfle et de luzerne</i>	"	14.541	15.125	4.479	3.947	2·54	2·10
Vasfélgártm. — <i>Demi-produits en fer</i>	"	168.444	198.220	3.936	3.676	2·23	1·96
Nyersbőr — <i>Peaux brutes</i>	"	6.837	6.072	2.863	3.010	1·62	1·60
Disznózsír, szalonna — <i>Saindoux, lard</i>	"	35.595	13.592	6.888	2.797	3·90	1·49
Friss főzelék — <i>Légumes frais</i>	"	40.882	69.282	980	2.394	0·56	1·27
Friss és elkészített hús, kolbász — <i>Viande fraîche et préparée, saucisse</i>	"	12.244	5.989	2.996	2.384	1·70	1·27
Gaze, kreppsövet, tiszta selyemből — <i>Gazes, tissus de soie façon crêpe</i>	"	124	297	765	2.376	0·43	1·27
Vasárúk — <i>Ouvrages en fer</i>	"	64.297	37.596	3.435	2.299	1·95	1·22
Árpa — <i>Orge</i>	"	80.393	64.130	2.045	2.247	1·16	1·20
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	"	297.629	202.853	2.825	2.206	1·60	1·17
Kikészített bőr — <i>Cuirs préparés</i>	"	1.564	3.585	1.004	2.081	0·57	1·11
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	2.776	4.368	753	1.781	0·43	0·95
Selyem- és félselyemszövet — <i>Tissus de soie et de mi-soie</i>	"	225	303	761	1.749	0·43	0·94
Szesz — <i>Alcool</i>	"	33.006	36.382	1.320	1.745	0·75	0·93
Olajosmagvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	64.656	32.936	2.378	1.711	1·35	0·91
Bor — <i>Vin</i>	"	8.482	16.635	821	1.627	0·47	0·87
Selyem és selyemfonal — <i>Soie et fils de soie</i>	"	472	781	1.275	1.547	0·72	0·82
Bab, száraz — <i>Haricots secs</i>	"	99.085	39.367	2.011	1.378	1·14	0·74
Maláta — <i>Malt</i>	"	24.573	25.059	1.207	1.301	0·68	0·69
Összesen — <i>Total</i>	db pièces q	55.606 2,514.937	45.674 2,510.340	143.914	154.846	81 58	82 44
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db pièces pár paires q	1.634 8.956 2,079.614	16.531 15.492 1,367.823	32.498	32.985	18·42	17·56
Kivitel összesen — <i>Exportations totales</i>	db pièces pár paires q	57.240 8.956 4,591.551	62.205 15.492 3,878.163	176.412	187.831	100·00	100·00

¹⁾ 2,545.440, ²⁾ 733.767, ³⁾ 1,811.673, ⁴⁾ 1,982.396, ⁵⁾ 827.199, ⁶⁾ 1,155.197 db — pièces.

kedés. Itt általában Svájc és Cseh-Szlovákia szerepe a legerősebb.

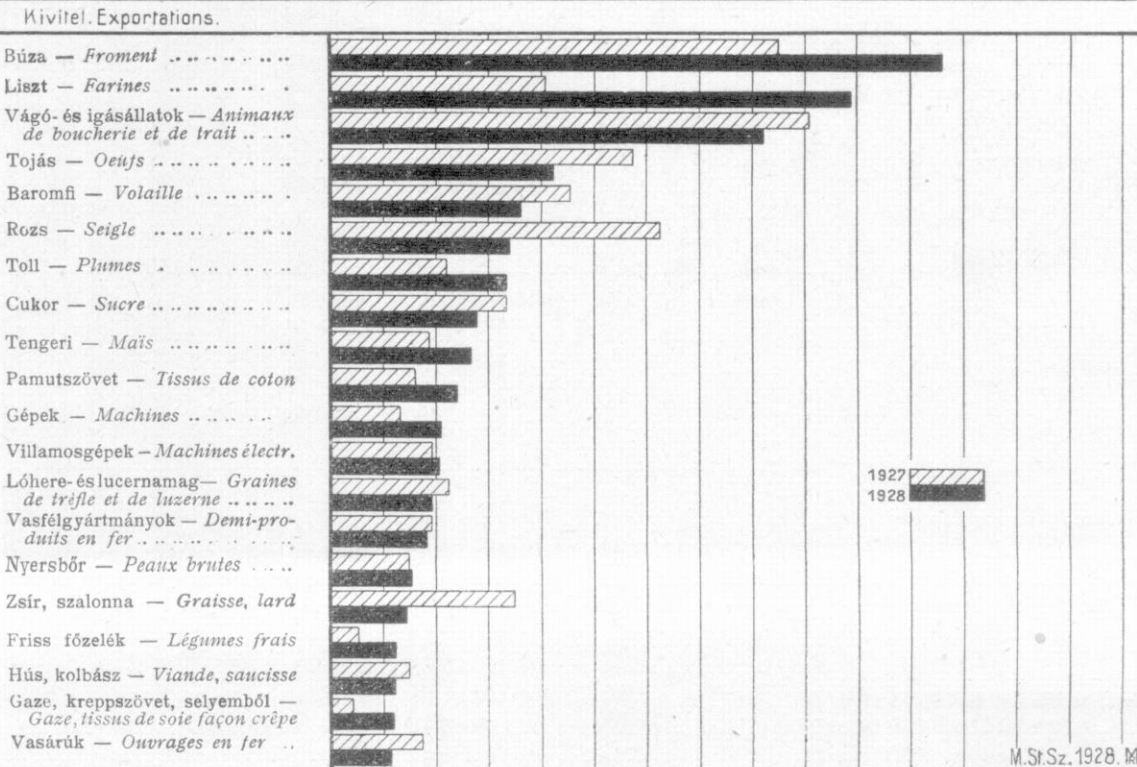
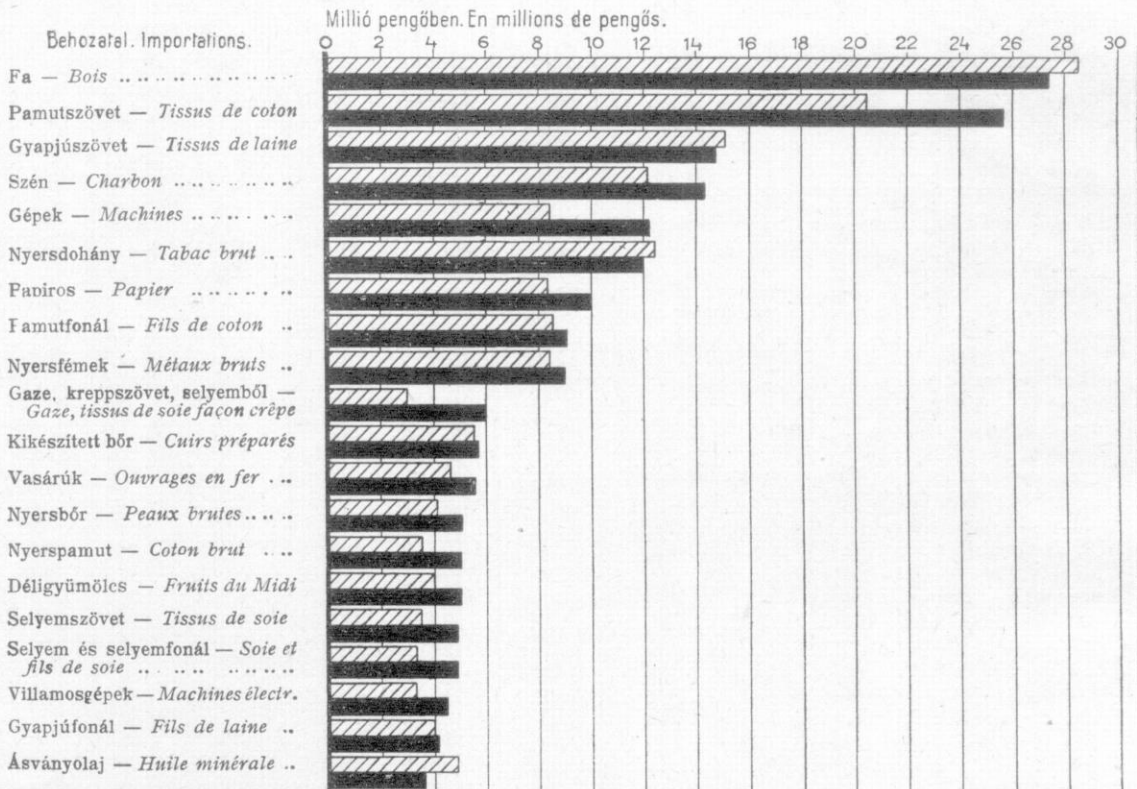
A gyapjúsövetimportnak az 1927. év vége felé felismerhető rendkívüli növeke-

dése ebben a negyedben teljesen alábbhagyott. A behozott mennyiség alig 300 m.-mázsával volt nagyobb a múlt év első negyedében importált mennyiségénél. A vi-

A FONTOSABB ÁRÚK FORGALMÁNAK ALAKULÁSA.

Formation du mouvement des marchandises importantes.

1927 I-III. és 1928 I-III.

lágpiaci árakban sem jelentkezett nagyobb eltolódás. A beszerzési helyekben sem volt nagyobb változás. A szénimport több mint 500 ezer m.-mázsával volt nagyobb, mint az előző év megfelelő időszakában, az értékelkedés szintén több mint 2 millió pengőt tett. A növekedés majdnem teljes egészében a koksra jutott. A gépek és készülékek csoportjában a behozatali forgalom értéke közel 50 százalékkal emelkedett. Az emelkedésben a traktorok, mezőgazdasági gépek, különösen az ekék vezetnek. Állandóan visszatérő jelenség a papíros és papirosáruk importjának folytonos növekedése is. Ennek az évnek az első negyedében kereken 30 ezer m.-mázsával nagyobb mennyiség lépte át a határt, mint a múlt év első negyedében. Ezuttal is a nyomó- és írópapirosnál volt a legnagyobb az import emelkedése. Különösen erős volt az élénkülés a rotációs papirosnál.

A textilipari nyersanyagok és félgyártmányok behozatalának a képe nem egyöntetű. A nyersanyagok: a nyerspamut, nyers juta és gyapjú behozatala emelkedett. A pamut- és gyapjúfonaloknál kisebb csökkenés mutatkozik. Ezek az eltolódások azonban nem olyan nagy arányúak, hogy abból jelentősebb következtetéseket lehetne levonni. A selyemgaze és -kreppnél, valamint a selyem- és félselyemszövetnél is folytatódott, még pedig elég erős ütemben, a behozatal emelkedése. Itt ismét meg kell említenünk, hogy az importnak jelentékeny része a passzív kikészítési eljárás igénybevételével jött vissza az országba. A kötöttáruknál nem volt említésre méltó változás. A cseh szerződés vámmérséklései sem okoztak emelkedést a kikészített bőrök importjában. Az import ugyanazon a színvonalon mozgott, mint az előző év megfelelő időszakában. A belföldi bőrriparnak is alig valamivel több nyersanyagra volt szüksége, mint a múlt esztendőben. Rendkívül megnövekedett azonban a cipészáru importja. Itt különösen a cseh ipar versenye volt éles.

A pírshénbehozattal egyidejűleg nagymértékben emelkedett a vasérc behozatala is, a nyers- és ócskavasnál elég jelentékeny volt a csökkenés. A nyersfémek importja az előző évi színvonalon maradt. A vasipari gyártmányok és félgyártmányok, valamint a villamosgépek és készülékek importjában is elég erős volt az élénkülés, ami megoszlott a legkülönbözőbb áruk között. Ezeknél a cikkeknél különösen Né-

metország szerepe volt nagy. A kincstári dohánybeszerzések a múlt évi színvonalon maradtak. Az ásványolajfélénkél közel 30 ezer m.-mázsával volt kisebb a behozatal. Ez a gyártmányok behozatalának csökkenésére vezethető vissza. Az élelmezési és élvezeti cikkek közül alig változott a déli gyümölcs és a kávé behozatala, rizshántoló malmaink azonban a múlt évi 11 ezer m.-mázsával szemben több mint 23 ezer m.-mázsa rizst hozattak polirozásra Olaszországból és Brit-Indiából.

A kivitel értéke 12 millió pengővel emelkedett. A kivitelben legszembetűnőbb az, hogy a kivitt liszt mennyisége a múlt év első negyedévi 174 ezer m.-mázsával szemben 393 ezer m.-mázst tett. Itt különösen Ausztria és Cseh-Szlovákia részesedése a szembetűnő. A lisztforgalomnak az első pillanatra ilyen kedvező alakulásából azonban egyelőre nem vonhatunk le messzemenő következtetéseket, hiszen tudjuk, hogy az 1927. évben a liszt kivitel majdnem teljesen megegyezett az 1926. évi liszt kivittel, valószínű tehát, hogy ez a fellendülés nem lesz tartós vagy üteméből veszíteni fog. A kenyérmagvak, a búza és a rozs kivitele kereken 30 ezer m.-mázsával volt kisebb, mint a megelőző év I. negyedében. Ennél a két tételnél természetesen jelentkezett a két kenyérmag termésében az 1926. évről az 1927. évre beállott eltolódás. A rozstermés ugyanis az egyik évről a másikra 2:3 millió m.-mázsával csökkent. Ugyanakkor a búza termése 500 ezer m.-mázsával emelkedett. Az értékesítési viszonyok sem mondhatók kedvezőtlennek. Az 1927. első negyedéhez képest az árakban nem volt jelentős csökkenés. Az 1927. utolsó évnegyedének árai pedig határozottan alacsonyabbak voltak az 1928. év első negyedének árainál. Külön kell megemlékeznünk arról az árugrásról, amely a rozsban jelentkezett. Míg az előző években általában az volt a panasz, hogy a rozs értékesítése csak a legnyomottabb áron történhetett, addig az idén a rossz termés folytán a helyzet megfordított. Legjobban kitűnik ez abból, hogy a búza nagykereskedelmi indexszáma az 1928. év első negyedének utolsó napján 130 volt, ugyanekkor a rozs nagykereskedelmi indexszáma 150-et tett. A búzánál különösen Cseh-Szlovákia felé emeltük az exportot. Rendkívül nagy volt azonban a csökkenés aránylag az olasz és lengyel exportban.

A vágó- és igásállatexport ismét csökkent.

A csökkenés úgy a szarvasmarhánál mint a sertésnél és a lónál felismerhető. Legérzékenyebb volt azonban a szarvasmarhánál. A múlt év első negyedében a szarvasmarhákivitel darabszám szerint a 15 ezret is meghaladta, ebben az évben pedig még a tízezret sem érte el. A hízott szarvasmarhánál minden országban tért vesztettünk. A legérzékenyebb volt azonban a svájci beviteli tilalom folytán a svájci kivitelnek a minimumra való zsugorodása. A múlt évi 2.075 darabbal szemben ebben az évben 71 darab volt az export! A lovaknál Cseh-Szlovákiánál és Olaszországnál, Lengyelországnál és Törökországnál volt érzékeny a visszaesés. Megélnkültek a svájci vásárlások s mint új vevő jelentkezett Oroszország és Görögország. A sertés-kivitelnél is érdekes az a változás, hogy Ausztria és Cseh-Szlovákia ebben az évben a múlt évvel összehasonlítva szerepet cseréltek. A kivitelnek a vázolt erős visszaesését természetesen nem ellensúlyozhatta az árakban való emelkedés sem. A baromfi és baromfitermékek kivitelének évek óta gyors tempóban történt emelkedése is megtorpant. Különösen nagy a visszafejlődés a

tojáskivitelben, amely az 1927. első negyedévi kivitelnek mennyiségben még a kétharmadát sem érte el. Csökkenésről kell beszámolnunk a leölt baromfinál is. Csak a tollnál volt jelentékenyebb a javulás.

A liszten kívül mezőgazdasági iparunk másik fontos exportterméke, a cukor, mennyiségileg még meghaladta az 1927. első negyedévi exportot, az értékcsökkenés azonban már előreveti árnyékát annak a nehéz küzdelemnek, amelyet ennek az iparnak vívnia kell a legutóbbi angolországi vámrendelkezések folytán a fogyasztó piacokért. A disznózsír és szalonna, a friss és elkészített hús importjának csökkenése már a múlt évben megindult.

A többi mezőgazdasági kiviteli cikk képe nem egyöntetű. Erősen csökkent az olajosmagvak és a bab kivitele. Megélnkül a friss főzeiek exportja. Az ipari cikkeknel, a vasárukat kivéve, kivétel nélkül emelkedésről kell beszámolnunk. Különösen örvendetes az, hogy textilkészítő iparunk az exportban mindjobban erőre kap. A gépeknél a mezőgazdasági gépek kivi-

II. Magyarország külkereskedelmi forgalma gazdasági ágak és rendeltetés szerint az 1927. és 1928. évek január—március hónapjaiban.

Commerce extérieur de la Hongrie suivant les branches économiques et la destination, en janvier—mars 1927 et 1928.

A nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok megnevezése <i>Désignation des matières premières, des demi-produits et des articles fabriqués</i>	Behozatal — Importations				Kivitel — Exportations			
	1927		1928		1927		1928	
	Érték Valeur 1000 P	Az összérték %ában En % de la valeur totale	Érték Valeur 1000 P	Az összérték %ában En % de la valeur totale	Érték Valeur 1000 P	Az összérték %ában En % de la valeur totale	Érték Valeur 1000 P	Az összérték %ában En % de la valeur totale
	I—III							
I. Élelmezési és élvezeti cikkek <i>Articles alimentaires et boissons</i>	28.281	11·37	30.974	10·72	91.656	51·96	93.572	49·81
II. Élő állatok — <i>Animaux sur pied</i>	106	0·04	515	0·18	20.255	11·48	18.763	10·00
III. A mezőgazdaság és ipar segédanyagai — <i>Matières auxiliaires de l'agriculture et de l'industrie</i>	26.185	10·52	32.805	11·35	16.464	9·33	14.581	7·76
IV. Ipar — <i>Industrie</i>	194.245	78·07	224.680	77·75	48.037	27·23	60.915	32·43
Összes áruforgalom — <i>Mouvement total des marchandises</i>	248.817	100·00	288.974	100·00	176.412	100·00	187.831	100·00
Ebből — <i>Dont</i> :								
Nyersanyagok — <i>Matières premières</i>	81.064	32·57	95.118	32·91	120.576	68·35	111.125	59·17
Félgyártmányok — <i>Demi-produits</i>	61.888	24·88	64.062	22·17	11.248	6·37	13.326	7·09
Gyártmányok — <i>Articles fabriqués</i>	105.865	42·55	129.794	44·92	44.588	25·28	63.380	33·74

tele emelkedett a legerősebben. A vasárunknál csökkenés jelentkezett.

A forgalomnak nyersanyagok, félégyártmányok és gyártmányok szerinti tagozódásában (I. a II. sz. táblát) a kiviteli oldalon voltak a legnagyobb változások, ahol a lisztkivitelnek és az ipari gyártmánykivitelnek ismertetett emelkedése folytán a gyártmányok részesedése a múlt év első negyedévi 25 százalékról közel 34 százalékra emelkedett. Körülbelül ugyanennyi a visszaesés a nyersanyagok részesedésében. A behozatalban szintén a gyártmányok részesedése emelkedett több mint 2 százalékkal. Ez az emelkedés elsősorban a textilipari behozatal emelkedésének a következménye.

A forgalomnak országok szerinti alakulásáról a III. számú tábla tájékoztat. A behozatalban legelőször Németország rohamos előretörése tűnik fel. Ismerve azokat a nehézségeket, amelyek a magyar mezőgazdasági kivitel előtt Németországban, elsősorban állategészségügyi intézkedések folytán tornyosulnak, nem lehet eléggé és elég sokszor hangsúlyozni ezt a jelenséget. Németország, úgy látszik, most már tartósan elfoglalta Magyarország importjában a második helyet. Az 1927. egészévi importban

ugyan már a második helyen volt Németország, de ekkor még az Ausztriával való fej fej melletti versenyt tízezrelekek döntötték el Németország javára. Ebben az év negyedben Németország már feltartva biztosította magának a második helyet az egész behozatal értékében 18·7 százalékkal. Németország az importot ebben a negyedben a múlt év megfelelő időszakával összehasonlítva 11 millió pengővel emelte, de a legnagyobb kedvezmény egyoldalúsága legszembetűnőbb, ha ezzel a több mint 11 millió pengőnyi importemelkedéssel szembeállítjuk a kivitelnek másfélmillió pengővel való visszaesését.

A behozatali oldal általában arra enged következtetni, hogy az ország mindinkább közvetlen kapcsolatba lép a bevásárlási piacokkal. A nyugati államok importja abszolútszámban kivétel nélkül emelkedett, s ennek megfelelően arányszámuk is növekedett, Olaszországot kivéve. A bolgár behozatali forgalom csökkenése, illetőleg a görög és török behozatal emelkedése majdnem kizárólag azzal van összefüggésben, hogy a magyar vámjödék az idén nagyobb mennyiségű nyersdohányt szerzett be Görögországban és Törökországban. A kivitelben az osztrák és a cseh kivitelnek

III. Magyarország külkereskedelmi forgalmának megoszlása országok szerint az 1927. és 1928. évek január—március hónapjaiban.

Répartition du mouvement du commerce extérieur de la Hongrie, suivant les pays, en janvier-mars 1927 et 1928.

Származási, illetőleg rendeltetési országok <i>Pays de provenance et de destination</i>	Behozatal — <i>Importations</i>				Kivitel — <i>Exportations</i>				Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet <i>Excédent d'importations (—) ou d'export. (+)</i>	
	1927		1928		1927		1928		1927	1928
	I—III.								I—III.	
	1,000000 P	%	1,000000 P	%	1,000000 P	%	1,000000 P	%	1,000.000 P	
Ausztria — <i>Autriche</i>	43·8	17·61	46·3	16·02	51·7	29·30	60·5	32·19	+ 7·9	+ 14·2
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slov.</i>	59·7	23·99	63·6	22·02	32·8	18·61	41·4	22·04	— 26·9	— 22·2
Románia — <i>Roumanie</i>	15·0	6·03	17·3	6·00	10·0	5·65	8·2	4·35	— 5·0	— 9·1
Sz. H. Sz. áll. — <i>Royaume S. C. S.</i>	9·3	3·75	12·0	4·16	10·6	6·01	11·3	6·03	+ 1·3	— 0·7
Németország — <i>Allemagne</i> . . .	42·8	17·20	53·9	18·66	29·0	16·43	27·5	14·65	— 13·8	— 26·4
Svájc — <i>Suisse</i>	9·0	3·63	14·0	4·84	5·9	3·37	6·8	3·61	— 3·1	— 7·2
Olaszország — <i>Italie</i>	12·3	4·96	13·7	4·75	7·3	4·15	6·1	3·22	— 5·0	— 7·6
Franciaország — <i>France</i>	6·2	2·47	9·3	3·20	0·8	0·42	1·3	0·68	— 5·4	— 8·0
Belgium — <i>Belgique</i>	1·5	0·58	2·1	0·74	0·4	0·22	0·7	0·38	— 1·1	— 1·4
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	4·4	1·75	5·9	2·05	0·5	0·27	0·7	0·38	— 3·9	— 5·2
Lengyelország — <i>Pologne</i>	8·5	3·40	9·9	3·42	2·7	1·52	3·6	1·94	— 5·8	— 6·3
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	12·6	5·09	11·9	4·12	8·5	4·84	3·7	1·99	— 4·1	— 8·2
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	8·0	3·23	3·9	1·34	3·0	1·75	1·2	0·65	— 5·0	— 2·7
Görögország — <i>Grèce</i>	0·5	0·20	2·5	0·86	1·6	0·89	1·3	0·68	+ 1·1	— 1·2
Törökország — <i>Turquie</i>	4·2	1·68	6·5	2·23	1·5	0·82	1·2	0·62	— 2·7	— 5·3
Amerikai Egyesült Államok — <i>États-Unis d'Amérique</i>	5·3	2·15	9·5	3·29	1·0	0·58	1·3	0·71	— 4·3	— 8·2
Egyéb országok — <i>Autres pays</i>	5·7	2·28	6·7	2·30	9·1	5·17	11·0	5·88	+ 3·4	+ 4·3
Összesen — <i>Au total</i>	248·8	100·00	289·0	100·00	176·4	100·00	187·8	100·00	— 72·4	— 101·2

IV. Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1928. év március havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en mars 1928

Az áruk megnevezése Désignation des marchandises	1927	1928	1927	1928	Az érték 1928. márc. havában több (+) v. kevesebb (-) ezer pengőben — Ex- cédent (+) ou di- minution (-) de la valeur en mars 1928, en milliers de pengős	Az 1928. é. márc. havi összerterék %-ában En % de la valeur totale de mars 1928.		
	III.		1000 pengő pengős					
	q							
A) Behozatal. — A) Importations.								
Nyers és megmunkált fa — Bois brut et ouvré	2,028 001	2,090 373	11.600	11.043	—	557 10 24		
Pamutszövet — Tissus de coton	10 981	12 013	8.226	9.407	+	1.181 8 73		
Gyapjűszövet — Tissus de laine	2.790	2 686	5.966	5 796	—	170 5 38		
Nyersdohány — Tabac brut	6 679	8.030	3.575	5.010	+	1.435 4 65		
Szén — Charbon	957.931	1,307.719	3.580	4.904	+	1.324 4 55		
Gépek és készülékek — Machines et appareils	15.844	19 401	3.291	4 861	+	1.570 4 51		
Papiros és papirosárúk — Papier et art. en pap.	52.739	61.950	2.959	3 464	+	505 3 21		
Nyersfémek — Métaux bruts	28.729	23.115	3 761	3.427	—	334 3 18		
Gaze, kreppszövet, tiszta selyemből — Gazes, tissus de soie façon crêpe	148	285	1.513	3.101	+	1.588 2 88		
Pamutfonál és -cérna — Fils de coton et fils retors	7.990	5 746	3.182	2 841	—	341 2 64		
Vasárúk — Ouvrages en fer	1 664	13.196	1.921	2.309	+	388 2 14		
Selyem- és félselyemszövet — Tissus de soie et de mi-soie	235	243	1.861	2 215	+	354 2 05		
Kikészített bőr — Cuirs préparés	1.427	1 145	2.353	1.717	—	636 1 59		
Ásványolaj — Huiles minérales	75.970	113.099	1.508	1.642	+	134 1 52		
Déligyümölcs — Fruits du Midi	43.773	41.374	1.554	1.620	+	66 1 50		
Villamosgépek és készülékek — Machines et appareils électriques	1.156	1.187	689	1 427	+	738 1 32		
Egyéb áruk — Autres marchandises	db — pièces	100.340	172 299	39.557	43.028	+	3.471	39 91
	pár — paires	111.792	1 7.715					
	q — q	1.090.896	1.385.238					
Behozatal össz. — Import. totales	db — pièces	100.340	172 299	97.096	107812	+	10.716	100 00
pár — paires	111.792	127.715						
q — q	4.338.953	5.086.800						
B) Kivitel. — B) Exportations.								
Liszt — Farines	65.763	180.235	3.040	9.261	+	6.221 12 67		
Búza — Froment	122.591	261 867	4 486	9.165	+	4.679 12 54		
Vágó-ésigásáll. — Anim. de boucherie et de trait ¹⁾	19.216	15.893	7.020	5.923	—	1.097 8 10		
Ebből — Dont: Szarvasmarha — Bêtes à corne ¹⁾	5.469	4.383	2.877	2.719	—	158 3 72		
Sertés — Porcs ¹⁾	7.453	5.815	1.681	1.474	—	207 2 02		
Ló — Chevaux ¹⁾	3.881	2.943	2.385	1.631	—	754 2 23		
Tojás — Oeufs	37 456	23.026	5.918	4.605	—	1.313 6 30		
Rozs — Seigle	146.286	137.501	4.169	4.538	+	369 6 21		
Pamutszövet — Tissus de coton	1.541	2.254	1.458	2 132	+	674 2 92		
Baromfi — Volaille	²⁾ 7.081	³⁾ 7.224	1 910	2.077	+	167 2 84		
Ebből — Dont: Élő baromfi — Volaille vivante	²⁾ 2.605	³⁾ 3 181	674	778	+	104 1 06		
Leölt baromfi — Volaille morte	²⁾ 4.476	³⁾ 4.043	1.236	1.299	+	63 1 78		
Toll — Plumes	2.742	2 716	1.644	1 944	+	300 2 66		
Vasfélgyártmányok — Demi-produits en fer	64.009	97.952	1 500	1 848	+	348 2 53		
Gépek és készülékek — Machines et appareils	6.312	10.214	1.043	1.712	+	669 2 34		
Cukor — Sucre	42.713	39.808	2.220	1.654	—	566 2 26		
Villamosgépek és készülékek — Machines et appareils électriques	2.148	4.189	1.279	1 648	+	369 2 24		
Tengeri — Mais	18.609	49.759	354	1.343	+	989 1 84		
Nyersbőr — Peaux brutes	1.697	2 097	669	1.233	+	564 1 69		
Egyéb áruk — Autres marchandises	db — pièces	1.401	564	26.720	24.024	—	2.696	32 86
	pár — paires	2.515	6.834					
	q — q	1.134.542	783.575					
Kivitel össz. — Export. totales	db — pièces	20 617	16.457	63.430	73.107	+	9.677	100 00
pár — paires	2.515	6.834						
q — q	1.653.790	1.602.417						

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva — La quantité est relevée en têtes. — ²⁾ Az 1927. év március havában az élő baromfi 255.767 darab, a leölt baromfi 367.515 darab, összesen 623.282 darab. — En mars 1927, on a exporté 255.767 volailles vivantes et 367.515 volailles mortes; au total 623.282 pièces. — ³⁾ Az 1928. év március havában az élő baromfi 316.133 darab, a leölt baromfi 291.331 darab, összesen 607.464 darab. — En mars 1928, on a exporté 316.133 volailles vivantes et 291.331 volailles mortes; au total 607.464 pièces.

az emelkedése, valamint a lengyel kivitel összezsugorodása az említésreméltó.

A kereskedelmi mérleg ezúttal az egyéb országok cím alatt szereplő jelentéktelen

országokon kívül egyedül Ausztriával volt aktív, a passzívum, mint említettük, legnagyobb volt Németországgal szemben.

Kádas Károly dr.

Magyarország külkereskedelme 1928 április havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en avril 1928.

La valeur des importations ayant été de 94·1 millions de pengős en avril dernier, et celle des exportations, de 58·9 millions, la balance du commerce extérieur s'est soldée par un excédent d'importation de 35·2 millions. En janvier-avril, les importations ont été de 383·1 millions de pengős; les exportations, de 246·7 millions; l'excédent d'importation s'est élevé à 136·4 millions. En avril, celui-ci a été inférieur de 2·6 millions de pengős au mois correspondant de 1927; en janvier-avril, il a augmenté de 26·2 millions de pengős.

A l'importation, comparativement à avril 1927, parmi les articles les plus importants au point de vue de la valeur, les machines et appareils ont progressé d'une valeur de plus de 1·5 million de pengős; ce sont surtout les importations de tracteurs qui ont augmenté dans ce groupe. Ont été en outre en augmentation: le coton brut (1 million de pengős); le tabac brut (plus de 1 million de p.); le charbon, le papier, les articles en papier, les tissus de soie gaze et crêpes. Ont fléchi: les importations de métaux précieux (de plus de 1 million de pengős) et les bois bruts et ouvrés, huile minérale, les tissus de laine, les cuirs bruts et apprêtés, les fils de coton montrent aussi une diminution considérable.

A l'exportation, par rapport à avril 1927, au point de vue de la valeur la farine a progressé de 4 millions et demi de pengős; le froment, de plus de 2 millions et demi; le tabac brut, de 1 million et demi; le maïs, de 1 million. Par contre, il y a eu une grande diminution, de 4 millions de pengős, pour les animaux de boucherie et de trait, surtout pour les bêtes à corne (3 millions). Les oeufs ont reculé de 1 million et demi de pengős; la volaille tuée, de près de 1 million.

A folyó év április havában a behozatal értéke 94·1, a kivitel értéke pedig 58·9 millió pengőt tett, a külkereskedelmi mérleg e havi behozatali többlete tehát 35·2 millió pengő volt. A január-április hónapokban a behozatal 383·1, a kivitel 246·7 millió pengő értékű forgalmat eredményezett, a behozatali többlet pedig 136·4 millió pengőre emelkedett. A múlt év április hónapjához viszonyítva a folyó évi áprilisi behozatali többlet 2·6 millió pengővel volt kevesebb, a január-április hónapokban pedig az idén 26·2 millió pengővel gyarapodott a behozatali többlet.

A behozatalban a múlt év április havával összehasonlítva a legnagyobb értékkel szereplő behozatali cikkek közül a gépek és készülékek csoportjának importja több, mint másfélmillió pengő értékkel emelkedett. E csoportban különösen a traktorbehozatal emelkedése érdemel említést. A nyerspamut egymillió pengővel, a nyersdohány is egymillió felüli értékkel gyarapodott. Ezekon kívül még a szén, papiros és papirosárak, selyemgaze és -krepeszövetek mutatnak növekedést. Egymillió pengőn felüli értékkel csökkent a nyers fémek, továbbá a nyers- és megmunkált fa importja. Jelentékeny esés volt az ásványolajnál, gyapjúszövetnél, nyers- és kikészített bőrnél és a pamutfonalaknál.

A kivitelben az exportált liszt négy és félmillió pengő értékű többlettel szerepelt, búzából pedig két és félmillió pengőn felüli értékkel adtunk el többet, mint tavaly áprilisban. A nyersdohány másfélmillió, a tengeri egymillió pengővel gyarapodott.

Ezzel szemben nagy visszaesés mutatkozott a vágó- és igásállatoknál, négymillió pengő értékcsökkenéssel, amiből hárommillió a szarvasmarha-export veszteségét jelenti. A tojás másfélmillió, a leölt baromfi közel egymillió pengővel volt kevesebb.

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1928. év április havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en avril 1928.

Az áruk megnevezése <i>Désignation des marchandises</i>	1927	1928	1927	1928	Az érték 1928 ápr. ha- vában több (+), v. ke- vesebb (-) ezer pengő- ben — Excédent (+) ou diminution (-) de la valeur en avril 1928, en milliers de pengős	Az 1928. évi ápr. havi összérték % ₁₀₀ -ában — En % de la valeur totale d'avril 1928.	
	IV						
	q	1000 P — pengős					
A) Behozatal — A) Importations							
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	2,022.385	2,036.531	12.048	10.990	—	1,058	11-68
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	9.482	8.587	7.034	7.293	+	259	7-75
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	13.756	20.077	3.180	4.834	+	1.654	5-14
Szén — <i>Charbon</i>	717.359	937.622	2.805	3.518	+	713	3-74
Papíros és papírosárúk — <i>Papier et art. en pap.</i>	52.646	65.287	2.911	3.472	+	561	3-69
Gyapjúszövet — <i>Tissus de laine</i>	2.009	1.613	4.099	3.469	—	630	3-69
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de coton et fils retors</i>	8.244	6.014	3.240	2.799	—	441	2-97
Gaze, kreppszövet, tiszta selyemből — <i>Gazes, tissus de soie façon crêpe</i>	164	210	1.518	2.224	+	706	2-36
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	21.715	17.370	3.296	2.025	—	1.271	2-15
Nyerspamut — <i>Coton brut</i>	5.741	7.444	937	1.999	+	1.062	2-12
Vasárúk — <i>Ouvrages en fer</i>	13.873	10.904	1.990	1.933	—	57	2-05
Asványolaj — <i>Huiles minérales</i>	162.556	125.898	2.696	1.890	—	806	2-01
Selyem- és félselyemszövet — <i>Tissus de soie et de mi-soie</i>	180	219	1.578	1.817	+	239	1-93
Nyers dohány — <i>Tabac brut</i>	1.119	2.225	403	1.568	+	1.165	1-67
Kikészített bőr — <i>Cuirs préparés</i>	1.284	823	1.985	1.489	—	496	1-58
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	743	753	1.121	1.399	+	278	1-49
Egyéb árúk — <i>Autres marchandises</i>	db — pièce pár — paire q — q	82 558 146.873 1,279.764	181.431 160.179 1,228.287	40.648 41.388	+	740	43-98
Behozatal össz. — <i>Import. totales</i>	db — pièce pár — paire q — q	82.558 146.873 4,313 020	181.431 160.179 4,469 864	91.489 94.107	+	2.618	100-00
B) Kivitel. — B) Exportations.							
Liszt — <i>Farines</i>	59.809	146.793	2.873	7.548	+	4.675	12-81
Búza — <i>Froment</i>	104.603	181.629	3.766	6.539	+	2.773	11-10
Vágó- és igásáll. — <i>Anim. de boucherie et de trait</i> ¹⁾	23.656	16.891	10.342	6.405	—	3.937	10-87
Ebből — <i>Dont</i> : Szarvasmarha — <i>Bêtes à corne</i> ¹⁾	11.136	6.355	6.657	3.828	—	2.829	6-50
Sertés — <i>Porcs</i> ¹⁾	6.332	5.268	1.541	1.155	—	386	1-96
Ló — <i>Chevaux</i> ¹⁾	3.366	2.912	2.032	1.333	—	699	2-26
Rozs — <i>Seigle</i>	133.463	95.729	4.004	3.255	—	749	5-53
Tojás — <i>Oeufs</i>	25.795	14.488	4.024	2.535	—	1.489	4-30
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	1.095	2.063	935	1.923	+	988	3-26
Vasfélgártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	54.488	81.360	1.165	1.584	+	419	2-69
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	9.944	9.634	1.827	1.577	—	250	2-68
Tengeri — <i>Mais</i>	9.699	51.878	213	1.504	+	1.291	2-55
Nyers dohány — <i>Tabac brut</i>	125	9.562	15	1.434	+	1.419	2-43
Vasárúk — <i>Ouvrages en fer</i>	17.408	18.655	1.036	1.302	+	266	2-21
Toll — <i>Plumes</i>	1.915	1.769	1.189	1.232	+	43	2-09
Cukor — <i>Sucre</i>	32.336	28.551	1.617	1.199	—	418	2-03
Baromfi — <i>Volaille</i>	²⁾ 7.689 ³⁾ 3.536		2.042	993	—	1.049	1-69
Ebből — <i>Dont</i> : Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	²⁾ 3.043 ³⁾ 2.424		793	627	—	166	1-07
Leölt baromfi — <i>Volaille morte</i>	²⁾ 4.646 ³⁾ 1.112		1.249	366	—	883	0-62
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	129.981	93.275	1.300	969	—	331	1-64
Egyéb árúk — <i>Autres marchandises</i>	db — pièce pár — paire q — q	193 3.380 665.290	792 5.659 683.237	17.371 18.922	+	1.551	32-12
Kivitel össz. — <i>Exportation totales</i>	db — pièce pár — paire q — q	23.849 3.380 1,253.640	17.683 5.659 1,422.159	53.719 58.921	+	5.202	100-00

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — *La quantité est relevée en litres.* — ²⁾ Az 1927. év április havában az élő baromfi 299.366 darab, a leölt baromfi 375.818 darab, összesen 674.984 darab. — *En avril 1927, on a exporté 299.366 volailles vivantes et 375.618 volailles mortes; au total 674.984 pièces.* — ³⁾ Az 1928. év április havában az élő baromfi 237.500 darab, a leölt baromfi 64.633 darab, összesen 302.133 darab. — *En avril 1928, on a exporté 237.500 volailles vivantes et 64.633 volailles mortes au total 302.133 pièces.*

Magyarország hajózási viszonyai 1927-ben.

La navigation de Hongrie en 1927.

Résumé. En 1927, la navigation intérieure a été favorisée par les conditions de température et de niveau d'eau. Les bateaux transportant des marchandises ont circulé presque tous les jours de l'année; les bateaux de voyageurs, pendant dix mois. Les données des ports-frontiers de Szob et de Mohács renseignent sur le mouvement des marchandises effectué sur le Danube avec l'étranger; cependant, le mouvement en transit n'en peut être établi, car les bateaux ayant traversé le pays y ont été pris en compte tant à l'entrée qu'à la sortie, de sorte que les relevés présentent des doubles emplois.

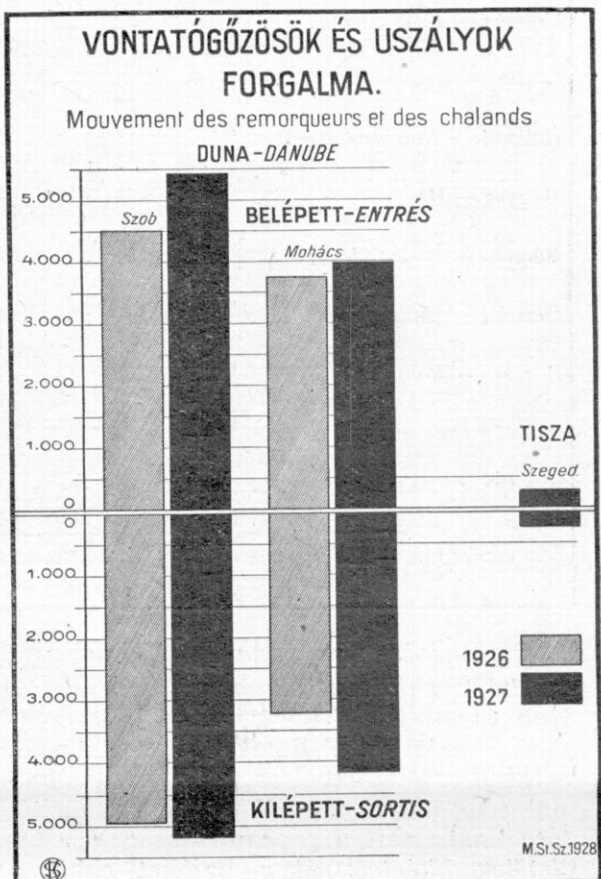
Les tableaux ci-dessous montrent 1° le mouvement des deux ports-frontiers et des ports de Budapest, 2° celui sur la Tisza dans le port de Szeged, 3° le mouvement du Balaton, le seul lac navigable de la Hongrie.

*

A békeszerződés hazánk területén levő víziutakat csaknem teljes egészükben nemzetközi jellegűeknek nyilvánította s ez a körülmény bármely államnak módot nyújt arra, hogy az ország területén átfutó vizein ken járműveik az előírt folyamrendészeti szabályok betartása mellett szabadon közlekedhessenek. Az ekképen megváltozott viszonyok folytán a hajózási statisztikai adatgyűjtés eddigi rendszere mellett az országban, illetőleg az ország területén át lebonyolódó forgalom méretei pontosan nem állapíthatók meg. Az idevonatkozó s megfelelően kibővített adatgyűjtés jelenleg megszervezés alatt áll s a közel jövőben már valószínűleg meg is fog indulni. Az 1927. évre vonatkozólag azonban, az említett okoknál fogva, a Stasztikai Hivatal a megfelelő adatgyűjtést még nem folytathatta le s ezért — a mult évhez hasonlóan — ennek az évnek eredményeit is a Révfőkapitányság évi jelentése nyomán fogjuk ismertetni. Előljáróban meg kell még jegyeznünk, hogy a Révfőkapitányság azokat az adatokat foglalta egybe, amelyeket az egyes révkapitányságok a folyamrendészeti és ellenőrzési ügyek ellátása közben mellékesen szereztek be. Az adatok tehát nem tarthatnak teljes hitelességre számot, azonban — egyéb ily természetű adatok hiányában — legalább némi tájékoztatással szolgálnak a folyóvizeken lebonyolódó forgalom méreteire vonatkozólag.

Az 1927. év hajózási szempontból igen kedvezőnek mondható. A vízállás az egész év folyamán elég egyenletes volt, amennyiben sem a túl magas, sem pedig a túl alacsony vízállás nem hátráltatta a hajók zavartalan közlekedését. E mellett a szokatlanul jó időjárás is hozzájárult ahhoz, hogy a hajózás az egész évadban nem szenvedett fennakadást. Jégzajlás ugyanis csak február és december hóban volt s mindössze 20 napig tartott. A decemberi váratlanul zordra fordult időjárás azonban a hajózásnak meglehetősen nagy károkat okozott. Több gőzös és uszály megsérült, sőt némelyik menthetetlenül a jégzajlás martaléka lett. A hajózásnak egy másik nagy akadálya, az átláthatatlan ködök, csak elvéve fordultak elő s ebben a tekintetben nem lehet ok panaszra.

A legfontosabb víziútvonalunkon, a Dúnán a kedvező vízállási és időjárás viszonyok folytán a teherforgalom, a februári és decemberi rövid szüneteléstől eltekintve,

az előző évhez hasonlóan az egész év folyamán egyáltalán nem szünetelt. A belső közlekedő személyhajók forgalmi időtartama nagyjában a múlt évivel megegyező: az első hajójárat március 5-én indult meg s a forgalmat december hó 17-én szüntették be. A külföldi viszonylatban

közlekedő személyhajójáratoknál azonban a hajózás fenntartására alkalmas körülmények az üzemi időszakot több, mint két hónappal toldták meg, amennyiben az első járatot már március hó 26-án megindították s az utolsó pedig december hó 3-án futott be a kikötőjébe.

I. A Duna határállomásainak áruszállító hajóforgalma 1926-ban és 1927-ben.

Mouvement aux ports frontières danubiens des bateaux transportant des marchandises, en 1926 et 1927.

A vontatógőzösök, illetőleg uszályok nemzetisége <i>Nationalité des remorqueurs et des chalands</i>	Szob — <i>Par le port de Szob</i>				Mohács — <i>Par le port de Mohács</i>				A határállomásokon <i>Par les ports frontières</i>			
	határállomáson át								belépett		kilépett	
	belépett <i>entrés</i>		kilépett <i>sortis</i>		belépett <i>entrés</i>		kilépett <i>sortis</i>		belépett <i>entrés</i>		kilépett <i>sortis</i>	
	vontató- gőzösök <i>Remorqueurs</i>	uszályok <i>chalands</i>	vontató- gőzösök <i>remorqueurs</i>	uszályok <i>chalands</i>	vontató- gőzösök <i>remorqueurs</i>	uszályok <i>chalands</i>	vontató- gőzösök <i>remorqueurs</i>	uszályok <i>chalands</i>	vontató- gőzösök <i>remor- queurs</i>	uszá- lyok <i>chalands</i>	vontató- gőzösök <i>remor- queurs</i>	uzzá- lyok <i>chalands</i>
összesen — <i>au total</i>												
száma — <i>nombre</i>												
Angol — <i>Anglaise</i> 1926	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1927	13	5	14	8	1	—	—	—	14	5	14	8
Belga — <i>Belge</i> 1926	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1927	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4
Bulgár — <i>Bulgare</i> 1926	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1927	—	30	—	15	—	—	—	—	—	30	—	15
Cseh-Szlov. — <i>Tchéco-Slov.</i> 1926	112	393	88	361	86	320	97	320	198	713	185	681
1927	110	453	111	439	93	299	91	267	203	752	202	706
Francia — <i>Française</i> . . 1926	17	32	20	32	10	31	20	27	27	63	40	59
1927	37	120	36	117	25	119	28	137	62	239	64	254
Görög — <i>Grecque</i> 1926	5	2	—	5	7	7	5	2	12	9	5	7
1927	5	12	4	4	—	2	1	1	5	14	5	5
Holland — <i>Néerlandaise</i> 1926	—	71	—	63	—	66	—	51	—	137	—	114
1927	13	51	13	58	11	49	10	45	24	100	23	103
Magyar — <i>Hongroise</i> . . 1926	209	885	211	933	132	731	112	451	341	1.616	323	1.384
1927	163	1.077	166	927	107	500	101	509	270	1.577	267	1.436
Német — <i>Allemande</i> . . 1926	142	474	162	591	76	399	73	264	218	873	235	855
1927	69	561	64	557	44	380	47	472	113	941	111	1.029
Osztrák — <i>Autrichienne</i> 1926	220	1.267	233	1.535	200	827	195	961	420	2.094	428	2.496
1927	171	1.300	169	1.317	289	952	209	966	460	2.252	378	2.283
Román — <i>Roumaine</i> . . 1926	12	59	13	72	17	97	15	70	29	156	28	142
1927	15	152	15	142	34	194	30	304	49	346	45	446
Svájc — <i>Suisse</i> 1926	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1927	—	3	—	2	—	8	—	5	—	11	—	7
Szerb H. S. — <i>Serbe-C.-S.</i> 1926	100	508	103	531	100	633	100	467	200	1.141	203	998
1927	159	915	166	848	158	730	171	797	317	1.645	337	1.645
Összesen — Total 1926	817	3.691	830	4.123	628	3.111	617	2.613	1.445	6.802	1.447	6.736
1927	755	4.679	758	4.434	762	3.233	688	3.507	1.517	7.912	1.446	7.941

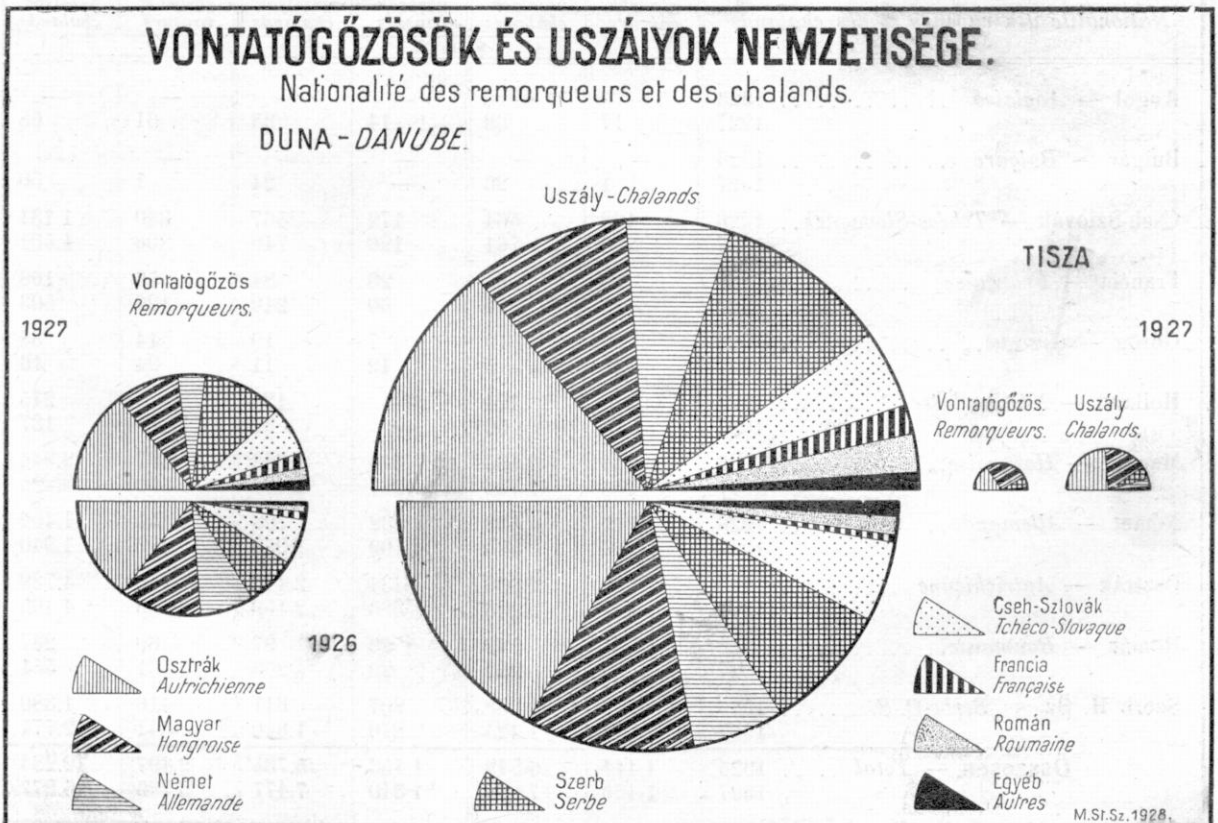
A Dunán át külfölddel lebonyolódó áruszállító hajóforgalmunknak méreteiről Szob és Mohács határállomások idevonatkozó adatai szolgálnak tájékoztatással. Ezekből az adatokból azonban ez alkalommal sem tudjuk megállapítani a tranzitforgalmat, mert a révkapitányságok a beléltetésnél a hajókat ebből a

szempontból nem különböztetik meg. Az összefoglaltan kimutatott adatok között tehát az ország területén átmenő hajók mind a beléltetésnél, mind pedig a kiléltetésnél számba vannak véve, vagyis kétszer szerepelnek. A két határállomás forgalmában, újabban angol, belga, bulgár és svájci hajók is jelentkeznek, úgyhogy ezekkel együtt

az 1927. év folyamán összesen 13 állambeli vízijármű fordult meg a magyar Duna vizén.

A két állomás együttes forgalmát tekintve (I. sz. tábla) a magyarországi Dunaszakaszon az áruforgalom emelkedően van. A határállomásainkon átmenő vontatógőzösök száma ugyanis 2892-ről 2963-ra vagyis 2·5%-kal növekedett. Feltűnő e mellett, hogy a német gőzösök száma erősen megcsappant. Körülbelül feleannyi (224) fordult meg a magyar kikötőkben, mint az előző évben. Háttérbe szorultak a magyar gőzösök is, melyeknek száma 664-ről 537-re, vagyis 19·1%-kal csökkent. Ezekből azonban annál kevésbé következtethetünk a német és magyar vállalatok áruforgalmának csökkenésére, mert a tulajdonképeni áruszállításra szolgáló uszályaiknak forgalma viszont növekedett. Itt tehát csak arról lehet szó, hogy az illető államok vállalatának egyes gőzösei az előző évhez képest több uszályt vontattak, illetőleg uszályaik vontatását más állam lobogóját viselő gőzösökre bízta. A forgalomban fontos szerepet játszó osztrák gőzösök vesztesége — szám szerint 10 — jelentéktelen. Megcsappant még a forgalmi szempontból alárendelt jelentőségű görög

nemzetiségű vontatógőzösök száma is. Ezekről eltekintve valamennyi államnak több gőzöse kereste fel a Duna magyarországi szakaszát, mint az előző évben. Aránylag nem a legnagyobb, de az egész forgalomhoz viszonyítva legjelentősebb a szerb-horvát-szlovén gőzösök térhódítása, melyeknek száma 251-gyel (62·3%-kal) növekedve, az 1927. év folyamán 654 volt, meghaladva a magyar lobogó alatt közlekedett gőzösök számát is. A magyar Duna forgalmában számottevő szerepe van már a cseh-szlovák gőzösöknek is, melyeknek száma az 1927. évvel is kisebb arányban ugyan (5·7%), de ismét emelkedett. Az egész forgalomhoz viszonyítva alárendelt jelentőségű, de e mellett figyelemre méltóak a többi államok vontatógőzöseinek szaporodása. Franciaországnak és Romániának csaknem kétszer annyi gőzöse fordult meg a magyar Dunaszakaszon, mint az előző évben. A múlt évben forgalmunkban csak uszályaival szereplő Hollandia 47 vontatógőzösét is elküldte a magyar vízre. A dunai hajózás nemzetközi társaságában első ízben megjelenő Nagy-Britanniának 28 gőzöse fordult meg nálunk. Belga és bolgár lobogót csak uszályok viseltek. Végeredményben tehát a vontatógőzösök

forgalma az 1927. évben a következőképen alakult. Az első helyet némi térvészítés ellenére is, az osztrák gőzösök foglalták el (28·3%, 1926-ban 29·3%). A szerb-horvát-szlovén királyság gőzösei 22·1%-os (13·9%) arányukkal a második helyre kerültek, harmadik helyre szorítva a magyar lobogó alatt közlekedett gőzösöket, melyeknek az egész forgalomban való részesedése 23·0%-ról 18·1%-ra szállott alá. A forgalmunkban jelentősebb szerepet játszó másik két állam sorrendjében is változás történt, amennyiben a cseh-szlovák gőzösök 13·7%-os (12·6%) részesedési arányukkal, a német gőzösökkel (7·6%, 1926-ban 15·7%) cseréltek helyet.

Az uszályok forgalmánál nagyjában ugyanaz a helyzet, mint a gőzösöknél. A múlt évhez viszonyítva lényegtelenül 55 darabbal csökkent osztrák uszályoké ebben az évben is az elsőség, melyek az egész uszályforgalomnak 28·6%-át (1926-ban 33·9%) tették. A szerb-horvát-szlovén királyságbeli uszályok száma jelentősen, 53·8%-kal növekedett, a gőzösök sorrend-

jéhez hasonlóan a magyar uszályok helyét, a második helyet foglalták el, amennyiben uszályaikra esett az egész magyar Duna forgalmának 20·8%-a (15·8%). A magyar uszályok forgalma aránytalanul kisebb, százalékban alig kifejezhető mértékben növekedett s így a harmadik helyre szorult vissza (19·0%, 1926-ban 22·2%). A negyedik és ötödik helyen továbbra is a német (12·4%, 1926-ban 12·8%) és a cseh-szlovák (9·2%, 1926-ban 10·3%) nemzetiségű uszályok szerepelnek. Érdekes még a megemlítésre, hogy a forgalmunkban eddig jelentéktelen szerepet játszó francia és román uszályok forgalma növekedett aránylag a legerősebben. A francia lobogó alatt közlekedő uszályok száma ugyanis több, mint négyszerezésére, a román nemzetiségűeké pedig csaknem háromszorosára növekedett s ezzel az egész forgalomhoz viszonyított részesedési arány a francia uszályoknál 0·9%-ról 3·1%-ra, a román uszályoknál 2·2%-ról 5%-ra emelkedett.

A két dunai határátlépő állomás közül Mohács forgalma jelentékenyen megnöve-

II. Budapest áruszállító hajóforgalma 1926-ban és 1927-ben.

Mouvement des bateaux transportant des marchandises à Budapest, en 1926 et 1927.

A gőzösök, illetőleg uszályok nemzetisége <i>Nationalité des vapeurs et des chalands</i>	Az érkezett — <i>Arrivés</i>		Az indult — <i>Partis</i>		Az összes — <i>Arrivés et partis au total</i>	
	gőzösök <i>vapeurs</i>	uszályok <i>chalands</i>	gőzösök <i>vapeurs</i>	uszályok <i>chalands</i>	gőzösök <i>vapeurs</i>	uszályok <i>chalands</i>
	s z á m a — n o m b r e					
Angol — <i>Anglaise</i> 1926	—	—	—	—	—	—
1927	17	33	14	35	31	68
Bulgár — <i>Bulgare</i> 1926	—	—	—	—	—	—
1927	1	26	—	24	1	50
Cseh-Szlovák — <i>Tchéco-Slovaque</i> . . 1926	168	564	172	567	340	1.131
1927	200	761	196	740	396	1.501
Francia — <i>Française</i> 1926	28	84	28	84	56	168
1927	66	254	60	249	126	503
Görög — <i>Grecque</i> 1926	7	19	7	19	14	38
1927	12	5	12	11	24	16
Holland — <i>Néerlandaise</i> 1926	—	124	—	121	—	245
1927	—	90	—	97	—	187
Magyar — <i>Hongroise</i> 1926	343	1.585	344	1.359	687	2.944
1927	283	1.738	267	1.487	550	3.225
Német — <i>Allemande</i> 1926	219	699	232	703	451	1.402
1927	97	890	109	1.050	206	1.940
Osztrák — <i>Autrichienne</i> 1926	439	2.295	434	2.444	873	4.739
1927	447	2.296	383	2.169	830	4.465
Rómán — <i>Roumaine</i> 1926	31	140	29	97	60	237
1927	32	282	29	269	61	551
Szerb H. Sz. — <i>Serbe-C.-S.</i> 1926	209	1.039	207	341	416	1.380
1927	271	1.425	270	1.346	541	2.771
Összesen — <i>Total</i> 1926	1.444	6.549	1.453	5.735	2.897	12.284
1927	1.426	7.800	1.340	7.477	2.766	15.277

kedett. Mohácson át ugyanis 16,5%-kal több gőzös és 17,7%-kal több uszály lépte át az ország küszöbét, mint az előző évben. Szob forgalmában ellenben a múlt évhez viszonyítva 8,1%-kal kevesebb gőzös szerepel, az uszályokat tekintve azonban 16,6%-os emelkedés észlelhető. Végeredményben a két határállomás közül ez évben is Szob forgalma volt a nagyobb, amennyiben a Magyarországra jövő, illetőleg innen kifelé igyekvő gőzösöknek 51,1%-a (1926-ban 57,0%) s az uszályoknak 57,5%-a (57,7%) Szobon át folytatta útját.

Budapest kikötőinek 1927. évi áruszállító hajóforgalma nagyjában a határállomások forgalmához igazodott. Ez annál is inkább érthető, mert a két határállomáson át az ország területére jövő hajók legnagyobb része még abban az esetben is érinti a főváros kikötőit, hacsak átmenőben érintik a Duna magyarországi szakaszát. Az áruszállító gőzösöket tekintve a forgalomban az osztrák gőzösök szerepeltek a legnagyobb számmal.

III. Budapest kikötőinek személyforgalma 1926-ban és 1927-ben.

Mouvement des personnes dans les ports de Budapest, en 1926 et 1927.

Év Année	A belföldi	A külföldi	Az összes
	viszonylatban közlekedő hajókon szállított személyek száma — <i>Nombre des personnes transportées par les bateaux</i>		
	<i>de service intérieur</i>	<i>de service international.</i>	<i>total</i>
1926	694.219	34.289	728.508
1927	759.509	44.203	803.712

A Budapest kikötőin át lebonyolódó személyforgalomra nézve rendelkezésünkre álló adatok a főváros két pontja közötti ú. n. átkelési forgalmat nem foglalják magukban. A fővárosi kikötők személyforgalma az előző évihez viszonyítva 10,3%-kal emelkedett s összesen 803.712 utasból állott. Aránylag különösen a külföldi viszonylatban közlekedő személyhajók utasforgalma növekedett szembeszökően, melyeken 28,9%-kal több, összesen 44.203 utas fordult meg. A belföldön közlekedő hajók személyforgalma 9,4%-kal emelkedett s a rajtuk szállított személyek száma 759.509 volt. A külföldi viszonylatban közlekedett hajók utasforgalmának havonkénti alakulása nagyjában az előző évvel megegyező. A kedvező időjárási viszonyok folytán a ha-

IV. A külföldi viszonylatban közlekedő személyszállító hajók útlevelés személyforgalma Budapesten 1926-ban és 1927-ben.

Mouvement à Budapest, en 1926 et 1927, des voyageurs munis de passeport sur les bateaux effectuant le service international.

Hónap Mois	A beléptet Entrés :		A kiléptet Sortis :		Az összes Voyageurs au total	
	magyar ressortissants hongrois	idegen ressortissants étrangers	magyar ressortissants hongrois	idegen ressortissants étrangers	magyar ressortissants hongrois	idegen ressortissants étrangers
	honosságú utasok száma — <i>nombre</i>					
III. 1926	—	—	—	—	—	—
1927	22	11	17	11	39	22
IV. 1926	—	—	9	21	9	21
1927	534	341	134	262	668	603
V. 1926	1.209	924	477	937	1.686	1.861
1927	1.424	1.071	485	485	1.909	1.556
VI. 1926	1.117	1.210	543	1.979	1.660	3.189
1927	1.970	2.769	1.534	1.107	3.504	3.876
VII. 1926	2.645	2.181	882	1.922	3.527	4.103
1927	3.057	3.127	2.681	1.603	5.738	4.730
VIII. 1926	2.834	4.724	1.298	2.850	4.132	7.574
1927	5.078	3.404	2.197	1.547	7.275	4.951
IX. 1926	1.938	2.467	843	1.223	2.781	3.690
1927	2.585	2.504	1.120	1.206	3.705	3.710
X. 1926	13	32	8	3	21	35
1927	484	506	309	563	793	1.069
XI. 1926	—	—	—	—	—	—
1927	27	12	7	9	34	21
Összesen — Total : 1926	9.756	11.538	4.060	8.935	13.816	20.473
1927	15.181	13.745	8.484	6.793	23.665	20.538

józási idény határai 1927-ben márciusig, illetőleg novemberig kitolódtak. Az erősebb forgalom már április hóval kezdetét vette, mely aztán októberbe is belenyúlt. Az előző évhez hasonlóan 1927-ben is augusztusnak volt a legnagyobb forgalma, amennyiben az egész évi utasforgalomnak 27,7%-a ebben a hónapban bonyolódott le. Az egész hajózási idény alatt különben a szállított utasoknak 53,5%-a (1926-ban 40,3%), magyar állampolgár volt, 46,5%-a (59,7%-a) pedig egyéb idegen államok kötelékébe tartozott. Ezekről a külföldiektől eltekintve, még 3.711 Budapesten átutazóban levő idegen állampolgár kapott engedélyt arra, hogy a gyorshajók budapesti tartózkodásának ideje alatt a főváros megtekintése vagy bevásárlások eszközzése céljából minden külön vizum nélkül partra szállhassanak.

V. Szeged áruszállító hajóforgalma 1927-ben.

Mouvement des bateaux transportant des marchandises à Szeged en 1927.

A gőzösök, illetőleg uszályok nemzetisége <i>Nationalité des vapeurs et des chalands</i>	A belépett Entrés	A kilépett Sortis	A belépett Entrés	A kilépett Sortis
	gőzösök vapeurs		uszályok chalands	
	száma — nombre			
Bulgár — <i>Bulgare</i>	—	—	—	1
Cseh- <i>Tchéco-Slovaque</i>	—	—	—	1
Holland- <i>Néerlandaise</i>	—	—	1	1
Magyar — <i>Hongroise</i>	41	39	69	66
Német — <i>Allemande</i>	—	—	14	12
Osztrák- <i>Autrichienne</i>	22	26	100	92
Román — <i>Roumaine</i>	2	2	3	3
Sz. H. Sz. — <i>S.-C.-S.</i>	10	10	21	16
Összesen — <i>Total</i>	75	77	208	192

A Tisza forgalmának legjelentősebb része Szegeden át bonyolódik le. Szeged kikötőiben az 1927. év folyamán négy különböző állam gőzösei és nyolcféle nemzetiségű uszályok fordultak meg. Az áruszállító gőzösök nemzetiségét illetően, a forgalomnak több, mint fele magyar hajókra esett (52·6%). Osztrák lobogó alatt közlekedett a gőzösök 31·6%-a, szerb-horvát-szlovén zászló alatt 13·2%-a. A román gőzösök szerepe jelentéktelen (2·6%). Az uszályoknak csaknem fele osztrák nemzetiségű volt (48·0%), úgyhogy itt a magyar színek a második helyre kerültek (33·8%). Utánuk jóval kisebb keretű forgalommal a Sz. H. Sz. állambeli (9·3%) és a német (6·5%) uszályok következnek.

VI. A Balaton személy- és áruforgalma 1926-ban és 1927-ben.

Mouvement des personnes et des marchandises sur le lac de Balaton en 1926 et 1927.

É v <i>Année</i>	Személyforgalom szám- szerint — <i>Mouvement des personnes, en nombres</i>	M o u v e m e n t			Áruforgalom mindössze mértékében — <i>Mouvement total des marchandises, q</i>
		poggyász- des bagages	expressár- des marchan- dises par express	vonatási de remor- quage	
forgalom métermázsában <i>quintaux</i>					
1926	53.717	—	9.849	250.664	260.513
1927	141.259	679	4.917	671.114	676.710

A Balaton forgalmára vonatkozó adataink, melyek már nem a Révfőkapitányság jelentéséből valók, az ottani forgalom erős fellendüléséről tanuskodnak. Az 1926. évhez viszonyítva mind a személyforgalom, mind az áruforgalom csaknem háromszorosára, pontosan 163·0%, ill. 160·0%-kal növekedett. A hajózás az 1927. évben január kivételével egész éven át szakadatlanul tartott s az utasforgalom augusztus hóban érte el a tetőpontját, amikor 49.133 utas fordult meg a balatoni hajókon, vagyis erre a hónapra esett az egész évi utasforgalomnak több, mint egy harmada (34·8%). Az áruszállítás tekintetében júliusnak volt a legnagyobb forgalma. Július hó folyamán ugyanis 11.394 tonna áru került a hajókon továbbításra.

VII. Nyilvántartott vízijárművek 1926-ban és 1927-ben.

Bateaux enregistrés en 1926 et 1927.

A szakasz megjelölése <i>Désignation de la section fluviale</i>	A csónakok és a 20 tonnán aluli vízijárművek száma — <i>Nombre des canots et des bateaux au-dessous de 20 tonnes</i>	
	1926	1927
Gönyű	1.301	1.539
Komárom	70	79
Sztergom	205	205
Ecob	510	647
Budapest	4.400	5.662
Dunaföldvár	800	949
Baja	1.880	2.240
Mohács	290	369
Szeged	1.920	2.250
Barcs	—	249
Balaton	260	676
Összesen — <i>Total</i> :	11.636	14.865

A Révfőkapitányság hatáskörébe tartozik a csónakok és húsz tonnán aluli vízijárművek nyilvántartása is (VII. sz. tábla). Az effajta vízijárművek számának egy év alatti 27·8%-os növekedése a vízisport térhódítását mutatja. Meg kell azonban jegeznünk, hogy a vízijárművek szaporodásában az a körülmény is közrejátszott, hogy a csónaktulajdonosok jórésze már a múlt évben esedékes bejelentési kötelezettségének csak az 1927. év folyamán tett eleget.

Várszeghy János dr.

A tengerhajózás fejlődése a világháború után.

Le développement de la navigation maritime après la guerre mondiale.

Résumé. De 1913 à 1926, le tonnage total du monde s'est accru de 33%; la plus grande augmentation a eu lieu entre 1919 et 1920 (10 millions de tonnes), par suite surtout du développement de la construction de navires aux États-Unis (382% entre 1914 et 1919.). Depuis 1919, en raison de la diminution de la production mondiale, la construction de navires progressait dans une mesure plus restreinte. Selon nos tableaux, la Grande-Bretagne possède encore la majorité du tonnage; cependant, celui des États-Unis et du Japon se développe plus rapidement. La Grande-Bretagne construit, à elle seule, plus de grands paquebots que tous les autres pays du monde.

Le développement de la construction de navires ayant été plus rapide que celui du commerce extérieur entre 1913 et 1926 (l'accroissement du tonnage de la Grande-Bretagne a été 30% et celui des États-Unis de 600%, tandis que le commerce maritime de la Grande-Bretagne restait stationnaire et celui des États-Unis ne s'accrut que de 38%), les nombres-indices des frets maritimes dans les pays anglo-saxons sont tombés au quart de leur valeur de 1926.

Depuis la guerre mondiale, le mouvement des canaux maritimes se développe aussi considérablement. Le tonnage du canal de Kiel (qui n'a qu'une importance locale) a augmenté de 80% entre 1913 et 1926. Le mouvement du canal de Suez, la principale voie de navigation entre les Océans Atlantique et Pacifique, s'est élevé de plus de 50%; le plus nouveau canal maritime, celui de Panama, a eu un mouvement presque égal à celui du canal de Suez. Ces deux canaux maritimes ont une importance décisive pour le commerce de la Grande-Bretagne et des États-Unis.

*

Nagy általánosságban megállapíthatjuk, hogy a világháború a típusosan tengeri hatalmak győzelmét és típusosan szárazföldi hatalmak vereségét, sőt (Németország kivételével) felbomlását eredményezte. A világháború előtti nagy gazdasági egységek helyén ma Közép- és Kelet-Európában a kisállamok rendszere alakult ki, amelyek valamennyien gazdasági autarchiára töre-

kesznek, tehát a merey elzárkózás politikáját követik. Európa, ez a háború előtt dúsgazdag földrész, a világgazdaság közép-pontja, ma elszegényedett: államai ezernyi gazdasági és társadalmi kérdéssel bajlód-
nak. Legyőzött országait a békeszerződések kötik guzsba, győztes országai viszont az Amerikai Egyesült Államoknak az adó-
sai: annak a nagyhatalomnak, amely voltaképeni győztese a világháborúnak, ahová a szemünk láttára tolódik át a világ gazdaságpolitikájának intézése.

A világpolitikában végbement eme nagy változások természetesen kihatnak a gazdasági élet minden ágára, de talán seholsem oly sokoldalúak és tanulságosak, mint a tengerhajózásban.

1. A világháború hatása az óceáni hajózásra.

A világháború kitörésekor: 1914. augusztusában a Föld összes, 100 tonnánál nagyobb hajóinak tonnatartalma 49,089.552 elegytonna¹⁾ volt: ebből 45,403.877 elegytonna gőzhajókra esett, a

¹⁾ A kereskedelmi hajózásban a gőzösök tonnatartalmát rendszerint elegytonnában, a vitorlásokét pedig tisztatonnában adjuk meg.

A hajók tonnatartalmát és a hajórakomány súlyát a hajózási statisztikák — sajnos — nem állapítják meg egységes módon. Az alábbiakban ezért röviden ismertetjük a használatos mértékegységeket.

A) A hajók tonnatartalmát háromféleképp állapítjuk meg: a) *víz kiszorítási* (déplacement) *tonnatartalom* egyenlő a hajó által kiszorított víz súlyával köbtonnában (= 1000 kg.) kifejezve; hadihajók közbözésénél használatos, kereskedelmi hajóknál csak a hajóépítők használják; b) *elegy (bruttó) tonnatartalom* egyenlő a hajó teljes, zárt befogadóképességével, regisztertonnában (= 100 köbláb = 2·833 köbméter) kifejezve; hivatalos jelentésekben használatos; c) *tiszta (netto) tonnatartalom* alatt azt a tonnatartalmat értjük, amelyet megkapunk, ha az elegytonnatartalomtól levonjuk a kabinok, gépek és tüzelőanyag elfoglalta helyet és az ily módon kapott hajótér köblábjainak számát elosztjuk 100-zal: Ugyancsak regisztertonnában jelölik meg és az egész világon ennek alapján számítják ki a hajórakományra kivetett vámokat és illetékeket. Kiszámítása az elegytonnatartalomtól hajótípusonként és országonként más és más szabályok szerint történik. Áruszállító gőzösöknél a brit, valamint a német hajóközbözési szabályok az elegytonnatartalom 61·3%-át, az U. S. A. szabályok 64·5%-át, a Suez-csatorna-szabályok 72%-át, a Panama-csatorna-szabályok 70%-át állapítják meg tiszta tonnatartalomként: átlagban tehát a tisztatonnatartalom ²/₃-a az elegytonnatar-

többi vitorlásokra. A legfontosabb nagykereskedő országok hajóparkja ugyanakkor a következő volt:

Ország	Gőzhajó		Vitorlás	
	hajó	elegytonna	hajó	tisztatonna
Nagy-Britannia	8.587	18,892.089	653	364.677
Brit gyarmatok	1.536	1,631.617	552	156.666
Franciaország	1.025	1,922.286	551	397.152
Németország	2.090	5,134.720	298	324.576
Am. Egy. Áll.	1.757	4,330.078	1.417	1,038.116
Japán	1.103	1,708.386	—	—
Norvégia	1.656	1,957.353	535	547.369
Németalföld . .	709	1,471.710	97	24.745

A világháború előtt valamennyi tengerhajós nemzet hajóparkja erős fejlődésben volt, csupán az Egyesült Államoké hanyatlott. Ennek oka az volt, hogy az 1861—65. polgárháború óta az amerikai tőke érdeklődése egyre inkább a vas-

talomnak. Személyszállító gőzösöknél azonban a két tonnatartalom közötti különbség jóval nagyobb ennél, mert a hajó térfogatából sokkal több helyet foglalnak el a hajtó gépezet, a széntartályok, a legénységi és a tisztai kabinok, úgyhogy a tisztatonnatartalom az elegytonnatartalomnak rendszerint csak $\frac{1}{2}$ -e, néha pedig — így a világ egyik leghatalmasabb és legnagyobb sebességű gőzösén: a „Mauretania“-n — alig több, mint $\frac{1}{3}$ -a. *d) Holsúlybefogadóképesség* (dead weight capacity) alatt a hajó teljes befogadóképességét értjük (utasok, hajólegénység, rakomány, széntartályok, készletek, stb.), azaz mindannak a súlyát, amelyet a hajó akkor visz, amidőn a szabályszerű vízvonallig (a brit hajó az ú. n. Plimsoll-vonalig) alámerül. Regisztertonnában állapítják meg és rendszerint a hajóbérleti szerződéseket ennek alapján kötik meg. A hajó tényleges megterhelése természetesen függ a hajótípustól, a rakomány fajtájától és a felhasználható fuvar mennyiségétől. Modern kereskedelmi gőzösökön a tisztatonnatartalom, az elegytonnatartalom és a holsúlybefogadóképesség kb. úgy aránylik egymáshoz, mint 1 : 1:50 : 2:25.

B) A hajórakomány súlyát megállapíthatjuk: 1. *súlytonnában*: ez háromféle lehet: a) *hosszú tonna* (long ton), melyet az angol súly- és mértékrendszerrel bíró országok használnak: 1 hosszú tonna = 2240 font; b) *rövid tonna* (short ton), amelyet az Egyesült Államok vasúti és belvízi forgalmában és bizonyos mértékben a partok közti forgalomban is használnak: 1 rövid tonna = 2000 font; c) *métertonna* (metric. ton), amelyet a méterrendszerrel bíró országok és azonkívül az Egyesült Államok tengerentúli forgalmában használnak: 1 métertonna = 2204.62 font. 2. *Köbtonnában* (measurement ton): 1 köbtonna = 40 köbláb. A gabonát, ásványokat és néhány más árut rendszerint súly szerint mérik, de a gyártmányokat és a legtöbb nyersanyagot a szállító tetszése szerint súly, vagy mérték szerint mérik: az utóbbi sokkal gyakoribb.

utak felé irányult, amelyek a gazdasági fejlődésnek akkor még kezdetén álló nyugati területeket tárták fel,¹⁾ másrészt pedig ugyanakkor az angol vashajógyártás rohamos fejlődése kiszorította a forgalomból az amerikai fahajókat: a külföldön is addigél nagyon keresett gyorsjárátú „clipper speedereket“. Ezért azután az Egyesült Államok külkereskedelmében alkalmazott amerikai hajók száma rohamosan hanyatlik. Külkereskedelmének ugyanis

1858-ban	73.7
1861-ben	65.2
1872-ben	29.2
1881-ben	16.5
1890-ben	12.9
1900-ban	10.3
1910-ben	8.7

%-át szállították amerikai hajók, a többi főleg brit, német, francia, holland és norvég hajók szállították.

A világháború kitörésének első következménye az volt, hogy a hadviselő országok, amelyek 1914-ben a világ gőzhajóparkjának 75%-át birtokolták, egymásután vonták ki hajóikat a kereskedelmi szolgálatból, részben azért, hogy megóvják a zsákmányolástól és elpusztítástól, részben pedig azért, hogy hadicélokra használják fel, mint csapat-, lőszer- vagy más hadianyag-szállító hajókat. Ezt a legjobban az Egyesült Államok érezték meg, mert külkereskedelmükben éppen az ekként a szolgálatból kivont hajókra támaszkodtak. Így az 1913—14. pénzügyi évben²⁾ külkereskedelmük 3.417,108.956 dollár értékű volt: ebből csak 368,359.556 dollár értékű árut szállítottak saját hajói, a többi mind külföldi hajó szállította és pedig 2.025,026.751 dollár értékű árut brit hajó, 1.392,082.205 dollár értékű árut pedig egyéb, főleg német, francia és norvég hajó. Másfelől azonban a háború nagy mértékben megnövelte az Egyesült Államok kivitelét az entente-államokba. Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország használta fel — elsősorban hadicélokra — az északamerikai atlanti kikötőkből elinduló hajók rakományterének 50%-át, különösen a menetrendszerű gőzsvonalakon. Az

¹⁾ Így 1880-ban a hajózásba befektetett egész amerikai tőke csak 100,000,000 dollár volt; ezzel szemben a vasutakba ugyanakkor 4.762,000,000 dollár tőkét fektettek be.

²⁾ A pénzügyi év július 1-től június 30-ig tart.

amerikai magánzállítók ezért nagyon nehezen jutottak rakománytérhez, amin még az sem segített sokat, hogy minden felhasználható hajót szolgálatba állítottak. 1915 végén ezért nagyarányú hajóépítő tevékenység indult meg az Egyesült Államokban, amelyek az európai hadviselő országokból és Norvégiából is tömegével kapták a megrendeléseket. A hajóépítés elősegítésére 1916 szeptember 7-én felállították az *US Shipping Board*-ot, amelynek az Egyesült Államok elnöke 1917 február 5-én kelt kiáltványával felügyeleti jogot adott minden, az Egyesült Államokban belajstromozott hajó felett. Ekkor kezdődött meg a nagyarányú hajóépítés, amelyre az Egyesült Államoknak életbevágóan szükségük volt, mert április 6-án maguk is beléptek a hadviselők sorába. 1914-ben mindössze 61 hajógyár volt az Egyesült Államokban, 1918. októberében pedig 341, bele nem számítva a schoonereket, bárkákat és más kis hajókat magánzámlára építő számos hajógyárat. E gyárak termelése volt:

pénzügyi évben	gőzös	elegytonnataralommal
1913—14.	778	224.225
1914—15.	751	154.900
1915—16.	624	250.125
1916—17.	801	513.243
1917—18.	929	1.514.296
1918—19.	1.524	3.157.091

A legfeltűnőbb a növekedés a csendes óceánparti hajógyárakban, ahol a termelés volt:

1912—15. évek átlagában	30.000	elegytonna
1916—17. üzleti évben	428.622	"
1917—18. üzleti évben	1.090.996	"

Párhuzamosan eme hajóépítő tevékenységgel erős fejlődésnek indult az Egyesült Államok kereskedelmi hajózása is, amely nemcsak hadicélokot szolgált, hanem tanúbizonysága Észak-Amerika expansiójának az Európán kívüli földrészek felé is. (I. sz. táblázat.)

1919 június 30-án tehát az Egyesült Államok összes hajóinak elegytonnataralma csaknem 13.000.000 volt: ebből 7.300.000 elegytonna 1000 tonnánál nagyobb hajó volt. A tonnatartalomnak ez a nagymérvű növekedése kizárólag az óceáni hajózásnak köszönhető, amely a világháború előtt teljesen jelentéktelen volt, a háború után azonban, az Egyesült Államok

I. Az Amerikai Egyesült-Államok kereskedelmi tengerészetének fejlődése 1914—1919.

Le développement de la marine marchande des États-Unis, de 1914 à 1919.

Pénzügyi év <i>Année fiscale</i>	Külkereskedelem <i>Commerce extérieur</i>	Belkereskedelem <i>Commerce intérieur</i>		Összesen <i>Total</i>
		Nagy Tavak <i>Grands Lacs</i>	Part és folyók - Cötes <i>Côtes et fleuves</i>	
E l e g y t o n n a — Tonnes brutes				
1913—14.	1,076.152	2,882.992	3,969.614	7,928.758
1914—15.	1,871.543	2,818.000	3,699.886	8,389.429
1915—16.	2,191.715	2,760.815	3,517.119	8,469.649
1916—17.	2,446.399	2,769.824	3,654.814	8,871.037
1917—18.	3,603.706	2,708.523	3,612.289	9,924.518
1918—19.	6,669.726	2,635.680	3,601.894	12,907.300

külkereskedelmének óriási fellendülése folytán a békebeli tonnatartalomnak csaknem hétszeresére emelkedett. Ezzel szemben a parti kereskedelem, amelyhez nemcsak az Egyesült Államok két partja közti, de a Magellan-szoroson áthaladó, továbbá a Kubával, Porto-Rikoval, a Filippi-szigetekkel és a Hawai-szigetekkel való kereskedelem is hozzátartozik, s amely a háború előtt gyorsan fejlődött, a háború alatt és után teljesen stagnált. Ez mutatja a legjobban azt a változást, amelyen az Egyesült Államok gazdasági élete a háború alatt átment: *az eddig főleg belső fogyasztása számára termelő Egyesült Államok nagy exportórré lettek és külkereskedelmük mindjobban emancipálódik a külföldi szállítóktól.* Ezt a folyamatot jól szemlélteti a II. sz. táblázatunk, amely azt mutatja, hogy az Egyesült Államok tengerentúli kereskedelmének hány százalékát szállították saját hajói.

II. Az Amerikai Egyesült Államok hajóinak részvétele az ország külkereskedelmében %-okban.

La participation des navires des États-Unis au commerce extérieur de ce pays en %.

Pénzügyi év <i>Année fiscale</i>	Behozatal <i>Importation</i>	Kivitel <i>Exportation</i>
	csakis tengerentúli ¹⁾ <i>d'outre-mer¹⁾</i>	
1912—13	11·4	9·1
1913—14	11·4	8·3
1914—15	18·4	11·8
1915—16	22·5	13·0
1916—17	27·5	14·7
1917—18	27·8	19·0
1918—19	33·5	25·5

¹⁾ A partmenti kereskedelem ugyanis egyedül az Egyesült Államok szállítóinak van fenntartva. — *Le commerce côtier est exclusivement réservé aux fournisseurs des États-Unis.*

Ezt a fejlődést nem kis mértékben segítette elő az a körülmény, hogy míg 1914-ben a hajóépítés költségei eleytonnánként Nagy-Britanniában 50 dollár, az Egyesült Államokban pedig 64 dollárt tettek, addig 1919-ben e költségek Nagy-Britanniában 150 dollárt, az Egyesült Államokban pedig 170 dollárt tettek, azaz csak kissé voltak nagyobbak a brit hajóépítés költségeinél. Ennek oka egyrészt az, hogy az Egyesült Államok hajógyárai, amelyek a háború előtt számtalan típusú hajót gyártottak, a háború alatt standardizálták az építést és ma már kevés típusú hajót gyártanak, de nagy számban; — másrészt pedig Európában a háború alatt a kamatláb és munkabérek emelkedése a hajóépítés költségeit megnövelte.

Az Egyesült Államok hajózásának e nagyarányú fejlődését azonban csak akkor méltathatjuk igazán, ha szemügyre vesszük a világ hajóparkjában a háború következtében beállott veszteségeket. (III. sz. táblázat.)

A világháború következtében a tengerhajós országok hajóparkjában beállott változásokat a IV. sz. táblázatban tüntetjük fel.

A világháború befejeztével tehát a gőzösök tonnatartalma 47,897.000 eleytonnára emelkedett, tehát 1914-hez képest 2,493.000 tonnával, azaz 5·5%-kal növekedett. Ugyanezen idő alatt a vitorlások tonnatartalma 3,022.000 tiszta tonnára csökkent, azaz 664.000 tiszta tonnával ke-

III. Az egyes államok hajóparkjának vesztesége a világháború folytán.

La perte du tonnage total des principaux pays par suite de la guerre mondiale.

Ország — Pays	Háborús veszteség — Pertes de guerre ¹⁾	Tengerészeti veszteség — Pertes maritimes ¹⁾	Összesen Total
	eleytonna — tonnes brutes		
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne ..	7,753.311	1,032.779	8,786.090
Brit gyarmatok — Colonies anglaises	169.712	99.866	269.578
Amerikai Egy. All. — Etats-Unis .. .	343.090	187.948	531.038
Belgium — Belgique	85.842	19.239	105.081
Brazília — Brésil	20.328	10.951	31.279
Dánia — Danemark	210.880	34.422	245.302
Németalföld — Pays-Bas .. .	201.797	27.244	229.041
Franciaország — France .. .	722.939	84.138	807.077
Görögország — Grèce .. .	349.661	65.014	414.675
Olaszország — Italie	745.766	115.669	861.435
Japán — Japon ..	119.764	150.269	270.033
Norvégia — Norvège	976.516	195.244	1,171,760
Spanyolország — Espagne .. .	157.527	80.335	237.862
Svédország — Suède	180.415	83.586	264.001
Összesen — Total	12,037.548	2,186.704	14,224.252

¹⁾ Háborús veszteség az ellenséges hadihajók és aknák okozta veszteség, tengerészeti veszteség minden egyéb, nem ellenséges behatás következtében előálló veszteség. — *Pertes de guerre: celles causées par les navires de guerre ennemis et les mines. Pertes maritimes: toute autre perte causée non par l'ennemi.*

IV. A 100 tonnánál nagyobb gőzhajók tonnatartalma a háború előtt és után.

Tonnage des vapeurs dépassant 100 tonnes avant et après la guerre mondiale.

Ország — Pays	1914. VI.	1919. VI.	Különbség — Différence entre 1914 és — et 1919 közt	‰
	eleytonna — tonnes brutes			
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne .. .	18,892.000	16,345.000	— 2,547.000	— 13·5
Brit gyarmatok — Colonies anglaises ..	1,632.000	1,863.000	+ 231.000	+ 14·1
Amerikai Egyesült-Államok — États-Unis:				
Óceáni — Océanique .. .	2,027.000	9,773.000	+ 7,746.000	+ 382·1
Nagy Tavak — Grands Lacs .. .	2,260.000	2,160.000	— 100.000	— 4·4
Ausztria-Magyarország — Autriche-Hongrie	1,052.000	713.000	— 339.000	— 32·2
Dánia — Danemark .. .	770.000	631.000	— 139.000	— 18·1
Franciaország — France .. .	1,922.000	1,962.000	+ 40.000	+ 2·1
Németország — Allemagne .. .	5,135.000	3,247.000	— 1,888.000	— 36·8
Görögország — Grèce .. .	821.000	291.000	— 530.000	— 64·6
Németalföld — Pays-Bas .. .	1,472.000	1,574.000	+ 102.000	+ 6·9
Olaszország — Italie .. .	1,430.000	1,238.000	— 192.000	— 13·4
Japán — Japon .. .	1,708.000	2,325.000	+ 617.000	+ 36·1
Norvégia — Norvège .. .	1,957.000	1,597.000	— 360.000	— 18·4
Spanyolország — Espagne .. .	884.000	709.000	— 175.000	— 19·8
Svédország — Suède .. .	1,015.000	917.000	— 98.000	— 9·7
Más országok — Autres pays .. .	2,427.000	2,552.000	+ 125.000	+ 5·2
Összesen: — Total: .. .	45,404.000	47,897.000	+ 2,493.000	+ 5·5

vesbedett. Ez a látszólagos növekedés azonban ne tévesszen meg bennünket. A *Lloyd's Register of British and Foreign Shipping* számításai szerint ugyanis, ha nem lett volna világháború és a hajóépítés a békebeli normális arányokban fejlődhetett volna, úgy 1919 júniusa körül a világ összes gőzöseinek tonnatartalma 55.370.000 elegytonna lett volna. Ezen az alapon, vesztésnek tekintve az elmaradt hajóépítkezést is, a *Lloyd's Register* a brit hajóvesztéséget a gyarmatokéval együtt 5,202.000 elegytonnára, a többi ország hajóvesztéséget pedig (az Egyesült Államok kivételével) 9,000.000 elegytonnára becsüli. Ezzel szemben áll 7,646.000 elegytonna, mint tiszta nyereség az Egyesült Államok javára 7,746.000 elegytonna nyereség az óceáni hajózásban és 100,000 elegytonna vesztés a Nagy Tavakon). Ha ezt az összeget levonjuk a világ hajóparkjának fent részletezett összesen 14,202.000 elegytonnányi vesztéséből, megkapjuk a világ hajóparkjának tiszta vesztését: 7,473.000 elegytonnát. Ám a valóságos vesztés még nagyobb és pedig a *Lloyd's Register* szerint a következő okokból: 1. Ha az egyes országok hajóvesztéseit vizsgáljuk, úgy azt találjuk, hogy a legtöbbet Nagy-Britannia veszítette, amelynek tonnatartalma ma már 5,000.000 elegytonnával növekedett volna, ha nem lett volna háború, hasonlóképpen becsülhetjük Norvégia hajóvesztését 1,000.000 tonnára és Franciaországét 536.000 elegytonnára. 2. Japán hajóparkjának növekedése alig nagyobb annál, ami normális viszonyok között lett volna. 3. A háború alatt igen sok olyan hajót is szolgálatba állítottak, amit rendes körülmények között feltétlenül kicseleztek volna. 4. A háború alatt épült hajók túlnyomórésze nem olyan jó minőségű, mint a háború előtt épült hajók. Mindezeket tekintetbevéve, a *Lloyd's Register* a világ hajóparkjában a világháború következtében beállott vesztéseket 8,5 millió elegytonnára becsüli, ami kb. 12,5 millió tonna holt súlykiszorító képességnek felel meg.

Az Egyesült Államok tehát az egyedüli ország, amely nemhogy vesztést szenvedett volna, de hatalmas arányú fejlődésnek indult a világháború alatt. A külkereskedelemben alkalmazott hajóparkja, amely 1914-ben 2,027.000 elegytonnát tett, 1919-ben már 9,773.000 elegytonnára

emelkedett: a növekedés tehát 7,746.000 elegytonna, azaz 382%!

2. A világ hajóparkjának alakulása a világháború után.

A világháború befejeztével úgy a nyersanyagok, mint az iparcikkek termelése erősen megnövekedett, hogy a háborús nélkülözések folytán megnőtt keresletet kielégíthesse. Megindul a hajóépítkezés is; ennek fejlődését V. számú táblázatunk tárja elénk, összesítve a gőzösöket és a vitorlásokat.

V. A világ hajóparkjának fejlődése.

Le développement du tonnage total du monde.

Év Année	Összes hajók		Ebből brit — Dont anglais		
	száma — Nombre de tous les navires	elegytonna Total de tonnes brutes	hajók sz. nombre d. navires	elegyton. tonnes brutes	%
1913	30.591	46,970.113	9214	18,696.237	39.8
1919	29.255	50,919.273	7964	16,553.471	32.5
1920	31.595	57,314.063	8561	18,330.424	32.0
1921	33.206	61,974.653	9034	19,571.554	31.6
1922	33.935	64,370.786	8849	19,295.637	30.0
1923	33.507	65,166.238	8694	19,281.549	29.6
1924	32.956	64,023.567	8559	19,105.838	29.9
1925	32.916	64,641.418	8559	19,440.711	30.1
1926	32.615	64,784.370	8369	19,399.797	29.9
1927	32.175	65,192.910	8216	19,309.022	29.6

1923-ig tehát folyton növekszik a hajótér, s $\frac{1}{3}$ -dal nagyobb, mint 1913-ban. Attól kezdve azonban az építkezés stagnál, sőt kissé hanyatlik is, mert a hajótér iránti kereslet nem tartott lépést az építkezéssel. Ami a hajópark összetételét illeti, a tonnatartalom eme nagy megnövekedése kizárólag a gőz- és motoroshajók építésének tulajdonítható. A vitorlások száma ugyanis egyre inkább csökken és 1926-ban mindössze 2.643 hajó volt 1,231.700 elegytonnával. 1913-ban a vitorlások még 7.7%-át tették a világ hajóparkjának, 1926-ban pedig már csak 3.2%-át. Ugyanekkor a gőzösök és a motoroshajók tonnatartalma 63,552.670 elegytonna volt, ebből 9,100.275 elegytonna csavargőzös, 2,403.700 elegytonna pedig motoroshajó volt. A motoroshajók építése 25%-kal drágább, mint a gőzösöké, a velük való szállítás azonban 20—30%-kal olcsóbb. A gőzhajózás terén a világháború korszakalkotó jelentőségű újítást hozott az olajfűtésű hajók bevezetésével. Az olajjal való fűtés előnyei a szénnel szemben: 1. az

olaj nagyobb hőértékű a szénnél (az arány 10.000:6500), 2. az olaj fűtőértékének 80—83 %-át ki lehet használni, a szénének csak 60—65 %-át, 3. az olajfűtésű hajón kevesebb személyzet szükséges, mint a szénfűtésűn, 4. gazdaságosabb rajta a tüzelőanyag elraktározása is, mert a szenet csak tartályokban lehet szállítani, míg az olajat hasznos hajórakomány elhelyezésére nem alkalmas térségben is. Az olajjal való tüzelés a háború alatt főként az Egyesült Államokban kezdett elterjedni, a háború után azonban más hajósnépek is alkalmazni kezdték. 1914-ben az összes olajfűtésű hajók tonnatartalma csak 1,310.000 elegytonna volt, 1926-ban már 18,250.000 elegytonna, az egész tonnatartalomnak több, mint 25 %-a.

A világgazdaságban beállott nagy eltolódásokat igen jól mutatja a nagy hajósnemzetek hajóparkjának fejlődése. Nagy-Britannia — táblázatunk tanúsága szerint — hajóparkjának nagyságát tekintve még ma is első helyen áll, bár tonnatartalma a világ egész tonnatartalmának 1913-ban 39,8 %-a volt, 1926-ban pedig csak 29,9 %-a.

Németország hajóparkja a következőpen alakult:

1914. VI. 30.	5,459.296	elegytonna
1923. VI. 30.	2,590.073	"
1924. VI. 30.	2,953.671	"
1925. VI. 30.	3,073.713	"
1926. VI. 30.	3,110.918	"
1927. VI. 30.	3,363.046	"

Hajóinak száma 1914—1925 között 4850-ről 1947-re fogyott, úgyhogy Németország a tengerhajós nemzetek sorában az ötödik helyre süllyedt. A *versaillesi békeszerződés* értelmében ugyanis Németországnak át kellett adnia az entente-hatalmaknak 1600 tonnán felüli hajóparkját teljesen, 1000—1600 tonna közötti hajóparkjának a felét, halászflojtájának pedig $\frac{1}{4}$ -ét; azonkívül a békeszerződés életbeléptétől számított 5 éven keresztül évente 200.000 tonna hajóteret köteles építeni az entente hatalmak számára.

A versaillesi békeszerződés e rendelkezései folytán a Lloyd's Register szerint a német hajópark vesztesége 1919 júniusában 1,888.000, 1920 júniusában pedig — a hajópark átadása következtében — 4,716.000 elegytonna volt.

A német tengerhajózás eme súlyos veszteségét ellensúlyozza azonban az Európán

kívüli hajósnemzetek parkjának óriási mérvű megnövekedése. Az Egyesült Államok tonnatartalma

1917 végén	8,871.037	elegytonna
1921	14,697.100	"
1923	16,945.000	"
1924	12,430.600	"
1926	12,445.700	"
1927	12,155.000	" volt.

1923-ig tehát az északamerikai tonnatartalom óriási mértékben növekedett. A legnagyobb volt a fejlődés a háborút követő években, amikor a kedvező konjunktúra folytán az Egyesült Államok egész gazdasági életében hatalmas felendülés mutatkozik. 1923. óta azonban visszaesést látunk. Ekkor ugyanis a többi tengerhajós nemzet is hozzálátott hajóparkjának fejlesztéséhez: velük szemben azonban az Egyesült Államok nem tudják mindenben felvenni a versenyt. A háború óta épült amerikai hajók egy része ugyanis fahajó: de acélhajóik javarésze sem állja ki a versenyt az európai hajókkal sebesség, modern felszerelés és a gazdaságos üzem szempontjából. A magasabb munkabérek és a nyersanyagok magasabb ára következtében az Egyesült Államokban a hajóépítés költségei még mindig 20—30 %-kal drágábbak, mint bárhol egyebütt, a megépített hajó üzemköltségei pedig 8—10 %-kal drágábbak, mint Európában. A hajóépítés további növevése tehát nem jövedelmező ületág többé az Egyesült Államokban: ezért látjuk azt, hogy az Egyesült Államokban belajstromozott hajók a honi külkereskedelemnek egyre csekélyebb %-át szállítják. Miként a II. táblában láttuk, 1919-ben amerikai hajók csaknem 60 %-át szállították az Egyesült Államok külkereskedelmének. 1923-ban ez az arányszám 50 %-ra, 1924-ban 36 %-ra, 1925-ben 40 %-ra, 1926-ban 32 %-ra, 1927-ben pedig 30 %-ra süllyedt.

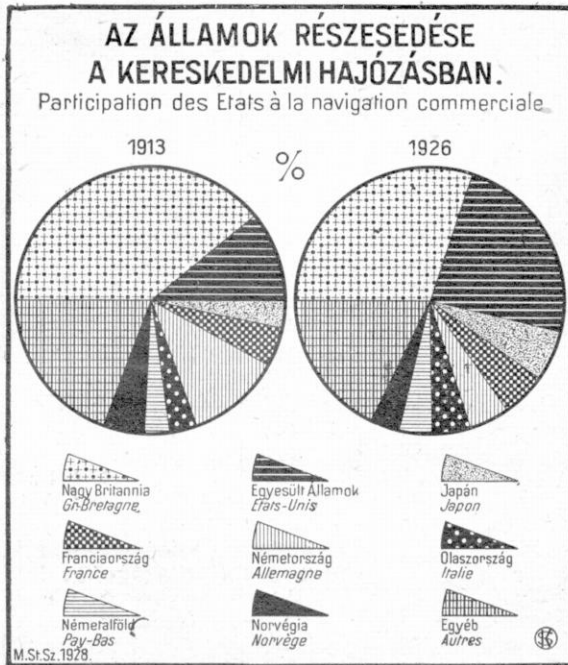
Figyelemreméltó Japán hajóparkjának a fejlődése is:

	hajó	bruttó regisztertonna
1914	578	841.931
1919	1.542	1,397.813
1920	1.766	1,589.745
1921	1.715	2,106.541
1922	1.206	2,049.136
1925	1.206	2,002.676
1926	2.087	3,967.617
1927	2.035	4,033.304

Kisebber méretekben tehát Keletázsia nagyhatalmánál hasonló fejlődést tapasztalunk. A világháború okozta konjunktúra megnövelte a japán hajóparkot: e növekedés még ma is tart. Japán hajóépítő ipara még korántsem veheti fel a versenyt az atlanti országok iparával: a háború alatt épült hajók kisebbek és technikai tekintetben silányabbak voltak az angol, vagy német hajóknál.

E megállapításainkat megerősíti alantí összeállításunk is arról, hogy a főbb országok hajóinak tonnatartalma a világ egész tonnatartalmának hány %-át tette ki a világháború előtt és 1926-ban.

	1913	1926
Nagy-Britannia.	39·1%	30·1%
Amerikai Egy. Államok	10·9%	23·7%
Japán	3·5%	6·1%
Franciaország	4·7%	5·4%
Németország	11·1%	4·8%
Olaszország	3·4%	4·7%
Németalföld	3·0%	4·0%
Norvégia	5·1%	3·5%
Egyéb	19·2%	17·7%

A fentiekből tehát világosan kitűnik, hogy a két Európán kívüli nagyhatalom a világháború okozta konjunktúra folytán nagy méretekben megnövelte hajóparkját; a fejlődés azonban olyan gyorsütemű volt, hogy az újonnan megépült hajók nem állhattak helyt versenyképesség dolgában a

háború után Európában megépült hajókkal szemben, másrészt pedig úgy az Egyesült Államok, mint Japán külkereskedelme a háború után nem fejlődött olyan rohamosan, mint a háború alatt. Ezért a háború után mind a két Európán kívüli országnál hanyatlást észlelhetünk.

Fenti megállapításainkat megerősíti a VI. számú táblázatunk is, amely a főbb hajósnemzetek hajóépítő tevékenységének eredményeit tárja elénk a világháború óta.

E táblázatunkból tisztán kidomborodik az 1919. konjunkturális esztendőnek a hajóépítésre gyakorolt serkentő hatása. Attól kezdve azonban az építkezések tonnatartalma egyre jobban csökken, mert a háború után amúgy is sok nehézséggel küzdő világkereskedelem ezt az óriásira megnövekedett hajóúrt nem tudja jövedelmezően felhasználni. 1926-ban az épített hajótér egészben véve 50%-kal marad az 1913. évi mögött. Ezt a folyamatot minden hajósnemzetnél jól láthatjuk, a legjobban pedig a világháború után felemelkedő két nagyhatalomnál: az Egyesült Államoknál és Japánnál. Talán Olaszország az egyedüli állam, amelynek hajóépítése 1925-ben és 1926-ban is szépen fejlődik. Egyik jelensége ez a fascizmus bevezetése óta Olaszországban minden téren mutatózó nagy fellendülésnek. Csak 1927-ben indult meg ismét erőteljesen a hajóépítkezés, amikor a megelőző évhez képest 100%-kal növekedett a tonnatartalom. Ez főleg a brit tonnatartalom 120%-os és a német tonnatartalom több, mint 150%-os növekedésének köszönhető.

Hogy az Egyesült Államok a háború alatti és utáni konjunkturális hajóépítkezéseik ellenére mennyire hátul vannak nemcsak Nagy-Britannia, de más európai országok mögött is, azt a legjobban a VII. kimutatásból láthatjuk.¹⁾

Tehát a külkereskedelmi szolgálatra szánt 2000 elegytonnánál nagyobb hajók közül 1921—26 között Nagy-Britannia 43-szor, Németország 12-szer Franciaország 5-ször, Olaszország 4-szer és Japán 4-szer annyi hajót épített, mint az Egyesült Államok. 1927 március 1-én pedig Nagy-Britanniának 35-ször, Németországnak 12-szer, Olaszországnak 7-szer, Japánnak

¹⁾ United States Naval Institute Proceedings 1928. januári számában Mr. A. H. Haag adatai alapján.

VI. A főbb hajósnemzetek hajóépítkezése.

La construction de navires des principales nations maritimes du monde.

A 100 elegytonnán felüli hajók száma és tonnatartalma.

Nombre et tonnage des navires dépassant 100 tonnes brutes.

Év <i>Année</i>	Hajó <i>Navires</i>	Elegytonna <i>Tonnes br.</i>	Hajó <i>Nav.</i>	Elegytonna <i>Tonnes br.</i>	Hajó <i>Nav.</i>	Elegytonna <i>Tonnes br.</i>
Nagy-Britannia <i>Grande-Bretagne</i>			Brit birtokok <i>Dominions britanniques</i>			
			Parti — Côtiers		Nagytavak — <i>Grands-Lacs</i>	
1913	688	1,932.153	77	26.744	14	21.595
1919	612	1,620.442	235	298.495	28	60.233
1920	618	2,055.654	90	174.557	13	29.057
1921	426	1,538.052	49	118.303	5	11.372
1922	235	1,031.081	37	53.347	2	9.418
1923	222	645.651	41	37.072	3	4.199
1924	494	1,439.885	29	29.815	2	15.064
1925	342	1,078.998	44	49.076	—	—
1926	195	638.024	39	26.521	2	297
1927	318	1,419.882	22	20.857	—	—
Amerikai Egyesült Államok <i>États-Unis</i>			Franciaország <i>France</i>			
			Parti — Côtiers		Nagytavak — <i>Grands-Lacs</i>	
1913	182	228.232	23	48.216	89	176.095
1919	852	3,579.826	199	495.559	34	32.632
1920	467	2,348.725	42	127.528	50	93.449
1921	166	995.119	7	11.284	65	210.663
1922	55	97.161	4	21.977	62	184.509
1923	69	96.491	14	6.097	27	9.644
1924	71	90.155	8	49.308	26	79.685
1925	59	94.103	47	22.434	33	75.276
1926	21	94.896	58	51.048	31	111.184
1927	20	97.370	—	—	23	142.029
Németalföld <i>Pays-Bas</i>			Japán <i>Japon</i>		Németország <i>Allemagne</i>	
1913	95	104.296	152	64.664	162	465.226
1919	100	137.086	133	611.883	—	—
1920	99	183.149	140	456.642	—	—
1921	98	282.402	43	227.425	242	509.064
1922	60	163.132	49	83.419	195	575.264
1923	35	65.632	44	72.475	117	358.273
1924	41	63.627	31	72.757	108	175.113
1925	29	69.805	21	53.706	114	402.713
1926	30	88.840	21	51.330	52	171.572
1927	37	174.887	13	68.870	86	472.295
Norvégia <i>Norvège</i>			Olaszország <i>Italie</i>		Összesen (beleértve a fel nem sorolt országokat is) <i>Total (y compris les États non mentionnés)</i>	
1913	74	50.637	38	50.356	1.750	3,332.282
1919	82	57.578	32	82.713	2.483	7,144.549
1920	30	38.855	82	133.190	1.759	5,861.666
1921	35	51.458	85	164.748	1.377	4,341.679
1922	23	32.391	42	101.172	852	2,467.084
1923	48	42.619	21	66.523	701	1,643.181
1924	34	25.139	19	82.526	924	2,247.751
1925	46	29.312	32	146.286	810	2,166.442
1926	25	11.103	28	221.296	558	1,633.200
1927	7	7.180	44	183.216	688	3,118.725

VII. 1921—26 között transzocéánikus szolgálatra épült 2000 elegytonnál nagyobb kereskedelmi gőzösök száma és tonnatartalma.

Nombre et tonnage des vapeurs commerciaux dépassant 2000 tonnes br. et construits pour le service transocéanique en 1921—26.

O r s z á g P a y s	Megépült — Construits		Épülőben 1927. III/1. En constr. le 1 mars 1927		Összesen — Total	
	hajó nav.	elegytonna tonnes br.	hajó nav.	elegytonna tonnes br.	hajó nav.	elegytonna tonnes br.
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	599	3,500.000	142	980.000	741	4,480.000
Németország — <i>Allemagne</i>	172	950.000	49	395.000	221	1,345.000
Olaszország — <i>Italie</i>	63	506.000	28	300.000	91	806.000
Franciaország — <i>France</i>	72	450.000	8	58.000	80	508.000
Japán — <i>Japon</i>	52	250.000	19	100.000	71	350.000
Egyesült Államok — <i>États-Unis</i>	14	137.000	4	63.000	18	200.000
Összesen — Total	972	5,793.000	250	1,896.000	1,222	7,689.000

5-ször és Franciaországnak 2-szer annyi hajója volt épülőfélben, mint az Egyesült Államoknak.

Hasonló jelenséget tár elénk a VIII. sz. összeállításunk is arról, hogy hány 12csomónál nagyobb sebességű gőzöse van a három legfontosabb tengerhajós nemzetnek 1927. végén.

VIII. 12 csomónál nagyobb sebességű gőzösök száma.

Nombre des vapeurs d'une rapidité supérieure à 12 noeuds.

O r s z á g P a y s	20 csomó 20 noeuds		18 csomó 18 noeuds		16 csomó 16 noeuds		14 csomó 14 noeuds		12 csomó 12 noeuds	
	Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	12	38	145	435	1280				
Franciaország — <i>France</i>	11	19	—	—	—					
Amerikai Egyesült Államok — <i>États-Unis</i>	2	6	37	101	235					

Nagy-Britannia túlsúlya az Egyesült Államokkal szemben tehát itt is szembeötlő.

A világkereskedelem hajóparkjának mintegy 75%-a olcsó tömegárúkat szállító teherhajókból: angol szakkifejezéssel *tramp*-ekből áll, amelyek nem határozott menetrend szerint közlekednek, hanem akkor és abba a kikötőbe mennek, amikor és ahová teljes hajórakományt kapnak. A hajóparknak csak kb. 25%-a áll „vonalhajóból” (angolul: *liner*), amely előre megállapított menetrend szerint határozott útvonalon közlekedik. A *liner* bonyolítja le ezért a menetrendszerű pontosságot és gyorsaságot megkívánó nagyértékű áru-, posta- és utasforgalmat. A nemzetközi forgalom szempontjából legfontosabb fajtája a *postahajó*: a személy- és postaforgalmat

lebonyolító gyorsjáratú gőzös. Számukat és tonnatartalmukat 1926 január 1-én országok szerint a IX. sz. táblázat tünteti fel.

IX. A főbb országok gyorsjáratú postagőzös állománya 1926 január 1.

Effectif des paquebots des principaux pays au 1er janvier 1926.

Ország — Pays	Hajó Navires	Elegytonna Tonnes brutes
Nagy-Britannia és Brit birtokok — <i>Gr.-Bretagne et colonies anglaises</i>	774	5,381.350
Egyesült Államok — <i>États-Unis</i>	297	1,570.380
Franciaország — <i>France</i>	204	1,274.724
Japán — <i>Japon</i>	184	773.511
Olaszország — <i>Italie</i>	123	765.335
Németország — <i>Allemagne</i>	76	663.984
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	105	633.803
Spanyolország — <i>Espagne</i>	53	198.447
Brazília — <i>Brésil</i>	51	152.030
Dánia — <i>Danemark</i>	37	129.483

Nagy-Britannia döntő fölényét tárják elénk e számok is: az összes gyorsjáratú postagőzösök fele az övé és ezekkel rendszeres és állandó postaforgalmat tart fenn úgy saját birtokaival, mint a világ minden piacával.

A postagőzös- és egyáltalán a vonalhajóforgalmat a világon mindenütt tökeerős, nagy hajózási társaságok látják el; a *tramp*-forgalomban ellenben — egy-két fontos kivételtől (brit *Ellerman Lines* és *Holty and Company*, német *Hansalinie*) eltekintve — a hajózási kisüzem a túlnyomó. A világháború után a gazdasági élet más terüetein is mutatkozó üzemenkonzentráció azonban megnyilvánul a tengerhajózásban is. Nagy-Britanniában arra törekcsenek, hogy az egész tengerhajózást *liner*-vonalakba összpontosítsák: ma 6 ha-

jóstársaság csaknem a felét bírja az egész brit tonnatartalomnak. Az Egyesült Államok kormánya viszont sok, a világháború alatt épült *trampet* vett bérbé, mert a háború utáni szénhelyzet folytán az Egyesült Államok lettek Európa és Délamerika szén szállítói. A tengerhajózás megszervezésével foglalkozó 1920. évi *Merchant Marine Act.* azonban a *liner*-szolgálat elvén alapul. De a legtipusosabb az üzemkoncentráció Németországban, ahol a *HAPAG* magába olvasztotta a *Levante-Linie*, *Kosmos-Linie* és a *Deutsch Australische Linie* társaságokat, a *Norddeutscher Lloyd* pedig a *Hamburg—Afrika-Linie*, *Reederei Horn* és a *Roland-Linie* társaságokat olvasztotta magába.

3. A tengeri kereskedelem a világháború után.

A világ hajóparkjának elegytonnatartalma 1913—1927. között egészben véve 33·8% -kal növekedett meg. Ennek következtében a hajóbérletek árának csökkenő irányzatot kell feltüntetniök, mert a hajóbérletek árai — a konjunktúrától eltekintve — elsősorban a hajótérben mutatkozó kínálattól függnök. A hajóbérleteket illetően csak a két angolszász nagyhatalomról vannak megbízható, hivatalos adataink; ezeket a X. sz. táblázatban állítottuk össze:

X. A tengeri hajóbérletek indexszámai.

Nombres-indices des frets maritimes.

Havi átlag — *Moyenne mensuelle*
1920. I. = 100.

Chambers of Shipping of the Unit. Kingdom adatai: 21 hajózási vonal geometriai középárányosa		US Federal Reserve Bulletin adatai az Egyesült Államoknak egész Európával való külkereskedelmét illetően	
<i>Indices des Chambers of Shipping of the United Kingdom, relatifs à 21 lignes de navigation.</i>		<i>Indices de US Federal Reserve Bulletin, relatifs au commerce total des Etats-Unis avec l'Europe.</i>	
É v 1920	100	100	
Année 1921	37·6	28	
1922	32	25·4	
1923	28·7	24	
1924	29·8	25·8	
1925	28·5	26·6	
1926	29	29	

Ez indexszámok azt bizonyítják, hogy a hajótér tonnatartalmának növekedése a két angolszász nagyhatalomnál sokkal na-

gyobb volt, mint a hajózás által lebonyolított külkereskedelem növekedése. A hajótérben való eme kínálat folytán szállottak le a bérletek indexszámai 1926-ban az 1920. évi indexszámoknak csaknem a negyedrésszére. Németországban viszont, ahol a hajótér erősen csökkent a versaillesi békeszerződésnek fentebb ismertetett rendelkezései folytán, a hajóbérletek emelkedtek, mert a megcsökkent hajótér iránti kereslet növekedett. Németországot illetőleg egyébként csak egy adatunk van, amely szerint az 1913. évi hajóbérleti indexszámot 100-zal vévén egyenlőnek, 1926-ban az indexszám 111, bizonyosságául annak, hogy a német tengerentúli külkereskedelem a békeszerződés megszorításai ellenére is oly erőteljesen fejlődik, hogy a jelenlegi hajótér iránti kereslet növekedőben van.

E fejtegetéseink helyességéről azonban csakis a főbb hajósnemzetek tengerentúli kereskedelmére vonatkozó statisztikai adatok győzhetnek meg, amelyeket a XI. sz. táblában állítunk össze.

Nagy-Britannia tonnatartalmának 30% -os növekedésével szemben e szerint hajózási forgalma számbavehetően nem növekedett a világháború után, aminek az angol ipart nyugtalanító sztrájkok az okai: különösen az 1926. évi bányászsztrájk hatása látszik meg jól az 1926-i kihajózási forgalomban. Az Egyesült Államok tonnatartalmának csaknem 600% -os megnövekedésével szemben hajózási forgalma csak 38% -kal nőtt meg: ez jut kifejezésre az amerikai hajóbérletek alacsony indexszámában is. Már inkább arányban áll egymással Japán tonnaforgalmának csaknem 400% -os növekedése és a tengeri kereskedelmének 98% -os növekedése; Németország hajózási forgalmának 50% -os emelkedésével szemben áll tonnatartalmának 40% -os csökkenése, ami megmagyarázza a német hajóbérleti indexszám több mint 10% -os emelkedését. A többi ország közül főleg Németalföld hajózási forgalmának több mint 300% -kal való növekedése érdekes, ami az anyaország és gyarmatai közti egyre jobban élénkülő forgalomnak köszönhető.

4. A tengeri csatornák forgalma.

A tengerhajózás útvonalainak forgalmáról statisztikát készíteni nagyon nehéz feladat. A menetrendszerű *liner*-vonalakat még könnyebb statisztikailag megfogni: szerfelett megnehezíti azonban az adatgyűj-

XI. A főbb hajós nemzetek tengerhajózási forgalma.

Mouvement de navigation des principaux pays maritimes.

Havi átlagban, 1000 vizkiszorítási tonnánként. — *Moyenne mensuelle en milliers de tonnes de jauge.*

Év <i>Année</i>	Behozatal <i>Entrées</i>	Kivitel <i>Sorties</i>	Összesen <i>Total</i>	Behozatal <i>Entr.</i>	Kivitel <i>Sort.</i>	Összesen <i>Total</i>	Behozatal <i>Entr.</i>	Kivitel <i>Sort.</i>	Összesen <i>Total</i>
	Belgium <i>Belgique</i>			Egyesült-Államok <i>États-Unis</i>			Franciaország <i>France</i>		
1913	1.409	1.408	2.817	4.440	4.483	8.923	2.876	2.176	5.052
1920	954	942	1.896	5.344	5.652	10.996	2.399	1.412	3.811
1921	1.215	1.194	2.409	5.186	5.216	10.402	2.275	1.802	4.077
1922	1.431	1.438	2.869	5.456	5.343	10.799	2.955	2.229	5.184
1923	1.704	1.692	3.396	5.521	5.548	11.069	3.480	2.552	6.032
1924	1.860	1.862	3.722	5.677	5.750	11.427	3.548	2.720	6.268
1925	1.965	1.967	3.932	5.762	5.838	11.600	3.666	3.068	6.734
1926	2.245	2.246	4.491	6.318	6.563	12.881	3.677	3.147	6.824
1927	2.319	2.319	4.638	6.112	6.206	12.318	4.088	3.494	7.582
	Németalföld <i>Pays-Bas</i>			Japán <i>Japon</i>			Nagy-Britannia <i>Grande-Bretagne</i>		
1913	—	—	—	2.060	2.075	4.135	4.089	5.652	9.741
1920	2.403	2.419	4.822	2.178	2.216	4.394	3.043	3.049	6.092
1921	3.367	3.371	6.738	2.332	2.326	4.658	3.098	3.032	6.130
1922	3.999	3.651	7.650	2.988	2.969	5.957	3.616	4.974	8.590
1923	3.965	3.983	7.948	3.114	3.082	6.196	4.078	5.643	9.721
1924	5.711	5.530	11.241	3.562	3.608	7.170	4.614	5.431	10.045
1925	5.822	5.806	11.628	—	—	—	4.554	5.097	9.651
1926	7.812	7.749	15.561	4.084	4.117	8.201	5.348	3.913	9.261
1927	6.860	6.918	13.778	4.089	4.106	8.195	5.050	5.297	10.347
	Németország <i>Allemagne</i>			Olaszország <i>Italie</i>					
1913	2.125	2.220	4.345	1.560	1.579	3.139			
1920	973	—	973	776	764	1.540			
1921	1.318	1.296	2.614	988	941	1.929			
1922	1.867	1.868	3.735	1.149	1.115	2.264			
1923	2.563	2.605	5.168	1.182	1.169	2.351			
1924	2.551	2.553	5.104	1.372	1.329	2.701			
1925	2.766	2.793	5.559	1.433	1.358	2.791			
1926	3.175	3.186	6.361	1.584	1.547	3.131			
1927	3.381	3.366	6.747	1.655	1.593	3.248			

tést a *trampek* túlnyomó száma, rendszeresen járataik és árubevallásaik különfélesége. Csakis azoknak az útvonalaknak a forgalmát tudjuk jól ellenőrizni, amelyek tengeri csatornán vezetnek keresztül. A tengeri csatornákon áthaladó hajóknak ugyanis árubevallást kell leadniuk, mert ezek szolgálnak a csatornavám lefizetésére alapul. Amellett a tengeri csatornákat jogosan tekinthetjük a tengeri hajózási ütéreinek: forgalmuk alakulásából ezért az egész óceáni hajózási becses következtetéseket vonhatunk le.

A Vilmos császár-csatorna. Az 1895-ben

megnyílt Vilmos császár-csatorna rövidebb összeköttetést teremt az Északi- és a Keleti-tenger között. Az Északi-tengerbe ömlő Elba torkolatában fekvő *Brunsbüttel*-ből húzódik a Keleti-tenger menti *Holtenauba* 99 km. hosszúságban. A világforgalom gócpontját: az Északi-tengert köti össze a világforgalomtól félreeső balti orosz és skandináv partokkal: világkereskedelmi szempontból tehát csak helyi jelentősége van. Elsőrendűen fontos azonban Németországnak úgy kereskedelmi, mint különösen stratégiai szempontból. Forgalmát a XII. számú táblázatunk tárja elénk:

XIV. A Panama-csatorna forgalma.

Mouvement du canal de Panama.

É v Année	Atlanti partról csendesóceáni partra — De l'Océan Atlant. à l'Oc. Pacifique		Csendesóceáni partról atlanti partra — De l'Oc. Pac. à l'Oc. Atlantique		Összesen Total		Csatornavám Douane
	Hajó Navires	Hosszútonna Tonnes longues	Hajó Navires	Hosszútonna Tonnes longues	Hajó Navires	Hosszútonna Tonnes longues	Dollár — Dollars
1914—15.	522	2,070.993	553	2,817.461	1.075	4,888.454	4 367,550'19
1915—16.	396	1,369.019	362	1,725.095	758	3,094.114	2.408,089'62
1916—17.	874	2,929.260	929	4,129.303	1.803	7,058.563	5.627,463 05
1917—18.	915	2,639.300	1.154	4,892.731	2.069	7,532.031	6.438,853'15
1918—19.	857	2,740.254	1.167	4,176.367	2.024	6,916.621	6.172,828'59
1919—20.	1.180	4,092.516	1.298	5,281.983	2.478	9,374.499	8.513,933'15
1920—21.	1.741	5,892.078	1.421	5,707.136	3.162	11,599.214	11.276,889'91
1921—22.	1.509	5,495.934	1.227	5,388.976	2.736	10,884.910	11.197,832'41
1922—23.	2.125	7,086.259	1.842	12,481.616	3.967	19,567.875	17.508,199'57
1923—24.	2.740	7,860.100	2.490	19,134.610	5.230	26,994.710	24.289,603'00
1924—25.	2.413	7,398.397	2.260	16,560.439	4.673	23,958.836	21.400,523'00
1925—26.	2.760	8,037.097	2.437	18,000.351	5.197	26,037.448	22.931,056'00
1926—27.					5 475		

A Panama-csatorna tehát a 12. üzleti évben több, mint 26,000.000 tonna áru-forgalmat bonyolított le, ami az új útvonalhoz fűzött legvérmesebb várakozásokat is felülmúlja. A világháború előtt ugyanis, a csatornánál szedendő vámok kérdésével foglalkozván (1912 november 15-től fogva: tisztatonnáként 1·20 dollár, rakománynélküli hajóknál 0·72 dollár), az 1925. évre 17,000.000 tonna forgalmat tétéleztek fel 20 millió dollár vámbevétellel, amit a tényleges eredmény jóval felülmul. A forgalom a csatorna megnyitása óta állandóan növekszik, az utolsó négy esztendőben rohamosan. A Csendes-Óceánról az Atlanti-Óceánra irányuló forgalom több, mint kétszerese az ellenkező irányú forgalomnak, mert a pacifikus országok gazdasági fellendülése következtében egyre

több nyersanyag kerül az atlanti országokba. A legfontosabb ezek közül a petróleum: kivitele Californiából 1922 végén indult meg és azóta rohamosan nő. Az ellenkező irányban viszont nagyobb értékű, de kisebb terjedelmű ipari gyártmányok haladtak. A rakománynak több, mint felét az Egyesült Államok lobogója alatt szállították, egyharmadát brit, a többit javarészt norvég és japán lobogó alatt. A Panama-csatorna forgalma máris felülmúlja egyedüli versenytársának: a Suez-csatornának a forgalmát. Annyi azonban bizonyos, hogy a két útvonal egyikének fölényéről sem beszélhetünk: az egyik Európának, a másik Észak-Amerikának a legfontosabb közlekedő útja a Csendes-Óceánra.

Somogyi József dr.

Nemzetközi póstaadatok.

Données internationales de Poste.

A nemzetközi pósta adatok gyűjtését és közzétételét intéző berni „Bureau international de l'Union postale universelle“ munkájának sok nehézséggel járó voltát mutatja, hogy e hivatal az 1926. évi adatok részletes feldolgozását csak az idén megjelent kiadványában tudta nyilvánosságra hozni.

Az 1926. évi nemzetközi adatok közül ezúttal a postai levélküldeményekre (levelek, levelezőlapok, nyomtatványok, üzleti papírok, áruminták) vonatkozó főbb adatokat mutatja be táblázatunk kivonatossan s szembeállítva az előző év megfelelő adataival. A levélküldemények 1926. évi számát tekintve első helyen Németország áll 8·7 milliárd darabbal. Lehetséges,

hogy az Egyesült Államok forgalma még nagyobb, erre azonban a belföldi és átmenő szállítás adatának hiányzása miatt legfeljebb következtetni lehet a többi adatokból. A forgalom nagysága szerinti sorrend ezután így alakul: Nagy-Britannia 6·4 (1925. évi adat), Franciaország 6·2, Japán 4·2 milliárd db. levélküldeménnyel.

Igen kismérvű a levélküldemények forgalma Holland-Keletindióban, amely ország csak 87 millió darabbal szerepel kimutatásunkban és Törökországban, ahol 1926-ban a forgalom emelkedése dacára sem haladta meg darabszámuk a százmilliót. Magyarország 1926-os adata 365 millió db, ami naponta átlag

I. Póztai levélküldemények. — *Envois postaux de lettre.*

Ország — Pays	Belföldön <i>A l'intérieur</i>	Külf.belf.-re <i>De l'étranger à l'intérieur</i>	Belf.külf.-re <i>De l'intér. à l'étranger</i>	Átmenő forgalomban <i>En transit</i>	Postai előfizetésben szállított újságpéldányok sz. 1000 db — <i>Nombre des journaux et autres périodiques servis par abonnement-poste, milliers de pièces</i>	Összesen 1000 db <i>Total en milliers de pièces</i>
Amerikai Egy. Áll. — <i>Etats-Unis</i>	1925 — 1926 —	361.279 358.686	442.010 460.331	— —	— —	— —
Argentína — <i>Argentine</i>	1925 1,650.194 1926 1,880.406	120.807 133.768	74.581 80.943	47.638 —	— —	1,893.220
Ausztrália — <i>Australie</i>	1925 780.524 1926 928.273	61.472 65.693	44.173 54.110	— —	— —	— —
Ausztria — <i>Autriche</i>	1925 534.320 1926 624.430	89.600 105.113	149.061 160.409	1.689 1.320	5.924 7.018	780.594 898.290
Belgium — <i>Belgique</i>	1925 919.856 1926 924.155	67.701 70.523	88.191 87.821	255 192	332.013 301.635	1,408.016 1,384.326
Brazília — <i>Brésil</i>	1925 414.140 1926 876.743	52.796 66.741	44.550 46.318	444 1.083	— —	511.930 990.885
Brit-India — <i>Inde britannique</i> ..	1925 — 1926 1,281.426	— 46.476	— 36.848	— 827	— —	— 1,365.577
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	1925 72.772 1926 71.951	11.521 6.548	8.007 4.618	— —	2 —	— —
Chile — <i>Chili</i>	1925 — 1926 99.897	— —	— 4.390	— —	— —	— —
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	1925 656.383 1926 745.040	77.233 95.000	63.884 68.081	— 472	293 963	909.556
Dánia — <i>Danemark</i>	1925 207.798 1926 207.138	24.122 24.499	21.512 22.011	224 200	191.065 186.450	444.721 440.298
Délafrikai Unió — <i>Union Sud-Afric.</i>	1925 257.328 1926 333.027	28.893 31.673	13.766 15.701	— —	— —	— —
Egyiptom — <i>Egypte</i>	1925 93.590 1926 93.042	23.470 25.439	19.274 20.282	2.474 2.135	— —	138.808 140.899
Finnország — <i>Finlande</i>	1925 65.998 1926 70.218	9.395 10.420	5.482 2.282	— 1	27.017 29.474	— 112.395
Franciaország — <i>France</i>	1925 5,005.000 1926 5,828.000	131.000 126.000	248.200 234.000	7.500 7.000	7.053 3.800	5,398.753 6,198.800
Görögország — <i>Grèce</i>	1925 — 1926 70.698	— 19.224	— 16.039	— 508	— —	— 106.469
Holland-Keletindia — <i>Indes orient. néerland.</i>	1925 68.421 1926 69.425	11.484 12.721	4.515 4.777	13 13	— —	84.433 86.936
Ir szabad állam — <i>Etat libre d'Irlande</i>	1925 127.972 1926 120.236	70.182 77.095	49.350 46.259	442 471	— —	247.946 244.061
Japán — <i>Japon</i>	1925 4,266.410 1926 3,974.193	47.095 132.557	128.967 136.044	239 192	— —	4,442.711 4,242.986
Kanada — <i>Canada</i>	1924 1,325.000 1926 —	— —	— —	— —	— —	— —
Kína — <i>Chine</i>	1925 565.007 1926 585.788	47.255 51.471	47.931 56.266	627 639	— —	660.820 694.164
Kuba — <i>Cuba</i>	1925 — 1926 193.913	— 25.955	— 46.817	— 6.667	— —	— 273.352
Lengyelország — <i>Pologne</i>	1925 556.176 1926 606.877	64.020 78.456	52.151 50.790	1.409 2.049	173.063 184.817	846.909 922.989
Magyarország — <i>Hongrie</i>	1925 278.922 1926 307.231	28.479 32.016	24.005 25.407	134 123	— —	331.540 364.777
Mexikó — <i>Mexique</i>	1925 137.389 1926 126.817	31.621 39.840	21.141 21.664	— —	— —	— —
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i> ..	1925 5,852.000 1926 —	208.000 218.721	328.068 307.066	9.506 9.968	— —	6,397.574
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	1925 711.216 1926 720.554	75.341 75.223	62.054 62.153	274 49	— —	848.885 857.979
Németország — <i>Allemagne</i>	1925 5,964.596 1926 6,068.300	254.336 263.700	447.867 431.000	7.985 8.123	1,995.423 1,919.918	8,670.207 8,691.041
Norvégia — <i>Norvège</i>	1925 120.998 1926 110.637	16.900 17.428	11.734 12.262	— —	172.260 166.352	— —
Olaszország — <i>Italie</i>	1925 1,417.000 1926 1,922.228	67.455 64.396	86.211 86.000	4.296 3.320	820 1.223	1,575.782 2,077.167
Oroszország — <i>Russie</i>	1925 — 1926 613.124	— 24.342	— 17.727	— —	— 811.081	— —
Románia — <i>Roumanie</i>	1925 314.563 1926 296.636	25.147 24.395	17.816 19.544	55 48	— —	357.581 340.623
Svájc — <i>Suisse</i>	1925 422.139 1926 423.003	85.289 80.724	68.689 69.542	1.313 1.322	310.502 317.397	887.932 891.988
Svédország — <i>Suède</i>	1925 340.940 1926 357.653	31.552 33.299	18.253 19.154	1.199 1.663	241.913 248.960	633.857 660.729
Sz. H. Sz. állam — <i>Royaume des Serbes, Croates, Slovènes</i>	1925 238.103 1926 280.712	25.246 28.720	20.601 22.833	58 42	— —	284.008 332.307
Törökország — <i>Turquie</i>	1925 37.396 1926 58.582	16.491 27.199	7.986 8.192	135 1.107	— —	62.008 95.080
Új-Zéland — <i>Nouvelle-Zélande</i> ..	1925 213.560 1926 221.069	17.297 19.595	15.324 17.512	— —	— —	— —

egymillió forgalomnak felel meg. *Magyarország* forgalma tehát nagyobb volt, mint *Romániáé* (341 millió db) és a *Sz. H. Sz. államé* (332 millió db). *Cseh Szlovákia* (910 millió db) és *Ausztria* (898 millió db) levélküldeményforgalma ellenben jóval felülmúlta hazánkét.

Ha az 1926-os forgalmat az előző év forgalmával hasonlítjuk össze, az 1926. évben feltűnő emelkedés mutatkozik *Braziliában* (512 millió db-ról 991 millió db-ra), *Franciaországban* (5·4 milliárd db-ról 6·2 milliárd db-ra) és *Olaszországban* (1·6 milliárd db-ról 2·1 milliárd db-ra). A forgalom növekedése a legtöbb országnál megállapítható.

Táblázatunk — a postai előfizetésben szállított újságok néhány országnál szereplő adataitól eltekintve — külön mutatja ki a belföldi, külföldi és átmenő forgalmat.

A belföldön feladott és belföldi címre küldött levelezés természetesen az összforgalom túlnyomó részét teszi mindegyik országban.

A külföldről belföldre érkezett levélküldemények száma a legnagyobb (1926 : 369 millió db) az *Amerikai Egyesült Államokban*, utána következik *Németország* (264 millió db), *Nagy-Britannia* (219 millió db), *Argentína* (134 millió db). *Ausztria* és az 1926-ban igen nagy adattal szereplő *Japán* is elérte az említett forgalomban a százmillió db-ot.

A belföldről külföldre irányuló forgalom terén is az *Egyesült Államoké* (460 millió db) és *Németországé* (431 millió db) a vezetőhely. Itt a további sorrend a következő: *Nagy-Britannia* (307 millió db), *Franciaország* (234 millió db), *Ausztria* (160 millió db), *Japán* (136 millió db). A kicsiny *Ausztria* nagy külföldi levelezése mindenestre szembevetendő.

Az átmenő forgalomban kiemelkedő nagy adattal (48 millió db) szerepel *Argentína*.

Az összes levélküldemények számát a népesség számával vetve egybe, egy lakosra a legtöbb (225) küldemény *Svájcban* esett, a legkevesebb (2) *Kínában* és *Holland-Keletindióban*. Igen jó arányszámuk van a következő országoknak is: *Belgium* (176), *Franciaország* (152), *Németország* (138), *Ausztria* (135), *Dánia* (127), valamint a már említett okból ismeretlen adatú *Egyesült Államok*.

Közöljük továbbá a postahivatalok számának adatait országonként. Legtöbb postahivatala (54 ezer) az *Egyesült Államoknak* van, utána *Kínának* és *Németországnak*. A postahivatalok számának a népességhez való viszonyítására vonatkozó adatainknál figyelembeveendő, hogy a közölt arányszámok ön-

magukban — a területi kiterjedés, illetve népsűrűség mérlegelése nélkül — nem adnak tiszta képet arról, hogy valamely ország jobban, vagy kevésbé van-e ellátva postahivatalokkal.

II. A postahivatalok és levélküldemények számának viszonya a lélekszámhoz.

Rapport du nombre des bureaux de poste et des envois de lettre à la population.

1926.

Ország — Pays	A postahivatalok — Bureaux de poste		Az egy lakosra eső postai levélküldemények száma — Nombre des envois de lettre sur 1 habit.
	száma	száma 100,000 lélekre — nombre sur 100,000 habitants	
Amerikai Egyesült-Államok — <i>Etats-Unis</i>	54.009	51	.
Argentína — <i>Argentine</i>	4.223	42	.
Ausztrália — <i>Australie</i>	8.726	161	.
Ausztria — <i>Autriche</i>	2.838	43	135
Belgium — <i>Belgique</i>	1.716	22	176
Brazília — <i>Brésil</i>	4.497	13	29
Brit-India — <i>Inde britannique</i>	4
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	658	12	.
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	5.286	37	31
Dánia — <i>Danemark</i>	1.903	55	127
Délafrikai Unió — <i>Union Sud-Afric.</i>	2.949	43	.
Egyiptom — <i>Egypte</i>	3.440	24	10
Finnország — <i>Finlande</i>	2.756	85	35
Franciaország — <i>France</i>	15.323	38	152
Görögország — <i>Grèce</i>	16
Holland - Keletindia — <i>Inde orient. néerland.</i>	1.978	4	2
Ír szabad állam — <i>Etat libre d'Irlande</i>	2.192	74	100
Japán — <i>Japon</i>	8.705	15	71
Kanada — <i>Canada</i>	12.920	134	.
Kína — <i>Chine</i>	43.975	10	2
Kuba — <i>Cuba</i>	81
Lengyelország — <i>Pologne</i>	4.194	14	31
Magyarország — Hongrie	2.574	30	43
Mexikó — <i>Mexique</i>	2.812	20	.
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	21.686	48	.
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	1.452	19	114
Németország — <i>Allemagne</i>	37.006	59	138
Norvégia — <i>Norvège</i>	4.178	150	.
Olaszország — <i>Italie</i>	10.875	27	51
Románia — <i>Roumanie</i>	3.703	22	20
Svájc — <i>Suisse</i>	4.272	108	225
Svédország — <i>Suède</i>	4.024	66	109
Sz. H. Sz. állam — <i>Royaume S.-C.-S.</i>	2.192	18	28
Törökország — <i>Turquie</i>	885	7	7
Új-Zéland — <i>Nouvelle-Zélande</i>	2.034	143	.

◎ KONZULI JELENTÉSEK ◎

A Magyar Statisztikai Szemlében az egyes államokról megjelent utolsó konzuli jelentések:

Állam neve	Évf.	Old.	Állam neve	Évf.	Old.	Állam neve	Évf.	Old.	Állam neve	Évf.	Old.
Amerikai Egy. Áll.	1926	703	Cseh-Szlovákia...	1928	433	Görögország ...	1926	982	Olaszország ...	1927	77
Ausztria ...	1927	809	Esztország ...	1928	227	Kanada ...	1926	110	Románia ...	1926	317
Bajorország ...	1927	356	Finnország ...	1926	759	Mexikó ...	1927	889	Svájc ..	1927	239
Brazília ...	1927	708	Franciaország ...	1926	709	Németbirodalom ..	1928	321	Törökország ...	1927	595
Bulgária ...	1927	698									

Sz. H. Sz. állam.

Royaume S. C. S.

A belgrádi m. kir. követség gazdasági jelentése az 1927. évről.

Ha visszapillantást vetünk a Sz. H. Sz. állam gazdasági helyzetére, ahogy az az 1927. év folyamán kialakult, arra a megállapításra kell jutnunk, hogy az utóbbi években megindult gazdasági válság mindinkább állandósulni kezd. Ez a körülmény nemcsak a gazdasági köröket foglalkoztatja erősen, hanem a kormányt is annak belátására bírta rá, hogy a bajok orvoslására immár sürgős lépéseket kell tenni. Ez kiténik különösen az államháztartási politika irányzatából, amely a legnagyobb takarékoságot igyekszik alkalmazni, ami azonban nem mindig vihető keresztül. A budget egyensúlyát sikerült ugyan fenntartani, de csak fontos beruházások mellőzésével. A nemzeti jövedelem csökken és ennek megfelelően csökkennek az adóbevételek is. A beruházások keresztülvitele végett az állam kénytelen volt külföldi kölcsönöket igénybe venni, amelyek az amúgyis súlyos külföldi eladósodást még jobban fokozzák. A dinár árfolyama stabilitását megőrizte, de a valutakérdés rendezése érdekében 1927 folyamán nem történt semmi. A bankszakma rossz évről tekint vissza, a kereskedelmet pedig a lakosság vásárlóképeségének csökkenése állította súlyos problémák elé.

Az őstermelésben szintén elég súlyos a helyzet. A termelésben, főleg a földreform következtében beállott mennyiség- és értékcsökkenéshez még a rossz termés is hozzájárult, úgyhogy az exportra kerülő termények mennyisége nagyon megcsappant.

Az ipar helyzete általában nem rosszabbodott, sőt egyes ágakban bizonyos fejlődés konstataálható. Ezzel szemben a külkereskedelmi mérleg passzivitása mindinkább növekszik, ami az 1924—1926. évi aktív mérlegek után nagyon feltűnő jelenség. A közlekedés terén az állami vasutak bevételei mélyen az előirányzat alatt maradtak és a régóta sürgött beruházások és javítások keresztülvitele is nehézségekkel járt. Ellentétben a vasutakkal, a tengeri hajózásban lassú, de állandó fejlődés mutatkozik.

A kivándorlás nagyjában az előző év keretében mozgott, bár az első félévben többen vándoroltak ki, mint 1926. első félévében. A kivándorlók túlnyomóan az új területekről származnak. A munkanélküliek száma a munkapiac helyzetének némi javulása következtében csökken.

Bár a Sz. H. Sz. állam gazdasági életét fenyegető bajok, tekintettel az ország gazdag természeti erőire, nem gyógyíthatatlanok, mégis azok orvoslásához sürgősen hozzá kell látni, nehogy az ország gyenge gazdasági struktúrája súlyos rázkódtatásoknak legyen kitéve.

Őstermelés.

A mezőgazdaság helyzete a rossz 1926. év után, az 1927. év folyamán tovább romlott, mert a tartós szárazság okozta károk következtében a termés nem felelt meg a hozzáfűzött várakozásoknak. Ehhez járult még a megművelés hanyatlása is, ami az agrárreform következménye. A szétdarabolt földek ugyanis nagyrészt hozzá nem értő, tőkével nem rendelkező emberek kezébe kerültek, akik természetesen nem tudnak annyit termelni, mint amennyit a régi birtokosok termeltek.

A megművelt terület 1926-ban a következőképpen oszlott meg:

	ha	%
Szántóföld	6,102.823	32,2
Kert	123.914	0,7
Rét	1,681.568	8,9
Legelő	2,866.630	15,2
Szőlő	175.016	0,9
Gyümölcsös	253.807	1,3
Erdő	7,586.026	40,1
Mocsarak	141.779	0,7
Összes terület ..	18,931.563	100,0

Az 1927. évről való hivatalos statisztikai adatok még hiányosak, de a meglevő adatok körülbelül megfelelnek az 1926. éviéeknek.

A bevetett terület az 1926. és 1927. évben a következőképpen alakult:

	1926	1927
	1000 ha	
Búza	1.691	1.870
Árpa	351	398
Rozs	202	214
Tengeri.. . . .	1.995	2.249
Zab	352	391
Burgonya	222	232

A következő táblázat a multévi *terméseredményeket* mutatja be, összehasonlítva az 1926. évi eredményekkel.

	1926		1927	
	össztermés q	ha-kinti átlagterm. q	össztermés q	ha-kinti átlagterm. q
Búza ..	19,439.974	11·5	15,385.000	8·2
Rozs ..	1,893.424	9·4	1,504.000	7·0
Árpa ..	3,761.072	10·7	3,146.000	7·9
Zab ..	3,577.250	10·2	2,819.000	7·2
Tengeri	34,101.063	17·1	19,465.000	8·7

Meg kell jegyezni, hogy a *búzatermés* mennyisége nem volt kielégítő, minősége azonban a tavalyinál jobb volt. Az idei búza t. i. átlag 81 kg-os, míg a tavalyi csak 71-kg-os volt. Ami az exportot illeti, a rossz termés mellett is mutatkozik bizonyos felesleg, miután az ország szükséglete a vetőmaggal együtt kb. 15 millió métermázsát tesz ki. Azonkívül még rendelkezésre áll a mult évről 3.000—4.000 vagón búza- és lisztartalék, úgyhogy kivitelre mindenestre lehet számítani.

Lényegesen rosszabb volna a helyzet a *tengeritermelés* tekintetében, ha nem rendelkezne az ország az 1926. évről megmaradt mintegy 15.000 vagón tartalékkal. Az ország szükséglete ugyanis 25 millió q, úgyhogy ennek fedezése céljából a Sz. H. Sz. állam több, mint 5 millió q tengeri behozatalára volna utalva, az említett mennyiség hiányában. De a tengeritermés nemcsak mennyiségi, hanem minőségi tekintetben is rendkívül gyenge volt, ami azért igen kedvezőtlen jelenség, mert a tengeri nemcsak egyike az ország legfontosabb exportcikkeinek, hanem sok helyen a lakosság főtápláléka is.

A gabonaárak az 1927. év folyamán 270—308 dinár közt mozogtak. A csöves tengeri ára 110—230 dinár közt váltakozott.

A *szénatermés* a tavalyival szemben 29·6%-kal csökkent.

Gyümölcsstermelés. Nagyon rossz volt a mult évben a szilvatermés, amely 51·7%-os visszaesést mutat fel. Miután az 1926. évről még kb. 1000 vagón aszaltszilva maradt, hozzávetőleg 1.200—1.500 vagón szilvakivitelre számítanak. Az almatermést kb. 800 vagónra becsülik. A *szőlőstermés* nagyon jól sikerült. A bányási bortermést 400.000 hl-re becsülik, amelynek a fele kerülhet kivitelre, 400 dinár

körüli áron. Egyébként, a rossz szilvaterméstől eltekintve, a gyümölcsstermés közepesnek mondható.

A *komlóstermés* az idén nem felelt meg az elmult éveknek.

1927-ben a többi termés *terméseredménye* is esett az 1926. év eredményeivel szemben. Erre vonatkozólag pontos adatok azonban még nem állnak rendelkezésre. 1926-ban a termés a következő volt: bab 1,184.574 q, borsó 41.416 q, lencse 24.356 q, bogyó 45.468 q, burgonya 9,539.721 q, tök 9,026.865 q.

Az *állatállomány* az 1926. év végén a következő képen alakult: ló 1,116.858, szarvasmarha 3,706.019, sertés 2,806.182, juh 7,932.845, kecske 1,721.263, baromfi 16,259.608.

Bányászat. A Sz. H. Sz. állam gazdag természeti kincsei ma még legnagyobbbrészt kiaknázatlanok. Ennek következtében a *bányászat* is meglehetősen kezdetleges és e tekintetben csak az ezidőszert legjelentősebb szlovéniai bányák képeznek kivételt. A javulás legnagyobb akadálya itt is a tőkehiány, mert hisz a bányák nagyrészének még érintetlen volta a befektetett tőkék gazdag kamatozását biztosítaná. A bányák ezidőszert azonban csekély kivétellel még nem rendelkeznek modern felszereléssel.

Széntermelés. A szénbányák 1927-ben általában teljes munkaerővel dolgoztak. Az 1927. évre vonatkozó végleges adatokat még nem tették közzé, úgyhogy e tekintetben az 1926. évekire vagyunk utalva.

A széntermelés az 1926. év folyamán összehasonlítva a háború előtti adatokkal a következő volt:

	Ezer tonna		Emelkedés % ^o
	1913	1926	
Horvát-Szlavonország..	234	447	91
Dalmácia	115	166	44
Szlovénia	1.587	1.678	6
Bosznia-Hercegovina ..	847	981	16
Szerbia	311	868	179

Az emelkedés Szerbiában volt a legnagyobb, míg Szlovéniában maradt a legkisebb, ami főleg az ottani szénbányák már régen elért magasabb fejlettségi fokával magyarázható.

Az egyes országrészek részesedése az összstermelésben a következő számokban nyer kifejezést:

	1913	1925	1926
	%	%	%
Szlovénia	51·2	44·0	40·5
Bosznia-Hercegovina ..	27·4	23·5	23·7
Szerbia	10·1	18·3	21·8
Dalmácia	3·7	2·8	4·0
Horvát-Szlavonország..	7·6	11·4	10·8

Az 1927. év első 9 hónapjában a széntermelés 3,378.000 tonnát tett ki. Az 1926. évi 4,141.000 tonna összstermeléssel szemben 1927-ben kb. 4,500.000 tonna termelésre számítanak.

A legújabb adatok szerint az ország legfontosabb bányavidékén, Szlovéniában az 1927. évben

termelt szénmennyiség 1,912.155 tonnát tett ki, ami 14%-os többtermelésnek felel meg az 1926-ban termelt 1,678.559 tonnával szemben.

Bár az ipar szénfogyasztása emelkedett, a termelés mégis meghaladta az eladott áru mennyiségét és így a készletek emelkedtek.

A vasgyárak a középeurópai vaskartellel folytatott tárgyalások eredményeképpen a kartellbe léptek.

Ipar.

Bár az egyes iparágak fejlődési és konjunkturális viszonyai között meglehetősen különbségek voltak észlelhetők, általánosságban az 1927. év az ipar szempontjából nem mondható rossznak. A magas adók ugyan súlyosan megterhelik az ipart, ami a termelési és fogyasztási válság mellett a fejlődést megnehezíti, ennek dacára azonban egyes iparágak egészséges fejlődésnek indultak.

A *faiparban*, mely az 1926. évben még jelentékeny nehézségekkel küzdött, lassan a kedvezőbb konjunktúra hatása alatt egészséges fejlődés vette kezdetét. Az elmúlt évek rossz viszonyai 1927-ben még éreztették hatásukat, de általában a javulás jelei mutatkoznak. Az erősen érezhető osztrák konkurrenciaci dacára Olaszország, Spanyolország és Görögország nagy mennyiségben vásárolt főleg puhafát. Magyarország nagyobb mennyiségű talpfát vett (az 1927. év első felében 135.000 tonnát), míg Franciaország, Nagy-Britannia és Svájc szlavóniai tölgyfát importált, Spanyolország pedig bükkfát vásárolt.

A faexport 1927 első felében 858.229 tonna volt és 537 millió dinár értéket képviselt, míg 1926 első felében 785.484 tonna volt, 541 millió dinár értékben.

A *malomiparban* az utolsó három év alatt 15 nagy, kivételre dolgozó malom (átlag 800 tonna napi teljesítőképességgel) beszüntette üzemét, és 26 (átlag napi 400 tonna teljesítőképességű) malom ment csödbe. A fennmaradó malmok 30%-a csökkentette üzemét.

A búzaliszt kivétel az 1926. év első felében 13·3 millió kg volt 64·5 millió dinár értékben, 1927 első felében pedig 8·5 millió kg, 39·9 millió dinár értékben.

A malomipar amúgyis nehéz helyzetét újabban az amerikai lisztbehozatal is súlyosbítja; az amerikai liszt a tengerparthoz közel fekvő vidékeken, valamint Délszerbiában sikerrel veszi fel a versenyt az itt őrölt liszttel.

A *textilipar* az 1927. év folyamán, mint az előző években is, állandó fejlődést mutatott, a szükségletet azonban még nem bírja fedezni és a külföldi gyárakkal szemben még nem versenyképes, aminek főokai a magas termelési költségek, a drága, iskolázatlan munkaerő, a magas fuvartarifák és a súlyos adóterhek.

A készáru behozatala csökkent, a nyersgyapot és fonalak behozatala viszont emelkedett. Hasonlóan emelkedett a textilfeldolgozógépek behozatala is, ami a belföldi termelés fellendülését bizonyítja.

A *bőripar*, amely régóta tekintélyes helyet foglal el a Sz. H. Sz. államban és amely mindig egészséges és életképes volt, az idén a cseh-szlovák verseny folytán sokat szenvedett.

A *kerámiai ipar*, valamint a *papíripar* általánosságban kedvező évre tekinthet vissza. A *vegyi ipar* egyes ágaiiban, különösen a *műtrágyaiparban* a termelés emelkedése volt észlelhető.

A *cukoripar* az utolsó kampány alatt javult. Jelenleg 9 cukorgyár működik a Sz. H. Sz. állam területén. Ezek közül kettő állami, a többi pedig kartellba van tömörülve. Ezek a gyárak még nem bírják teljes munkaképességüket kihasználni, mert az országban elegendő mennyiségű cukorrépát még nem termelnek. A cukorrépával bevetett terület 1926-ban 43.000 ha-t, 1927-ben pedig 45.000 ha-t tett ki. A szárazság a termés mennyiségét jelentősen csökkentette, de a cukortartalom lényegesen magasabb volt, mint az előző években.

A cukorgyárak az 1926. évi 7.800 vagóval szemben az elmúlt évben 8.500 vagón termelésre számítanak.

A *húsfeldolgozóipar* normálisan fejlődött, bár az érdekeltség részéről panaszok merültek fel, elsősorban a külföldi verseny miatt. Ennek ellenszereül a behozatali vámok felemelését ajánlják.

A *szeszipar* a Sz. H. Sz. államban jelentékeny. A belföldi piacot teljesen el tudja látni, ámbar jelenlegi teljesítménye valódi teljesítőképességének alatta marad.

Az ezidőszerint fennálló 8 ipari és 42 mezőgazdasági szeszgyár teljesítőképességét évenként 500.000 hl. szeszre becsülik. Ezzel szemben azonban a tényleges produkció csak 70.000 és 80.000 hl. között mozog. Az a körülmény, hogy az állam a szesztermelést semmiféle mesterséges rendszabállyal nem kötötte meg, a szesziparra nézve kellemetlen következményekkel járt. A túlzásba vitt konkurrenciát az árak nagymérvű esését és a készletek szaporodását vonta maga után, ami az illetékes köröket csakhamar arra a belátásra bírta, hogy a szanálás csak megfelelő tömörülés útján érhető el. Ennek következtében azután szindikátus létesült, amely a termelést kontingentálta és közös eladási központot teremtett.

A *sőripar* termelése az elmúlt év folyamán emelkedett. Pontos adatok erre nézve azonban még nem állanak rendelkezésre.

Kereskedelem és közlekedés.

Az 1927. év a *kereskedelem* szempontjából sem volt kedvező, ami úgy a belföldi, mint a külföldi relációban egyaránt kitűnik. Belföldön főleg a la-

kosság vásárlóképességének a rossz termés következtében beállott csökkenése vált érezhetővé, ami az itteni kereskedelmi kamara becslése szerint erős visszaesést fog eredményezni. Viszont a külföldről behozott áruk mennyisége lényegesen emelkedett, aminek természetes eredménye a *külkereskedelmi mérleg* passzív volta. Ez a mérleg, amely 1924 óta évenként aktív szaldóval végződött, 1927-ben újból passzív lett. A rendelkezésre álló legújabb részletes adatok szerint a behozatal és a kivitel az elmúlt év első felében a következő képet mutatja:

1926 I. félév		
	q	1000 dinár
Behozatal.. . . .	539.206·7	3,782.094
Kivitel.. . . .	2,616.625·3	3.938.353
		+ 156.259
1927 I. félév		
	q	1000 dinár
Behozatal.. . . .	562.614·5	3,373.685
Kivitel.. . . .	2,134.944·5	3,005.814
		- 367.871

Mint látható, az export úgy érték, mint mennyiség tekintetében visszafejlődött, míg az import mennyisége megnagyobbodott, értéke pedig csökkent. Az év első kilenc hónapjára vonatkozó adatokat alapulvéve a kivitel értéke 23·7%-kal csökkent. Ez nagyobbrészt a gabonaneműek csökkent kivitelének a következménye. A búzakivitel az 1927. évben, összehasonlítva az előző évivel, 152.000 tonnával volt csekélyebb. Tengerit 554.960 tonnával vitték ki kevesebbet, aminek értéke 731·1 millió dinár. Liszt 11.910 tonnával kevesebb került kivitelre, így a lisztkivitelnél 58·5 millió dinár csökkenés mutatkozik. Hasonlóképp esett a tojás, hús, aszaltszilva stb. kivitele. Ezzel szemben a faipari termékek, a gyümölcs és az élőállatok kivitele nagyobbodott.

A legújabb adatok szerint a Sz. H. Sz. állam 1927. évi összkivitele 4,251.459 tonna volt, 6.400,153.165 dinár értékben. (1926-ban 4,884.718 tonna és 7.818,180.094 dinár). A kivitel értéke tehát 18·1%-kal csökkent.

A kivitel megoszlása az egyes országok között a következő (%-ban):

Olaszország.. . . .	25·4
Ausztria.. . . .	22·0
Cseh-Szlovákia.. . . .	11·5
Görögország	10·0
Németország	8·6
Magyarország	7·6
Svájc..	3·8
Franciaország	2·8
Nagy-Britannia.. . . .	1·3
Amerikai Egyesült Államok.. . .	1·0
Egyéb államok.. . . .	6·0

Az év első 11 hónapjában a kereskedelmi mérleg a következő volt:

1926		
	1000 tonna	1000 dinár
Behozatal	—	6,977.632
Kivitel	4.512	7,195.613
1927		
	1000 tonna	1000 dinár
Behozatal	1.198	5,648.857
Kivitel	3.963	5,571.468

E számok alapján gazdasági körökben természetesen avval számítanak, hogy az 1927. év végleges kereskedelmi mérlege szintén passzív szaldót fog felmutatni.

A behozatalban (az év első 9 hónapjára vonatkozó adatok alapján) a következő államok vettek részt alábbi százalékokkal:

Ausztria	20·0
Cseh-Szlovákia	19·5
Olaszország	13·0
Németország	12·0
Nagy-Britannia	7·0
Magyarország.. . . .	5·0
Franciaország	4·5
Egyéb államok	19·0

Miután a hivatalos adatok az 1927. évről még nem állanak teljesen rendelkezésre, végleges kereskedelmi mérleg még nem állítható fel.

Ami a Sz. H. Sz. állam *kereskedelmi politikáját* illeti, a kormány igyekszik az összes külföldi államokkal új *kereskedelmi szerződéseket* kötni. Azokkal az államokkal szemben, melyekkel a viszonyt új kereskedelmi szerződéssel még nem sikerült rendezni, a régi Szerbiával megkötött szerződéseket alkalmazzák, illetőleg azokat esetleg jegyzékváltás útján kiegészítve fenntartották.

Eddig a Sz. H. Sz. állam a következő államokkal rendezte kereskedelmi viszonyát: Magyarország, Németország, Belgium, Nagy-Britannia, Olaszország, Japán, Lengyelország, Cseh-Szlovákia, Ausztria, Esztország, Görögország, Románia, Franciaország, Spanyolország. Az Amerikai Egyesült Államokkal, Svájjal, Törökországgal és Bulgáriával a megkötendő kereskedelmi szerződések tárgyában folynak az előkészületek.

Közlekedés. A *vasúti forgalom* ellen sok panasz hallatszik és a kormány igyekszik ezen a téren mélyreható reformokat keresztülvinni.

A bajok legalább egy részét kiküszöbölendő, sokat foglalkoztak a vasutak kommercializálásának eszméjével.

Ami a *vasúti hálózat* kérdését illeti, a helyzet az, hogy az ország egyes vidékei, nevezetesen Montenegró, a régi novipazári szandzsák és Hercegovina nagy része a vasúti forgalomból teljességgel ki van

rekesztve. A kormány igyekezete oda irányul, hogy megfelelő hálózat révén, e vidékek is belekapcsolódjanak a gazdasági vérkeringésbe.

A vasútépítési programot a pénzügyi bizottság 1927 május 13-án nagy többséggel fogadta el. E szerint 244 km. keskeny nyomtávú és 1365 km. rendes nyomtávú vonal kiépítése van tervbe véve. Ebből tisztán Dalmáciára esik 15 km., Dalmácia-Boszníára 86 km., Szlovéniára 57 km., Boszníára és Hercegovinára 239 km., Horvátországra 42 km., és Szerbia-Boszníára 273, összesen 713 km., Oszériára Macedóniával és a Szandzsákkal pedig 896 km.

A fenti tervezet indokolásául a miniszter felhozta, hogy az eddigi hálózat, amely 10.049 km (ebből állami kezelésben 9.091 km áll) elégtelen, mivel 100 km²-re csak 4 km vasút esik. Ezenkívül nincsenek meg az egyes vasútvonalak között a kellő összeköttetési vonalak. Az egyes országrészek is nagyon egyenlőtlenül vannak vasútvonalakkal ellátva. A tervezett vasútépítési munkálatokhoz szükséges összegeket külföldi kölcsönből óhajtják fedezni.

A *tarifakérdés* szintén tanulmányozás tárgyát képezte, amelynek eredményeképpen az új tarifatervezet készült. Az államvasutak *bevételei* az előirányzott bevételeknél csekélyebbek voltak. A vasutak bevételei az elmúlt év első felében összesen 1.087,5 millió dinárt tettek ki.

A *kereskedelmi tengerészet*, amely az állam részéről csak nagyon csekély támogatást élvez, évről évre fejlődik. A legújabb, 1926-ra vonatkozó adatok szerint a tengeri kikötők összforgalma 69.722 hajó, 10,200.000 tonna tartalommal volt. Ebből 62.367 hajó, 7,300.000 tonnával, vagyis 72% a Sz. H. Sz. állam lobogója alatt közlekedik.

Az ország legfontosabb kikötőjének, Splitnek (Spalato) 1926. évi forgalma 7.684 hajó volt, 2 millió tonnával.

Az 1927-re vonatkozó előzetes adatok szerint a forgalom valamivel meghaladta az előző évit. Különösen a susáki kikötő forgalma növekedett. Több kikötőnek kiépítése folyamatban van, e munkálatok befejezése után a forgalom újabb fellendülése várható. Különösen előrehaladottak a spliti kikötőben folyó építkezések, ahol a nagy óceánjáró gőzösök ki- és berakodására is berendezkednek.

Ami a hajóstársaságokat illeti, azok az olasz konkurrencia dacára elég jó eredményeket mutatnak fel.

A hajópark az 1925. évi 173.282 bruttó register tonnáról 1926-ban 224.718-ra (156 egység) emelkedett. Az 1927. év folyamán a hajópark kerek 17.000 tonnával nőtt meg. Az új hajók nagy része Angliában épült.

Folyamhajózás. 1925-ben az akkori közlekedésügyi miniszter felbontotta az ú. n. „Ha-

józási Szindikátust“, mely tudvalevőleg két társaságból a háború után alakult, és pedig az „Állami folyamhajózási társaság“-ból és a régi, 1893 óta fennálló „Szerb Hajózási Társaság“-ból. Azóta e két társaság önállóan dolgozik, sőt konkurrál egymással, úgyhogy mind a kettőnek mérlege nagy deficittel zárult. E mellett úgy látszik, hogy a két egymással konkurráló kis társaság nem tud megküzdeni a „DDSG“, az „MFTR“, a „Bajor Lloyd“ és a „Délnémet Társaság“ szervezett konkurrenciájával.

A folyamhajópark 1926-ban a következő volt: 307 személyszállító gőzös és vontatóhajó és 944 uszály (beleértve az 50 tonnán felüli fahajókat is) 459.195 tonna össztonnatartalommal.

A folyamhajózás által lebonyolított forgalom arányszáma az összforgalomban 1924-ben 11,1%, míg 1925-ben már 20,4%-ot tett ki.

Pénzügy.

Az *állami pénzügyek* még mindig nincsenek teljesen rendbehozva. A valutakérdés megoldatlan maradt, bár az a külföldi kölcsönökkel kapcsolatban mindinkább aktuálisabb és az államháztartás gesztiója sem felelt meg a költségvetés előirányzatainak. Az állami budget egyensúlya ugyan fenntartható volt, de csak fontos érdekek mellőzése árán. A nemzeti jövedelem csökkenése ugyanis az állami bevételeket is befolyásolta, amit az egyensúly fenntartása érdekében csakis a szükséges kiadások csökkentésével lehetett ellensúlyozni.

Március hóban zárult le az 1926—27. *költségvetési év*. Az erre vonatkozó zárszámadások az eredeti költségelőiránnyal szemben lényeges eltéréseket mutattak fel, amennyiben úgy a kiadások, mint a bevételek összegei a budget számainál alacsonyabbak voltak. A 12.504 millió dinárra előirányzott kiadásokkal szemben a tényleg fogantott kiadások 10.335,4 millió dinárt tettek ki. Ezek a megtakarítások azonban csak fiktívek, mert egyidejűleg az állami bevételek — az előirányzott 12.504 millió dinárral szemben — lényegesen csak 10.906,0 millió dinárt hoztak, ami kerek másfél-milliárd dinár hiányt jelent. A fentjelzett megtakarítások azonkívül fontos gazdasági érdekek mellőzését jelentették; így pl. a vasutaknál csak úgy voltak elérhetőek, hogy a szükséges beruházásokat elhalasztották.

Hasonló irányban fejlődnek az 1927—28. évi költségvetési eredmények is. A főszámvevőség adatai a költségvetési év első 5 hónapjára vonatkozólag megjelentek s nagyjában hasonló képet mutatnak. Erre az időre a budget 4.782,3 millió dinár kiadást és ugyanannyi bevételt irányzott elő, amivel szemben a tényleges kiadások csak 3.730,2 millió dinárra, a bevételek pedig 3.950,0 millió dinárra rúgtak; a kiadásoknál megtakarított összeg tehát

egymilliárdnál magasabb, a bevételeknél 832 millió hiány mutatkozik. A legnagyobb eltérést a közlekedésügyi minisztérium költségvetése mutatja fel, ahol a megtakarítás 382 millió. E két szám összehasonlítása eléggé illusztrálja a megtakarítások *fiktív* voltát. A fogyasztási adó 314 millió dinár helyett 201-et, az egyenesadók 393 millió helyett 318-at, a pótdadók 316 millió helyett 249-et hoztak. Igaz, hogy a kiadások leszállítása által a deficitet elkerülték, de az adófizetőképesség ily nagymérvű csökkenése mindenestre jellemző a gazdasági viszonyokra. A bevételek emelkedésével gazdasági körökben nem számolnak.

Az 1928—29. évi állami költségvetésben az összes állami jövedelmek 11.555·8 millió dinárral, az összes kiadások pedig 11.592·8 millió dinárral irányoztattak elő, a hiány tehát 37 millió dinár. Ehhez a hiányhoz még hozzá kell számítani a pénzügyi törvény értelmében az összkormányzati testületeknek kifizetendő 173·3 millió dinárt, úgyhogy a hiány végeredményben 210·3 millió dinárra rúg.

Az állami üzemek 4.094·8 millió dinárnyi kiadásaival szemben a bevételek 6.301·5 millió dinárt tesznek ki. Ezt a többletet a pénzügyminiszter az állami bevételek számlájára vitte át, úgyhogy az a fentemlített 11.555·8 millió dinárba már bele van számítva.

A költségvetés ellen gazdasági körökben olyan panaszok hangzottak el, hogy nem eléggé áttekinthető és nem is foglalja magában az összes állami kiadásokat és bevételeket. Így hangoztatják, hogy a pénzügyi törvény a kormányt közel 100 millió dinár különböző kiadásra hatalmazza fel. Hiányoznak továbbá különböző beruházási kiadások, amelyeknek értékét 300 millió dinárra becsülik. Végül arra is utalnak, hogy a jótételi fizetések hováfordítását a költségvetés nem mutatja ki.

A fentiek alapján az állami költségvetés hiányát sokkal magasabbra becsülik, mint amilyenek az előirányzat kimutatja.

Az 1927. év folyamán a Sz. H. Sz. állam részére a következő *külföldi kölcsönök* lettek folyósítva:

A Blair-csoport 92·5 kiboocsátási árfolyamon nyújtott kölcsönt, amelyből az állam 85·0-öt kap; a kölcsön összege 7% kamat mellett 30 millió dollár, amiből azonban eddig az állam csak 15 millió dollárt kapott tényleg kézhez. Az Állami Jelzálog Bank az amerikai Seligmann-cégtől kapott 87·0 kibocsátási árfolyamon 7½ kamat mellett 12 millió dollárt. Belgrád városa 4 millió dollár erejéig 3 éves függő kölcsönt vett fel, míg a Nemzeti Bank 3 millió dollár Revolving Creditet kapott.

Bár gazdasági körök véleménye szerint jó volna tekintettel a magas annuitásokra, amelyek a budget egyik jelentős tételét képezik, a kölcsönök felvételének tempóját egy kissé lassítani, a kor-

mány jelenleg is külföldi kölcsönök kontrahálásán fáradozik.

A fennálló *államadósságok* a Bankarstvo (Bankügy) című folyóirat összeállítására szerint négy részre oszthatók: 1. Háború előtti kölcsönök, amelyeket a jelenleg a Sz. H. Sz. államhoz tartozó államok, ill. tartományok vettek fel; 2. Háborús kölcsönök; 3. az új állam alakulásával összefüggő kölcsönök, vagyis a régi monarchia kölcsöneiből a Sz. H. Sz. államra háruló rész és végül 4. a Sz. H. Sz. állam által kontrahált adósságok.

1. Háborúelőtti adósságok:

1. Szerbia	815·3	millió aranydinár
2. Montenegró	17·0	„ „
3. Horvát-Szlavonország	48·1	„ aranykorona
4. Bosznia-Hercegovina	257·1	„ „
5. Szlovénia	24·6	„ „
6. Dalmácia	6·2	„ „
Összesen	832·3	millió aranydinár
	és	336·0 „ aranykorona.

Az ezen kölcsönök után fizetett annuitások az 1927—28. évi költségvetés szerint 53⅓ millió dinárt tettek ki.

2. Háborús adósságok:

Franciaország	1.486·6	millió frank
Nagy-Britannia	24·3	„ font
Amerikai Egyesült-Államok	51·0	„ dollár

3. Az állam alakulásával összefüggő adósságok:

4½%-os osztrák aranyjáradék	23·9	millió aranykor.
4½%-os utalványok	97·7	„ „
4½%-os magyar aranyjáradék	213·7	„ „
Az Osztrák-Magy. monarchia tömegéből	178·0	„ „
Összesen	513·3	millió aranykor.

4. Új állami kölcsönök (1925 június):

Belföldi adósság	11 399·9	millió dinár
Blair kölcsön	15·3	„ dollár
Frankkölcsönök	192·9	„ frank

Ezen utóbbi kölcsönök annuitása fejében az 1927—28. évi költségvetésbe 0·2 millió dinár van előirányozva. Ehhez hozzájárul még a Blair-kölcsönnek az 1927. év folyamán folyósított 15 millió dollárja.

Az állami adósságok pontos összege, tekintettel arra, hogy az összes háborús adósságok még nincsenek rendezve, természetesen nem állapítható meg és az erre vonatkozó adatok meglehetősen eltér-

réseket mutatnak. Így a pénzügyminisztérium az állam összes adósságait hozzávetőlegesen csak 30.000 millió papírdinárban jelöli meg.

A Sz. H. Sz. állam hozzávetőleges fizetési mérlege, az „Eskomptna Banka“ becslése alapján a következőképpen alakul:

<i>Passzívák:</i>	millió dinár
Behozatali többlet	800
Külföldi kölcsönök terhei	868
Külföldiek Sz. H. Sz. állambeli vállalatai és értékpapirjai	900
Sz. H. Sz. állampolgárok által a külföldön el- költött pénzüsszegek, stb.	600
Idegen hajók szállítási nyeresége	150
Összesen	3.218
<i>Aktívák:</i>	millió dinár
Kivándoroltak hazaküldött pénze	1.023
Jóvátételi fizetések	800
Idegenforgalom	500
Sz. H. Sz. állambeli hajók szállítási nyeresége	100
Sz. H. Sz. állampolgárok külföldi vállalatai stb.	70
Deficit	825
Összesen	3.318

A Sz. H. Sz. állam fizetési mérlege tehát kb. 825 millió dinárral passzív.

Az adókérdés az egész év folyamán az érdeklődés középpontjában állott. Az új területeknek egyik legnagyobb sérelme tudniillik az volt, hogy az ószerbiai lakóssággal szemben aránytalanul magas adókat kénytelenek fizetni. Ezen sérelmes állapot megszüntetése céljából nyújtotta be a kormány az egyenes adókról szóló törvényjavaslatot, amely a politikai életben annyi vitára adott alkalmat. Az ószerb lakósság ugyanis nem volt hajlandó az eddig Szerbiában ismeretlen jövedelmi adó fizetését a régi Szerbiára is kiterjeszteni, ami az új területek lakósságában felháborodást váltott ki. Végre is a törvényt a jövedelmi adóra vonatkozó rész kihagyásával szavazták meg, úgyhogy az adó kérdésének elintézése megint egy évvel van elődávva. A fejenkinti adóterher az egész ország területére nézve 621 dinár, ami azonban a fentvázolt egyenlően elosztásnál fogva, mint már jeleztük, a népesség által viselt adóterhet nem tükrözi hiven vissza. Egyenesadó egy-egy lakosra 174·58 dinár esett; de legnagyobb az egyenesadóterher a Vajdaságban, ahol a lakósság fejenkinti egyenesadóterhe 293·52 dinár.

Hitelélet. A hitelélet terén is erősen érezte hatását az általános gazdasági krízis, amely az 1927. év folyamán még fokozódott. A banküzlet nem volt olyan jövedelmező, ami főleg egyes bankcégek által szenvedett veszteségekben és abban is jut kife-

jezésre, hogy a bankok által nyújtott hitel összege csekélyebb volt. A bankok a nehezen likvidálható üzletektől általánosságban visszahúzódtak, ami megint az üzleti forgalmat csökkentette.

Tekintve már most a Nemzeti Bank helyzetét, úgy 1926-tal szemben nagy változásokat nem észlelünk. A Nemzeti Bank *bankjegyforgalma* 1927 december 31-én 5.743 milliót tett ki, szemben a tavalyi (1926 december 31-i) 5.812 millióval. A forgalom tehát kb. 70 millióval csökkent. A fenti bankjegyforgalom az év végén a következőképpen volt *fedezve*: 88·7 millió dinár vert arany; 17·5 millió dinár értékű vert ezüst, 0·7 millió dinár idegen pénznemekben és 345·6 millió értékű devizák. Az összfedezet tehát 452·5 milliót tett ki. Ezek az adatok azonban a valóságnál előnytelenebb képet adnak. Legmagasabb volt a bankjegyforgalom október 8-án: 5.914 millió dinár, a legcsekélyebb június 22-én: 5.257 millió.

Az eszkomptált *váltók* összege 1927 végén 1.432 millió dinár volt, szemben az előző évi 1.242 millió dinárral. Az eszkompt a rossz termés miatt 1927-ben 200 millióval magasabb volt, mint az előző évben.

A *folyószámlák* összege az év végén 721 milliót tett ki, míg 1926-ban csak 347 milliót ért el.

Bankjegy a gazdasági élet követelményeihez képest elég volt forgalomban, de infláció nem következett be.

A dinár zürichi *árfolyama* az év folyamán megőrizte stabilitását, míg belső vásárlóereje csökkent.

A hivatalos *váltóleszámítolási kamatláb* az egész éven keresztül, éppúgy, mint 1926-ban, változatlanul ugyanaz maradt, t. i. 6%-os discont és 8%-os lombardkamatláb. A privát bankcégek természetesen ennél magasabb kamatlábbal dolgoztak. Jóhírnevű kereskedők már 12% mellett kaphattak kölcsönöket. A kisebb bankok még magasabb (18—20%-os) kamatot szedtek, sőt egyes kisbankoktól a Nemzeti Bank megvonta a hiteleket, mert 24%-os kamatot kértek. A fenti kamatlábcsökkenés, a bankbevételeket is befolyásolta.

A rendelkezésre álló legújabb adatok szerint 1926-ban a Sz. H. Sz. államban 731 *bankcég* (beleértve a takarékpénztárakat is) állott fenn 2.068·7 millió dinár osztókével, 588·7 millió dinár osztótartálékkal és 6.839·3 millió dinár összbetétekkel. Ebből 307 esett Szerbiára és Montenegróra, 147 Horvátországra és Szlavóniára, 159 a Vajdaságra, 94 Boszniára, 11 Szlovéniára és 13 Dalmáciára. Megjegyzendő, hogy a sok ószerbiai bank közül a legtöbb kisebb, jelentéktelen banküzlet.

A súlyos gazdasági helyzet következtében bankkörökben egyes nagyobb bankok fúziója iránt nyilvánultak meg törekvések.

A csődök száma a tavalyi számokkal szemben mintegy 23·7%-kal emelkedett s 1926-ban 852, 1927-ben 1.054 volt. A legerősebb szaporodást (55·5%-ot) a csődök Szerbiában és Montenegróban mutattak fel.

Munkapiac.

A munkapiac helyzete a szociálpolitikai miniszter egy rendeletével nyert rendezést, amely munkástőzsdék felállítását rendeli el és a munkanélküliek segélyezését is szabályozza. A munkástőzsdék a munkáskamarák székhelyein állítatnak fel; feladatuk a munka közvetítése, valamint a kínálat és kereslet kiegyenlítése. Ezek a tőzsdék a belgrádi központi munkástőzsdének vannak alárendelve.

A munkanélküliek segélyezése, járulékok, úti-segélyek és pénz-, valamint természetbeni segélyek alakjában történik. Ezekben részesülhetnek a 16 éven felüli Sz. H. Sz. állampolgárok, valamint oly külföldi állampolgárok, akiknek hazája a viszonyosságot biztosítja. Egy évben legfeljebb 6 héten keresztül utaltatnak ki segélyek, amelyek napi összege maximálisan 15 dinár. Úti-segélyek oly esetekben adatnak, ha valószínűnek látszik, hogy az illető kérelmező utazásának célpontján munkát vagy eltartást talál.

A munkapiac jelenlegi helyzetét illetőleg megállapítható, hogy az javult, amiben nagy része van a fellendülő építkezési tevékenységnek.

A központi munkásbiztosító-hivatal december végén a biztosított munkások számát 530.337-ben jelölte meg. A munkanélküliek száma ugyanabban az időben 62.627-et tett ki.

Kivándorlás.

A kivándorlók száma az 1926. évvel szemben 1927 első felében emelkedett. Az év első felében kivándoroltak száma 10.696 volt, ami az előző év

megfelelő hónapjaival szemben 1.388 főnyi többletet jelent. Ez az emelkedés azonban a későbbi hónapokban csökkent és remélik, hogy az idén kivándoroltak száma a tavalyi számot nem fogja meghaladni.

Rendeltetési országok szerint a kivándorlás a következőképpen oszlott meg:

	Kivándorlók száma
Kanada	4.217
Argentína	2.266
Amerikai Egyesült Államok	1.841
Brazília	1.085
Ausztrália	596
Uruguay	373
Chile	135
Többi latin amerikai államok	96
Uj-Zéland	77
Dél-Afrika	8

Származás szerint a kivándorlók a következőképpen oszlottak meg:

	Kivándorlók száma
Horvát-Szlavonország	4.306
Vajdaság	2.222
Szlovénia	1.457
Dalmácia	1.356
Szerbia	684
Bosznia-Hercegovina	504
Montenegro	165

A kivándorlók 80%-a a földművesosztályból került elő.

Ugyanabban az időszakban a visszavándoroltak száma 1898 volt és azonfelül még 78 személy az Egyesült Államokból hivatalból hazaszállított, mert engedély nélkül lépett az Unió területére.

A legújabb hírek szerint a kivándoroltak száma az 1927. év folyamán összesen 21.976 volt, 3.746-tal több, mint 1926-ban. A visszavándoroltak száma az 1927. év folyamán 5.753-ra rúgott.

Bajorország.

Bavière.

A müncheni m. kir. konzulátus 1927. évi gazdasági jelentése.

Az inflációt közvetlenül követő évekkel ellentétben az elmúlt év Németországban az egyenletes haladás és tartós, az egész évre kiterjedő kedvező konjunktúra képét mutatja. A Birodalom hitele emelkedett, produkciója megnövekedett s pénzügyei is rendezett állapotban vannak. A világgazdasági gondolkodás térhódítása Németországnak az entente államokkal való szorosabb együttműködésében jutott kifejezésre.

A német külkereskedelmi mérleg passzivitásából, — amely az elmúlt évben közel 4 milliárd márkát ért el — azonban megállapítható, hogy a német gazdaság belső összetétele korántsem oly egészséges, mint ahogyan erre a külső megnyilvánulások után következtetni lehetne. Tagadhatatlan azonban, hogy alapjai megszilárdultak, az ipari foglalkoztatás megerősödött s az össztlakosság életstandardja emelkedett.

Bajorország, amelynek gazdasága speciális struktúrát mutat fel, sokkal nehezebben reagált a német összgazdaságot átható konjunktúrára s bár az egyes termelési ágazatai annak haszonélvezői voltak, az általános fejlődés alapján véve sok kívánnivalót hagyott hátra.

Mezőgazdaság.

Szemeterményekkel 1926-ban 1,457.741 hektár, 1927-ben pedig 1,455.866 hektár kiterjedésű terület volt bevetve.

A hüvelyesekkel, fontosabb kapás- és takarmánynövényekkel bevetett terület 1926-ban 2,336.832 hektár volt, mely 1927-ben 2,353.756 hektárra nőtt.

Az 1927. évi terméseredmények úgyszólván kivétel nélkül nagyobbak voltak az 1926. éviéknél, minőségileg a termés azonban a legrosszabb évek átlagán alul maradt. A fontosabb termények 1926. és 1927. évi terméseredményei a következők:

A termény megnevezése	A terménymennyiség 1000 q-ban	
	1926	1927
Őszi búza	3.167·4	4.241·3
Tavaszi búza	218·2	256·8
Tönköly	160·9	189·8
Őszi rozs	4.431·4	5.255·4
Tavaszi rozs	164·6	193·3
Őszi árpa	85·3	112·1
Tavaszi árpa	4.807·4	5.906·9
Zab	6.452·5	6.443·1
Burgonya	29.628·7	54.654·1
Cukorrépa	2.118·4	3.320·5
Marharépa	37.585·9	51.041·9
Kalarábé, murek	2.680·2	3.847·6
Lóhere, répa	16.345·8	16.435·8

A termény megnevezése	A terménymennyiség 1000 q-ban	
	1926	1927
Lucerna	4.232·0	4.232·0
Széna	58.004·8	58.004·7

Kedvezően alakult 1927-ben a *szőlészet* helyzete, mely úgy minőségileg, mint mennyiségileg elfogadható eredményeket mutatott fel. A művelés alatt álló terület 1926-ban 19.896, 1927-ben 19.875 hektárt tett ki, a musttermelés mennyisége 1926-ban 332.368, 1927-ben 611.755 hl. volt.

Bajorországban 1926-ban 455, 1927-ben pedig 483 község foglalkozott *komlótermeléssel*. A terméseredmények úgy minőség, mint mennyiség tekintetében az előbbi éveket túlszárnyalták. Bevetett terület 1926-ban 12.009, 1927-ben 12.888 hektár volt, a termelt mennyiség 1926-ban 18,892, 1927-ben 58.411 q-t tett.

Erdészet. Bajorország erdőállománya az utolsó statisztikai megállapítások óta nem változott. A kitermelt fa mennyisége 1926-ban 3·7 millió, 1927-ben 3·9 millió köbméterre rúgott.

Állattenyésztés. Az élőállatok behozatalának betiltása óta a bajor állatállomány szembeötlő szaporulatot mutat, különösen a hússzükséglet ellátására szolgáló állat kategóriákban, így a szarvasmarha- és sertésenyésztés terén. Magyar állatok az elmúlt évben nem kerültek bajor piacra.

A bajor állatállomány adatai a következők:

	1926. XII. 1. d a r a b	1927. XII. 1. s z á m
Szarvasmarha	3,548.222	3,681.795
Sertés	2,093.521	2,319.481
Juh	405.959	374.245
Kecske	419.308	390.038

Ipar.

Az ipari termelés helyzetének erős megjavulásáról tanuskodnak a teljes és részleges üzembeszünetések statisztikai számadatai: 1926-ban a teljes üzembeszünetések száma 473, viszont 1927-ben csak 125, s a részlegeseké pedig 1926-ban 826 és 1927-ben 167 volt.

A bajor *szénbányászatban* a barnaszén iránt nagyobb kereslet mutatkozott, mint a kőszén iránt. A *grafitbányászat* az egész évben teljesen foglalkoztatva volt, a külföldön nagy készleteket helyeztek el. A *kőiparnál* általános volt a panasz, hogy az árak csak csekély keresletet engedtek meg. A *mészipar* a megindult építkezések folytán fellendült. A *vas- és fémiparnál* a kereslet változatlanul erős és élénk maradt az egész éven keresztül. Az *autóiparban* a kereslet erősen megcsappant. A

textilipar termékei iránt a belföldön tartós kereslet nyilvánult meg. A *bőripar* kitűnő konjunktúrának örvendett. A *fűrészmalomipar* az erős árhullámzások miatt váltakozva vontatott és élénk volt. A *porcelánipar* eléggé jó foglalkoztatásnak örvendett. A *nürnbergi ipar* panaszkodott a külföldi konkurencia miatt, de a karácsonyi üzlet jól fejlődött. A *vegyiparban* a megnövekedett külföldi megrendelések a foglalkoztatás zavartalanságát biztosították. Az *élelmiszeripar* rendkívül erős foglalkoztatásra tekinthet vissza. A *malomiparban* a forgalom jelentékenyen mecsappant. A *sörgyártás* úgy a forgalom, mint a jövedelmezőség tekintetében kitűnő üzleti évről tekinthet vissza. A fogyasztás a belföldön megnagyobbodott, de fellendült az exportüzlet is. A *dohányipar* foglalkoztatási fokát jónak minősítik, csak a kereskedelem panaszkodott a publikum csekély vásárlóereje miatt. A *könyvnyomdászatnak és grafikai iparnak* foglalkoztatása általában kielégítő volt.

Kereskedelem és közlekedés.

A kereskedelem elmúlt évi hatalmas fellendülését a lakosság vásárlóereje növekedésének köszönheti. A *külkereskedelmi forgalom* kedvező körülmények között alakult, azonban a *Magyarország és Bajorország* közötti kereskedelemre zavarólag hatottak a német behozatali tilalmak, melyek különösen a gyapjúimportnál kellemetlen zavarokat okoztak. A magyar gyümölcs és idénycikkeknek Bajorországba való bevitele az elmúlt évben erősen mecsappant. Oka ennek, hogy a magyar exportkereskedelem az olasz konkurenciával szemben szerezetlenül lépett fel a bajor piacokon. Nagy üzletet bonyolított le azonban Magyarország Bajorországgal levágott baromfiban.

A bajor *belhajózási* forgalom rohamosan megnövekedett, ami egyrészt a német külkereskedelmi forgalom megélénkülésére, másrészt pedig a birodalmi vasút kedvezőtlen tarifapolitikájára vezethető vissza. A vasúti fuvardíjtelek magassága mindinkább a víziutakra szorítja a közlekedést nemcsak a tömegárúknál, hanem a korábban vasúton szállított darabárúknál is.

Pénzügyek.

Állami pénzügyek. A weimari alkotmány garantálta ugyan Bajorország pénzügyi önállóságát, de ez az önállóság az összes bevételi források birodalmasítása, az állami pénzügyek centralisztikus kezelése, főképen azonban a meghonosított részeseési rendszer folytán igen teoretikus alapokon nyugszik.

A belföldi tőkének lassú képződése miatt a *külföldi hitelek* nagy szerepet visznek, így Bajorország az elmúlt évben egy újabb, 20 millió dollárt

kitevő kölcsönt vett fel Amerikától. E kölcsönrel Bajorország állami adósságai 335 millió márkára szaporodtak fel. A bajor magángazdaság is előszeretettel szerezte be tőkeszükségletét a külföldi pénzpiacokon.

Az *adóterhek* Bajorországban a többi nagyobb német államhoz és a Birodalomhoz viszonyítva, statisztikai megállapítások szerint a következőképen alakultak:

Terület	Egy főre esik M.
Szászország	551
Poroszország	381
Németbirodalom	371
Württemberg	319
Baden	291
Bajorország	259

Bajorországnak aránylagosan alacsony kvótája arra vezethető vissza, hogy mint jobbára mezőgazdasági államban a kereseti viszonyok kedvezőtlenebbek, mint a kimondott, vagy nagyobb részét ipari országokban.

Pénz- és hitelélet. Bajorországban a *takarékbetétek* összege 1927-ben 3,687.752 M volt, tehát 1,564.273 márkával, azaz kb. 76%-kal volt nagyobb, mint 1926-ban.

Kamat. A birodalmi bank a diszkont-tételt 1927 januárjában 6%-ról 5%-ra szállította le, de már júniusban újból 6%-ra, októberben pedig 7%-ra kényszerült felemelni. A birodalmi bank diszkontpolitikája erősen befolyásolta a bajor pénzpiacot is, amely az elmúlt évben igen mozgalmas volt. A hosszúlejáratú hitelek kamatja 8—9%-ról 7.19%-ra esett, a magándiszkonttétel 4.53%-ról 7.29-re és az áruváltó kamat 5%-ról 7.04—7.32%-ra emelkedett.

A tőzsdei forgalom 1927-ben egy hausse hullámmal kezdődött, amelyet hamarosan baisse váltott fel. Augusztusban a baissatendencia állandósulni kezdett, de decemberben a tőzsdei üzlet érezhető módon ismét megélénkült.

A gazdasági élet általános fellendülése kifejezésre jutott a csődök és elrendelt üzletfelügyeleték erős csökkenésében. A csődök száma 1926-ban 1.243, 1927-ben 546, üzletfelügyeleték száma 1926-ban 781, 1927-ben 131 volt.

Munkapiac.

A bajor munkapiac 1927-ben némi javulást mutat. 100 munkahelyre esett 1926-ban havonkénti átlagban 1.281 munkakereső (férfi és nő együtt), míg 1927-ben 881 munkakereső. Havi átlagban 1926-ban 204.636 összmunkanélkülit lehet számítani, ezekből segélyezett volt 160.316 személy, 1927-ben az összmunkanélküliek száma havi átlagban 237.784, akik közül segélyt húzott 93.303. Az elmúlt évi ipari konjunktúra automatikusan magával hozta a munkaalkalmak megszaporodását. A *munkabérek*

lassan ugyan, de következetesen igazodtak az általános megélhetési indexhez. A munkanélküliség elsősorban az idegen állampolgárokat — köztük a magyarokat is — sújtja. Általánosan elfogadott elv ugyanis itten az, hogy a munkaelbocsátások esetén elsősorban az idegen állampolgárokat kell elbocsátani. A bajorországi magyar munkások zöme éppen ezért 1927-ben, az év legnagyobb részében

munkanélküli volt. Helyzetüket az a körülmény is súlyosbította, hogy bár a foglalkoztatott munkások béréből levonták úgy a betegsegélyző, mint a munkanélküliségi járulékokat, sem munkanélküliségi segélyben, sem pedig egyéb népjóléti támogatásban nem részesültek. Ezt az anomáliát az új munkásbiztosítási törvénynek 1927. október elsejével való életbeléptetése szüntette meg.

© IRODALMI SZEMLE ©

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Fekete Sándor: A tanyai csecsemővédelemről.

Alexandre Fekete: De la protection des enfants de moins de un an des hameaux.

Megjelent az Országos Stefánia-Szövetség anyák és csecsemők védelmére — kiadványai 45. számaként. Budapest, 1928. 36 l.

Alliance Stéphanie pour la protection des mères et des enfants en bas âge, publication no 45. Budapest, 1928. 36 pages.

Résumé. Le perfectionnement de la protection des enfants de moins de un an des hameaux est une des questions les plus difficiles de la protection des enfants de cet âge. D'après les données de M. Fekete, les hameaux, c'est-à-dire le territoire extérieur des villes et des villages, sont à cet égard en Hongrie dans une situation très inférieure à celle du territoire intérieur, surtout au point de vue de la mortalité des plus jeunes groupes d'âge. C'est pourquoi il propose que les instituts de la protection des enfants en bas âge créent des centrales aux hameaux, et qu'on y mette à la place des protectrices non diplômées des femmes munies du diplôme de protection des mères et des enfants en question.

*

A csecsemővédelmi munka országos megszervezésének legnehezebben megoldható kérdése a tanyai csecsemővédelem kiépítése. Igen nagyfontosságú feladat így nem a falu, hanem egyenesen a tanya csecsemőhalandósági viszonyainak kutatása. Fekete főorvos adatai szerint a tanya, vagyis a falvak és városok külterülete sokkal kedvezőtlenebb helyzetben van, mint a belterület. 1927 nyári hónapjaiban a belterületen az élveszületésekhez viszonyítva 15·2%-os, a tanyákon ezzel szemben 25·7%-os csecsemőhalandóságot talál. Főleg a csecsemőkor legfiatalabb korosztályai pusztulnak a tanyákon nagyobb arányban. A belterületen az első félévre a csecsemőhalottak 76·8%, a külterü-

leten pedig 84·1%-a esik. A tanyákon csecsemővédelmi szervezet: rendszeres védőnői és orvosi gondozás nincs, megfelelő tanító munka még nem ingatta meg a népességet az évszázadok óta beléjük rögzült helytelen tévhitekben és babonákban, a köldökkezelés, a táplálás bevezetésének s az újszülött és fiatal csecsemő gondozásának helytelensége folytán gyakrabban lépnek fel ebből eredő betegségek, ennek következtében a tanyákon nagyobb a legfiatalabb csecsemőkori áldozatok száma. A rendszeres csecsemővédelmi munka nagymértékben befolyásolja a csecsemőhalalozási viszonyok alakulását: ajánlja, hogy a csecsemővédő intézetek a tanyákon tanyai központokat létesítsenek s az eddigi tanyai gondozónők helyébe is okl. anya- és csecsemővédőnőket állítsanak.

Josef Sinz: Die Sanierung Ungarns.

Ungarische Bibliothek, herausgegeben vom Ungarischen Institut an der Universität Berlin. Zweite Reihe, 6. 85 l. — pages.

Magyarország szanalását ismertető munkák sorát a napokban egy igen értékes német nyelvű könyv gyarapította. Bár e munkát egyízben már a Berlinben megjelenő „Ungarische Jahrbücher“ is közölte, önálló megjelenésében mégis örömmel üdvözöljük, mivel a magyar gazdasági élet talpraállítását tárgyilagosan, tömör, de mégis eléggé kimerítő és áttekinthető formában ismerteti. Különös jelentőséget ad a munkának még az a körülmény, hogy a hivatalos német konjunktúrakutatás egyik kiváló művelőjének, a magyar gazdasági viszonyok előadójának tollából jelent meg.

Sinz szanalás alatt mindazon intézkedések egybefoglalását érti, amelyek úgy az állandó pénzérték megteremtése és biztosítása, valamint egyidejűleg az egész gazdasági életnek a helyes irányba való terelése érdekében tettek. Ezen az alapon a Nemzetek Szövetségének pénzügyi bizottsága által

Magyarország szanálása érdekében készített terv végrehajtásának ismertetésén kívül rámutat a gazdasági élet alakulására is.

A pénzügyi szanálás keresztülviteléhez szükséges külföldi kölcsön felvétele érdekében tett kormányintézkedések és azok eredményeinek ismertetésénél különösen hangsúlyozza Sinz, hogy a szanálást Magyarország túlnyomórészt saját erejéből hajtotta végre. A Nemzetek Szövetsége nem is célzott mást, mint az ország gazdasági újjáépítéséhez szükséges alap megteremtését, ami kifejezetten az államháztartás egyensúlyba hozatalában és a valuta stabilizálásában határozott meg. Ennek érdekében a kormány felhatalmazást nyert 250 millió a.-k.-ig terjedő külföldi kölcsön felvételére s annak a Népszövetség ellenőrzése mellett való felhasználására. Jellemzőnek találja Sinz, hogy a Nemzetek Szövetsége részéről az államháztartás vezetésének ellenőrzése tekintetében támasztott rendszabályok főképp a nyújtott kölcsön biztosítását célozzák.

Az előkészítő munkálatok tömör vázolója után rátér Sinz a szanálás lefolyásának részletes ismertetésére. Behatóan foglalkozik a Magyar Nemzeti Bank tevékenységével, az államháztartásnak a népszövetségi ellenőrzés befejezéséig való alakulásával, az állami üzemek működésével és a külkereskedelmi mérleggel. Külön fejezetben tárgyalja a szanálási idő alatt beállott ipari és mezőgazdasági válságot és annak enyhülését. Az ismertetést mindenütt ügyesen megválasztott statisztikai adatokkal teszi szemléltetőbbé. A munka a szanálás végrehajtásának leírásával kapcsolatban a jelenségek elméleti megvilágításában is bővelkedik.

Értékét nagyban emelte volna azonban, különösen a magyar gazdasági viszonyokat kevésbé ismerő külföldi olvasótáborra való tekintettel, a szanálással kapcsolatban felmerült jelenségek ismertetésének szélesebb gazdaságtörténeti alapa való helyezése, valamint az eredményeknek a más államok hasonló tevékenységének eredményeivel való párhuzamba állítása. Kitérőzt célját azonban ügyesen oldotta meg, az elébünk tárt képen élesen domborodik ki egy kifosztott nemzetnek az életért folytatott nehéz küzdelme s — a siker biztató reménye!

J. Gy. dr.

Walter Schöne: *Zeitungswesen und Statistik.*

Jena 1924. 120 l.— pages.

A lipcei tanár könyve azt vizsgálja, hogy az időszaki sajtó minő szerepet játszott az államélettel foglalkozó irodalom kialakulásában. Az államtudományok egyik legrégebb és legterebélyesebb ága pedig a statisztika lévén, a könyv elsősorban azt kutatja, hogy az újságírás milyen befolyással volt a statisztika keletkezésére és fejlődésére.

Szerző a jelen évezred közepéig visszapillantó sajtótörténeti nyomozással mutatja ki, hogy az

államtudományi irodalomnak s az időszaki sajtónak fejlődésvonala párhuzamosan halad.

Az államisme főtárgya volt már ama 15—16. századbeli gazdasági, politikai hírközléseknek, követségi jelentéseknek is, amelyeket az újságok előfutárainak tekinthetünk.

Az államismereti irodalom pedig az újságírás ezen elsődleges korszakában — Amerika felfedezése idején — nagyrészt nem egyéb, mint leíró-statisztika. A „Statist“ „Staatsmann“-t jelentett, államférfit, államismerőt. Velencében, ahol a hívatásszerű újságírás bölcsője ringott, e „Statist“-ok az első újságírók, illetve kiadók. Államismereti, statisztikai irodalom és időszaki sajtó úgyszólván egyidőben születnek meg s egymást táplálva nőnek ki primitív állapotukból.

Itt fel kell vetnünk a kérdést: szerző vajjon nem bukkant volna-e a sajtó és az államtudományok kölcsönhatásának még korábbi nyomaira, ha messzebbre, az ókorba megy vissza. A római „acta diurna“-ra gondolunk elsősorban, a politikai hírlapok őseire, amelyek már a Krisztus előtti időkben mutatják a vizsgált tényezők egymásba fonódó gyökereit. Hogy a *hivatalos* statisztika oly régi, mint maga az állam, azt a szerző is elismeri.

A még sok antikvár-anyagot tartalmazó középkori földrajz-statisztikai közlések, az ú. n. *kozmo-gráfikák* után, mint első tulajdonképeni időszaki sajtótermékek jelennek meg a 16. században, főképp állami-politikai hírtartalommal, a *meszrelációk*. A kozmográfikák szisztematikus híryanaga itt már időbeli rendszerezést kap.

Könnyen érthető, ha az államismeret, mely, mint a legtöbb tudomány, elsősorban gyakorlati célokat kíván szolgálni s aktualitásra törekszik, a periodikus sajtóban keres elhelyezkedést s terjeszkedési lehetőséget minél szélesebb körben. Ez terepet ad neki és viszont megtermékenyül általa s hozzáidomul.

Velence után Hollandia és Németország azok az államok, amelyek az úttörés és továbbfejlesztés munkáját végzik. A 17. században mindkét ország időszaki sajtójában nagy szerephez jutnak a politikai hírközlések, ami az államtudományi oktatás kiépülését s a politikai-történelmi anyaggyűjtéseket lendíti előre.

E kor nagy szisztematikusa, *Coaring*, az államtudományok rendszerében a statisztikának már külön területet juttat.

A 18. században *Schmeitzel* és *Achenwall* folytatják sikerrel az államra vonatkozó ismeretek minél szélesebb körben való terjesztésének munkáját. *Achenwall* (1719—1772), akit a statisztika tulajdonképeni megalapítójaként is szoktak emlegetni, a statisztika célját abban látja, hogy általa jutunk az államra vonatkozó ismeretekhez. Államügyeket

jól intézni, az államérdeket kellően képviselni csak a statisztika segítségével lehet.

A sajtó és a statisztika kapcsolata e kor lap-típusában, az *Intelligenzblätter*-ben is jelentkezik. E hivatalos rendeleteket és számszerű statisztikákat közlő újságok idővel tudományos cikkeknek is teret engednek s a 18. század végén már interlokális jelleggel is megjelennek.

A statisztika publicisztikai jelentőségét *Schözer* (1735—1809) viszi mélyebben a köztudatba. Tanítása szerint a hivatalos statisztikus mellett, aki statisztikát „teremt“, fontos „gyűjtő“ és nyilvánosságra juttató szerepe van az írónak. Újságot helyesen és hasznosan olvasni: *művészet*, melynek egyik tanítómestere a statisztika. A sajtó híryanaga maga is statisztikai feldolgozásra érdemes adattár lehet. De a statisztika nemcsak módszer, hanem annak eredménye is. A statisztika eredményei viszont a sajtó nélkül nem válhatnak közkinccsé. Így lesz a statisztika publicisztikává, az újság a statisztika egyik forrásává.

A hivatalos statisztika — szintén politikai tálajból táplálkozva — a 19. századba kap erőre. Az időszaki sajtó a hivatalos statisztikának is nagy lendítője. E téren kezdeményező lépés, amelynél a szász statisztikai egyesület a 30-as években az ország állapotának a hatóságok közlésein alapuló ismeretetésére kap állami megbízást. Az egyesület már 1839-ben a mai hivatalos statisztika jóformán va-

lamennyi ágát műveli s statisztikai publikációkat bocsát ki. Az egyesület statisztikai irodája 1850-ben hivatalos szervvé alakul s néhány év múlva (1853) már havi füzeteket ad ki az addigi évkönyve helyett. A közönség pedig a legelterjedtebb lap, a *Leipziger Zeitung* tudományos mellékletében kapja meg az aktuális statisztikai anyagot. A statisztika, mint a hírszolgálat lényeges tényezője, kivívja az öt megillető helyet s már csak egy további lépés önálló, tipikusan a nagy nyilvánosságnak szánt hivatalos statisztikai folyóiratok keletkezése.

A statisztika publicisztikai jelentkezési formája az időszaki sajtóban ma is kétféle. Statisztikai közléseknek immár bőven engednek helyet a legkülönbözőbb újságok (hírlapok, folyóiratok) s másrészt vannak önálló periodikus statisztikai kiadványok. Mindkét publikálási forma biztosítja a statisztikai eredmények számára a nyilvánosságot, a hírszerűséget, az aktualitást és a periodicitást.

Végző konkluzióképen azt állapítja meg a kitűzött témát kimerítő alaposággal analizáló munka, hogy a hivatalos statisztikusokra és a kormányokra a jövőnek az a feladata vár, hogy az időszaki sajtó útján az államügyek intézésére hivatottakon túlmenően, az állampolgárok legszélesebb rétegéhez juttassák el a *tények tudományának*, a statisztikának eredményeit.

E. D. dr.

A m. kir. közp. statisztikai hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale.*) — *Jahresbericht*, 1926. Internationales Buchdrucker-Sekretariat. Bern.

Procès-verbal du Xe congrès typographique international tenu à la Sorbonne à Paris, du 8 au 13 août 1927. Secrétariat international des typographes. Berne.

Proceedings of the 47th Session held at Philadelphia from 10th to 15th august 1927. International supreme lodge. Glasgow.

50 ans d'activité de la Fédération internationale des amis de la jeune fille. 1877—1927. Neuchâtel.

Löhne und Arbeitsbedingungen der Holzarbeiter in den verschiedenen Ländern. II. Bericht. Stand I. Oktober 1926. Sekretariat der Internationalen Union der Holzarbeiter. Amsterdam.

World economic chart, 1927. Redmond and Co. New-York.

Cseh-Szlovákia. (Tchéco-Slovaquie.) — *Aussenhandel der Czechoslovakischen Republik*, 1925. II. Teil: Ein- und Ausfuhr im Zollvorwerke und Durchfuhr.

1926. I. Teil: Spezialhandel. Statistisches Staatsamt. Prag. (Czechoslovakische Statistik. 30., 38.)

Exposé sommaire des travaux législatifs de l'Assemblée nationale de la République Tchécoslovaque. Fasc. XV. Session de printemps 1927. Assemblée nationale. Prague.

Németország. (Allemagne.) — *Die Wahlen zum Reichstag am 4. Mai 1924 und am 7. Dezember 1924.* (Zweite und dritte Wahlperiode.) 6. Heft: Einzeldarstellungen zu den Reichswahlen und Abstimmungen 1924 bis 1926. Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 315. VI.)

Berufszählung. Volks-, Berufs- und Betriebszählung vom 16. Juni 1925. Die berufliche und soziale Gliederung der Bevölkerung des Deutschen Reichs. I. Teil: Einführung in die Berufszählung 1925. Methode der Berufsstatistik — Erhebungs- und Bearbeitungsplan. II. Teil: Die Reichsbevölkerung nach Haupt- und Nebenberuf. Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 402. I/II.)

Berufszählung. Volks-, Berufs- und Betriebszählung vom 16. Juni 1925. Die berufliche und

soziale Gliederung der Bevölkerung in den Ländern und Landesteilen. Der Norden und Westen Deutschlands. Heft 17: Land Hamburg. 18: Land Mecklenburg-Schwerin. 19: Land Oldenburg. 20: Land Braunschweig. 21: Land Bremen. 22: Land Lippe. 23: Land Lübeck. Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 404. 19—23.)

Gemeinschaftsarbeit im Gartenbau. Vorträge, gehalten auf der 9. Sitzung der Fachabteilung für Gartenbau der preussischen Hauptlandwirtschaftskammer am 1. März 1928 in Berlin. (Veröffentlichungen der preussischen Hauptlandwirtschaftskammer. 25.)

Preussische Hochschulstatistik. Winterhalbjahr 1927—28. Preuss. statistisches Landesamt. Berlin.

Badische Gemeindestatistik, enthaltend die wichtigsten statistischen Angaben für die Gemeinden und abgesonderten Gemarkungen des Landes Baden. Badisches statistisches Landesamt. Karlsruhe. 1927.

Handel und Verkehr in Baden, 1925. Badisches statistisches Landesamt. Karlsruhe.

Aktive und passive Verbundenheit der Stadt Breslau mit der deutschen Volkswirtschaft. Statistisches Amt der Stadt Breslau.

Luxemburg. (*Luxembourg.*) — *Die Wohnungsverhältnisse in Gross-Luxemburg und in den grösseren Ortschaften des Kantons Esch nach Stand vom 1. Dezember 1927.* Statistisches Amt. Luxemburg.

Svájc. (*Suisse.*) — *Die Erwerbs- und Vermögenssteuern in den grösseren Gemeinden der Schweiz, 1927.* Eidgenössische Steuerverwaltung. (Schweizerische Statistische Mitteilungen. X. (1928.) 5.)

Die Organisation der Schlachtviehverwertung im Auslande und in der Schweiz. Brugg. 1928. (Mitteilungen des Schweizerischen Bauernsekretariates. 90.)

Olaszország. (*Italie.*) — *Movimento commerciale del Regno d'Italie, 1925.* Parte I. Tavole riassuntive—Tavole anatiche. Min. delle finanze. Ufficio centrale di statistica. Roma.

Belgium. (*Belgique.*) — *L'association dans les classes moyennes, 1926.* Office des classes moyennes. Bruxelles.

Dánia. (*Danemark.*) — *Les impôts d'État sur le revenu et sur la fortune, 1927—1928.* 1re Partie: Aperçu général. Département de statistique. København. (Communications statistiques. 4. S. 79. IV.)

Norvégia. (*Norvège.*) — *Entremise publique et arbitrage. Conventions collectives et conflits du travail, 1923.* Bureau central de Statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VII. 145.)

Statistique des caisses d'épargne, 1926. Bureau central de statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VIII. 41.)

Finances des communes, 1924—25. Bureau central de statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VIII. 14.)

Statistique des banques privées par actions, 1926. Bureau central de statistique. Oslo.

Annuaire de l'Administration générale des pri-sons, 1924. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VIII. 46.)

Mouvement de la population, 1925. Bureau central de statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VIII. 47.)

Service vétérinaire civil, 1925. Direktoeren for det civile veterinaervesen. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VIII. 49.)

Statistique des hospices d'aliénés, 1926. Medisinal-direktoeren. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VIII. 50.)

Gages et salaires, 1927. Bureau central de statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VIII. 51.)

Assurances privées en Norvège, 1913—1925. Bureau central de statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VIII. 52.)

Sociétés d'assurances, 1926. Rapport du Conseil d'assurances. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VIII. 53.)

Finances de l'État pour les exercices 1913/14—1928/29. Bureau central de statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VIII. 54.)

Svédország. (*Suède.*) — *Domstolarnas och de exekutiva myndigheternas verksamhet åren, 1925 och 1926.* Statistiska centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Jordbruk och boskapsskötsel, 1926. Statistiska centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Allmän sparbanksstatistik, 1926. Statistiska centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Enskilda försäkringsanstalter, 1926. Försäkringsinspektionen. (Sveriges officiella statistik.)

Finnország. (*Finlande.*) — *Fennia.* 47. Societas geographica Fenniae. Helsinki.

Acta geographica. 1. Societas geographica Fenniae. Helsinki.

Aperçu statistique de l'état des établissements d'instruction secondaire en Finlande, 1926/27. (Finn. közp. stat. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. IX. 53.)

Rapport sur l'état des associations de bailliage et de paroisse pour assurance contre l'incendie et contre la mortalité des bestiaux, 1925. (Finn. közp. stat. hivatal.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XXII. B. 21.)

Lettorság. (*Lettonie.*) — *Die Rigaer Stadtverordnetenwahlen vom 18—19. Februar 1928.* Statistisches Amt der Stadt Riga.

Sz. H. Sz. királyság. (*Royaume des Serbes, Croates et Slovènes.*) — *Statistique du commerce extérieur du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes, 1927.* Direction générale des douanes. Belgrade.

Egyiptom. (*Egypte.*) — *Statistique des sociétés anonymes par actions, travaillant principalement en Egypte au 31 décembre 1925.* Département de la statistique générale. Le Caire.

Amerikai Egyesült Államok. (*États-Unis.*) — *Statistical abstract of the United States*, 1926. Bureau of foreign and domestic commerce. Washington.

Mineral resources of the United States, 1926. (Preliminary summary.) Bureau of mines. Washington.

Annual report of the board of regents of the Smithsonian Institution showing the operations, expenditures and condition of the institution, 1926. Washington.

Report on higher education in the state of New-York for the school year ending July 31, 1925. The state department of education. Albany.

Ashton, Bessie L.: *The geonomic aspects of the Illinois waterway.* University of Illinois. Urbana. (University of Illinois studies in the social sciences. XIV. (1927.) 2.)

Workmen's compensation legislation of the United States and Canada as of July 1, 1926. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 423.)

Hoffmann Frederick L.: *Health survey of the printing trades, 1922/1925.* Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 427.)

Proceedings of the industrial accident prevention conference. Held at Washington, D. C. July 14—16,

1926. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 428.)

Union scale of wages and hours of labor may 15, 1926. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 431.)

Brazília. (*Brésil.*) — *Recenseamento do Brazil*, 1925. V. Industria. Directoria general de estadística. Rio de Janeiro.

Argentina. (*Argentine.*) — *Recomendaciones de la primera conferencia nacional de estadística.* Dirección general de estadística. Buenos Aires. (Informe. 16.)

Los impuestos y otros recursos fiscales de la nación y las provincias en los años 1910 y 1924/5. Dirección general de estadística de la nación. Buenos Aires. (Informe. 17.)

La población y el movimiento demográfico de la República Argentina, 1910—1925. Dirección general de estadística. Buenos Aires. (Informe. 20.)

Censo bancario de la República Argentina, 1925. Dirección general de estadística. Buenos Aires. (Informe. 21.)

Peru. (*Pérou.*) — *Estadística del comercio especial del Perú*, 1926. Superintendencia general de Aduanas Callas.

Folyóiratszemle.

Revues.

Bollettino dell'Istituto Statistico-Economico (1928. 3-4. sz., Triest, olasz). — *de Castro D.*: Julia tartomány népességének nem- és korszerinti megoszlása 1910-1921. — *de Vergottini M.*: A triesti közraktárak forgalma. — *Cumin G.*: Adatok a görög mezőgazdaságról. — *Bradaschia G.*: A Dunahajózás forgalma.

Bulletin périodique (65. sz., Brüsszel 1928, fr.). — *Giraud A.*: Az állampénzügyi feltételek a gyarmatokon. Állampénzügyi segélyforrások Francia-Nyugatafrikában. — *Friedmann M.*: Ausztria gazdasági helyzete. — *v. Zeeland P.*: A vállalatok racionalizálásának és finanszírozásának problémái. — *Meyer E.*: Dán-belga tárgyalások a jelen században. — *Seligman E.*: Az Egyesült Államok és a külföldi kölcsönök. — *le Trocquer Y.*: A gazdasági entente felé. — *sir Lucas C. P.*: A brit birodalom jellemző vonásai. — *Fellner H.*: A magyar ipar helyzete a háború után. — *Olivetti G.*: Olaszország állami pénzügyei. — *Tumedei C.*: A líra revalorizációja és az állam pénzügyi egyensúlya. — *van Aalst C. J. K.*: Holland-Keletindia a nemzetközi gazdasági szempontokból. — *Gliwie H.*: A lengyel stabilizációs kölcsön és Lengyelország jövő fejlődésének kilátásai. — *Fajans W.*: Lengyelország a közel múltban és ma. — *Lundvik V. P.*: Kereskedelmi kapcsolatok Svédország és Belgium között. — *Bachmann G.*: A svájci Nem-

zeti Bank 1907-1927. — *Lefevre E.*: Ausztria textilkereskedelme. — *Pierre R. J.*: Argentina külkereskedelme 1927-ben.

Československý Statistický Vestník (9. évf. 4-6. f., Prága 1928, cseh). — *Smutný P.*: A fizetési mérleg. — *Mráz J.*: A Nemzetközi Statisztikai Intézet XVII. (kairói) kongresszusa. — *Boháč A.*: A népességi statisztika és a statisztika elmélete a kairói kongresszuson. — A Nemzetközi Mezőgazdaságtudományi Tanács és a római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézethez tartozó mezőgazdasági egyesülések állandó tanácsának első kongresszusa. — Jelentés a cseh-szlovák statisztikai államtanács és statisztikai hivatal 1927. évi működéséről. — Az állami tisztviselők és alkalmazottak Cseh-Szlovákiában 1926 július 1-én.

Commerce Reports (1928. 14. sz., Washington, ang.). — Tisztességtelen módszerek használata a nemzetközi kereskedelemben. — Nagy-Britannia 1927. évi külkereskedelme. — Görögország 1927. évi gazdasági fejlődése. — (1928. 15. sz.). — Német osztalékok 1927-ben. — (1928. 16. sz.). — Idegen tőkeajánlatok az Egyesült Államokban. — (1928. 17. sz.). — Lengyelország 1927. évi gazdasági helyzete.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (1928 ápr., Jéna, ném.). — *Vogel H. E.*: A közgazdasági fejlődésfolyamat elmélete

és továbbfejlesztése egy evolucionáris konjunktúra-elmélettel. — *Schulz-Kiesow*: A fellendülés finanszírozása régi és új árukészletek mobilizációja által reguláris pénzszerzés útján. — *Albrecht G.*: Munkaközösség, üzemközösség, működösség. — A nemzetközi és az egyes államok pénz- és tőkepiacának 1927. évi fejlődése. — *Hennig R.*: A nagy belső tavak hajózási és hadi értéke. — *Lind E.*: Ipari üzemek állomány- és birtokváltásai. — *Fehlinger H.*: Hivatási egyesületek Ausztráliában.

Journal de la Société de Statistique de Paris (1928 ápr., Párizs, fr.). — *Yves-Guyot*: A fix- és forgótőkék viszonylagos értéke. — *Barbier M.*: A Harvard-egyetem ipari és kereskedelmi kutatóintézetének szerepe és tevékenysége. — *Dugé de Bernonville L.*: Munkáskérdések és életbiztosítási ügyek krónikája. — *Ricard P.*: Bankügyek és valutakérdések krónikája. — *Truchy M.*: Beszéd Yves-Guyot temetésén. — *Ichok G.*: Natalitás és mortalitás Németországban, Angliában és Franciaországban (1901-1926.). — *Horn E.*: Magyarország népmozgalma 1926-ban.

Journal of the American Statistical Association (23. köt. 161. sz., New-York 1927, ang.). — *Day E. E.*: A statisztika szerepe a gazdasági prognózis terén. — *Willcox F. W.*: Kína népessége 1910-ben. — *Bowley A. L.*: A korreláció koefficiens négyzetes eltérése. — *Varga I.*: A statisztikai sorok asszimetriájának kifejezése. — *Levin P. N.*: Statisztikai tanulmány a népesség korának gazdasági és szociológiai jelentőségéről. — *Ashby B. F.*: A mezőgazdaság vásárlóerejének aggregatív indexe. — (23. köt. 161. A. sz.). — *Davis S. J.*: Néhány megjegyzés a hivatalos mezőgazdasági statisztikáról. — *Thomas W.*: Néhány szükséges változtatás a hivatalos ipari felvételekben. — *Copeland M. T.*: A jövedelemeloszlás statisztikája. — *Mills F. C.*: Háború utáni árak és háború előtti trend. — *King I. W.*: Az indexszámokra vonatkozó néhány hiba. — *Burges W. R.*: Néhány fontos szempont az indexszámok összeállításánál. — *Cliffe B. F.*: Indexszámokkal kapcsolatos problémák a General Electric Company-nál. — *Pogue J. E.*: Olajárak indexszámai. — *Stine O. C.*: Mezőgazdasági árindexek összeállítása. — *Thomas W.*: Problémák a termelési index mérlegelésénél. — *Crum W. L.*: Az üzleti tudomány kvantitatív alapja. — *Brown H. Th.*: Az üzleti statisztika tárgyai. — *Silberling J. N.*: Új módszer az általános üzletmenet indexének felállítására és a prognózisra. — *Richter E. F.*: Az általános üzletmenet rövid időre vonatkozó prognózisa. — *Robinson L. N.*: Megfelelő bűnügyi statisztika szükségesége. — *Truesdell L. E.*: Bűnügyi statisztika gyűjtésének és egységesítésének problémája 48 államban. — *Upton L. D.*: Bűnügyi statisztika mint rendőri probléma. — *King I. W.*: A legjobb index az árszínvonal stabilizációjának céljára. — *Sydenstricker*

E.: A közegészségügyi szociális kísérletek eredményeinek statisztikai becslése. — *Phelps H. A.*: Az életfogytiglan elzárás hatályossága (mint represszív intézményé) a gyilkosság ellen Rhode szigetén.

Közgazdasági Szemle (1928 márc., Budapest, m.). — *Jacobi O.*: Európa racionalizálása. — *Serbán I.*: A konjunktúrakutatás gyakorlati jelentősége a mezőgazdaság szempontjából. — *Surányi-Unger T.*: A statisztikai módszer szerepe a közgazdaságtanban. — *Schäfer L.*: A vasúti fuvarozás új rendje Közép-Európában. — *Óvári Papp Z.*: A német nagybankok az 1927. évben.

Le Musée Social (1928 márc., Párizs, fr.). — *Georges-Risler*: Az új honosítási törvény eredményei. — *Georges-Risler*: A natalitási prémiumok.

Magyar Kisebbség (1928. 5. sz., Lugos, m.). — *Cogitator*: A szatmárvidéki asszimiláció. — *Csekey I.*: A kisebbségi kultúraautómia Esztorozágban. — (1928. 6. sz.). — *Cogitator*: A szatmárvidéki asszimiláció. — *Csekey I.*: A kisebbségi kultúraautómia Esztorozágban. — (1928. 7. sz.). — *Fritz L.*: Societatea Nationala de Credit Industrial. — *Cogitator*: A szatmárvidéki asszimiláció. — (1928. 8. sz.). — *Fritz L.*: Hogyan hamisítják meg a magyarok az igazságot? — (1928. 9. sz.). — *Cogitator*: A szatmárvidéki asszimiláció.

Munkaügyi Szemle (1928. 4. sz., Budapest, m.). — *Csikay P.*: Szociálpolitika és világnézet. — *Winkle N.*: Az 1927-es gazdasági év alakulása. — *Esser*: A társadalmi biztosítások helyzete Németországban.

Népegészségügy (9. évf. 7. sz., Budapest 1928, m.-ném.). — *Belák S.*: Az egészségügyinépnevelés problémája. — (9. évf. 8-9. sz.). — *Saile T.*: Pest vármegye csecsemőhalandósága különös tekintettel a pomázi járásra. — *Magyar Kossa Gy.*: Adatok az 1738-43. évi pestis történetéhez.

Revue internationale du travail (1928 ápr., Genf, fr.). — *Buller H. B.*: A munka problémái Dél-Afrikában. — *Varlez L.*: A vándorlások szezonális ritmusa. — A munkaidő tartamának problémája Szovjet-Oroszországban. — A foglalkozási betegségek.

Soziale Praxis (1928. 16. f., Jéna, ném.). — *Jastrow J.*: Szociálpolitika és önkormányzat. — Anketé a munkaidőről és a munkabérről. — (18. f.). — *Memelsdorff*: A községek mint a balesetbiztosítás hordozói. — (19. f.). — *Buller B. H.*: Szociálpolitikai tapasztalatok az Egyesült Államokban. — *Bölefahr*: A mezőgazdasági telepítéstudomány kilátásai.

Társadalomtudomány (8. évf. 1-2. sz., Budapest 1928, m.-ném.). — *Jancsó B.*: A nyelvi és érzelmi asszimiláció feltételeinek vizsgálata. — *Balás K.*: Jogi és államtudományi oktatásunk reformjáról. — *Albrecht F.*: A magyar demokrácia válsága. — *Dékány L.*: A társadalom mint ideáltípus és a tár-

sadalmi morfológia problémája. — *Trócsányi D.* és *Hornjányzky Gy.*: A középiskola krízise. — *Geöcze S.*: A középosztály nemzetközi szervezkedése. — *Herrmann A.*: A kóbor cigányok kérdéséhez.

The Economist (106. köt. 4417. sz., London 1928, ang.). — Az ausztráliai piac megszervezése. — A brit költségvetés. — (4418. sz.). — A költségvetés bírálata. — A lengyel szénkereskedelem. — A francia kereskedelmi hajózás. — (4419. sz.). — Az angol-egyiptomi probléma. — Mexikó pénzügyi helyzete. — Az ír pénzügyek. — (4420. sz.). — Világgazdasági politika. — A nehéziparok. — Bankügyek.

The Review of Economic Statistics (10. köt. 1. sz., Cambridge, 1928, ang.). — Az 1927. évi gazdasági helyzet. — *Burgess W. R.*: A pénzpiac 1927-ben. — *Eckler A. R.*: Áttekintés az üzleti tevékenység háború utáni színvonaláról. — *Pogue J. E.*: Az olajipar kilátásai. — *Richter F. E.*: A rézipar 1927-ben. — *Snyder C.*: Az általános árszínvonal mértéke.

Városi Szemle (1928 jan.-febr., Budapest, m.). — *Lukács Ö.*: Magyarország állami adórendszere és községi (városi) pénzügye. — *Wildner Ö.*: Egy angol nagyváros tükröképe. — *Paizs Ö.*: Cleveland, Magyar-Amerika fővárosa. — A genfi nemzetközi könyvtárak. — A kopenhágai forgalom és a közlekedési balesetek. — (1928. márc.-ápr.). — *Király K.*: A nyugateurópai nagyvárosok közutairól. — *Melly J.*: Berlin egészségvédelmi berendezkedése. — *Forgó P.*: A városépítés új problémái és eredményei.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (1927. 4. f., Berlin, ném.). — A szén-, vas- és kohóipar 1926. évi termelése. — Komlótermelés 1927-ben. — Gépjárművek a Németbirodalomban 1927-ben. — A Németbirodalom egyetemi, műegyetemi és egyéb tudományos főiskolai hallgatói az 1926/7. téli félévben. — A németbirodalmi részvénytársaságok mérlegei az 1925/6. üzleti évben. — Birodalmi telepítési statisztika 1919-1925-ről.

Weltwirtschaftliches Archiv (27. köt. 2. f., Jéna 1927, ném.). — *Andreae W.*: Spann Otmar műve. — *v. Gottl-Ottlilienfeld F.*: A szükségletről és a szükséglet fedezésének alapelveiről. — *Diehl K.*: Cassel elméleti társadalomgazdaságtana. — *Predöhl A.*: Az amerikai vas- és acélipar területi elhelyezkedése. — *Zielinski S.*: Észrevételek a lengyel területek gazdasági helyzetéről. — *Zweig K.*: A nemzetközi tőkevándorlások a háború előtt és után. — *Schoenwaldt M.*: Konjunktúrahullámzások nagy tengerhajózási csatornák forgalmában. — *Pollog H.*: A világ légiforgalom fejlődése és jelenlegi helyzete. — *Heyde L.*: A nemzetközi szociálpolitika krónikája. — *Pentmann J.*: A nemzetközi diplomatakonferencia a behozatali és kiviteli tilalmak és korlátozások eltörléséről. — A kereskedelmi szerződések krónikája.

Wirtschaftsdienst (1928. 11. f., Hamburg, ném.). — *Cleinow G.*: Német-országi gazdasági tárgyalások. — A német külkereskedelem irányai. — *Geithe H.*: A német fogyasztási szövetkezetek 1927-ben. — *Nassen P.*: A német filmipar létküzdeme. — Adatok a görög hajózásról. — (1928. 12. f.). — *Schindler A.*: Kereskedelmi politika és mezőgazdaság. — Az ipar és a kereskedelmi szerződések. — *Erdmann*: A hajózási mérlegek mérlege. — (1928. 13. f.). — *Krämer C.*: A nagybankok 1927-ben, a fellendülés évében. — *Nassen P.*: A Birodalmi Bank nyereségei. — *Schirmer R.*: A lakásépítkezés finanszírozása 1928-ban. — (1928. 14. f.). — *Brouwer P. S.*: Az európai kamatlábak jövője. — (1928. 15. f.). — *Weber R.*: Nélküldözhető közvetítő kereskedelem. — *Fränzer W.*: Kényszertarifa a bérküzdőelemben. — (1928. 16. f.). — *Krämer C.*: A társadalmi biztosítás újraépítése. — *Harder H. A.*: A német külkereskedelem Európa déli és délkeleti államaival. — *Richter O.*: A nyerselyemgazdaság fejlődési tendenciái. — *Larsen W.*: Tartós válság a vagoniparban. — (1928. 17. f.). — *Wesemann O. H.*: A ruhrvidéki széngazdaság problémái. — *Friedrich A.*: Nemzetközi vasércellátás. — *Harder H. A.*: A német külkereskedelem Európa déli és délkeleti államaival. — (1928. 18. f.). — *Hoffmann J.*: A német takarékpénztárak négy éves fejlődése. — *Deutsch O.*: Az osztrák ipar racionalizálása. — (1928. 19. f.). — *Keynes J. M.*: A bankjegyforgalom egységesítése Angliában. — *Heymann E.*: A mezőgazdasági kerületek (járások) gazdasági tevékenykedése. — *Engel*: A német-magyar gazdasági tárgyalások alapjai.

Wirtschaft und Statistik (8. évf. 5. sz., Berlin 1928, ném.). — Lenrost- és lenkócfonás s lenfonalcérnázás a Németbirodalomban 1926-ban. — A világ kőolajfinomítói 1926-ban. — Építkezések az 1927. évben a Németbirodalomban. — Németország 1927. évi fizetési mérlege. — Személyforgalom a birodalmi vasutakon 1927-ben. — Az 1927. szeptemberi textilipari állami bér-felvétel főeredményei. — Külföldi piacok 1927-ben. — A birodalmi, országos és községi adókból származó negyedévi bevételek 1926. áprilistól 1927. decemberig. — (8. évf. 6. sz.). — Németország vas- és acélipara az 1925. évi üzemi számlálás szerint. — A pamutfonás- és cérnázás 1926-ban. — A világ pamutorszállománya és pamutfogyasztása 1926/7-ben. — Állatvágások az 1927. évben. — A német külkereskedelem származási és rendeltetési országok szerint 1927-ben. — A birodalmi vasút áruszállításai és üzemi teljesítménye. — Főzelék- és gyümölcsnagykereskedelmi árak Berlinben 1924-1927. — Az élelmezési és megélhetési költségek aranyívójának hullámzása 1927-ben. — A német részvénytársaságok mérlegei az 1926. VII. 1.-1927. VI. 30. közötti zárások szerint. — (8. évf. 7. sz.). — A börgyárak 1926-ban. — Az 1927. évi szőlőtermelés és musttermés Németországban és néhány fonto-

sabb államban. — Az 1927. évi világkereskedelem — Fontosabb államok és világcsatornák tengeri hajóforgalma 1927-ben. — Az 1927. évi és 1928. első negyedévi vas- és acélpia. — A német részvénytársaságok 1927 dec. 31-én. — Házasságkötések, születések és halálozások a Németbirodalomban 1927. harmadik negyedében. — Sztrájkok és kizárások a Németbirodalomban 1927-ben. — Ausztria 1926. évi kriminalitása. — (8. évf. 8. sz.). — Az élelmezési és élvezeti ipar a Németbirodalomban az 1925. évi üzemi számlálás szerint. — Építkezések a Németbirodalomban 1927-ben. — A világ gyapottermelése az 1925/6. és 1926/7. években. — Fontosabb államok vasutai. — A birodalmi adóbevételek az 1927. pénzügyi évben. — A házasságok termékenysége Európa államai-ban. — A telektulajdonváltások 53 német nagy- és középvárosban 1927. I. felében.

Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft (84. köt. 3. f., Tübingen 1928, ném.). — *Rohden R.*: Pártügyek és problémák a mo-

dern Franciaországban. — *Ammon A.*: A nemzetgazdaságtan mai feladatai. — *Egner E.*: A kénysermegtakarítás tanához. — *v. Rauchhaupt W.*: A pánamerikai jogfejlődés. — *Lufft H.*: A csökkenő produktivitásbérskála.

Zeitschrift für schweizerische Statistik und Volkswirtschaft (64. évf. 1. f., Bazel 1927, ném.-fr.). — *Sommer L.*: Kereskedelmi politika és pénzügyi politika. — *Schwarz A.*: Az 1925. évi német foglalkozási és üzemi számlálás. — *Schenker O.*: Statisztikai számok összehasonlíthatósága. — *Dalcher P.*: Szezoningadozások kiküszöbölése a létfenntartási költségek indexeinek számításából. — *Mori P.* és *Wyler J.*: A svájci nemzeti jövedelem. — *Hemmer E.*: Az exporthitelbiztosítás és bevezetése Svájcban. — *Stein P.*: Túlnépesedés Svájcban. — *Howald O.* és *v. Meyenburg K.*: A svájci földművelítőkárság jövedelmezőség számításának kritikájához.

◎ E G Y É B ◎

Régi statisztikai adatok.

Données statistiques anciennes.

Családi állapot.

Etat civil.

A családi állapotra vonatkozó adatoknak — itt-ott a 18. század közepéig is visszamenő — vizsgálata azt mutatja, hogy a házas egyéneknek az össznépeségben elfoglalt aránya az államok nagyobb részében csökkenő tendenciájú.

Hogy némelyik országban — legalább is amióta idevonatkozó adataink vannak — ez a csökkenő irányzat minő szabályszerűséggel jelentkezett, illusztráljuk a normális népmegoszlású, zavaró hatásoktól aránylag kevésbé befolyásolt *Svédország* és *Norvégia* adataival.

Svédországban 1000 lélekre esett 15—45 éves férjes nő:

1750 körül	113
1880 „	107
1850 „	100
1900 „	88

Norvégiában:

1800 körül	103
1850 „	96
1900 „	91

A házasság intézményére épített társadalmunk e szomorú jelensége szerencsére csak nagy általánosságban konstatálható; elég szép számmal vannak oly államok is, amelyekben a házas egyének arányszáma az idők folyamán növekedett.

A népesség családi állapot szerinti megoszlásának mikénti alakulása számos tényezőtől függ, amelyeknek összeszővődése eredményezi a családi állapot arányszámainak államonként eltérő voltát s időnkinti változását az egyes államokon belül is.

Igy előnyösen befolyásolják a családi állapot szerinti megoszlást bizonyos faji tulajdonságok, az éghajlat, az életviszonyok egyszerűsége, a foglalkozásnak a családi életre való utaltsága (pl. földművelés), kedvező gazdasági viszonyok, a házasságra és válásra vonatkozó megfelelő közigazgatási, igazságszolgáltatási rendszabályok, a házasságkötéseket gátoló hosszabb háborúk befejezése utáni reakció, a házasságképes korcsoportnak a népességben elfoglalt nagyobb aránya.

Az utóbbi tényező fontos szerepe folytán az I. sz. táblázatban a családi állapot szerinti megoszlást a népességnek csupán a házasságképes korú

I. 100 házasságképes korú¹⁾ férfire, ill., nőre esett:

Il y a eu sur 100 hommes,¹⁾ respectivement sur 100 femmes d'âge à se marier :

Ország Pays	Év — Année	Hommes				Femmes		
		Nőtlen célibataires	Nős — mariés	Özvegy, elvált veufs et divorcés	Hajadon célibataires	Férjes mariés	Özvegy, elvált veuves et divorcées	
		t é r f i			n ő			
Németország — Allemagne .. .	1880	34-78	59-43	5-79	35-79	51-20	13-01	
	1900	34-66	60-18	5-16	35-2	51-97	12-81	
	1910	34-08	61-10	4-82	34-69	53-10	12-21	
Ausztria — Autriche .. .	1925	31-66	63-47	4-87	35-35	52-35	12-30	
	1880	35-33	59-71	4-96	36-53	51-26	12-21	
	1900	36-19	58-90	4-91	36-64	51-04	12-32	
Magyarország — Hongrie .. .	1910	34-94	59-83	5-23	35-37	52-03	12-60	
	1920	41-34	52-31	6-35	42-57	43-12	14-31	
	1880	21-35	73-23	5-42	19-74	61-08	16-18	
Belgium — Belgique .. .	1900	25-23	69-22	5-55	23-31	62-49	14-20	
	1910	25-01	69-06	5-93	23-28	62-49	14-23	
	1920	27-84	66-71	5-45	27-35	56-74	15-91	
Bulgária — Bulgarie .. .	1846	43-78	49-81	6-41	44-78	44-59	10-63	
	1880	40-28	52-62	7-10	41-38	47-49	11-13	
	1900	38-15	55-53	6-32	39-43	49-46	11-11	
Dánia — Danemark .. .	1910	35-21	58-76	6-03	36-87	52-45	10-68	
	1920	34-13	59-92	5-95	36-49	52-61	10-90	
	1888	11-84	82-71	5-45	13-06	75-69	11-25	
Spanyolország — Espagne .. .	1900	19-79	74-10	6-11	20-47	68-74	10-79	
	1910	20-11	73-85	6-04	19-97	69-78	10-25	
	1920	20-33	73-37	6-30	2-32	64-17	13-51	
Franciaország — France .. .	1850	38-25	56-09	5-66	39-52	48-24	12-24	
	1880	34-52	58-97	6-51	37-00	50-62	12-38	
	1901	33-14	60-13	6-73	37-53	49-96	12-51	
Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne .. .	1911	32-60	61-10	6-30	37-30	50-64	12-06	
	1920	33-42	60-72	5-86	37-68	51-31	11-01	
	1887	28-13	64-38	7-49	30-26	55-86	13-88	
Olaszország — Italie .. .	1900	29-24	63-63	7-13	32-05	54-28	13-67	
	1910	29-77	63-10	7-13	32-27	54-20	13-53	
	1920	27-41	64-45	8-14	34-82	51-61	13-57	
Norvégia — Norvège .. .	1851	34-04	58-91	7-05	34-50	52-70	12-80	
	1881	32-30	59-57	8-13	31-38	54-38	14-24	
	1901	30-66	61-50	7-84	28-75	54-73	16-52	
Németalföld — Pays-Bas .. .	1911	29-26	63-16	7-58	27-00	56-12	16-88	
	1920	26-91	65-10	7-99	28-19	53-12	18-69	
	1851	37-63	56-02	6-35	42-04	46-14	11-82	
Portugália — Portugal .. .	1901	38-23	50-03	5-74	42-00	46-96	11-04	
	1911	37-77	56-45	5-78	41-51	47-90	10-59	
	1920	31-52	62-89	5-59	37-44	51-36	11-20	
Svédország — Suède .. .	1881	35-15	58-37	6-48	32-65	53-72	13-63	
	1901	33-29	60-01	6-70	31-99	54-63	13-38	
	1911	32-19	61-17	6-64	32-56	54-61	12-83	
Svájc — Suisse .. .	1920	34-21	59-33	6-46	35-30	51-80	12-90	
	1855	38-25	56-22	5-53	41-56	47-54	10-90	
	1875	37-04	59-61	6-35	41-69	46-97	11-34	
Finnország — Finlande .. .	1900	34-81	58-45	6-74	41-41	46-99	11-60	
	1910	34-84	58-35	6-81	42-05	46-38	11-57	
	1920	37-97	55-19	6-84	42-86	45-38	11-76	
Spanyolország — Espagne .. .	1849	41-05	52-04	6-91	43-05	44-45	12-50	
	1879	35-70	57-96	6-34	37-94	50-71	11-35	
	1900	36-94	50-86	6-20	39-92	49-37	10-71	
Németalföld — Pays-Bas .. .	1910	35-92	58-21	5-87	39-31	50-84	9-85	
	1920	35-06	59-36	5-58	38-56	52-29	9-15	
	1878	36-15	56-97	6-88	41-94	45-72	12-34	
Portugália — Portugal .. .	1900	35-40	58-35	6-25	40-62	46-80	12-58	
	1910	34-56	59-22	6-22	39-88	47-54	12-58	
	1920	35-34	58-50	6-16	40-62	46-62	12-76	
Finnország — Finlande .. .	1880	35-29	59-27	5-44	36-97	50-34	12-69	
	1900	37-30	57-53	5-17	37-96	50-19	11-92	
	1910	40-02	54-73	5-25	39-63	48-51	11-86	
Svédország — Suède .. .	1920	44-18	50-45	5-37	43-54	43-72	12-74	
	1880	36-84	57-19	5-97	41-16	47-06	11-78	
	1900	37-65	55-68	6-67	41-24	46-82	11-94	
Svájc — Suisse .. .	1910	38-75	54-69	6-56	42-07	46-36	11-57	
	1920	40-00	53-41	6-59	42-64	45-98	11-38	
	1880	39-55	53-37	7-08	40-73	46-22	13-05	
Svájc — Suisse .. .	1900	40-18	53-31	6-51	40-98	45-93	13-09	
	1910	39-19	54-69	6-12	39-94	47-20	12-86	
	1920	38-67	55-23	6-10	41-86	45-44	12-70	

¹⁾ Nők 15, férfiak 18 éven felül. (Az ennél fiatalabb nem hajadon, illetve nem nőtlen egyének az arányszám kiszámításánál házasságképes korúaknak vétettek). — Pour les femmes, au-dessus de 15 ans; pour les hommes, au-dessus de 18 ans. (Dans le calcul du nombre proportionnel, les personnes non célibataires plus jeunes ont été considérées comme d'âge à se marier.)

résznél (a 15 éven felüli nőknél s a 18 éven felüli férfiaknál) tettük vizsgálat tárgyává.²⁾

Táblázatunk adatai felhívják a figyelmet arra a régóta észrevett demográfiai jelenségre, is, hogy a férjes nők arányszáma általában kisebb a nős férfiak arányszámánál, ami főleg annak tulajdonítható, hogy a házasságok sűrűbben bomlanak fel a rendszerint idősebb férj, mint a nő halála által. Ugyanezen okból az özvegyek arányszáma a nőknél magasabb: általában 10-en felül mozog, míg a férfiaké 5—6 körül van.

Az I. sz. táblázat adatainak részletes méltatása ezúttal nem célunk, csupán néhány feltűnő jelenségre utalunk.

A táblázatban közölt országok között a férjes nők és nős férfiak arányszáma legmagasabb *Belgium* és *Franciaország* között, ahol 1888-ban 100 házasságképes korú (18 éven felüli) férfiből nős 83 volt. A nem házasok között viszont a legmagasabb *Belgium* és *Finnország* arányszáma: az előbbi országban a múlt század közepén, az utóbbiban 1920-ban 43—45, mind a hajadonok, mind a nőtlen férfiak körében.

Az elváltak és özvegyek együttes csoportjának arányszáma *Franciaországban* maximális: 1920-ban 19 özvegy és elvált nő esett 100 tizenöt éven felüli nőre.

Az elválások szaporodása 1920-ig még nem érezhető hatását az özvegyeket és elváltakat összetítő arányszámban, sőt a háborúelőtti félszázad folyamán az együttes kategóriájuk arányszáma inkább csökkenni látszik.

II. sz. táblázatunkban egész a múlt század elejéig (két országnál 1750-ig) visszatekintően tudjuk néhány ország családi állapot szerinti megoszlásának adatait bemutatni, de itt már csak a házasságképes kort el nem ért egyének levonása nélkül kiszámított arányszámokat adhatjuk.

E táblázat adatainál is feltűnik a házasok kategóriájának folytonos csökkenése; csupán *Németalföld* és *Franciaország* kivétel. Az itt közölt adatok megvilágításául idézzük *Sundbärg* standard arányszámait, akinek számításai szerint az ideális megoszlású népességben 100 férfira esik: nőtlen 61-2, nős 35-1, özvegy, elvált 3-7, 100 nőre pedig esik: hajadon 57-7, férjes 33-5, özvegy, elvált 8-8.

²⁾ Még így is kiküszöbölten maradt azonban a megfigyelt népességekategórián belüli kortagozódás hatása.

II. 100 nőre, illetve férfitra esett :

Il y a eu sur 100 femmes, respectivement sur 100 hommes :

O r s z á g — P a y s	A u t o u r d e												1910					
	1750						1800											
	k ö r ü l																	
	nőtlen, hajadon		házas		özvegy, elvált		nőtlen, hajadon		házas		özvegy, elvált		nőtlen, hajadon		házas		özvegy, elvált	
férfi — Hommes célibat.	nő — Femmes célibat.	férfi — Hommes mariés	nő — Femmes mariées	férfi — Veufs et divorcés	nő — Veuves et divorcées	férfi — Hommes célibat.	nő — Femmes célibat.	férfi — Hommes mariés	nő — Femmes mariées	férfi — Veufs et divorcés	nő — Veuves et divorcées	férfi — Hommes célibat.	nő — Femmes célibat.	férfi — Hommes mariés	nő — Femmes mariées	férfi — Veufs et divorcés	nő — Veuves et divorcées	
Dánia — Danemark..	59.8	55.4	37.5	36.8	2.7	7.8	60.0	57.5	36.3	34.3	3.7	8.2
Norvégia — Norvège	60.6	58.5	36.4	33.4	3.0	8.1	63.5	61.2	32.5	31.0	4.0	7.8
Svédország — Suède ..	58.7	55.8	38.6	34.9	2.7	9.3	59.0	55.8	37.6	34.7	3.4	9.5	62.7	59.7	33.4	32.2	3.9	8.1
Finnország — Finlande..	58.9	55.5	39.1	35.7	2.0	8.8	61.2	58.4	36.2	34.3	2.6	7.3	64.3	59.9	32.6	32.2	3.1	7.9
Németalföld — Pays-Bas	63.9	60.6	32.0	30.7	1.1	8.7	62.3	59.9	34.2	33.6	3.5	6.5
Franciaország — France	58.9	56.0	36.5	35.4	4.6	8.6	51.5	45.4	43.3	42.0	5.2	12.6
Spanyolország — Espagne	58.0	53.8	37.5	37.3	4.5	8.9	58.2	54.5	37.5	36.4	4.3	9.1

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.¹⁾

Séances d'étude.

François Fodor: *Le niveau de la production agricole en Hongrie, sur la base de la situation ethnographique et de la densité de la population.*

Dans la séance d'étude du 28 février 1928, présidée par M. Gustave Thirring, M. François Fodor, membre titulaire, a prononcé son discours de réception, intitulé *le Niveau de la production agricole en Hongrie, sur la base de la situation ethnographique et de la densité de la population.*

Zoltán Gerevich: *La statistique au service de la diplomatie.*

Dans la séance d'étude du 3 mai 1928, présidée par M. Désiré Laky, vice-président de la Société, M. Zoltán Gerevich, membre titulaire, prononça son discours de réception intitulé *La statistique au service de la diplomatie.*

VIe Assemblée générale annuelle.

La VIe Assemblée générale annuelle a été tenue le 3 mai 1928, sous la présidence de M. Gustave Thirring, président de la Société.

¹⁾ Les discours et conférences mentionnés dans ce compte-rendu seront publiés intégralement ou en d'amples extraits dans le numéro 2, de 1928, du *Journal de la Société Hongroise de Statistique.*

Ont été élus membres titulaires: MM. Denys Edelényi Szabó et Georges Gortvay, conseillers de section ministériels; M. Alexandre Mozolovszky, secrétaire ministériel; M. Tibor Szádeczky-Kardoss, adjoint à la Polytechnique.

M. Alexandre Dobrovits, secrétaire général, ayant présenté son rapport annuel, M. Louis Thirring, trésorier, rendit compte de la situation financière de la Société et M. André Andor présenta le rapport de la Commission de la vérification des comptes.

Séance solennelle à Pécs.

C'est à Pécs que la Société tint sa sixième séance solennelle, la troisième qui eut lieu en province. Comme celles de Szeged et de Debrecen, celle-ci eut également un beau succès, ce qui est dû en premier lieu à l'appui des milieux dirigeants locaux.

Les membres budapestois et les convives de Budapest sont arrivés en wagons spéciaux le 5 mai à Pécs.

Le lendemain, 6 mai, a été inauguré près de Pécs, dans la commune de Rácváros, la plaque commémorative faite en mémoire d'Antoine Vizaknai, autrefois sous-directeur de l'Office hongrois de statistique. Devant celle-ci, M. Aloyse Kovács, sous-secrétaire d'Etat, directeur actuel de l'Office, a prononcé un discours, soulignant les grands mérites que Vizaknai avait acquis pour le développement, à un niveau moderne, de la statistique hongroise.

Ensuite a eu lieu, à Pécs, l'inauguration de la plaque commémorative apposée, par la Société

Hongroise de Statistique et l'Office central de statistique, à la maison natale de Ladislav Buday, où M. Désiré Laky, vice-président de la Société, fit ressortir les mérites de Buday, premier président d'illustre mémoire de la Société. De la part de la ville de Pécs, le maire, M. André Nendtvich, a pris la plaque commémorative, et M. François Vasváry, recteur, a rendu hommage, au nom de l'Université de Pécs, à la mémoire de Ladislav Buday.

La séance solennelle a été ouverte à 11 heures du matin par un discours de M. Gustave Thirring, président de la Société, dans la salle d'honneur de l'Hôtel de Ville, devant une assistance nombreuse et distinguée.

Le secrétaire général a rendu compte que tous les ministres, ainsi que plusieurs autorités et sociétés se firent représenter à la séance. Après que M. Gustave Thirring les remercia d'avoir envoyé leurs représentants, M. André Nendtvich, maire, salua la Société au nom de la ville de Pécs; M. Coloman Hoffer, vice-préfet adjoint, au nom du comitat Baranya et François Vasváry, recteur, à celui de l'Université de Pécs.

Les rapporteurs de la séance solennelle furent MM. Charles Kresz et Emile Mutschenbacher, membres titulaires. M. Kresz parla des Conditions de crédit en Hongrie; M. Mutschenbacher exposa la Crise de l'agriculture; toutes les deux conférences obtinrent un très vif succès.

La séance fut suivie d'un banquet donné par la ville de Pécs en l'honneur de la Société.

L'après-midi, on a fait une excursion au mont Mecsek; le soir, le comitat Baranya a offert un dîner à la Société.

Le lendemain, les visiteurs sont allés voir la cathédrale de Pécs, la fabrique de champagne Littke et la manufacture Zsolnay; puis ils ont fait une excursion aux charbonnages de Pécs—Bányatelep.

*

Előadóiülések.

Fodor Ferenc: A mezőgazdasági termelés színvonala Magyarországon a néprajzi és népsűrűségi viszonyok alapján.

A Magyar Statisztikai Társaság 1928. február hó 28-án Thirring Guszáv elnöklete alatt tartott rendes előadóiülésén Fodor Ferenc r. tag foglalt székét „A mezőgazdasági termelés színvonala Magyarországon a néprajzi és népsűrűségi viszonyok alapján“ című előadásával, melyet legközelebb közlünk.

Gerevich Zoltán: A statisztika a diplomácia szolgálatában.

A május hó 3-án Laky Dezső másodelnök elnöklete alatt — a rendes közgyűlés után — meg-

tartott előadóiülésén Gerevich Zoltán r. tag foglalta el székét „A statisztika a diplomácia szolgálatában“ című alábbiakban közölt előadásával.

A statisztikai tudomány fejlődését vizsgálva, az állami kormányzás és a statisztika céljának, anyagának, módszerének egymásrahatása tekintetében igen érdekes, jellemző megfigyeléseket tehetünk.

A XVIII. századi állami onnipotencia elméletével karöltve fejlődő központi kormányhatalom felismeri a statisztika szükségességét a megnövekedett állami feladatok elvégzésénél, elsősorban Franciaországban; Sully, Richelieu, Colbert intézkedése nyomán, a hadügyi, pénzügyi és gazdasági igazgatás céljaira számos statisztikai összeírás veszi kezdetét, de ezek a statisztikai felvételek mind szerves összefüggésben vannak az állami adminisztráció szükségleteivel. Később a Nagy Frigyes által megszervezett állandó statisztikai munkálatok célja is kizárólag a közigazgatás megkönnyítése, legfontosabb feladata az állami — úgy kormányzati, mint alkotmányi — szervezetnek ismertetése, leírása. E cél elérésére megteremtik a hivatalos statisztikát, amelyet a tudomány — karöltve a gyakorlattal — államismének nevez, s amely, miután a területileg határolt államok életviszonyait vizsgálja, szoros rokonságot tart a földrajzzal.

Az idők folyamán a statisztika tárgya mindinkább módosul. A társadalomtudományok, a szociológia fejlődésével karöltve a statisztikai tudomány mindinkább eltávolodik eredeti hivatásától s ma már többé nem az állami szervezet, hanem az állami és társadalmi élet az, amit vizsgálódása körébe von.

Ma már teljes mértékben érvényesül az a tudományos felfogás, amely a statisztikában többé nem az államtudományok empirikus anyagát tevő államismét, nem a Wappaeus-féle állami statisztikát látja, hanem feladatául az állami és társadalmi élet legkülönbözőbb jelenségeinek számszerű feltárását, e jelenségekben rejlő törvényszerűségek megállapítását és azok okainak kutatását tűzi ki. És teszi ezt matematikai indukció útján, összehasonlító módszerrel.

A tudomány teljesen szakított az Achenvall-féle, ú. n. leíró statisztika fogalmával és a statisztikai kutatásokat kizárólag számokra, mennél nagyobb pontossággal és mennél nagyobb, tágabb téren összegyűjtött számokra alapítja és kikapcsol belőle

minden vonatkozást, amely módszerénél és tárgyánál fogva a közjoghoz, közigazgatási joghoz vagy a politikai földrajzhoz, vagyis az államisméhez kapcsolódik. Ma már a statisztika nem más, mint — a híres francia statisztikus, Emil *Levasseur* definíciójával élve, — l'étude numérique des faits sociaux“ (a társadalmi tények számszerű tudománya).

A statisztikának ez a metamorfóza — igen érdekes és sajátos tünet — Európaszerte az öt életrehívó központi kormányhatalom befolyása, segítsége nélkül, sőt, legtöbbször annak ellenére történt meg. A hajtóerő, a mozgatórugó mindenkor a tudomány elméleti fejlődésének, gyakorlati szempontból pedig a társadalmi élet fokozódó bonyolultságának az eleven ereje volt. És itt jutottam el az állami kormányzás és a statisztika kölcsönös egymásra hatásához.

A kormányhatalom, az állami akarat hívja létre a statisztikát, hogy megnövekedett feladatainak elvégzéséhez szigorúan megállapított keretek között, szilárd bázist, támaszpontokat kapjon. Az életrehívott statisztika kifejlesztette önmagát, önállósult, függetlenné vált, széttörte a szűk kereteket és ma ő szab irányt az államhatalom cselekvéseinek.

A haladott társadalmakban úgy az állami, mint a társadalmi élet olyan bonyolulttá vált, a fejlődés üteme oly gyors, úgy a szűkebb értelemben vett társadalmi, mint a gazdasági téren, hogy az ezekre kiterjedő összes jelenségek statisztikai megfigyelése, számbavétele és azok okainak kutatása nélkül, ma már egy kormányzati ág sem volna képes feladatának megfelelni. Az állami szervezet ismertetésének leíró, primaer statisztikai adatai ma már távolról sem elégítenének ki. Az elmélet megelőzte a gyakorlati élet követelményeit.

Az egyes közigazgatási, illetőleg kormányzati ágak kapcsolata a statisztikával mind intenzívebbé válik. A törvényhozás, a közigazgatás, a véderő, az állambiztartás, az önkormányzat az egyik oldalon, a kereskedelmi és ipari élet, a mezőgazdasági élet, a kulturális élet központi irányító szervei a másik oldalon nem boldogulhatnak a modern értelemben vett statisztika adatgyűjtésének gazdag tárháza nélkül. Mindegyik kormányzati ág működése szerves kapcsolatban áll a statisztika egy-egy ágával.

A kereskedelmi kormányzat a kül- és belkekereskedelmi, ipari statisztikára, a

földművelési kormányzat a mezőgazdasági, termelési statisztikára, a vallás- és közoktatásügyi kormányzat a közművelődési, az egyházi és tanügyi statisztikára, az igazságügyi kormányzat a bűnügyi és erkölcsstatisztikára kell, hogy támaszkodjék működése közben és ez így megy végig az állami közigazgatás és kormányzás egész mezején.

Van azonban egy kormányzati ág, még pedig a külügyi kormányzat és igazgatás, amelynek bonyolult, sokoldalú működésében figyelemmel kell kísérnie a statisztikai megfigyelés eredményeinek összességét.

Amint a statisztika ki kell, hogy terjessze működési körét az állami és társadalmi élet egész mezejére, éppúgy a modern diplomácia sem korlátozhatja működését egy körülhatárolt területre, mint a többi kormányzati ág bármelyike.

Még egy közös alapvonását figyelhetjük meg a statisztika és diplomácia munkájának.

A modern statisztika nem elégszik meg egy bizonyos adott terület számszerű adatainak megállapításával, hanem az összehasonlító statisztika módszeréhez folyamodik, amikor különböző területek azonos, egynemű adatait egybevetve, a különböző társadalmaknál, közületeknél mutatkozó eltéréseket igyekszik kimutatni és azok okait kideríteni. Ez a nemzetközi összehasonlító statisztika a modern statisztika legértékesebb eleme.

A diplomácia sem elégedhetik meg azal, hogy saját állami és társadalmi életének feltárt jelenségeit ismerje és azokat felhasználja.

A külügyi igazgatás, amely saját hazájának érdekeit van hivatva nemzetközi vonatkozásokban a többi országokkal szemben képviselni, még pedig az állami kormányzat és igazgatás egész területén, csak úgy tudja kényes és felelősségteljes hivatását betölteni, ha ismeri mindazoknak az államoknak, társadalmaknak politikai, gazdasági, kulturális és szociális viszonyait, amelyekkel bármily téren vonatkozásban van. A külállamok politikai és statisztikai megismerése nélkül céltudatos külpolitika elképzelhetetlen. A saját és más államok politikai és statisztikai helyzetének adottsága egy bizonyos időben az a főtényező, amely a legtöbb esetben, legalább is normális nemzetközi viszonyok mellett, a diplomácia működésének irányt szab, célkitűzéseinek szilárd bázisát nyújtja.

A diplomácia történelme is sok példáját adja e tétel igazságának. A háború előtti évtizedek diplomáciai vonatkozású akcióinak legtöbbször — az ú. n. titkos diplomácia ellenére — rábukkanhatunk az összehasonlító statisztika objektív világánál azok indító okaira, amelyeket éppen ezeknek az objektív adatoknak az ismerete hívott életre.

Vegyük például a háború előtti évtizedek imperialisztikus politikájának legfőbb problémáját, a gyarmatpolitikát, mint amely politika közel egy fél évszázadon keresztül nyomja rá bélyegét Európa diplomáciai arculatára. Hiszen ebben az időben az európai államok minden háborúja valamilyen gyarmatháború volt. A spanyol-amerikai háború, a búrháború, a kínai bonyodalom, az orosz-japán háború, mind a gyarmatkérdésre vezethető vissza. Sőt a békés diplomáciai akciók is túlnyomólag gyarmatkérdésekre vonatkoztak, az 1884-i Kongókonzferenciától az 1906-os Marokkó-konzferencián keresztül az 1909-i orosz-olasz Racconigi szerződésig.

A világ nagy nemzetei egymással vetélkedve osztják fel egymás között a még gyarmatként igényelhető területeket. Közben a felmerült érdekellentétek a súrlódások és kirobbanások egész sorára vezetnek, így Kelet-Ázsiában Oroszország és Japán között, Hátsóindiában Franciaország és Anglia között, Középázsiaiában pedig Oroszország és Anglia között. És végül kirobban a legnagyobb explozió; a világháború, mint a túlhajtott imperialisztikus politika szükségszerű következménye.

Az európai politikában és gazdasági életben a nagy gyarmathatalmak játszó a főszerepet. Ezek elseje Nagy-Britannia, a legnagyobb gyarmathatalom, amelynek az anyaország 41 millió lakosa mellett a gyarmatokon 398 millió ember dolgozott és szolgáltatva 30 millió km² terület kincseit, termékeit. Az indiai császárság (5 millió km², 316 millió lélek), a kanadai (közel 10 millió km², 8 millió lakossal) Egyiptom (1 millió km², 11 millió lakossal) és a brit Délafrikai-Unió (3 millió km², 8 millió lakossal) voltak ennek a nagy impériumnak főbb pillérei.

A második gyarmathatalom Franciaország, összesen 10½ millió km² területtel és 45½ millió lakossal, szemben az anyaország 336 ezer km²-t tevő területével és 38 millió lakosával.

A főbb objektumok itt Indokína, Nyu-

gatafrika, a középafrikai délöv, Algír és Marokkó.

Oroszország Közép-Ázsiában és Szibériában 16 millió km² területet birtokolt 20 millió lakossal.

Németalföld, amelynek területe csupán 32.000 km², 5 millió lakossal, 2 millió km² kiterjedésű gyarmatterülettel rendelkezett, amelyen 38 millió ember élt.

Ötödik a sorrendben a 65 millió német birodalom volt, 3 millió km² gyarmatterülettel és azon 12 milliónyi lakossággal; Német-Keletafrika (a mai Tanganyika) Kamerun és Togo voltak a legfontosabb német gyarmatterületek.

Az európai hatalmak diplomáciája ebben a lázas imperialisztikus vetélkedésben nem nélkülözhetette a modern statisztikai kutatás anyagát.

Egyrészt az egyes versenyző hatalmak részletes viszonyainak, másrészt a gyarmatterületek, ill. érdekszférák termelési és gazdasági viszonyainak számszerű ismerete nélkül céltudatos gyarmatpolitikát folytatni — mint azt például Anglia tette — képtelenség lett volna.

Egy másik döntő fontosságú problémája volt a háború előtti Európa nemzetközi politikájának, az úgynevezett pánszláv-kérdés, amelynek mikénti alakulása igen erősen befolyásolta a hatalmak diplomáciai ténykedéseit. A pánszlávizmus lényegét, törekvéseit, célkitűzéseit legjobban érzékeltetik *Kuropatkin* orosz tábornoknak 1900-ban készült emlékiratai. Ez a kitűnő államférfi és katona-politikai író ebben az emlékiratában — amelyet a cárnak és az orosz politikai élet vezetőszemélyiségeinek nyújtott át — a statisztikai adatok olyan hatalmas tömegét vonultatja föl külpolitikai érveinek megalapozására, amely mindennél jobban dokumentálja annak a módszernek a helyességét, amely a statisztikát minél intenzívebben igyekszik a diplomácia szolgálatába állítani. Ez az emlékirat 1915-ben vált ismertté nálunk, amikor *Morskoj* orosz író ismertette azt egy Péterváron kiadott brosürájában, amely Oroszország katonai hatalmáról szólt.

Bőven foglalkozik ebben az emlékiratában *Kuropatkin* az orosz nép és az orosz föld számszerűleg érzékelhető ismertetésével, annak fejlődésével. Az 1500 körül még csupán 2 millió km² területű és 2 millió lakosú Oroszország 1897-ben — tehát a legutolsó ismert hivatalos statisztikai adatok szerint egy 22·2 millió négyzetkilométer

terjedelmű hatalmas birodalomra fejlődött, amelyen már több, mint 130 millió ember felett uralkodott a minden oroszok cárja. Ezt a hatalmas birodalmat kizárólag a fegyverek hatalma növelte ekkorra és tartotta meg. Hiszen még az európai orosz terület népességének is csupán 46%-a a nagy-orosz, a többi elsősorban az ukránok, lengyelek, fehér-oroszok, zsidók és finnek között oszlott meg. A kaukázusban 24, Szibériában pedig mintegy 70 bennszülött nép és törzs él, az orosz fegyverek által meghódítva.

A *szlavofil* tan a szláv föderációt tűzte ki zászlajára, amely a cseh-morva és szerb fajtestvériség felhasználásával mélyen nyúlna bele Középeurópa testébe, elnyelve a közbeékelte más népek millióit.

A múlt század 90-es éveiben a pánszlávizmus, a politika teréről a gazdaságira tér át és kitermeli az új jelszót, a *neoszlavizmust*. A déloroszországi vasúti vonal, és a mesterségesen fejlesztett orosz nagyipar a gazdasági expanziós törekvések felé irányította a figyelmet és a kivitel biztosításának jelszavával akuttá vált a Dardanellák megszerzésének kérdése. Az orosz külpolitikának ez az irányváltozása gazdaságilag volt megalapozva s itt ismét a gazdasági, termelési és forgalmi statisztika jött az orosz diplomácia segítségére.

A világháború előtti évtizedeknek ez a vázolt két problémája, a gyarmatosítás útján kifejlődött világhatalmi versengés és a szláv probléma robbantotta ki a világháborút. Az ezt követő idők pszichikai adottsága a maga erős szubjektivitásával nem kedvezett a tényeken alapuló objektív statisztika érvényesülésének.

Így születtek meg az ú. n. békeszerződések, amelyek kirívóan mutatják, mit hozhat létre az olyan diplomáciai tevékenység, amelyeknek nem az objektív összehasonlító statisztika adja meg az irányelveket.

Azóta, különösen a gazdasági élet terén, a szubjektivitás folytonos csökkenését figyelhetjük meg. A diplomácia újra szolgálatába állítja — legalább részben — a való életet feltáró statisztikát, mert hosszabb ideig nem lehet meg nélküle.

Néhány kimutatható példáját láthatjuk ennek. Nagy-Britannia és az orosz szovjet között 1925-ben helyreállott a diplomáciai viszony, aminek folytán a két állam közötti gazdasági és kereskedelmi kapcsolat is felvételre került. Az impulzust erre kétségkívül Nagy-Britannia részéről az ipari termelés

visszaesése és ennek kapcsán a munkanélküliek számának emelkedése adta. Ezt bizonyítják a statisztika adatai is, amelyek szerint többek között Nagy-Britannia külkereskedelmi mérlegének passzivitása az 1913. évi 146 millió fontról fokozatosan emelkedve 1926-ban 591 millió fontra emelkedett, holott 1923 óta ebben az összegben Írország nem is szerepel.

A munkanélküliek száma Nagy-Britanniában a háború óta másfélmillió körül ingadozik, sőt 1926-ban 1·8 millióra is emelkedett, az ebben az évben kitört szénbányászsztrájkban résztvevő munkásság nélkül. Vegyük ehhez hozzá még azt a tényt, hogy az 1921. évi népszámlálás szerint Anglia és Wales lakosságának közel 40%-a Skótország lakosságának pedig 48%-a volt az iparban foglalkoztatva, megérthetjük, hogy Nagy-Britannia minden módot igyekezett megpróbálni, hogy az ipari válság hatásait enyhítse. Ez volt a brit diplomácia kimondott célja a szovjettel való kapcsolat felvételével, amelyért félretette a politikai és világnézleti különbség nyomós érveit és veszélyeit is. A remények nem váltak valóra. A külkereskedelmi passzivitás tovább nőtt, az ipari krízis alig csökkent. A statisztika rácafolta a reménykedőkre és ekkor — az ismert szovjetpropaganda-affér felhasználásával az angol diplomácia — figyelembevételével a statisztika nyújtotta tanulságokat — újra megszakította a diplomáciai viszonyt a szovjettel.

Hasonló motívumokra vezethető vissza, hogy *Mussolini* Olaszországa is felvette a diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatokat a szovjettel.

Íme a statisztika a diplomácia szolgálatában.

Legyen szabad végezetül a statisztika és diplomácia néhány magyar vonatkozású kapcsolatára, összműködésére rámutatnom.

Az önálló magyar diplomácia már első lépésénél — jóformán megalakulásakor — a legnehezebb és legszomorúbb feladattal találta magát szemben: a béketárgyalásokkal. És láttuk, hogy már ennél az első ténykedésénél ott találta maga mellett a magyar statisztikát, annak segítő kezét. Láttuk, hogy miként állítja be egész gépezetét a magyar statisztika a diplomácia szolgálatába. Meg van örökítve a magyar statisztika ragyogó munkája ebben a sziszifuszi erő-kifejtésben, amelynek legfőbb ékességét, legmeggyőzőbb okfejtését éppen ő szolgáltatta. *Kovács* Alajos igen tisztelt tagtársunk

volt ennek a nagyszerű statisztikai tevékenységnek összefogó és irányító tényezője s így joggal mondhatjuk, hogy ő volt tulajdonképen az első magyar diplomata statisztikus.

Jött azután a román megszállás, amelynek következményeivel szintén tehetetlenül állott szemben a magyar diplomácia. Megint csak a magyar statisztika volt az, amely segítségére jött, amikor megcsinálta a román megszállás nehéz és bonyolult kárstatisztikai felvételeit és azokat prezentálta. Társaságunk alelnöke, a tudós professzor, *Laky Dezső* volt ennek a hatalmas munkálatnak a mozgó lelke, s e munkásságára az a nagyszabású, okfejtésben gazdag tanulmánya tette fel a koronát, amely a Tudományos Akadémia kiadásában látott napvilágot.

Utolsónak két egyszerű könyvcímet hagytam, amely mindennél többet mond arról, miként kell és lehet bekapcsolódnia a magyar statisztikának a magyar diplomácia abbéli nehéz munkájában, amellyel a külföld felvilágosítását s ezzel az objektív magyar igazság érvényesülését igyekszik előmozdítani. Ez a két könyvcím: A megcsonkított Magyarország és Magyarország küzdelmes évei. Írója Társaságunk megalapítója és első nagynevű elnöke, *Buday László*.

Nagy megtiszteltetés rámnézve, hogy a magyar diplomácia halás elismerésének zászlaját meghajthatom e helyen boldogult első elnökünk emléke előtt.

Láttuk a multat. Látjuk, hogy Európa nemzetközi élete még távolról sincs kiegyensúlyozott helyzetben, pedig ez az első feltétele annak, hogy a statisztikai igazságok a nemzetközi politika egész vonalán érvényesülhessenek. A javulás azonban szemellátható. A diplomácia és a statisztika vállvetett munkája fogja közelebb hozni az objektív igazságok érvényesülésének idejét. S ez hozza majd magával a magyar feltámadást is.

VI. rendes évi közgyűlés.

A Magyar Statisztikai Társaság *Thirring* Gusztáv elnökle alatt folyó évi május hó 3-án tartotta meg VI. rendes évi közgyűlését.

A közgyűlésen a betöltésre kerülő 5. rendes tagsági helyre 10 jelölés érkezett be, akik közül az alapszabályokban előírt kétharmad szótöbbséget 4 jelölt kapta meg. A megválasztott új rendes tagok: *Edelényi Szabó Dénes*, min. osz-

tálytanácsos, *Gortvay György*, min. oszálytanácsos, *Mozolovszky Sándor*, min. titkár és *Szádeczky-Kardoss Tibor*, műegyetemi tanársegéd.

Dobrovits Sándor, főtitkár előterjesztette évi jelentését, *Thirring Lajos* pénztáros a Társaság pénzügyi helyzetéről számolt be, *Andor Endre* pedig a számvizsgáló bizottság jelentését mutatta be.

A közgyűlés a választmány kieső tagjait, valamint a számvizsgáló bizottságot egyhangúan újraválasztotta, utána pedig *Gerevich Zoltán* rendes tagnak az előadóülések során közölt előadását hallgatta meg.

Pécsi ünnepi ülés.

A Társaság május 6-án Pécsen tartotta meg VI. ünnepi ülését. A *szegedi* és *debreceni* vándorülések után ez volt a Társaság harmadik vidéki ülése. A pécsi vándorülés, az előző vándorülésekhez hasonlóan, a legszebb sikerrel folyt le, ami elsősorban a helyi intézőkörök részéről a Társaság akciója iránt tanúsított rendkívül megértő támogatásnak köszönhető. De nagyban növelte az ülés fényét és sikerét az is, hogy a Társaság *Thirring* Gusztáv elnök kegyeletes javaslatára feledhetetlen emlékü első elnökének, *Buday László*nak pécsi szülőházát a Közp. Statisztikai Hivatallal közösen állított emléktáblával jelölte meg s a hazai statisztikai tudomány egyik korán elhunyt kitünősége, *Vizaknai Antal* — a Péccsel szomszédos rácvárosi temetőben levő — sírjának megkoszorúzását határozta el, akinek rácvárosi szülőházán viszont *Kovács Alajos* h. államtitkár, igazgató vizdeményezésére a Központi Statisztikai Hivatal emelt emléktáblát.

Pécs város és *Baranya vármegye* közönsége fejlett kultúrérzékkel párosult rendkívüli vendégszeretete s a pécsi *Erzsébet Tudományegyetem* vállvetett együttműködése tette lehetővé a vándorgyűlés programjának fényes külső keretek között s a legpéldásabb rendben való lebonyolítását. Az ünnepi program megszervezésében s a rendezésben odaadó, önzetlen munkával az említett közületek részéről különösen *Nendtvich Andor* polgármester, *Makay István* polgármesterhelyettes, *Schmidt Lajos* városi aljegyző, *Hoffer Kálmán* alispánhelyettes, *Vasváry Ferenc* r. tag, egyetemi rektor és *Pekár Mihály* egyetemi tanár, felsőházi tag működött közre, míg a Társaság részéről *Laky Dezső* másodelnök irányította a rendezés munkálatait.

Az ünnepi ülésre a Társaság budapesti tagjai a többi fővárosi résztvevőkkel május 5-én külön vasúti kocsikban érkeztek meg Pécsre. A pécsi pályaudvaron a fővárosból érkezett mintegy 60 tagu társaságot Pécs város, Baranya vármegye és a pécsi Tudományegyetem vezetősége fogadta. Majd az érkezők a Nádor- és Pannonszállodákban lévő szállásukra mentek. Esté ismerkedési vacsora volt a Nádor-étteremben.

Másnap, május 6-án, két kegyeletes aktus vezette be az ünnepi programot: két nagy ma-

gyar statisztikus emléktáblájának leleplezése, akiknek bőlesője a regényes *Mecsekalján* ringott.

Az első leleplezési ünnepség $\frac{1}{2}$ 9 órakor vette kezdetét a Pécs melletti *Rácváros* községben, amelynek 15. számú házában *Vizaknai Antal* született. Az emléktáblát a *Központi Statisztikai Hivatal* állította a következő felirattal:

E HÁZBAN SZÜLETETT
1863 DECEMBER 3-án († 1911. XI. 29.)
VIZAKNAI ANTAL DR.
NAGYNEVŰ MAGYAR STATISZTIKUS.
AZ EMLÉKTÁBLÁT ELHELYEZTE
A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL.
1928

A rácvárosi *Polgári Daloskör* éneke s *Fejes Károly* rácvárosi r. kat. plébános üdvözlő szavai után *Kovács Alajos* h. államtitkár, a Központi Statisztikai Hivatal igazgatója a következő beszéddel leleplezte le az emléktáblát:

*Kovács Alajos: Emlékbeszéd
Vizaknai Antalról.*

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal tisztikara kegyeletből és kartársi szeretetből fakadó kötelességet teljesít, amikor *Vizaknai Antal*nak, a nagyérdemű statisztikusnak, szeretett volt kartársának szülőházát emléktáblával jelöli meg abból az alkalomból, hogy a Magyar Statisztikai Társaság Pécsen tartja ünnepi ülését. Hirdesse ez az emléktábla azt az elismerést és soha el nem múló kegyeletet, amelyet az egykori kartársak éreznek mesterük, a nagynevű tudós munkássága és emléke iránt.

Vizaknai Antal ebből a házból indult földi útjára, ebben a házban fejezte be aránylag rövid földi pályáját és e kis falu csendjében pihennek hamvai. Egyszerű sorsból emelkedett fel az ország vezető tisztviselői sorába, egyedül vasszorgalmával és Istenadta tehetségével. Magas méltóságot ért el a tisztviselőtársadalomban és mint tudós is kivívta magának azt, ami nálunk a legnagyobb kitüntetés lehet a tudománnyal foglalkozó embernek: a Magyar Tudományos Akadémia is tagjává választotta.

Vizaknai Antal nevét a magyar statisztikai tudomány legnagyobb értékei között emlegetjük, bár munkássága nem annyira irodalmi alkotásokban, mint inkább a szervezésben, a statisztika ügyének minden irányban való előbbrevitelében nyilvánult meg. Bámulatos ötletességgel és találékonysággal tudta az adatgyűjtéseket megszervezni, az adatgyűjtés útján kapott anyagot a legkülönbözőbb kombinációkban kihasználni, hogy azok a kívánt gyakorlati célra is alkalmazhatók legyenek s a mellett a tudományos feldolgozásra is a kellő ala-

pot szolgáltatassák. Folyton reformokon törte az eszét és alig van ága a statisztikának, amellyel behatónan ne foglalkozott volna, amelynek mai szervezetén az ő keznyoma ne látszanék.

1887-ben került a Statisztikai Hivatalhoz, már mint államtudományi doktor. A statisztika iránt való előszeretete azonban már egyetemi hallgató korában megnyilvánult és már ekkor pályadíjat nyert a nemzetiségi kérdést tárgyaló statisztikai értekezésével. A Statisztikai Hivatalban azonnal feltűnt szorgalmával, fegyelmezettt észjárásával, nagyszerű szervezőképességével és óriási munkabíráásával, úgyhogy már 1890-ben, alig három évvel hivatalba lépése után, őt bízták meg a népszámlálás foglalkozási feldolgozásának vezetésével. Ennek a megbízatásnak a fiatal *Vizaknai* várakozáson felül megfelelt, egészen új alapokra fektette a foglalkozási feldolgozást, amely azóta is az általa megteremtett alapokon fejlődött tovább. Ennek a népszámlálásnak a foglalkozásokra vonatkozó hatalmas kötetét már ő szerkesztette és tudományos szempontból is nagyértékű bevezető szöveget írt hozzá. A Statisztikai Hivatalban ez volt az első nagyobb munkája, amelyet követett az 1897. évi népmozgalmi statisztika, amely szintén az ő gondos keze alól került ki. Ez a kötet éppen úgy mintául szolgált a későbbi népmozgalmi köteteknek, mint amilyen mintát teremtett meg a népszámlálásnál a foglalkozási statisztika ismertetésével.

Rendkívüli szerénységét és önzetlenségét jellemzi, hogy a későbbi népszámlálási és népmozgalmi kötetek megírását, bár erre a legnagyobb hivatottsággal ő birt, már nem vindikálta magának, hanem átengedte azt a fiatalabbaknak, jóindulatú támogatásban részesítve őket munkájukban, s így oroszánrészt juttatott nekik abból a dícsőségből, amely az alapok lerakásával első sorban őt illette volna. Igaz, hogy a hivatal szervezési és adminisztratív munkáiban való mindig intenzívebb részvétel akadályozta is őt abban, hogy külső irodalmi sikerekkel arasson további babérokat; az ő irodalmi működését túlnyomólag a Statisztikai Hivatal irattára őrzi. Szinte lehetetlen áttekinteni azt a töméntelen tervezetet, javaslatot, memorandumot, amelyeket hivatali pályája alatt szerkesztett, s amelyek nyomtatásban köteteket tennének. Bámulatos nyelvi tökéletességgel és szabatosággal megfogalmazott iratok ezek, és mond-

hatni, hogy a magyar hivatalos statisztikának egész mai szervezete, nagyszerű, logikus elrendezése, túlnyomóan *Vizaknainak* ezen a nyilvánosság elé nem került terveze-tein és iratain nyugszik.

A mellett, hogy mindvégig legkedvesebb tárgya volt a népességi statisztika, a demográfia, a statisztika egyéb ágaiban is kitűnt szaktudásával és mindenütt igyekezett reformokat bevezetni, mert kifogyhatatlan volt új és új ötletek kitermelésében. Nagyszerű praktikus érzéke a statisztika minden terén, de e mellett a társadalmi, politikai és gazdasági élet legkülönbözőbb kérdéseiben is megtalálta a javításnak, a tökéletesítésnek a legegyszerűbb módját. Foglalkozott az áruforgalmi statisztikával, a dohányjövédékkel, a jogi oktatás reformjával, a közegészségügyi statisztika reformjával, a betegpénztárak statisztikájának újjászervezésével, a halandósági táblák szerkesztésével, s a mellett igen érdekes és annak idején feltűnést keltő cikket írt a Közgazdasági Szemle hasábjain a zóna-tarifa reformjáról. Újjászervezte a népoktatási statisztikát, s annak idején, mikor a nemzeti hadsereg kérdése került napirendre, s ennek követelése mindinkább megérlelődött a magyar közvéleményben, névtelenül igen érdekes és talpraesett újságcikkekben indokolta a magyar álláspont helyességét és adott kitűnő gondolatokat a megoldásra. Magam is többször munkatársa voltam ezekben a kérdésekben, s láttam, hogy milyen szeretettel és lelkesedéssel foglalkozott különösen a magyar hadsereg megeremtésének gondolatával.

Ő kezdeményezte a helynevek rendezésének ügyét, nagyrésze volt az erről szóló törvény megalkotásában és végrehajtásában.

Izzó haza- és fajszeretete nyilvánul meg minden munkájában. A statisztika számain keresztül igyekezett meglátni nemzeti erőinket vagy gyengeségünket és azokból képet alkotni a haza jövő — remélt — nagyságára nézve. Ez az érzés vezette abban a két nagy munkájában is, amely szorosan összefüggött a magyarság ügyével és nemzeti nagyságunk kérdésével. Az egyik volt az a munkásság, amelyet a Julián-Egyesületben folytatott a szlavóniai magyarság megmentése, nemzeti szempontból való megtartása érdekében, a másik pedig az az óriási és idegörlő munka, amelyet a magyar választójognak többször felmerült reformjakor végzett. Különösen ki kell emelni az 1904-ben külön a választójogi statisztika céljaira végrehajtott össze-

írást, amelyet teljesen ő irányított és amelynek eredményei az Andrássy-féle választójogi törvényjavaslat indokolásában láttak napvilágot. Mint minden jó magyar ember, ő is feltette a választójog túlságos kiterjesztésétől egyrészt a szociális egyensúlyt, másrészt a magyarság hegemoniáját. Azért a gyermekét féltő anya gondosságával igyekezett a választójog kiterjesztésével természetesen jelentkező ezeket a hátrányokat kiküszöbölni, úgy magának az anyagi választójognak megalkotásánál, mint a választókerületek új beosztásánál. A későbbi választójogi reformok, amelyek már halála után jöttek létre, mind az ő alapos logikával felépített érvelésének hatása alatt állottak.

Egy rövid emlékbeszéd keretében el sem lehet sorolni azt a rendkívüli munkásságot, amely *Vizaknai* életét betöltötte. A „betöltötte“ szót a legszorosabban kell értelmezni, mert *Vizaknai* úgyszólván teljesen a munkának élt. A sors nem adta meg neki a családi élet melegét, társaságba is igen ritkán járt, életét teljesen hivatalának és tudományának szentelte és dolgozott még akkor is, amikor testi erői felmondták a szolgálatot s az elhatalmasodó kór hónapokon át ágyhoz szegezte. Az 1910. évi népszámlálás feldolgozását már betegágyából dirigálta és mondhatni, szinte utolsó lehetőségig adta munkatársainak tapasztalatokon és tudáson nyugvó bölcs tanácsait.

Mint ember is kiváló tulajdonságokkal bírt. Puritán egyszerűséggel élt, kartársai-
val, alantasaival szemben mindig szeretettel és megértéssel volt. Magára alig költött valamit, de ahol közügyről, különösen magyar nemzeti ügyről volt szó, vagy szegények megsegítéséről, ott bőséges áldozatokat hozott. Bár, mint említettem, nem volt ú. n. társaságbeli ember, tisztviselőtársai-
val szeretett összejönni s ilyenkor mindig élvezettel hallgattuk az aktuális ügyekről kifejtett bölcs véleményét és reformokra irányuló frappáns ötleteit, amelyeket szí-
porkázó elmésséggel adott elő.

Szülőfaluja talán nem is tudja, hogy az a szerény megjelenésű ember, aki innen indult el a nagyvilágba, és immár több, mint 16 esztendő óta nyugszik a temető csendes árnyában, micsoda nagy értéke volt a nemzeti eszmének és a magyar tudományosság-
nak. Mi, volt pályatársai és azok, akik az általa művelt tudománnyal foglalkoznak, teljes mértékben ismerjük az ő nagyságát s ezzel az emléktáblával is óhajtuk hir-

detni azt, akik pedig vele dolgozhattunk, mint jóságos, megértő barátunkról mindenkor kegyelettel emlékezünk.

Őrizzék meg ezt a táblát e ház lakói azal a kegyelettel érzéssel, amivel mi azt adjuk, a község lakói pedig tekintsenek rá büszkén, mert kevés községe van Magyarországnak, amely hasonló értéket adott volna a hazának, mint amilyen *Vizaknai Antal* volt.

*

A község nevében *Kisfaludy György* körjegyző vette át megőrzés végett az emléktáblát. A Himnusz eléneklése után *Vizaknainak* a rácvárosi temetőben levő sírján *Kovács Alajos* a Központi Statisztikai Hivatal, *Hoffer Kálmán* alispánhelyettes pedig Baranya vármegye közönségének koszorúját helyezte el.

A másik emléktábla a *Magyar Statisztikai Társaság* és a *Központi Statisztikai Hivatal* közös kegyeletét örökítette meg *Buday László*nak pécsi, Hunyady-utca 23. számú szülőházán. A táblán aranybetűbe vésve a szavak állanak:

ITT SZÜLETETT

1873 OKTÓBER 27-ÉN († 1925. III. 7.)

BUDAY LÁSZLÓ DR.

A MAGYAR STATISZTIKA MESTERE,
„A MEGCSONKÍTOTT MAGYARORSZÁG”
ÖRÖKBECSŰ KÖNYV SZERZŐJE.
AZ EMLÉKTÁBLÁT ELHELYEZTE
A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL,
MELYNEK IGAZGATÓJA

ÉS

A MAGYAR STATISZTIKAI TÁRSASÁG,
MELYNEK ELSŐ ELNÖKE VOLT.

1928.

A ½10 óraker kezdődő ünnepségen az egyetemi hallgatók éneke után *Laky Dezső*, a Társaság másodelnöke méltatta *Buday* érdemeit. Beszédét itt közöljük:

Laky Dezső: Emlékbeszéd Buday Lászlóról.

Az idén tavasszal, március hó elején múltott három éve annak, hogy a magyar tudományos világot és az egész magyar társadalmat szörnyű hír ereje döbbsentette meg. *Buday László* meghalt. Így szólt a hír és szerte az országban a magyar lelkck megremegtek. Mert nemes férfiút szakított ki soraink közül a sors, nemes férfiút, kinek nevét a mi generációnk szívébe zárta.

Három év nem nagy idő. De rendszerint mégis elegendő arra, hogy megfelelkezzünk egykor — jeleseinkről. Zúg, morog, örvénylik az idők árja s benne összemolik minden, ami emlékeztet.

S íme, *Buday László* emléke legyőzte az időt, legyőzte a halált. Halála után is munkásságának új hódolata serken. Szinte még

mélyebb, mint amely a tudóst életében övezte körül. Sírja fölött már zöld fű sarjadt, amikor a Magyar Tudományos Akadémia munkásságát legnagyobb díjainak egyikével koszorúzta meg. A nimbusz, melyet ő teremtett meg Magyarországon a statisztikának, egyre nő és példaképen mily sokszor történik hivatkozás az ő alapvetésére. A Magyar Statisztikai Társaság zász-lóján az ő nevével működési körének egyre új állomásait építi ki.

S a Mester távozása után három évvel itt vagyunk mi most, e drága halottunk szülőházánál. Leleplezendő a táblát, mely az utókor számára örökíti meg nevét s figyelmezteti majdan késő időkön át Pécs város közönségét arra, hogy nagy fia pályája ebből a városból, erről a környékről, ebből a házból indult ki dicsőséges és majdan tragikusan végetért útjára.

Hogy ki volt *Buday László*, nehéz azt pár szóval összefoglalni.

Ha azt mondom, hogy a modern magyar statisztika legjelesebb művelője volt ő, nem mondtam eleget. Talán nem is beszéltem világosan. Kiváltképen nem azok számára, akiknek nem — mint nekünk, *Buday László* törpe utódainak — mindennapi kenyerük a tömegek észlelése.

De ha azt mondom, hogy *Buday László* statisztikai zsenije ugyanazt az utólérhetetlen értékű kutató munkát végezte az állam és társadalmi problémák vizsgálatá körül, mint amelyet báró *Eötvös Lóránd* ingája a geológiai kutatásoknál, talán megközelítő módon tudtam érzékeltetni munkásságának szerepét a magyar tudomány fejlesztése körül. Csodálni való intuícióval érezte meg azokat a problémákat, melyek levezetése tudományos s egyúttal országos érdek és még csodálni valóbb tehetséggel adott olyan formát gondolatainak, mely a tudományban ugyancsak ritka kincs.

Mikor 1898-ban Magyarország törvényhozásának bölcsessége első ízben iktatta törvénybe a munkások betegségélyezését, a törvény végrehajtásának sikerét *Buday László* őrizte ellen éles szmmel. A magyar közigazgatásnak szinte a kiegyezés óta fájó pontja volt községeink háztartása. *Buday* tolla és statisztikai művészete volt az, mely 1913-ban az itt lappangó betegség képét plasztikusan összefoglalta.

Népünk halandóságának rosszindulatú volt a képe. Ezt és azt, hogy a gyógyítást hol kell majd végezni, szintén feltárta ő legtöbb vésszel teli betegségünk, a világháború idején. A kultúra terjesztésének

szükségét hangoztatta abban a tanulmányában, mely népünk műveltségével foglalkozik. Mindegyik rendre remekbeszabott darabja a magyar statisztikának.

Szinte végelethetetlen sorban következtek aztán egyéb dolgozatai. Könyvei, essay-i, szellemének a statisztika elméletébe és gyakorlatába vágó kiváló termékei. Ezeket nem említem fel egyenkint. Nem azt, hogy a legrendszeresebb magyar agrárpolitikai mű megírása szintén az ő nevéhez fűződik.

Nem említem meg azt, hogy *Buday* László hivatali pályáján is fényes karriert futott meg. Hiszen 1897-ben, 24 éves korában lépte csak át először a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal küszöbét s 17 évvel rá már e nagy hivatal igazgatója lett. Nem leszélek azokról a szinte heroikus küzdelmekről, melyeket kifejtett, hogy a statisztikai hivatalt előbb a háború, majd a békeszerződés megkötésének szolgálatába állítsa. Nem szólok arról, hogy a tudomány szeretete végül az egyetemi katedra mellé csábította el őt, hogy a kir. József Műegyetem tanári karának legyen rövid négy és fél éven keresztül egyik dísze.

De beszélnem kell arról a művéről, melylyel *Buday* László nevét egyszer s mindenkorra odaírta a magyar Pantheon homlokzatára. „A megcsonkított Magyarország” címe ennek a munkának. Magyar nyelven némi vigasztalás azokban a soha el nem felejthető súlyos napokban, midőn az ősi Magyarország földjének szétszaggatása valósággá lőn. De német, francia és angol nyelven egy borzasztó jajkiáltássá lőn e munka, a kereszt felmutatása nyugat felé, örök vitatkozás a soha el nem fogadjuk igazságtalanság ellen.

Tudományos könyvnek ritkán volt olyan sikere, mint ennek. Külföldön maig sűrűn jönnek hozzánk kérések, hogy bocsássuk rendelkezésre ezt a vita-iratot, mely a statisztika számaira támaszkodva pompás szellemességgel hadakozik ellenségeink hamis sakkjátszmája ellen. Sajnos, alig tudjuk e kérést teljesíteni. A könyv francia példányait már régen elkapkodták. S az új kiadást már nem tudná többé a pótolhatatlan szerző előkészíteni.

Pedig magyar nyelven kevéssel halála előtt megjelent *Buday* László legszebb munkájának új kiadása „Magyarország küzdelmes évei” címen, s ebben a munkában *Buday* látnoki szemmel írja meg 1924-ben már, hogy ébred, ébred már Nyugat lelkiismerete. Mintha csak azoknak a mozgal-

maknak szelét érezte volna meg telepatikusan, melyekbe kapaszkodva annyi bizakodással feszítjük ki napjainkban reményeink vitorláját.

Mélyen meghatva állunk itt mi, köztük én, *Buday* László méltatlan utóda, ki a statisztikai hivatalnál 12 éven át boldogan mellette dolgozhattam, s akit az a kitüntetés ért, hogy tanszékét elfoglalhattam. Mélyen meghatva állunk itt a nagy Tanító szülőházánál, melynek ablakán át ő először látta meg szeretett magyar egének kékjét. Ez volt hát a ház, melyben ő 1873 okt. 27-én született. Ez volt a ház, melyben gyermekkorában tipegett. Ez volt az udvar, ahol játszott. Ez az utca, amerre iskolába járt. Ez volt a környék, a város, a Mecsek hegyének gyönyörű alja, ahol fogékony lelke első impresszióit szerezte.

Ez a föld, Baranya vármegye földje s abban Pécs szabad kir. város adta őt a magyar közéletnek s porai bár az ország fővárosában nyugsznak, e vármegye, e város régi kultúrája az, mely lökést adott az ő szelleme kifejlődésének.

Minő kemény lelket, szívós akaratot! Az a roppant szellemi munka, melyet végzett ő, kétszer is letörte, s gyenge fizikumát elpusztítással fenyegette. Az erős tudat, hogy rá hivatás vár, kétszer talpra állította. Harmadszor nem ment. Orvul megrohanta és leteperte a halál.

De most, hogy itt állunk szülőházánál, nem hétköznapi a szólam, hogy *Buday* Lászlónak teste meghalt, de szelleme itt él közöttünk. A *Buday*-kultusz élő valósággá lőn. S az a koszorú, melyet az emléktábla fölé helyeztem én, a M. kir. Központi Statisztikai Hivatalnak egykor tisztviselője s a Magyar Statisztikai Társaság másodelnöke, csak halvány bizonyítéka annak a mély tisztelettel vegyült hálás szeretetnek, mellyel mi *Buday* László nevét nem lanckadó becsüléssel örizzük szívünkben és munkásságunkban.

Buday László pályája az üstököshöz volt hasonló a magyar statisztika egén. De ha a mag el is lobbant, az uszály kis kövei mindig arra törekednek, hogy tőle kapott fényükkel legalább hirdessék annak dicsőségét.

Pécs város és Baranya vármegye nemes közönségét kérem, hogy nagy fiának szerény emlékét őrizze meg büszkén.

*

A lepel eltávolítása után a város nevében *Nendtvich* Andor polgármester vette át az emléktáblát, *Vasváry* Ferenc rektor pedig a pécsi

egyetem kegyeletét tolmácsolta. Mind a három szónok babérkoszorút helyezett el az emléken.

Az ünnepi ülést délelőtt 11 órakor nyitotta meg a Városház dísztermében *Thirring* Gusztáv, a Társaság elnöke. A termet az előkelő hallgatóság zsúfolásig megtöltötte. Az elnöki megnyitót itt adjuk:

Thirring Gusztáv: Elnöki megnyitó.

A Magyar Statisztikai Társaság fennállásának rövid ideje alatt harmadszor tartja ünnepi ülését vidéki tudományos gócpontjaink egyikén. Szeged és Debrecen után hazánk harmadik egyetemi városában, Pécsen jelentünk meg, hogy számot adva tudományos működésünkről, az ország periferiáján is felkeltsük közönségünk érdeklődését azon nemes célok iránt, melyeket Társaságunk zászlajára írt és hogy országos kultúrakciónkba a magyar vidéket is minél intenzívebben bekapcsolhassuk.

Nem véletlen, hogy ünnepi ülésünket itt tartjuk. Pécsnek dicső multja s mai kulturális jelentősége hozott minket ide. Mert kínálkozhatik-e egy tudományos társaság ünnepi ülésére nagyobb érdekű s vonzóbb hely, mint az a város, amelyben — az itt megmaradt, a maga nemében hazánkban egyetlen sírkamara tanúsága szerint — a keresztény civilizáció már a Krisztus utáni első századokban termékeny talajra talált s amelynek magas kultúrája már közel egy évezredre pillant vissza; az a város, amelyben első szent királyunk koronáztatásának évében püspökséget alapított s felépíttette azt a nevezetes román stílusú bazilikát, mely 4 tornyával s 3 apszisával az árpádkori magyar templómépítő művészet egyik jellegzetes alkotása s műtörténeti szempontból nevezetes emléke volt. Bámulattal látjuk, mily fejlett egyházi életnek és mily magas művelődésnek kellett e városban lennie, amelyben a középkorban 300-nál több pap is működött s ahol Nagy Lajos király már 1367-ben az első egyetemet alapította. A nemzet reménye és virága itt nyerte kiképeztetését s itt szívta magába azt az izzó hazaszeretetet és szabadságvágyát, melynek a mohácsi síkon 300 egyetemi hallgató vére hullásával adta tanujelét. Alig túlozunk, ha azt mondjuk, hogy Pécs városa aranybetűkkel írta be nevét hazai művelődésünk történetének könyvébe s ősi kultúrájával szinte páratlanul áll városaink között. Csoda-e hát, ha ezt a várost szemtől-szembe kívánjuk látni s

ha azt hisszük, hogy minden hazafinak kötelessége vele megismerkedni?

De minket statisztikusokat e város multja és jelene más szempontokból is közelről érdekel. Népesedésünk történetének kutatói megállapították, hogy ama legrégebb összeírások, melyek Magyarország középkori népességének megbecslésére alapul szolgálhatnak, egy magas állású pécsi funkcionárius munkásságának eredményeként maradtak ránk, eredetiben a bécsi cs. és kir. udvari könyvtárban, másolatban a pécsi püspökség könyvtárában. *Csáktornyai Ernuszt Hampó* Zsigmond, 1475-től 1505-ig pécsi püspök és királyi kincstartó, egyúttal Horvát-, Szlavon- és Dalmátországok bánja, volt az a nevezetes férfiú, aki az 1494. és 1495. évekről szóló adószámadásokban az országnak mintegy $\frac{3}{4}$ részét magában foglaló területéről egybeállította — az adózásra vonatkozó adatokon kívül — megyénként a porták, vagyis az egész jobbágytelkek számát is, melyek alapján későbbi történetírók — hozzávetőleges becslés szerint — 4—5 millióra vették fel Magyarország akkori népességének számát. Ez az akkori viszonyokhoz mérten kétségkívül igen jelentékeny szám egyszerre érthetővé teszi Magyarországot akkori politikai súlyát és nemzetközi jelentőségét, de egyúttal rávilágít arra az óriási veresztésre is, melyet a 18. század elejéig harmadfél millió főre leapadt népességnek a török uralom s az annak megtörését célzó háborúk alatt szenvednie kellett. Maga Pécs városa is, melyet a Hunyadiak korában, sőt a török hódoltság alatt is Magyarország legnépesebb és legszebb városának tartottak, a háborús időkben annyit szenvedett, hogy a romjain keletkezett s túlnyomólag idegenekkel betelepített új városnak 1715-ben alig volt 2.300-nál több lakosa s mindössze csak 6 pap működött ott, ahol két évszázaddal korábban 300 pap kellett a hívek lelki szükségleteinek kielégítésére. Fölkötőbb érdekes és tanulságos volna, ha végig vizsgálhatnók Pécs népesedési, gazdasági és kulturális fejlődésének viszontagságait a középkortól napjainkig, erre azonban sem a kellő anyag nem áll rendelkezésünkre, sem pedig ez alkalommal nincs is helye annak, hogy ily vizsgálódásokba belebocsátkozzunk. A fejlődés újabb fázisait egyébként megírta a m. kir. Központi Statisztikai Hivatal igazgatója, Kovács Alajos h. államtitkár éppen pécsi ülésünk alkalmából abban az értékes ta-

nulmányban, mely a Magyar Statisztikai Szemle legújabb számában megjelent és az ünnepi ülés résztvevői között is szétszórtatott. Ez a tanulmány világos képet ad Pécs városának az utolsó félszázad alatt észlelhető rohamos fejlődéséről népesedési, gazdasági és művelődési szempontból egyaránt s meggyőzően rámutat arra, hogy városaink nemzeti fejlődésünknek s megerősödésünknek mily jelentékeny tényezői. Nem természetes-e tehát, hogy a Magyar Statisztikai Társaság, melynek — egyebek között — kimondott célja és törekvése a magyar közállapotoknak statisztikai feltárása és tanulmányozása, a legnagyobb készséggel és örömmel látogat el Pécs városába, hogy annak kulturális és közgazdasági fejlődéséről meggyőződjék és megismerkedjék a város lelkes s áldozatkész közönségével és azokkal a társadalmi és hatósági tényezőkkel, melyek vállvetett s harmónikus együttműködésének eredménye Pécs városnak e nehéz viszonyok között is tiszteletet parancsoló fellendülése.

De vannak más, érzelmi okok is, melyek minket idehoztak. A Magyar Statisztikai Társaságra ezuttal — ünnepi ülésének keretén kívül ugyan, de azzal kapcsolatban — kegyeletes ténykedés kötelezettsége is háramlott. A magyar statisztika két kitünősége emlékének kívánt áldozni, akikkel Pécs városa ajándékozta meg nemzetünket és tudományosságunkat. A mélyen tisztelt ünneplő közönség nagy része bizonyára szemtanuja volt azon kegyeletes aktusainknak, amikor a szomszédos Rácvárosban Vizaknai Antal s itt a Hunyady-utcában Buday László szülőházán emléktáblákat lepleztünk le, hogy tudományosságunk egének e két ragyogó csillaga fényét ne engedjük az idők folyamán elhalványulni. Bár ott künn már leróttuk irányukban a kegyelet adóját, mégis úgy hiszem, meg kell róluk emlékeznünk ez ünnepi ülésünk fényes keretében is, mert működésük annyira közel áll Társaságunk munkaköréhez, hogy azt ez alkalommal hallgatással mellőzni lehetetlen volna.

Vizaknai Antal nem volt, nem is lehetett Társaságunk tagja, mert 11 évvel a Társaság megalakulása előtt vesztettük őt el, oly időben, amikor egy statisztikai társaság alapításának előfeltételei még nem voltak meg. De bizonyos, hogyha Vizaknai Antalt a kegyetlen sors időnek előtte el nem szólítja körünkől, Társaságunknak ő egyik oszlopos tagjává válik. Emlékének felelevenítése és megörökítése ezért éppoly

kegyeletes kötelességünk, mint ahogy első ünnepi üléseinken a magyar statisztika régi nagyjai: Schwartner Márton és Fényes Elek emlékének áldoztunk. Vizaknai Antal méltán sorakozik e nagyok mellé, mert ritka szervező tehetségénél fogva benne kell látnunk az újkori magyar hivatalos statisztika egyik megalapítóját. Már fiatal korában a Központi Statisztikai Hivatal vezető munkatársai közé küzdötte fel magát, nem volt elméleti ember; reformmunkásnak született, aki úttörőként alapította meg, alakította át vagy fejlesztette tovább a hivatalos statisztika számos ágazatát oly tökélyre, mely nemzetközi viszonylatban is tiszteletet szerzett a magyar statisztikának. Nevéhez fűződik a Magyar Statisztikai Évkönyv új kereteinek megalkotása, a népmozgalmi statisztikának új alapokra való fektetése s tág fejlődési perspektívát nyújtó megszervezése, 3 népszámlálás megtervezésének és részben végrehajtásának nagy műve, ennek keretében a népszámlálás foglalkozási részének teljesen modern alapon való megalapítása s a népszámlálás anyagából a vállalati statisztika Európa-szerte méltatott új rendszerének létesítése és végrehajtása. Vizaknai e téren szerezte legszebb sikereit s ezzel örökítette meg nevét a legmaradandóbban. Sokoldalúságát egy rendkívüli termékeny, mindig az alkotás lázában égő elmének csapongásaként jellemezte életrajzírója, Buday László.

És mily szomorú végzete a sorsnak, hogy az, aki Vizaknai Antal érdemeit a legnagyobb mértékben elismerte és győnyörű megemlékezésben megörökítette, Buday László maga is egy évtizeddel reá eltávozott körünkől, ő is időnek előtte, javakorában, munkaképességének tetőpontján. Az ő vesztesége volt a legnagyobb, amit a magyar statisztika az utolsó évtizedekben szenvedett. Mert Buday László nemcsak a nagyok között volt a legnagyobb, ő nemcsak a Statisztikai Hivatal élén és az egyetem katedróján volt egyaránt kitűnő, de egyuttal a Magyar Statisztikai Társaságnak is megalapítója, első elnöke és szellemi vezére volt. Nála szélesebb látókörű, átfogóbb tudású, élesebb elméjű és ragyogóbb irányú statisztikusunk nem volt még. Az ő nagyságát legjobban mutatja, hogy — a megszokott sorstól egészen eltérően — az ő érdemeit már életében is mindenki teljes mértékben elismerte és ha Buday László a „Megcsonkított Magyarország“ című munkáján kívül semmi egyebet nem írt volna, ezzel az egy munká-

val — „mely egymaga fölér a propagandának és diplomáciának legalább 10 évi munkájával“ — örökre bevészte volna nevét nemzetünk történetébe.

Buday László munkásságát és kiváló érdemeit a Magyar Statisztikai Társaság ünnepi ülésén, közvetlenül halála után, avatott férfiú méltatta; méltatta azokat a mai kegyeletes ünnepély alkalmával társaságunk másodelnöke is. A mélyen tisztelt ünnepi ülés tehát bizonyára felment azoknak újabb felsorolása alól. Felmenthet e munka alól, mert *Buday László* érdemeit mindenki ismeri; Társaságunknak nincsen egyetlenegy tagja sem, aki felejthetetlen elnökének kimagasló tudományos munkásságát ne ismerné a legalaposabban és nem hiszem, hogy e díszes gyülekezetben, vagy akár az egész városban akadna csak egy művelt ember is, aki közömbös volna Pécs város egyik legnagyobb fiának érdemeivel szemben.

Buday László elvesztése a Magyar Statisztikai Társaságot érintette a legsúlyosabban, mert ő Társaságunkkal teljesen össze volt forrva s mi őt elvesztettük, mielőtt a Társaságot érintő nagy koncepciójú terveit megvalósíthatta volna. De fájdalom nem szabad, hogy Társaságunk munkásságát csökkentse. Nekünk a Társaságot abban az irányban kell tovább vezetnünk, melyet *Buday László* jelölt ki. Munkánk még nagyon sok.

De mit is akar Társaságunk? Ha alapszabályaink rideg fogalmazását nézzük, úgy „a statisztika művelése és az idevágó ismeretek terjesztése, különösen a magyar közállapotok statisztikai úton való feltárásának, tanulmányozásának és úgy az országban, mint a külföldön való ismertetésének előmozdítása“, amelyeket alapszabályaink a Társaság céljaiként előírnak, nem látszanak túlnehéz feladatnak s azt hihetnők, hogy működésünk a statisztikai érdekkörök meglehetősen szűk kereteit nem töri át. Merőben másként áll. A statisztika elméleti kérdéseinek tanulmányozásán túl, — mely, bevalljuk, csak szűk szakkörök érdekel, — Társaságunk, miként a mai ünnepi ülés előadásai is igazolják, intenzíven foglalkozik közéletünk legfontosabb gazdasági kérdéseivel, de ezenkívül alapszabályaink célkitűzéseiben oly kötelezettség rejlik, melynek óriási hordereje van. Mert ha van eszköz, mellyel hazánk ügyének a legnagyobb szolgálatot tehetjük, úgy

ez hazai állapotaink igazságos megismeretése, a rajtunk esett égbekiáltó igazságtalanságoknak a statisztika meggyőző fegyvereivel, a tudomány kétségbe nem vonható megállapításaival való kiderítése és igazunknak bátor hirdetése idebenn éppen úgy, mint a külföldi szakkörök előtt. Ezt a célt szolgálja Társaságunk francia folyóirata, a *Journal de la Société Hongroise de Statistique*, mely — függetlenül kormánytól vagy bármi más külső tényezőtől — leplezetlenül tárhatja fel hazánk sanyarú helyzetének képét s ezzel — miként máris örömmel állapíthattuk meg — lényegesen hozzájárul ahhoz, hogy a külföldön hazánkra vonatkozólag igazságosabb és kedvezőbb közhangulat alakuljon ki. E cél szolgálatában áll a Társaság Államtudományi Intézete is, mely gróf Teleki Pál tiszt. tagunk vezetése mellett egyrészt összegyűjti azon tudományos anyagot, mely hivatva van arra, hogy igazunk bizonyítására, az ellenünk emelt vádak megcáfolására s egyúttal a békerevizió előkészítésére is megfelelő tudományos vétezetet nyújtson nekünk, másrészt pedig összehordja mind azt a temérdek anyagot, mely a hazánkban és a külföldön élő magyarság életviszonyainak tüzetes vizsgálatára alkalmas.

Látható ezekből, hogy a Magyar Statisztikai Társaság munkássága — elvont tudományos irányán kívül — szorosan belekapcsolódik abba a nagy nemzeti munkába, melyből mindnyájan kivesszük a magunk részét, hogy csonka hazánk szebb jövőjét és teljes integritását előkészítsük. Ebben a munkában — a Társaságban tömörülő szakerők értékes, de szám szerint mégis kised csoportjának közreműködésén kívül — számítanunk kell az egész magyar művelt társadalom érdeklődésére, megértő támogatására és lelkesítő buzdítására. Hogy a magyar társadalmat eszméinknek, céljainknak s törekvéseinknek megnyerjük, hogy népszerűsítsük azokat a célokat és eszméket, melyeket zászlónkra irtunk: ezt célozzák ünnepi üléseink, melyeket hazánk kulturális gócpontjain rendezni szoktunk. És ha a Szegeden és Debrecenben elért erkölcsi sikereinket pécsi fellépésünk is tetézi, egy lépéssel ismét közelebb jutottunk ideális céljainkhoz. Abban a reményben, hogy ez tényleg így lesz, a Magyar Statisztikai Társaság hatodik ünnepi ülését megnyitom.

A Társaság főtitkára ezután jelentette, hogy az ünnepi ülésen képviselve vannak: a miniszterelnök: *Pataky* Tibor min. o. tan.; a külügy-miniszter: *Gerevich* Zoltán min. o. tan.; a belügy-miniszter: *Smialovszky* Tibor min. o. tan.; a kereskedelemügyi miniszter: *Kéttly* Károly báró, min. tan.; a népjóléti és munkaügyi miniszter: *Kádár* László min. tan.; a vallás- és közoktatásügyi miniszter: *Nendtvich* Andor polgármester; a honvédelmi miniszter: *Kozmovszky* József tábornok; a földművelésügyi miniszter: *Nagy* Iván min. tan.; a pénzügyminiszter: *Szigeti* Gyula min. o. tan.; az igazságügyminiszter: *Zehery* Lajos min. titkár; Budapest székesfőváros: *Illyefalvi* I. Lajos Szfőv. Stat. Hiv. igazgató; a Központi Statisztikai Hivatal: *Kovács* Alajos igazgató; a Máv.: *Lux* Ernő máv. felügyelő; Baranya vm.: *Hoffer* Kálmán alispánhelyettes; Pécs város: *Nendtvich* Andor polgármester; a József műegyetem: *Laky* Dezső műegyetemi ny. r. tanár; a pécsi Erzsébet-tudományegyetem: *Vasváry* Ferenc rektor; a debreceni Tisza István tudományegyetem: *Illyefalvy* V. Géza egyetemi ny. r. tanár; a miskolci jogakadémia: *Surányi-Unger* Tivadar jogak. ny. r. tanár; a pécsi r. kat. püspök: *Hanuy* Ferenc prelátnak kanonok; a pécsi r. kat. székeskáptalan: *Komócsy* István prépostkanonok; a Magyar Tudományos Akadémia: *Thirring* Gusztáv akad. rendes tag; a Szent István Akadémia: *Molnár* Kálmán egyetemi ny. r. tanár; az Orsz. Stefánia Szövetség: *Heim* Pál egyetemi ny. r. tanár; a Magyar Külügyi Társaság: *Faluhelyi* Ferenc egyetemi ny. r. tanár; a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége: *Fuchsné Futima* Sarolta igazgató; a Közalkalmazottak Nemzeti Szövetsége: *Lietkovszky* Kálmán elnök; a Magyar Kálvin Szövetség: *Kérészy* Zoltán egyetemi ny. r. tanár; a Magyar Vöröskereszt Egylet: *Nendtvich* Andor polgármester; a Magyar Gazdaszövetség: *Ihrig* Károly egyetemi m. tanár; a TÉBE.: *Nyulászy* János és *Kresz* Károly igazgatók; a Magyar Társadalomtudományi Társulat: *Szombatfalvy* György főtitkár; a Magyar Földrajzi Társaság: *Princz* Gyula egyetemi tanár; a Magyar Természettudományi Társulat: *Gorka* Sándor egyetemi ny. r. tanár; a Műegyetem Gazdaságpolitikai és Stat. Szemináriuma: *Szádeczky-Kardoss* Tibor tanársegéd által.

Thirring elnöknek a képviseléseket megköszönő szavai után *Nendtvich* Andor, Pécs város polgármestere üdvözölte a város közönsége nevében a Társaságot, kiemelve a Társaság munkájának fontos nemzeti érdekeket szolgáló jelentőségét. Majd *Hoffer* Kálmán alispánhelyettes Baranya vármegye üdvözlését tolmácsolta, *Vasváry* Ferenc rektor pedig a pécsi egyetem nevében köszöntötte a Társaságot.

Az ünnepi ülés előadói *Kresz* Károly és *Mutschenbacher* Emil r. tagok voltak.

Kresz Károly: „A magyar hitelviszonyok” címen tartotta meg előadását, amelyet itt közlünk.

Kresz Károly: A magyar hitelviszonyok.

A háború és az azt követő esztendők mindenkit egyformán súlyosan érintő gazdasági viszonyainak következtében a közgazdasági kérdések iránt ma általában sokkal nagyobb a közönség érdeklődése, mint a háborút megelőző normális időkben, amikor ily kérdésekkel úgyszólván kizárólag azok foglalkoztak, akiknek az hivatása volt, vagy akiket e kérdések legközvetlenebbül érdekeltek. Azon közgazdasági problémák között, amelyek ma a diskusszió-középpontjában állanak, egyik legfontosabb és talán a legáltalánosabb érdeklődésre tart számot a hitelkérdés, mert mindenki érzi azt, hogy e kérdéssel a legszorosabb összefüggése van úgy a mezőgazdasági, mint az ipari termelésnek és a kereskedelemnek is.

A magyar hitelviszonyokkal összefüggő problémák oly széleskörűek, hogy azokat egy rövid előadás keretében felölelni természetesen nem lehetséges, és mai előadásom folyamán a hitelügyekkel összefüggő kérdéseknek csak aránylag kis körére terjeszkedhetem ki.

Ahhoz, hogy egy gazdasági egyed a termeléshez szükséges hitelhez jusson, három dolog szükséges. Először, hogy hitelképes legyen, másodsor, hogy az országban kellő tőke álljon rendelkezésre a hitel igények kielégítésére és harmadsor, hogy a hitelt oly feltételek mellett kaphassa meg, amely feltételek alapján a hitel igénybevételével folytatott termelés vagy többtermelés rentabilisnak látszik.

A hitelképesség kérdése egymagában meglehetősen önálló problémakört képez, amelyre előadásom keretében nem kívánok kiterjeszkedni és fejtegetésemet a két utóbb említett körre szándékozom szorítani.

Ha annak vizsgálatába bocsátkozunk, hogy vajjon az országban dolgozó tőke elégséges-e a hitel igények kielégítésére, meg kell állapítanunk, hogy a háború előtt is aránylag tőkeszegény országunk tőkéjének tetemes részét a háború és az azt követő évek eseményei elpusztították és hogy csak a stabilizációnak 1924 nyarán megtörténte óta kezdődhetett meg a tőke regenerálódásának új folyamata. Ha ennek az előbb említett és általánosan ismert ténynek

számszerű vizsgálatába bocsátkozunk, úgy a következőket látjuk:

A Pénzintézeti Központnak a mai Magyarország területén működő 674 tagintézete — és ez gyakorlatilag az összes számbavehető pénzintézeteket jelenti — 1913 dec. 31-én, tehát a háború kitörését megelőző utolsó évről pengőre átszámítva, 1.744·6 millió saját tőkével bírt, 3.565·9 millió betétállománnyal rendelkezett és a hitelezők tétele alatt 1.172·9 millió pengőt mutatott ki. A saját és idegen tőkék tehát a záloglevelektől és községi kötvényektől eltekintve, 6.483·4 millió pengőt tettek ki.¹⁾ Ezzel szemben azt látjuk, hogy a stabilizáció utáni zárlatra, 1925 január 1-ével a mérlegvalódisági rendelet alapján felállított megnyitómérlegekben ezen tételek a következőképen szerepelnek:

saját tőkék	371·5 millió
betétállomány	300·8 millió
hitelezők	349·6 millió;

az összes saját és idegen tőkék összege ugyancsak a kibocsátványok figyelembevételével 1.021·9 millió P, tehát alig $\frac{1}{6}$ -át annak a tőkének, amely a háborút megelőzőleg ugyancsak Csonka-Magyarország területén működött. Igaz ugyan, hogy a háború előtti tőkéknek egy része, különösen a fővárosi intézetek részéről, azokon a területeken volt kihelyezve, amelyek az országtól, sajnos, elszakadtak és amelyek általában a fővárossal szemben a háborút megelőzőleg adósok voltak, de másrészt nem jelentéktelen az az összeg sem, amelyet ugyancsak főként fővárosi pénzintézeteink az elszakadó területektől ma is követelnek; de még ha egy bizonyos koefficiens ezen a címen le is ütünk, az kétségtelen, hogy magában a csonka országban dolgozó tőkének mennyisége a stabilizációkor legfeljebb $\frac{1}{5}$ -e volt annak a mennyiségnek, mint amely a háborút megelőzőleg állott ugyanazon terület közgazdaságának rendelkezésére.

Ezek szerint tehát az ország mobil tőkéjének mintegy 80%-ától meg volt fosztva akkor, amikor a gazdasági újjáépítés munkája megkezdődött és bizvást elmondhatjuk, hogy csak az ország belső gazdasági erejének köszönhető, hogy ezen pusztulás da-

cára a romokon egy egészséges közgazdaság építése megkezdődhetett.

A pénz értékállandóságába vetett hit helyreállításával megindult a tőkefejlődés is és két év alatt, 1926 dec. 31-ig ugyanazon pénzintézetek saját tőkéje 371·5 millióról 420·6 millióra, tehát kb. 14%-kal,

a betétállomány 300·8 millióról 929·8 millióra, tehát több mint háromszorosára,

a hitelezők tétele 349·6 millióról 572·3 millióra, tehát több mint 60%-kal,

az összes saját és idegen tőkék pedig 1.021·9 millióról 1.922·7 millióra, tehát közel kétszeresükre emelkedtek.

Az 1927. évre még nem állanak végleges adatok rendelkezésre, azonban az eddig megjelent mérlegekből mindenesetre egy újabb nagymérvű fejlődésre lehet következtetni. A budapesti tíz legnagyobb pénzintézet mérlegeinek adatai szerint az összes saját és idegen tőke — ismét a kötvények nélkül — 1.120 millióról 1.566 millióra, tehát mintegy 40%-kal emelkedett és ha az emelkedést a többi pénzintézetnél ennél csekélyebbre vesszük is, feltehető a saját és idegen tőkék cca 25—30%-os emelkedése, úgyhogy azok az ország összes intézeteinél ma 2.500 millióra tehetőek. Látható tehát, hogy a mobil tőke a békebeli kerek 6·5 milliárddal szemben 2·5 milliárd lévén, annak még mindig mintegy csak 40%-át teszi ki.

Ennek megfelelően alakul természetesen a kihelyezések kérdése is.

A váltótárca ugyanazon 674 intézetnél az 1913 dec. 31-iki 2.389·8 millió pengőnyi állománnyal szemben 1925 július 1-ére 264·1 millióra, tehát a békebeli állománynak alig 11%-ára, az adósok tétele pedig 2.433·8 millióról 520·1 millióra, tehát a békebeli állománynak 21%-ára csökkent. A fejlődés e tekintetben a következő évben szintén igen erős, mert a váltóállomány 1926 dec. 31-én 919·8 millió, tehát a két év előttinek 3 és félszerese, az adósok tétele 860·1 millió, tehát mintegy 65%-kal több a stabilizáció utáni állapotnál.

Nem lesz érdektelen egy pillantást vetni arra, hogy a békebeli Magyarországon körülbelül mily időpont volt az, amikor az analóg számok ebben a magasságban állottak. 1898-ban az összes nagymagyarországi pénzintézetek saját és idegen tőkéje megközelítette a négy milliárdot és ha ebből az elszakadó területekre egyharmadot leütünk, azt látjuk, hogy a megmaradó ország pénzintézeteinek saját és idegen tőke-

¹⁾ Ebben a számban nem foglaltatnak benn a szövetkezeteknél elhelyezett kb. 200 millió pengőt kitevő betétek és a póstatakaréknál elhelyezett kb. 300 millió pengőt kitevő betétek.

ereje a 90-es évek végén volt annyi, mint amilyen tőkével ma rendelkezünk. Ugyancsak a csonka ország váltóescomptja pedig a 900-as évek legelején tehetett annyit ki, mint amennyit a rendelkezésre álló utolsó adatok szerint. Ha azonban számításba vesszük azt, hogy a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem a lefolyt három évtized alatt abszolút értékben is mennyit fejlődtek, ha továbbá számításba vesszük, hogy a háború alatt és után elpusztult beruházási értékek utánpótlására mily jelentékeny összegekre volt és van szükség, akkor nagyon is szembeötlő az, hogy az a mobil tőke, amely az országban ma rendelkezésre áll és dolgozik, távolról nem lehet elegendő az iránta támasztott igények kielégítésére.

Még szembeötlőbb ez a mezőgazdaságnál. A mezőgazdaság válságának — amelyről a mai díszülés folyamán Mutschenbacher igen tisztelt barátom nálamnál hivottabban fog beszélni — kétségtelenül egyik oka a megfelelő tőkék hiánya.

A budapesti pénzüzetek által mezőgazdasági ingatlanokra folyósított jelzáloghitelek 1913 dec. 31-én 2·9 milliárd pengőt tettek ki. Ezen felül az Osztrák-Magyar Bank, Bodenkreditanstalt és Zentralboden magyarországi ingatlanokra mintegy 600 millió pengőt folyósítottak; ebből mezőgazdasági ingatlanokra becsültek szerint 400 millió esik, úgyhogy a mezőgazdasági ingatlanokra Nagy-Magyarországon folyósított összegek mintegy 3·3 milliárd pengőt tettek ki.

Ebből Magyarország mai területére megközelítőleg 1·5 milliárd pengő esik, amiből az ország mezőgazdasági hitelszükséglete annak idején biztosítható volt. Ezzel szemben az összes záloglevelek és kötvénykölcsonők

1925 január 1-én .	22 millió pengőt
1926 végén . . .	88 millió pengőt
1927 végén pedig .	260 millió pengőt

tettek ki, amiből a házingatlanokra adott kölcsönöket még le kell vonnunk, úgyhogy a mezőgazdasági ingatlanokra folyósított hosszúlejáratú kölcsönök megközelítőleg $\frac{1}{7}$ -ét — $\frac{1}{8}$ -át teszik ki annak, ami a háborút megelőzőleg a magyar mezőgazdaság rendelkezésére, mint hosszúlejáratú hitel állott. E tekintetben sokkal messzebb kell visszamennünk, ha analóg számokat akarunk találni és sajnos, azt látjuk, hogy kb. a múlt század 60-as éveinek közepén volt a jelzálogos kölcsönök összege a maival ösz-

szezhasonlítható, holott tudjuk, hogy a mai világversenyben fokozottabb belterjességre és így fokozottabb beruházásokra volna a magyar mezőgazdaságnak szüksége. Igaz, hogy a Pénzüzeteti Központ adatai szerint a pénzüzetetek összes kihelyezéseiből 52% esik a mezőgazdaságra, ennek jelentékeny része azonban természetesen rövidlejáratú hitel, amit befektetési célokra racionálisan felhasználni alig lehetséges.

Látjuk, hogy sem a mobil, sem a hosszúlejáratú tőke nincs meg az országban még abban a mennyiségben, amennyi a normális hiteligenyek kielégítésére szükséges, habár meg kell állapítanunk azt, hogy a stabilizáció óta a belső tőkeképződés és a külföldi hitelek igénybevétele következtében a helyzet mindenesetre igen jelentékenyen javult. A belső tőkeképződés, amelynek fontosságára később még rátérek, még a békebeli Magyarországon sem tudott lépést tartani a szükséglettel és annál kevésbé tud ma az elszegényedett országban, úgyhogy a külföldi tőkékre feltétlenül reászorultunk és reászorulunk, mert e nélkül az ország gazdasági újjáépítése és a termelés megerősítése nem lehetséges.

Imrédy Béla tagtársunk a múlt év végén a Magyar Szemlében a fizetési mérlegről írt kitűnő tanulmányában a stabilizáció óta felvett nem állami kölcsönök tőkeálladékát a vármegyei, városi és fővárosi kölcsönök betudásával, de a belföldön elhelyezett kisebb tételeket levonva, kerekén 425 millió pengőre becsüli, amely tétel azóta mintegy 25—30 millió pengővel szaporodhatott és ma kerekén 450 milliót tehet ki. Ugyanott a háború után felvett összes hosszúlejáratú külföldi kölcsönöket 800 millió pengőre, a hosszúlejáratú külföldi adóságok tőkeálladékát a háború előtti adóságok betudásával pedig 1.430 millió P-re teszi, amely öszegnek kamatszolgáltatása keretében 100 millió P-re értékelhető. A rövidlejáratú hiteleket, amelyek természetesen mind a háború utánról származnak, a közvetlen áruhitelek figyelmen kívül hagyásával pedig 550 millió pengőre becsüli. Igaz, hogy abszolút mértékkel mérve, ezek a számok nem ijesztően magasak, azzal szemben, hogy *Fellner* Frigyes összeállítása szerint Magyarországnak a külfölddel szemben fennálló hosszúlejáratú tartozásából a csonka országra eső rész 1912-ben 5.200 millió pengőre volt becsülhető, azonban két szempontot nem szabad figyelmen kívül hagynunk. Az egyik az, hogy az el-

adósodás üteme igen erős, amennyiben a 800 milliónyi hosszúlejáratú és 550 milliónyi rövidlejáratú kölcsön alig egynéhány év alatt keletkezett, másrészt pedig figyelembe kell venni azt is, hogy a békében a hosszúlejáratú kölcsönök tekintetében azoknak valamivel több mint fél összegével, a rövidlejáratú kölcsönök tekintetében pedig túlnyomórészt Ausztriával szemben voltunk adósok, tehát oly állammal szemben, amely Magyarországal közjogilag is szoros kapcsolatban volt és vámpolitikai és valutáris tekintetben egy egységet alkotván, sem a kötvények visszaözlése, sem a rövidlejáratu hitelek visszavonása tekintetében valutáris szempontból számításba nem jött; most azonban hitelezőnk kizárólag vámkülföld, ami különösen a rövidlejáratú kölcsönök szempontjából fokozottabb óvatosságra készítet. Említésre méltó ebben a vonatkozásban még az is, hogy *Szádeczky-Kardoss* tagtársunknak a magyarországi pénzügyek fejlődéséről szóló tanulmányában foglalt adat szerint a külföldön elhelyezett részvényekből is azoknak több mint kétharmadrésze Ausztriában és csak egyharmadrésze a vámkülföldön volt elhelyezve.

A külföldi tőkék beözönlésével kapcsolatosan okvetlenül felmerülnek azok a vonatkozások, amelyek a fizetési mérleggel és a sajnos, nagy passzivitást feltüntetető kereskedelmi mérleggel fennállanak. Messze vezetne és nem lehet hivatásom mai előadásom keretében ennek a közgazdaságunk szempontjából oly nagyjelentőségű problémának taglalása, csupán egy megállapításra akarok szorítkozni és ez az, hogy az országban jelenlevő tőkék nem elégségesek a hitelügyek normális kielégítésére és hogy a háború és az azt követő évek válságaitól megviselt országunkban az annyira kívánatos tőkeképződés természetesen nem lehet oly ütemű, hogy a tőkeszükséglettel lépést tartson és ebből logikusan következik, hogy külföldi tőkék behozatalára a jövőben is megvan a feltétlen szükség. Nem szenved kétséget, hogy teljes mértékben élvezzük a külföld bizalmát és erről saját személyemben volt alkalmam meggyőződni akkor, amikor az elmúlt évben a Nemzetközi Kereskedelmi Kamarának stockholmi kongresszusa és a svájci bankok egyesületének zürichi kongresszusa alkalmával a külföld tekintélyes közgazdasági tényezőivel e kérdéstről beszéltem.

Szem előtt kell azonban tartanunk, hogy fokozódó eladósodásunk fokozódó kamat-

terhet és fizetési mérlegünknek romlását eredményezi és ezért úgy a közületek, mint a magángazdaság a kölcsönök felvételénél szem előtt kell, hogy tartsák azt, miszerint a kölcsönök felvétele csakis azokban az esetekben nevezhető közgazdaságilag indokoltnak, amelyekben ezek a kölcsönök a termelésnek és nevezetesen exportképességünk fejlesztésének szolgálatában állanak, míg a konzumptív célok szolgálatában felvett kölcsönök az országnak felesleges eladósodását eredményezhetik és ezért közgazdasági szempontból veszélyesek. Tudom, hogy ennek megállapításával semmi újat nem mondtam, de ha közhelyet ismétlek is, úgy érzem, minden alkalmat fel kell használni arra, hogy ez a tény a köztudatba átmenjen.

Bevezetőleg azt mondtam, hogy a hitel igénybevételének harmadik feltétele, hogy az oly kondíciók mellett álljon az azt igénybevevő rendelkezésére, hogy a hitel reá nézve rentabilisnak bizonyuljon. Ebben a tekintetben, sajnos, meg kell állapítanunk azt, hogy ma a kamatláb magas, ami természetes következménye annak, hogy megfelelő mennyiségű tőkék nem állnak rendelkezésre.

Le kell azonban szögezmem azt, hogy a stabilizáció óta a kamattételek igen lényeges enyhülést mutatnak és hogy mind szűkebbre szorul az a marge, amely a pénzügyintézetek által, akár belföldi betétekért, akár külföldön igénybevett kölcsönökért fizetett kamat és a kihelyezési kamatláb között mutatkozik. Sajnos, nem remélhető azonban a kamatlábnak rövid időn belül oly mértékre való csökkenése, mint az közgazdasági szempontból kívánatos volna.

A zálogleveleknek külföldön való elhelyezése amúgy is bizonyos nehézségekbe ütközik, főleg mert az amerikai piac európai kibocsátmányokkal szemben az utóbbi időben bizonyos tartózkodást tanúsít. A magyar közgazdasági viszonyok kedvező megítélése mellett megvan ugyan a lehetőség, hogy a jövőben további elhelyezések történhessenek, de alig várható, hogy a kibocsátási feltételek lényegesen kedvezőbbek legyenek, hiszen természetes, hogy az amerikai tőkepénzes a tengeren túl elhelyezett tőkéjéért magasabb kamatot vár, mint azt saját országában helyezi el és akkor, amikor a londoni piacon ausztráliai kölcsönök 6—6½ százalék mellett nyernek elhelyezést és amikor a belga állam 1926-ban 7 százalékos

címleteket tudott csak a londoni piacon elhelyezni, alig remélhető a mi általunk elhelyezni kívánt címleteknek reánk nézve lényegesen kedvezőbb plaszirozása.

Nem várható a belföldi betétekért fizetett kamattételek visszaesése sem, mert ez a magas kamat az egyik tényező, amely a tőkeképződést hathatósan ösztönzi és ez a tőkeképződés az, amely a magyar hitelélet regenerálódása szempontjából nézetem szerint az egyik legfontosabb tényező.

A termelésre nehezedő kamatoknak csökkentése, meggyőződésem szerint, nem rendeletekkel, nem mesterséges úton, hanem csakis a belső tőkeképződés megerősödése útján érhető el. Nem tartok célravezetőnek semmi olyan törvényes vagy rendeleti intézkedést, amely a kamat magasságát szabályozza. A gazdasági életbe erőszakos rendszabályokkal belenyulni nem lehet. Láttuk, hogy a háború és az azt követő időben a gazdasági életnek megkötései és az ármaximálások mire vezettek. Végeredményben a kamat bármilyen hatósági intézkedéssel vagy maximálással is csak azt eredményezné, hogy a pénzforgalom ~~normális~~ útjáról, a pénzintézetektől eltávolodnék és a hitelt igénylő kerülő utakon, nehezebben és végeredményben drágábban jutná a termeléshez szükséges tőkéhez.

A tőkeképződés az, amely bár nem egyik napról a másikra, de az egyetlen út, amely a megoldáshoz vezet. Ezért tehát abból a célból, hogy a termelést kedvező feltételek mellett juttassuk hitelhez, hogy ezáltal a mezőgazdaság s ipar versenyképességét megtartsuk és növeljük és a kereskedelmi forgalmat elősegítsük, mindent el kell követni a tőkeképződés elősegítése érdekében és pedig elsősorban el kell háritani minden akadályt annak útjából, másrészt meg kell találni helyes módjait a tőkeképződés ösztönzésének.

Ami az akadályok elhárítását illeti, itt elsősorban a túladóztatás csökkentésére célok, mert az, hogy túladóztatás fennáll, azt hiszem kétségtelenül bizonyos. Teljes tudatában vagyok annak, hogy a magyar államháztartás nagy áldozatokkal keresztülvitt egyensúlybáhozását veszélyeztetni semmi körülmények között nem szabad, még akkor sem, ha bármi súlyos adóterheket kell viselni, mert sajnálatos tapasztalatból tudjuk azt, hogy a legsúlyosabb adóztatás az, ha az államháztartás egyensúlyának megrendülése következtében a

valuta meginog, amely veszélynek az ország közgazdaságát még egyszer kitenni nem szabad. Tudatában vagyok annak is, hogy az adott körülmények között a pénzügyi kormányzat bizonyos latitúddal és tartalékkal kell dolgoznia, azonban két körülményre ebben a vonatkozásban rá kell, hogy mutassak.

Az egyik az, hogy joggal kritika tárgyává tehető a költségvetésnek oly felállítása, amely 0.2 millió kimutatott költségvetési többlettel szemben, mintegy 100 millió valószínű többletet eredményez, akkor, amikor az előző költségvetési évben ugyanazon az alapon felállított többletmentes költségvetés ugyancsak hasonló többleteredményre vezetett. Az 1927/28. évi költségvetéssel szemben előreláthatólag még nagyobb többlet fog mutatkozni, ha figyelembe vesszük azt, hogy a pénzügyminiszter legutóbbi jelentése szerint a folyó költségvetési év első nyolc hónapjában a bevételi többlet 86 milliót mutat fel.

Ezek a többletek tették lehetővé azt, hogy dacára annak, miszerint a kormány beruházásokra igen jelentékeny összegeket fordított, a Magyar Nemzeti Banknál zsrószámlán lévő követelése havi átlagban közel 300 millió pengőt tesznek ki. Ha már most figyelembe vesszük, hogy az előadásom elején említettek szerint az ország pénzintézeteinek összes saját és idegen tőkeállománya kereken 2½ milliárd pengőre tehető, akkor azt hiszem, azt kell mondanom, hogy ez a közel 300 millió, amely a közgazdasági életből ekként kivonatik, oly jelentékeny tétel, amelynek a közgazdasági élet normális csatornáiba való visszavezetése mindenképen kívánatos.

Másrészt, amint említettem, az akadályok elhárításán kívül a másik feladat a tőkeképződésnek a lehetőség szerint való ösztönzése. Ebben a tekintetben a felvilágosításnak és a propagandának nagy szerepe van. Ha azt nézzük, hogy a mi tőkeszegény Magyarországnál sokkal gazdagabb államokban mily hatalmas propagandát folytatnak a takarékoság fejlesztése céljából, úgy azt hiszem, a lehető legkomolyabban kell venni azt az akciót, amely a takarékosági propaganda szempontjából nálunk is megindult. A nemzetközi takarékosági nappá nyilvánított október 31-ike csak egy szimbólum e tekintetben és mindent el kell követni az inflációs idők alatt teljesen megszűnt takarékosági hajlam újjáélesztésére és fejleszté-

sére. Bele kell nevelnünk már zsenge korában a gyermekbe a takarékoság iránti érzéket, fel kell világosítani annak szükségességéről a földművelő lakosságot és a munkásságot, prédikálni kell azt a szószékről és lelkünkbe kell vésnünk valamennyiünknek, mert a takarékoság a tökélepképződésnek egyik leghatásosabb tényezője. Mikor a takarékosági mozgalom az elmúlt év őszén megindult, bizonyos gúnyal találkozott és azt az ellenvetést halloztuk: miből takarékoskodjunk, mikor amúgy sincs elég jövedelmünk a legszükségesebb kiadásaink fedezésére. Évvel szemben csak kettőt akarok megemlíteni. Az egyik az, hogy a szűkös jövedelemből is bölcs dolog félretenni, ha csak egynéhány fillért a szükség esetleges napjaira és másrészt, hogy a takarékoság nemcsak a fillérek félrerakásából áll, hanem abból is, hogy takarékoskodjunk abban, amit fogyasztunk; és ne felejtsük el, hogy az ezirányú takarékoság fejlesztése által nem egy luxuscikknek behozatala csökkenne és ezáltal az ország kedvezőtlen kereskedelmi mérlegének nem jelentéktelen javulása állhatna elő. Kétségtelen az is, hogy az ezirányú takarékoságban az államnak és közületeknek kell jó példával előljárniok, ami által a költségvetés kiadási oldalának csökkentése és ennek következtében a közterhetnek könnyítése állana elő. Tudatában vagyok annak, hogy ezekkel a szerény fejtegetésekkel a hiteléletnek az egész ország közgazdaságára nézve oly fontos problémáját nem meríthetem ki és csak egy-két kérdés az, amire igyekeztem szerint, világosságot óhajtottam vetni. Megkíséreltem rámutatni arra a nagy tőkepusztulásra, amelyet a háború és az azt követő trianoni évek eredményeztek, rámutattam arra a fejlődésre, amelyet a hitelélet stabilizációja óta értünk, amely fejlődésnek dacára azonban az országban még mindig tőkeszegénységgel küzdünk, amelynek következménye a termelésre nehezedő, a békevéknél lényegesen magasabb kamat; igyekeztem kimutatni azt, hogy a kivezető út, ha további eladósodásunkat el akarjuk kerülni, egyedül a tőkeképződésben van. Ez a magyar hitelélet legfontosabb problémája. A nagy katasztrófa után, ami ránk borult, a nagy áldozatokkal létrehozott állampénzügyi rekonstrukcióval tanujelét adtuk annak, hogy közgazdaságunk alapján egészséges. Szilárd meggyőződés az, hogy a legnehezebb évek már mögöt-

tünk vannak és hogy a magyar nemzet, amely oly sok megpróbáltatáson ment keresztül, meg fogja találni az utat, hogy a külföldön is helyreállított hitelét megtartsa és tovább haladjon a közgazdaság fejlődésének útján.

A nagy tetszéssel fogadott előadás után *Mutschenbacher* Emil: „A mezőgazdaság válsága” című zajos tetszést kiváltott, alább ki vonatosan közölt szabadelőadása következett.

Mutschenbacher Emil: *A mezőgazdaság válsága.*

Elsősorban azt fejtegette, mit értünk gazdasági szempontból válság alatt, majd részletesen foglalkozott a múlt évtizedek során mezőgazdaságunkat sújtó válságokkal és kifejtette a jelenlegi válság okait, kimutatván, hogy a mezőgazdasági termelés súlyos helyzete nem elszigetelt, vagy különleges magyar jelenség, hanem meglehetősen általános világszerte, csak hogy persze az egyes országok viszonyainak, földrajzi fekvésének és erőforrásainak eltérő volta miatt különféleképpen és különböző fokban jelentkeznek. Főként a középeurópai országok válságának válságos helyzete mutat fel sok hasonlóságot, de természetesen lényeges eltéréseket is, minél fogva sem a bajok diagnózisának, sem a gyógyítás módozatainak megállapításánál nem lehet egyik-másik ország intézkedéseinek pusztán lemásolásáról szó.

Ezután kifejtette az előadó, hogy a magyar mezőgazdaságra immár harmadik esztendeje termelési, értékesítési és hitelválság nehezedik, amelynek közös forrása a termelési költségek viszonylag magas voltában és a fokozatosan romló termény- és állatértékesítő lehetőségekben rejlik. A magas termelési költségeket a hitel drágasága, a gazdák fokozódó eladósodása, a nyomasztó közterhek s ezenkívül még az is okozza, hogy a mezőgazdasági terményeknek a világpiac megszabta ára és az ipar előállította termelőeszközöknek vámokkal védett és kartellek diktálta ára között nagy aránytalanság áll fenn. Az utóbbi, valamint az értékesítési nehézségek is szoros összefüggésben vannak hazánk és a környező államok vám- és kereskedelmi politikájával. Legfontosabb kiviteli piacainkra csak fokozott nehézségek között juthatunk ki terményfeleslegeinkkel, az illető államok merev elzárkózása miatt s a kiviteli nehézségek erősen nyomják mezőgazdasági terményeink árát. Viszont a mezőgazdasági termeléshez szükséges iparcikkek árában

termelésünk jelentékeny vámterhet visel az ipar javára, amelynek nagysága tekintetében éppen jelenleg beható tanulmányok és számítások folynak.

Látszik tehát, hogy a mezőgazdasági válság részben összefügg a mezőgazdasági termelésnek világszerte mutatkozó bajaival és nehézségeivel, részben azonban Magyarország különleges helyzetére vezethető vissza. Vámpolitikai helyzetünk gyökeres megváltozása Magyarországot egy biztos és nagy fogyasztó területről a világverseny küzdőterére vetette ki, ahol nemcsak a tengerentúli országok olcsóbban előállított termékeivel kell a versenyt felvennie, mint a múlt század 90-es éveiben, hanem a régi Monarchia szerződéses vámterületeiből kialakult utódállamok, tehát legtermészetesebb fogyasztó piacainak autarchikus elzárkózó törekvéseivel s az egész Európát lenyűgöző prohibíciós politikával és forgalmi korlátozásokkal is meg kell küzdenie. Szólt ezután az előadó a külkereskedelmi mérleg passzivitásáról, ami ugyancsak általános jelenségnek mondható, de amit nálunk szinte végzettszerűvé tesz az a körülmény, hogy ~~az utódállamoktól és termelőeszköztől megfosztott bennünket a trianoni békeparancs, tehát ezeket be kell hoznunk külföldről s így előállott például a múlt évben az a jelenség, hogy amit pénz hitel gyanánt kaptunk külföldről, az viszont mind visszaözönlött külföldre, a behozott áruk vételára fejében.~~

A drága termelés és az értékesítés bizonytalansága mellett igen nagy baj a föld fokozatos eladósodása is. A mezőgazdaság nehezen és jövedelmezőségéhez viszonyítva még mindig elviselhetetlenül drága áron jut csak hitelhez. A gazdát tehát kettős teher nyomja. A termelési költségek jóval magasabbak, mint a világháború előtt voltak s ugyancsak nagy mértékben fokozódtak a közterhek is, amelyek gyakran nem is a valóságos, hanem egy képzelt jövedelmet adóztatnak meg. Ha pedig a gazda hasznos beruházásokat akar tenni üzemében, szerencsésnek mondhatja magát, ha kilenc-tíz %-os kölcsönhöz juthat, holott ilyen magas hozadéki többletet semmiféle beruházással nem tud elérni, tehát a kölcsön felvétele, aminek rendes viszonyok között megtermékenyítőleg kellene hatnia az üzemre, legtöbb esetben veszteséget jelent a gazdára nézve.

Ami már most az orvoslás módját és eszközeit illeti, több irányban folynak erre

nézve a kutatások, azonban nagyon megnehezíti az áttekintést az, hogy 1895. óta nincs mezőgazdasági üzemstatistikai felvételünk, amely hiány sürgős pótlását az előadó nagyon szükségesnek tartja. Vanak a mezőgazdasági válság okai és tényezői között világgazdaságiak, nemzetgazdaságiak és magángazdaságiak. Első csoportba tartozó okokon, aminők például az általános vámpolitikai elzárkózás rendszerének túltengése, a hitelkamat drágasága, stb., csak a világkonjunktúra változása segíthet. A nemzetgazdasági okok az államnak törvényhozási, vagy kormányzati intézkedéseivel, helyes gazdasági politikájával orvosolhatók. Idetartozik pld. a közterheknek a valóságos jövedelemmel arányos megállapítása, a vámpolitika irányítása, a termelést és az értékesítést könnyítő állami intézkedések, stb. Végül a magángazdasági okok az egyes gazdaságok üzemvitelében rejlenek, mert lényegesen befolyásolja a mezőgazdasági üzemek jövedelmezőségét az is, hogy milyen termelési ágakat karolnak fel, milyen üzemirányt követnek, mekkora felszereléssel és üzemköltséggel dolgoznak. Ezekre az üzemgazdasági okokra az egyes termelőknek is módjukban van befolyást gyakorolni, de természetesen alkalmazkodniok kell az általános gazdasági fejlődés kilátásaihoz s ebben a tekintetben ismét fontos segítő eszköze a mezőgazdaságnak a statisztika s annak legújabbban kifejlődő ágazata, az úgynevezett gazdasági konjunktúrakutatás. Ezenkívül fontos feladata volna még az üzemi statisztikának választ adni arra a kérdésre, hova tünt el a mezőgazdasági üzem jövedelmezősége s miként alakult a háború előtti viszonyokhoz, valamint az előző évek eredményéhez képest az egyes gazdaságok hozama és termelési költsége. Az OMGE által éppen most megindítandó üzemstatistikai adatgyűjtés sok olyan problémára lesz hivatva választ, vagy legalább tájékoztatást adni, amelyeknek megoldása országos érdek.

Végül azt fejtegette, hogy a mezőgazdasági válság leküzdésére minden hatalmunkban álló eszközt meg kell ragadni s az államnak, valamint az egyes gazdáknak össze kell fogniok a közös célra, de meg kellene egymást érteniök az egymással gazdasági háborút folytató európai államoknak is, mert különben a többi világrészek teljesen föléje kerekednek gazdaságilag a háborúban amúgyis megrokkant Európá-

nak. Sokan hangoztatják a külterjességre való visszatérését, azonban általános gazdasági érdekből kívánatos volna, hogy a konjunktúra változása, az értékesítés jobb megszervezése és kedvezőbb alakulása, a termelés költségeinek a vámok, közterhek és fuvardíjak mérséklése, valamint racionalizálás útján való csökkentése, a hitelkamat olcsóbbodása lehetővé tegyék a belterjes irányú gazdálkodás fenntartását, amely nagyobb tőke és munkaerőt vesz igénybe. A gazda megszokta, hogy a természetben télre tavasz, esőre napfény következik, tehát nem veszti el bizalmát a jövőben, hanem tőle telhetőleg igyekszik magán segíteni, hogy Isten is megsegítse.

*

A Társaság az ünnepi ülés alkalmából a Kormányzó Úr Ófőméltóságát hódoló táviratban üdvözölte s üdvözőlő táviratot küldött a kormány tagjainak is.

Az ünnepi ülést díszebéd követte, amelyet Pécs város közönsége rendezett a Társaság tiszteletére a Nádor-étteremben. A díszebéden pohárköszöntőket mondtak: Laky Dezső másodelnök a Kormányzó Úr Ófőméltóságára, Nendtvich Andor polgármester a vendégekre, a statisztikusokra, mint a magyar igazság harcosaira, Vasváry Ferenc rektor a Magyar Statisztikai Társaságra és annak elnökére, Thirring Gusztáv elnök Pécs város vendégszerető közönségére, Buday Béla ny. államtitkár a Buday- és Vizaknai-család nevében mondott köszönetet a kegyeletért, Kovács Norbert miniszteri tanácsos a

hölgyeket köszöntötte fel, Ajtay József közigazgatási bíró a Társadalmi Egyesületek Szövetsége nevében a hadsereg s az egyház képviselőit, Ihrig Károly egyetemi magántanár a kormány és a hatóságok képviselőit köszöntötte, Pogány Frigyes orszgy. képviselő Kovács Alajosra, Zehner Lajos min. titkár a képviseletek nevében a teória és a realitások összhangjára, Pataky Tibor min. osztálytanácsos, mint volt statisztikus az új statisztikus generáció munkásságára üritett poharat.

Délután a Társaság Kiss Józsefnek, a Mecsek-Egyetemen főtitkárának kalauzolása alatt a Mecsekre tett kirándulást. Este, ugyancsak a Nádor-étteremben Baranya vármegye közönsége látta vendégül a Társaságot. Ez alkalommal Hoffer Kálmán alispánhelyettes a vendégekre, Mutschenbacher Emil gazd. főtanácsos Baranya vármegyére, Thirring Gusztáv elnök a pécsi egyetemre és Vasváry Ferenc rektorra, Surányi-Unger Tivadar jogakadémiai tanár a két előadóra, Kresz Károlyra és Mutschenbacher Emilre, Hodinka Antal egyetemi tanár pedig gróf Bethlen István miniszterelnökre mondott pohárköszöntőt.

A következő napon, május 7-én, a Társaság megtekintette a pécsi dómot, a Littke-pezsogógyárat, a Zsolnay-gyárat, majd autóbuszokon Pécs-Bányatelepre rándult ki. Itt Blaschek Aladár bányagazdátóhelyettes vezetése alatt a Szent István-aknát tekintették meg a vendégek. A kirándulók tiszteletére a Dunagőzhajózási Társaság ebédet adott a pécs-bányatelepi kaszinóban, ahol Blaschek Aladár kívánt jószerencsét a statisztikusok munkájára. A szíves vendégszeretet Thirring Gusztáv elnök köszönte meg.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

Amerikai Statisztikai Társaság. — Association Statistique Américaine.

L'Association Statistique Américaine, qui existe depuis 1839, a tenu les 27, 28 et 29 décembre 1927 à Washington sous la présidence du professeur d'Université E. E. Day, président pour 1927 et en présence d'un grand nombre de membres son 89e Assemblée annuelle. Au programme des séances de section auxquelles prirent part aussi d'autres Sociétés et organisations, figuraient de nombreuses questions de la méthode et méthodologie, de la pratique et de la statistique officielle, et les exposés remarquables présentés par les rapporteurs furent suivis, pour la plupart, d'une discussion vive et approfondie. Ont été élus pour 1928: Président: M. Charles Snyder, directeur de la section statistique de la Federal Reserve Bank; vice-présidents: MM. S. L. Andrew, R. Pearl et R. G. Hurlin; membres du Conseil: MM. I. W. Glover, R. W. Burgess, R. H. Coats; secrétaire-trésorier: M. W. I. King (réélu); rédac-

Az 1839 óta fennálló Amerikai Statisztikai Társaság 1927 december 27—29. napjain Washingtonban tartotta meg — 1927. évi elnöke, Day E. E. egyetemi tanár elnöklete alatt — 89. évi közgyűlését nagy számban megjelent tagok részvételével.

A más egyesületek és szervezetek bevonásával lefolyt háromnapos közgyűlés egyes szakosztályi üléseinek programján az elmélet és módszertan, a gyakorlat, valamint a hivatalos statisztika számos kérdése és problémája szerepelt s az előadók tartalmas referátumait a legtöbb esetben élénk és érdembe vágó vita követte. Elnökké az 1928. évre Snyder Károly, a Federal Reserve Bank statisztikai osztályának vezetője választott meg. Alelnökök Andrew S. L., Pearl R. és Hurlin R. G., tanácsstagok Glover J. W., Burgess R. W. és Coats R. H., titkár-pénztáros újból King W. I. szerkesztő pedig Ross F. A. lett. Az 1927 december 1-én 1.756 tagot számlált Társaság munkásságáról a tisztikari

teur des publications: M. F. A. Ross. L'Association avait 1756 membres au 1er décembre 1927. De ses travaux, les rapports du Bureau et des Commissions ont rendu compte à l'Assemblée générale. Sur cette dernière on trouve des renseignements dans un numéro spécial du bulletin trimestriel de la Société, le „Journal of the American Statistical Association“, qui publie une grande partie des communications, des observations et des rapports.

és bizottsági jelentések számoltak be a közgyűlésen, amelynek lefolyásáról a Társaság negyedévi folyóiratának, a „Journal of the American Statistical Association“-nak külön száma tájékoztat s ugyanez a szám közli teljes terjedelemben az elhangzott előadások, hozzászólások és jelentések nagy részét is.¹⁾

¹⁾ Az előadások nagyrészének felsorolását lásd folyóiratszemplénkben.

Személyi hírek. — Nouvelles personnelles.

M. le Dr Jungermann a été nommé chef du Bureau de statistique récemment créé dans la ville d'Oldenburg (52.723 habitants).

Le Conseil d'État de statistique de la Tchéco-Slovaquie a, dans sa IXe séance plénière, élu membres honoraires: M. L. P. Ayres, statisticien américain, ancien président de l'Association Statistique Américaine; M. Joseph Buzek, sénateur, directeur de l'Office polonais de statistique; M. Georges Udny Yule, professeur d'Université à Cambridge et M. Ernest Wagemann, président de l'Office de statistique d'Allemagne.

M. Dimitri Michaykoff a été nommé, le 10 mars 1928, président du Conseil supérieur de statistique de la Bulgarie en remplacement de M. Kiril G. Popoff, directeur de la Statistique générale, décédé en mai 1927. M. Michaykoff, dont le nom est connu dans les milieux internationaux aussi, est professeur de l'Université de Sofia, membre de l'Académie Bulgare des Sciences et ancien chef de section à la Direction Générale de la Statistique de la Bulgarie.

Henry Bleicher † (1861—1928). M. Henry Bleicher, le statisticien allemand renommé, est mort le 11 mai 1928 après une douloureuse maladie. Né à Nuremberg, le 19 mars 1861, il déploya, tant comme statisticien municipal que comme professeur, une activité statistique précieuse et pleine de résultats; il enrichit aussi la théorie de la statistique de plusieurs travaux remarquables. Passant la plus grande partie de sa vie à Francfort sur Mein, il y fut d'abord pendant seize ans (de 1890 à 1906) directeur du Bureau communal de statistique, puis, jusqu'à sa retraite, conseiller municipal; il était en outre successivement agrégé à l'Académie de sociologie et de science commerciale, chargé de cours d'affaires d'assurances, de statistique et de politique urbaine à l'Université y créée en 1914, et depuis Phiver de 1915—1916, professeur à cette Université. Son oeuvre la plus répandue est la „Statistik“ publiée en deux éditions par la collection populaire Göschen, mais ne traitant que la première partie de son sujet; la plus volumineuse est „Statistische Beschreibung der Stadt Frankfurt a. M. und ihrer Bevölkerung, 1892—1895“. De ses autres travaux,

A németországi Oldenburg város (52.723 lakos) újonnan létesített statisztikai hivatalának vezetőjévé Jungermann dr. nevezetett ki.

A cseh-szlovák statisztikai tanács IX. teljes ülésén tiszteletbeli tagokká választotta Ayres L. P. amerikai statisztikust, az Amerikai Statisztikai Társaság volt elnökét, Buzek József szenátort, a lengyel statisztikai hivatal igazgatóját, Udny Yule György cambridge-i egyetemi tanárt és Wagemann Ernőt, a német birodalmi statisztikai hivatal elnökét.

A bolgár statisztikai tanács elnökévé 1928 március 10-én Michaykoff Demeter, a szófiai egyetem nemzetközi körökben is ismert nevű tanára, a Bolgár Tudományos Akadémia tagja, Bulgária hivatalos statisztikai szervének volt osztályvezetője nevezetett ki. A Tanács előző elnöke az 1927 májusban elhunyt Popoff G. Cirill statisztikai hivatali igazgató volt.

Bleicher Henrik † (1861—1928). Bleicher Henrik, ismertnevű német statisztikus 1928 május 11-én súlyos szenvedés után meghalt. Bleicher 1861 március 19-én Nürnbergben született. Statisztikai téren mint városi statisztikus és mint tanár egyformán értékes, eredményes működést fejtett ki és az elméleti irodalmat is több kiváló munkával gazdagította. Élete nagy részét a majnamenti Frankfurtban élte le, ahol tizenhat éven át (1890-től 1906-ig) igazgatója volt a városi statisztikai hivatalnak, utóbb pedig nyugalombavonulásáig, városi tanácsosi (városkamarási) munkakört töltött be, de egyúttal magántanára volt a társadalom- és kereskedelemtudományi akadémiának, majd megalapítása (1914) után az egyetemen a biztosításiügy, statisztika és várospolitikai előadója, 1915/16. telétől pedig rendes tanára lett. Művei közül legelterjedtebb a népszerű Göschen-gyűjteményben megjelent, két kiadást látott, de tárgykörének csupán első felére kiterjedő „Statistik“ c. könyve; többi munkái közül a frankfurti városi statisztikai közlemények sorozatában megjelent kötetek és legnagyobb munkája: „Statistische Beschreibung der Stadt Frank-

il faut mentionner les volumes parus parmi les publications statistiques de la ville de Francfort sur Mein; „Graphisch-statistischer Atlas von Frankfurt“; ses ouvrages ayant trait à la question des assurances („Grundriss der Theorie der Zinsrechnung, Volksversicherung“), ainsi que ses études publiées par les Annaires des villes d'Allemagne et par les revues et encyclopédies allemandes. Il était depuis 1903 membre titulaire de l'Institut International de Statistique. La Société Hongroise de Statistique a perdu en sa personne un de ses éminents membres honoraires; il y a été élu en 1927.

furt a. M. und ihrer Bevölkerung 1892—1895“, továbbá „Graphisch-statistischer Atlas von Frankfurt“ c. műve, a biztosításüggyel kapcsolatos néhány munkája („Grundriss der Theorie der Zinsrechnung, Volksversicherung“), valamint a német városok évkönyveiben és német folyóiratokban, enciklopédiákban megjelent nagyobb tanulmányai említendőek meg. A Nemzetközi Statisztikai Intézet 1903-ban megválasztott rendes tagját, a Magyar Statisztikai Társaság pedig 1927-ben választott tiszteletbeli tagját veszítette el halálával.

Összefoglaló helyzetjelentés.¹⁾ Résumé de la situation en Hongrie.¹⁾

Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix — Dépôts en banque. — Indice des actions. — Insolvabilités. — Lettres de change protestées. — Tableau économique. — Graphiques au tableau économique.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzüntézetű betétek. — A részvények értéke. — Fizetésképtelenségek. — Váltóvások. — Gazdasági jelzőtábla. — Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. En avril dernier, le nombre des mariages contractés (5.416, soit 7·8⁰/₁₀₀) a dépassé de 19·7% le mois correspondant de 1927; celui des naissances vivantes (17.920, soit 25·6⁰/₁₀₀), de 0·7%. Comparativement à avril 1927, le nombre des décès a diminué de 2·9%; celui des décès au-dessous de 1 an, de 8·5% (ce dernier a diminué dans tous les mois précédents de l'année). L'accroissement de la population a été de 7·9⁰/₁₀₀, contre 7·4⁰/₁₀₀ en avril 1927.

Chômage. Le nombre des chômeurs a diminué en avril de 7·4%, respectivement de 18·9%, par rapport à mars et au mois correspondant de l'année dernière. Parmi eux, il y avait 87·4% d'hommes et 12·6% de femmes; 61·2% en habitaient Budapest.

Dans le groupe d'imprimeries, le nombre des chômeurs s'est élevé de 15·6%; dans l'industrie du bois, de 2·3%; il a essentiellement diminué dans le bâtiment et dans l'habillement (de 31·1%, respectivement de 29·6).

Pour avril, les Offices de placement ont enregistré 6.406 offres, 14.638 demandes et 4.210 placements. On a réussi à placer 28·8% des chômeurs, contre 26·9% en mars.

Effectif des véhicules à moteur, en tenant compte de ceux retirés de la circulation, s'est élevé en avril de 528 unités, de sorte qu'à la fin du mois, on avait en Hongrie 19.347 véhicules à moteur en circulation. La proportion de l'accroissement (2·8%) a été légèrement supérieure à celle de mars (2·0%).

¹⁾ A külkereskedelmi forgalomról Szemlénk „Magyarország külkereskedelme 1928 április havában“ című cikkben számol be. — ¹⁾ Pour le commerce extérieur, voir l'article intitulé „Mouvement du commerce extérieur de la Hongrie en avril 1928“.

Formation des prix. En avril dernier, l'indice des prix de gros de Hongrie s'est élevé de 135 à 136, soit de un point. Comme auparavant, l'augmentation était due à la hausse de l'indice des objets d'alimentation et produits agricoles, lequel monta de 128 à 132, tandis que celui des matières et produits d'industrie restait à 139.

L'indice du coût de la vie s'est élevé, y compris le loyer, de 113·5 à 114·1, et sans le loyer, de 125·6 à 126·3. Là aussi, la hausse a eu pour cause le relèvement des prix d'objets d'alimentation; par contre, le coût du chauffage et de l'habillement a baissé quelque peu.

Dépôts en banque. En avril dernier, les dépôts d'épargne placés aux 13 principales banques budapestoises et à la Caisse d'épargne postale se sont élevés de 403·4 millions de pengős à 406·9 millions (+ 3·5 millions). La proportion de l'accroissement a été considérablement inférieure aux mois précédents. Les dépôts sur comptes courants s'y sont élevés de 692·9 millions de pengős à 709·7 millions (+ 16·8 millions). Fin avril, les dépôts d'épargne et ceux sur comptes courants ont atteint 40·6%, respectivement 82·9%, de l'effectif d'avant-guerre.

Indice des actions. Selon l'indice des actions cotées à la Bourse de Budapest, les cours se sont légèrement effrités en avril dernier. Si l'on ne considère les changements de capitaux survenus depuis 1913 que jusqu'à la limite des droits de priorité d'achat affectant l'effectif d'actions de 1913 („indice d'actionnaires“), l'indice n'a pas varié, il restait à 19·8.

Si l'on tient compte de la totalité des changements-donc, non seulement jusqu'à la limite mentionnée — l'indice („indice d'entreprises“) ne montre pas de variation.

Insolvabilités. En avril, le nombre des nouvelles insolvabilités a été inférieur de plus de 10% à celui du mois précédent (153 en avril, 171 en mars).

De celles-là, 34 se sont produites à Budapest, avec un passif total de 2·2 millions de pengős.

Le nombre des insolvabilités terminées a été 110, avec 4·8 millions de passif et 2·6 millions d'actif.

Lettres de change protestées. Par rapport aux chiffres définitifs de mars, les données provisoires d'avril accusent une augmentation au point de vue du nombre, et une diminution au point de vue de la valeur. La valeur totale des lettres de change protestées en Hongrie été de 6,478.930 pengős. A Budapest, on en a protesté 3.211, représentant une valeur de 2·6 millions de pengős.

*

Népmozgalom. Áprilisban a házasságkötések száma (5.416, 7·8⁰/₁₀₀) 19·7%-kal emelkedett az 1927. év ugyanezen hónapjához képest. Az elveszületések száma (17.920, 25·6⁰/₁₀₀) 0·7%-kal több, mint a múlt év április hónapjában. 2·9%-os csökkenést mutat a múlt év április hónapjával szemben a halálozások száma. A csecsemőhalálozások száma (2.978, 16·6%) az év mind a négy hónapjában csökkent (a múlt év ugyanezen hónapjaihoz viszonyítva), áprilisban 8·5%-kal. Szaporodási ezrelék 7·9, a múlt év április havi 7·4⁰/₁₀₀-ével szemben.

Munkanélküliség. A munkanélküliek száma az előző hónappal szemben 7·4%-kal, az előző év ugyanezen hónapjához viszonyítva pedig 18·9%-kal csökkent. Budapesten tartózkodott a munkanélküliek 61·2%-a. Az összes munkanélküliek közül 87·4% férfi és 12·6% nő.

A sokszorosítóiparhoz tartozó munkanélküliek száma 15·6%-kal, a faiparhoz tartozóké 2·3%-kal emelkedett. Lényegesen javult az építő- és ruházati ipari munkanélküliek száma. Előbbiekénél 31·1%, ez utóbbiaknál pedig 29·6% az apadás aránya.

A hatósági munkaközvetítők április hóban 6.406 munkahelyet, 14.638 munkakeresőt és 4.210 közvetítést tartottak nyilván. A munkakeresők közül áprilisban 28·8%, márciusban 26·9% volt elhelyezhető.

Gépjárműállomány. Április hó folyamán, a fogalomból kivont járművek leszámításával 528 darabbal növekedett a gépjárművek száma, s ezzel a hó végén 19.347 gépjármű volt az ország területén forgalomban. A növekedés aránya valamivel meghaladta az előző havi gyarapodást, 2·8% (2·0%).

Áralakulás. A magyar nagykereskedelmi árak indexszáma április folyamán 135-ről 136-ra, vagyis egy ponttal emelkedett. Az emelkedést áprilisban is az élelmezési cikkek és mezőgazdasági termékek in-

Magyarország gépjárműállománya a hónap végén.
Effectif des véhicules à moteur en Hongrie, à la fin du mois.

Megnevezés Désignation	1928		Ebből Dont à Buda- pest
	III.	IV.	
Személykocsik és autóbuszok			
<i>Aut. à personnes et autobus</i>	9.813	10 000	5.620
Teherkocsik — <i>aut. camions</i>	2.923	2.971	1.666
Egyéb gépkocsik — <i>autres autos</i>	506	508	368
Gépkocsik összesen — <i>automobiles au total</i>	13.242	13.479	7.654
Motorkerékpárok — <i>motocyclettes</i>	5.577	5.868	3.718
Gépjárművek összesen <i>Automob. et motocycl. au total</i>	18.819	19.347	11.372

dexének további emelkedése idézte elő, mely utóbbi 128-ról 132-re növekedett. Az ipari anyagok és termékek indexszáma változatlanul 139 maradt.

A nagykereskedelmi árak indexszámai.

Indices des prix de gros en Hongrie.

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924 XII	1925 XII	1926 XII	1927 XII	1 9 2 8			
					I.	II.	III.	IV.
					a hó végén — fin du mois			
Élelmezési cikkek és mezőgazd. termékek — <i>Produits agricoles et alimentaires</i>	156	120	120	127	125	126	128	132
Ipari anyagok és termékek — <i>Matières nécessaires à l'industrie, produits d'industrie</i>	163	138	130	141	142	140	139	139
Nyersanyagok — <i>Matières premières</i>	166	128	125	141	139	137	137	138
Gyártmányok — <i>Produits fabriqués</i>	154	132	128	130	130	130	132	134
Belföldi árak — <i>Marchandises de Hongrie</i>	157	120	120	134	134	133	135	136
Külföldi árak — <i>Marchandises étrangères</i>	166	150	139	138	136	134	133	135
Összes árak — <i>Ensemble des marchandises</i>	160	130	126	135	135	134	135	136

A létfenntartási költségek indexszáma lakbérrel együtt számítva 113·5-ről 114·1-re, lakbér nélkül számítva pedig 125·6-ról 126·3-ra emelkedett. Az emelkedést itt is az élelmezési cikkek drágulása okozta, míg a fűtés és ruházatkódás költségei valamivel visszaestek.

PéNZintézeti betétek. A budapesti 13 legnagyobb pénzügyintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek álladéka 403·4 millió pengőről 406·9 millió pengőre, vagyis 3·5 millió pengővel növekedett. Az emelkedés jelentékenyen kisebb arányú volt, mint az előző hónapokban. A folyószámlabetétek álladéka ugyanezeknél a pénzügyintézeteknél 692·9 millió pengőről 709·7 millió pengőre növekedett, ami 16·8 millió gyarapodás-

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.

(1913 = 100).

Megnevezés Désignation	1924 XII				1925 XII				1926 XII				1927 XII				1928			
	VI.		XII.		VI.		XII.		VI.		XII.		VI.		XII.		I.	II.	III.	IV.
a hó végén — fin du mois																				
Élelmezés — Alimentation	145	115	115	123·2	121·5	121·4	124·1	126·1												
Ruházat — Habillement ...	166	131	124	129·2	135·0	135·0	135·0	134·7												
Fűtés és világítás Chauffage, éclair.	123	125	134	128·0	123·6	122·2	122·2	118·6												
Lakás — Logement	25	46	60	75·0	75·0	75·0	75·0	75·0												
Összes hetiköltség Frais hebdomadaires totaux ..	116	102	105	113·0	112·3	112·1	113·5	114·1												
Összes hetiköltség a lakásbér nélkül Frais hebdomadaires totaux, sans le loyer ...	149	119	119	124·9	124·0	123·7	125·6	126·3												

nak felel meg. Április végén a takarékbetétek 40·6%-át, a folyószámlabetétek pedig 82·9%-át érték el a háborúelőtti álladéknak.

A betétek alakulása.¹⁾ — Formation des dépôts.¹⁾

Betétek Dépôts	1924		1925		1926		1927		1928				
	VI.	XII.	VI.	XII.	VI.	XII.	VI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	
1,000,000 P													
Takarékbetétek — Dépôts d'épargne	3·7	30·6	143·0	231·9	364·8	382·6	394·3	403·4	406·9				
Folyószámlabetétek — Dépôts sur comptes courants . . .	85·2	237·5	378·2	502·3	682·2	692·9	667·7	692·9	709·7				

¹⁾ A budapesti 13 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál. — Aux 13 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.

A részvények értéke. A budapesti tőzsdén jegyzett részvények értékalakulását mutató index április folyamán az árfolyamok némi lemorzsolódását mutatja. Az 1913 óta beállott tőkeváltozásokat csak az 1913. évi részvényállományt érintő elővételi jogok határáig véve figyelembe (részvényes-index) az ily módon számított index változatlanul 19·8 maradt.

Részvényindex — Indice d'actions. (1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924		1925		1926		1927		1928				
	VI.	XII.	VI.	XII.	VI.	XII.	VI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	
Részvényes-index — Indice d'actions	11·4	13·3	10·2	15·6	20·8	20·9	20·0	19·8	19·8				
Vállalat-index Indice d'entreprises	—	18·0	14·0	22·4	30·5	31·5	30·3	29·9	29·9				

Az 1913. év óta beállott tőkeváltozásokat nemcsak az előbb jelzett határig, hanem teljes egészükben véve számba, (vállalatindex) az ily módon számított index változatlan maradt.

Fizetésektelenségek. Az előfordult új fizetésektelenségek száma áprilisban az előző hónapéhoz képest esést mutat, amennyiben márciusban 171, áprilisban pedig 153 fizetésektelenségi eset fordult elő. Az esés aránya meghaladja a 10%-ot.

Az összes fizetésektelenségekből 34 esett Budapestre, 2·2 millió pengő passzívával.

A lebonyolított fizetésektelenségek száma áprilisban 110 volt, 4·8 millió pengő passzívával és 2·6 millió pengő aktívával.

Fizetésektelenségek. Insolvabilités.

Év, hó Année, mois	Az új fizetésektelenségek — Insolvabilités			A bef. fizetésektelenségek — Insolvabilités		
	száma nombre	aktívák actifs	passzívák passifs	száma nombre	aktívák actifs	passzívák passifs
Összes. Total						
1928. I.	180	10,540,408	15,866,036	55	1,181,429	2,769,304
II.	156	7,656,758	11,368,123	69	6,841,247	10,605,769
III.	171	6,078,971	9,869,785	87	2,509,263	4,312,354
IV.	153	2,913,928	5,046,152	110	2,589,839	4,786,843
Ebből — Dont:						
bányászat — ind. minière	—	—	—	—	—	—
mezőgazdaság écon. rurale	2	—	—	3	169,793	246,323
ipar - industrie	6	37,014	157,027	8	11,750	27,450
kereskedelem commerce . . .	144	2,818,504	4,778,715	97	2,330,980	4,419,789
pénz, hitel monnaie, crédit	—	—	—	—	—	—
egyéb — autres	1	58,410	110,410	2	77,316	93,281

Váltóóvások. Április havi ideiglenes adatai a márciusi végleges adatokkal egybevetve számbelileg növekedést, az értéket tekintve pedig csökkenést mutatnak. Az ország területén óvás végett bemutatott váltók 6,478,930 pengőre csökkent. Az áprilisban óvatolt váltók közül 3,211 db. 2·6 millió pengő értékű váltó Budapesten került bemutatásra.

Óvatolt váltók. — Lettres de change protestées.

Időszak — Epoque	Összesen — Total	
	drb. pièces	P pengős
1928. I.	10,062	7,814,254
II.	9,243	6,949,589
III.	9,641	6,853,364
IV. ¹⁾	10,258	6,478,930

¹⁾ Ideiglenes adat. — Donnée provisoire.

Gazdasági jelzőtábla.

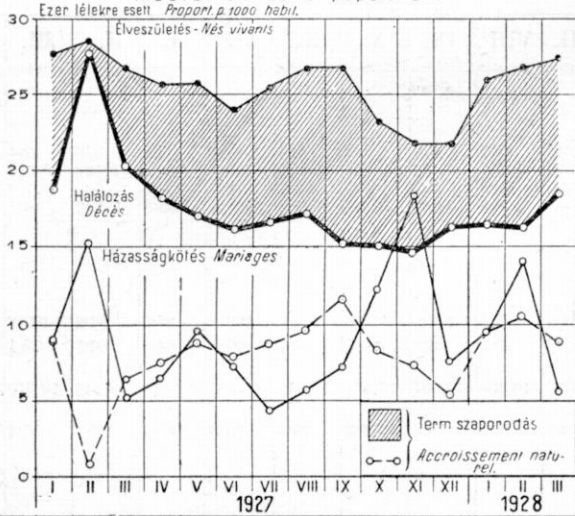
Tableau économique.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1926. évhavi átlaga Moyen. mens. de 1926	1 9 2 7										1 9 2 8												
			IV.		V.		VI.		VII.		VIII.		IX.		X.		XI.		XII.		I.	II.	III.	IV.	
			IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.		
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.																									
Házasságkötés — Mariages..	szám	6.404	4.526	6.867	5.008	3.101	4.123	4.917	8.877	12.746	5.388	6.851	9.452	3.911	5.416										
1000 lélekre — Pour 1000																									
âmes	"	9.1	6.5	9.6	7.2	4.3	5.7	7.1	12.3	18.3	7.5	9.5	14.0	5.6	7.8										
Élveszülött — Nés-vivants ..	szám	19.124	17.803	18.537	16.661	18.226	19.234	18.484	16.625	15.089	15.589	18.817	18.023	19.157	17.920										
1000 lélekre — Pour 1000																									
âmes	"	27.3	25.7	25.8	24.0	25.4	26.7	26.7	23.1	21.7	21.6	26.0	26.8	27.4	25.6										
Halálozás — Décès	szám	11.659	12.715	12.195	11.228	11.921	12.306	10.457	10.806	10.171	11.681	11.964	10.964	12.905	12.341										
1000 lélekre — Pour 1000																									
âmes	"	16.6	18.3	17.0	16.2	16.6	17.1	15.1	15.0	14.6	16.2	16.5	16.3	18.5	17.7										
Egy éven aluli elhalt — Décés au-dessous de un an ..	szám	3.203	3.243	3.022	3.113	3.910	4.250	3.347	2.806	2.383	2.526	2.593	2.311	2.984	2.978										
100 élveszülöttre — Pour 100																									
nés-vivants	"	16.7	18.2	16.3	18.7	21.4	22.1	18.1	16.9	15.8	16.2	13.8	12.8	15.3	16.6										
Gümőkórban elhalt — Décés causés par la tuberculose	szám	1.695	2.147	2.116	1.707	1.532	1.338	1.102	1.166	1.178	1.316	1.594	1.649	2.019	2.023										
1000 lélekre — Pour 1000																									
âmes	"	2.41	3.10	2.94	2.46	2.13	1.86	1.59	1.62	1.70	1.82	2.20	2.45	2.89	2.90										
Természetes szaporodás — Accroissement naturel ..	szám	7.465	5.088	6.342	5.433	6.305	6.928	8.027	5.819	4.918	3.908	6.853	7.059	6.252	5.579										
1000 lélekre — Pour 1000																									
âmes	"	10.7	7.4	8.8	7.8	8.8	9.6	11.6	8.1	7.1	5.4	9.5	10.5	8.9	7.9										
Kivándorolt — Emigrés	szám	286	805	515	148	204	119	161	98	127	93	162	286	799	1.150										
Visszavándorolt — Emigrés revenus dans le pays	szám	57	80	68	47	101	78	67	61	49	161	70	41	47	76										
2. Munkapiac. — Marché du travail.																									
Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement																									
Munkahelyek — Offres d'emploi	szám	5.968	6.359	8.051	8.788	9.490	9.341	10.154	9.118	6.678	5.359	5.470	5.271	6.188	6.406										
Munkakeresők — Demandes d'emploi	szám	13.309	12.639	13.822	12.906	13.841	14.160	14.609	14.509	15.442	14.231	14.821	14.614	15.187	14.638										
100 munkahelyre esett munkakereső — Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi	"	223	199	172	147	140	151	143	159	231	265	271	277	245	228										
Munkaközvetítés — Placements	szám	3.520	3.463	4.573	4.648	4.941	5.281	5.881	5.475	4.314	3.526	3.686	3.415	4.091	4.210										
100 munkahelyre esett közvetítés — Proportion des placements pour 100 offres d'emploi	"	59.0	54.5	56.8	52.8	52.0	56.5	57.9	60.0	64.6	65.7	67.3	64.8	66.1	65.7										
Munkanélküliek — Chômeurs ¹⁾																									
Keresztényszocialista szakszervezetek — Syndicats socialistes-chrétiens	szám	1.558	1.419	1.301	1.274	982	1.172	1.233	1.228	1.375	1.323	1.093	1.029	1.054	1.016										
Szociáldemokrata szakszervezetek — Syndicats social-démocrates	szám	24.440	17.120	13.552	11.836	11.701	11.247	10.332	9.960	11.063	13.045	16.337	16.215	15.194	14.027										
Munkabérek — Salaires ²⁾	órabér P																								
Bádogos — Ferblantiers	salairé P	0.78	0.72	0.69	0.75	0.65	0.73	0.87	0.88	0.90	0.70	0.80	0.91	0.75	0.72										
Asztalos — Menuisiers	"	0.61	0.57	0.69	0.65	0.69	0.70	0.74	0.77	0.70	0.68	0.74	0.73	0.69	0.71										
Szabó — Tailleurs	"	0.66	0.71	0.62	0.56	0.56	0.67	0.71	0.73	0.61	0.68	0.61	0.55	0.60	0.61										
Kőműves — Maçons	"	0.76	0.74	0.74	0.78	0.80	0.90	0.91	0.95	0.89	0.82	0.89	0.94	0.83	0.86										
Napszámos — Journaliers	"	0.47	0.47	0.45	0.53	0.48	0.49	0.48	0.50	0.50	0.48	0.49	0.45	0.45	0.50										
Gyári munkásnő — Ouvrières de fabr.	"	0.30	0.31	0.27	0.30	0.34	0.35	0.32	0.32	0.27	0.27	0.28	0.31	0.27	0.29										
Napszámosnő — Journalières	"	0.44	0.49	0.40	0.45	0.31	0.40	0.49	0.41	0.36	0.44	0.57	0.46	0.38	0.39										
Társadalmi biztosítás — Assurance sociale																									
Kötelezőleg biztosított tagok száma — Nombre des membres assurés obligatoirement	havi átl. moy. mens. 1000	929.6	986.5	1023.0	1046.5	1032.8	1058.6	1.098.2	1.081.7	1.093.9	1.084.5														

¹⁾ A hó végén. — A la fin du mois. — ²⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données de Budapest.

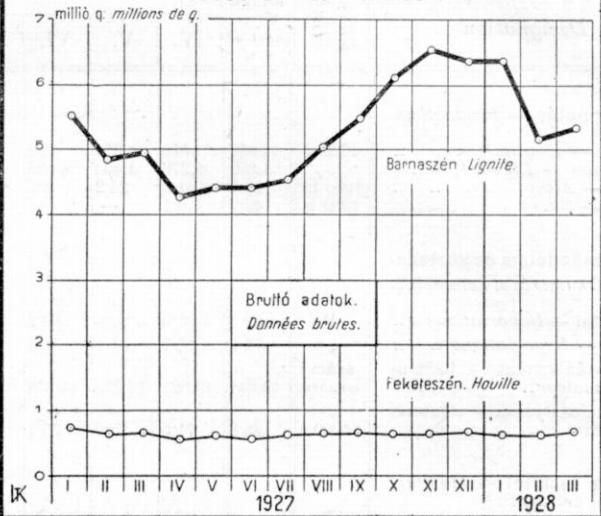
NÉPMOZGALOM.

Mouvement de la population.

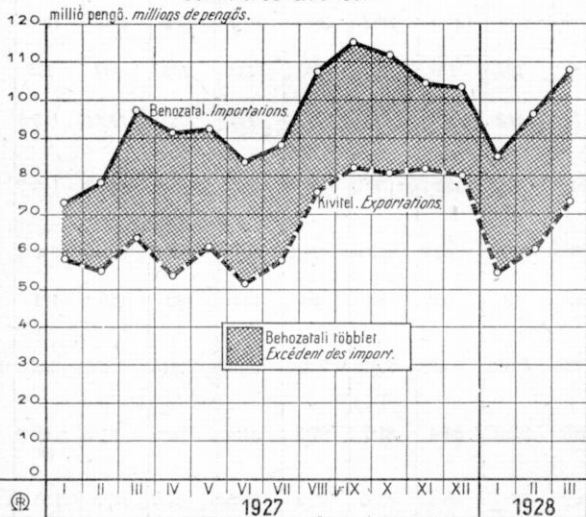
SZÉNTERMEELÉS.

Production de charbon.

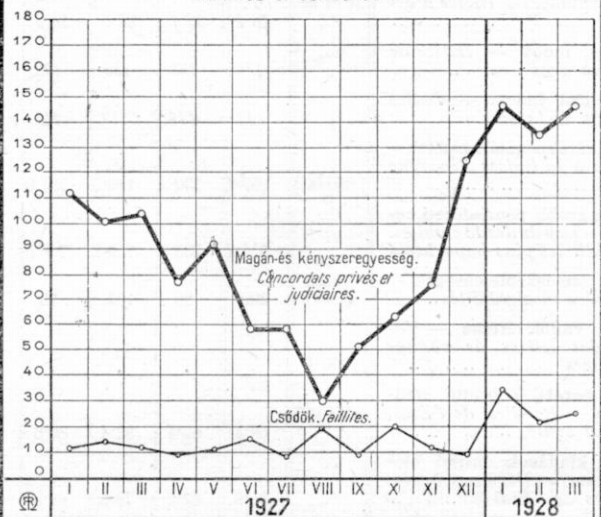
KÜLKERESKEDELMI FORGALOM.

Commerce extérieur

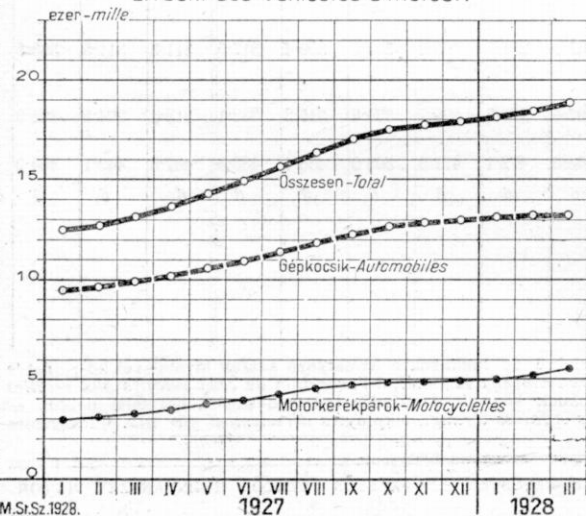
CSŐDÖK ÉS EGYESSÉGEK.

Faillites et concordats.

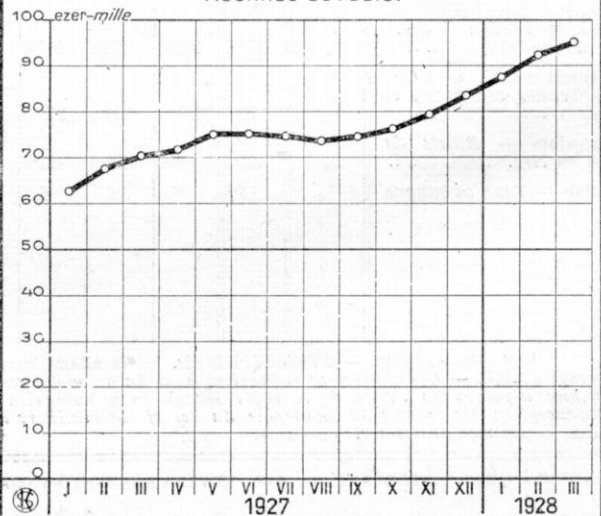
GÉPJÁRMŰÁLLOMÁNY.

Effectif des véhicules à moteur.

RÁDIÓENGEDÉLYESEK.

Abonnés du radio.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1926. év havi átlaga Moyen, mens. de 1926											1928			
		1 9 2 7											1 9 2 8			
		IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.		
3. Termelés — Production																
Kőszén — Houille ¹⁾	1000 q	689	579	627	588	645	665	679	672	664	688	669	648	684	.	
Barnaszén — Lignite ¹⁾		4.852	4.276	4.404	4.428	4.524	5.007	5.474	6.117	6.524	6.351	6.348	5.137	5.310	.	
Szesz — Alcool	1000 hl	26·8	41·3	24·2	5·7	2·5	8·3	26·5	48·0	69·2	71·9	55·9	39·0	.	.	
Cukor — Sucre	1000 q	148·2	0·1	—	—	—	4·3	149·2	674·4	697·3	304·9	36·8	0·2	0·1	0·1	
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et commun.																
Behozatal — Importations	1,000,000 P	79·3	91·5	92·4	83·7	88·3	107·5	115·0	111·8	104·3	108·5	85·0	96·2	107·8	94·1	
Kivitel — Exportations	"	72·5	53·7	61·1	51·4	57·4	75·9	82·1	80·7	81·9	79·9	54·2	60·5	73·1	58·9	
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur	szám nombre	10.641	13.621	14.273	14.903	15.610	16.339	16.997	17.471	17.731	17.906	18.121	18.446	18.819	19.347	
Rádióengedélyesek — Abonnés du Radio	1000	46·8	71·5	75·0	75·1	74·8	73·7	74·6	76·3	79·4	83·3	87·9	92·1	95·4	98·0	
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾																
A pengő zürichi árfolyama — Cours du pengő à Zurich	100 P = s.fr. - fr. s. 100 s. fr. fr. s. = P	.	90·65	90·65	90·50	90·53	90·78	90·70	90·73	90·75	90·60	90·88	90·83	90·70	90·60	
Részvényindex — Indice d'actions	1913 = 100	16·4	23·1	20·6	20·6	20·9	22·0	21·3	20·2	20·3	20·8	20·9	20·0	19·8	19·8	
Nagyker. index — Indice de prix de gros	"	124	130	133	133	133	134	133	133	133	135	135	134	135	136	
Megélhetési index — Indice du coût de la vie	"	111	111	113	113	110	112	113	113	112	113	112·3	112·1	113·5	114·1	
Postatakarékpénztári betétek — Dépôts à la Caisse d'épargne post.	1,000,000 P	107·4	130·3	118·2	131·0	104·8	143·0	132·7	156·2	152·8	142·6	149·5	140·5	146·7	158·8	
13 legnagyobb pénzügyi betétáll. — Dépôts des 13 établis. de crédit les plus importants	"	604·2	736·3	750·2	766·6	783·9	820·7	840·3	862·9	874·9	904·4	926·0	921·5	949·5	957·9	
Az új fizetési képtelenségek — Nouvelles insolvabilités	szám nombre	209	86	103	73	66	49	60	83	88	134	180	156	171	153	
Óvatolt váltók értéke — Valeur des lettres de change protestées	1000 P	5.024	5.878	5.488	7.615	7.236	7.166	7.814	6.950	6.853 ³⁾	6.479	
Állami bevételek bruttó eredménye — Recettes de l'État, résultat brut ³⁾	1,000,000 P	66·4	64·4	82·4	80·6	57·8	80·9	84·4	81·7	97·3	94·4	80·9	81·8	68·8	61·7	
Állami kiadások bruttó előirányzata — Dépenses brutes prévues de l'État	"	55·5	67·7	79·3	60·5	60·2	78·6	69·3	63·9	82·4	73·5	64·7	80·9	750	67·5	
<i>Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie</i>																
Érckészlet — Encaisse métall. (devizák és valuták — devises et monnaies)	"	254·5	265·0	265·1	263·6	267·0	291·6	295·2	305·0	309·4	317·5	311·3	311·5	306·5	291·4	
Leszámitolt váltók és előlegek — Traités escomptés et avances	"	170·6	242·1	248·9	272·5	297·6	287·2	309·7	329·3	316·2	332·1	313·2	304·5	301·3	319·5	
Jegyforgalom — BILLETS de banque en circ.	"	422·5	443·0	428·6	427·7	466·0	472·1	477·3	508·0	456·4	486·8	467·5	442·1	454·9	479—	
Kamatláb — Taux en banque	%	6·5	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	

¹⁾ Bruttó termelés. — Production brute. ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'État. ³⁾ A sőjvédeknek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevételei nélkül. — A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrangères, employées directement par eux. ⁴⁾ Ideiglenes adat. — Donnée provisoire.

FÜRST MÁRTON

a »Solvay«-művek vezérképviselője

Budapest, V., Percel Mór-utca 2. szám

Telefon T. 31—32

»VULKÁN« GÉPGYÁR

SÜRGÖNYCÍM : SÜRGÖNYCÍM :
„VULKANUS“ RT. „VULKANUS“
BUDAPEST. BUDAPEST.

Budapest, V., Váci-út 66.

TELEFON: L. 906—02, L. 906—28.

Készít mindennemű

szerszámgépeket

fém-, fa- és kőmegmunkálásra, a legújabb szerkezetben is elismert precíz kivitelben. Nyers öntvényeket saját vagy idegen minták után; fogaskerekeket géppel idomítva. Elvállal teljes vasúti, gépgyári, bútorgyári és egyéb műhelyi berendezéseket.

Közlőművek (transzmissziók).

Külön osztály mindenfajta precíziós fogaskerekek készítésére, bármely tetszőleges anyagból.

Telefon: J. 391—90. Táviratcím: Textilgulmann.

GYÁRTMÁNYAI:

munkásruha, munkásfehérnemű, munkaruha, kötény, köpeny, sapka.

KÜLÖN OSZTÁLYOK:

Mértékszerinti ruhaosztály.
Libéria-osztály.
Közszállítási osztály.
Készruha-osztály.
Bakancs- és cipőosztály.

Az ország legrégebb munkásruha-gyára!

MAGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK

BUDAPEST, V., JÓZSEF-TÉR 3.

ALAPÍTTATOTT 1867-BEN • SÜRGÖNYCÍM: HITEL

Alaptőke és tartalékok: 66 millió pengő.

Központi iroda : Telefon L. 962-97.

Gyár-iroda : Telefon J. 438-86.

HUNGÁRIA JAQUARD- SZÖVŐGYÁR R.T.

Központi iroda és raktár:

BUDAPEST
V., SZENT ISTVÁN-TÉR 10

Selyemszövőgyár : KISPEST.

Táviratcím : JAQUARD BUDAPEST.

SALGÓ-TARJÁNI

RÉSZVÉNY-

KÖSZÉNBÁNYA

TÁRSULAT.

V., Arany János-utca 25.

Bányák :

Nógrád megyében : Salgótarján, Pálfalva, Baglyasalja, Csibaj, Kisterenye, Mátranovák.

Esztergom megyében : Dorog, Tokod, Csolnok, Annavölgy. Tolna-Baranya megyékben : Nagymányok, Szászvár, Mába.

Szénosztályozás :

Darabos-, (tömör) kocka- és diószén szoba-, takaréktűzhely-, gőzcséplőgép- és gőzkefűtésre. Diószén, rostált aknaszén, aknaszén, rostált daraszén gyári kazánfűtésre. Aprószén körkemencefűtésre. Kovácszén.

Bánvölgyi szénbánya részvény-társaság,

Borsodi szénbányák : Darabos-, dió-, daraszén.

Mésztelep és karbidgyár
Dorog.

Megrendelések

központi irodánkhoz (V., Arany János-
utca 25. sz.) intézendők.

Sürgőny cím : Salgóköszén, Budapest.

Telefonszámok : T. 252-80, 252-81, 252-82, 252-83,
252-84. — Interurban T. 216-67.

Gíró-számla a Magyar Nemzeti Banknál.
M. Kir. Postatakarékpénztár-számla 3575.

Társvállalatok:

EGYESÜLT TÉGLA- ÉS CEMENTGYÁR R.T., V. Sas-
utca 25. sz. Cement, téglá, tetőcserep, mész.

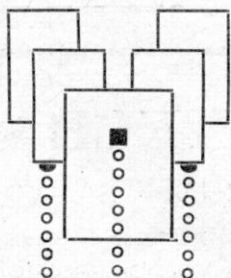
MAGYAR KERÁMIAI GYÁR R.T., VIII., József-
körút 14. szám. Chamotteáru, kerámit, téglá.

SALGÓTARJÁNI PALACKGYÁR RT. V., Sas-u. 25. min-
denfajta zöld, fehér öblös-üveg és palackok gyár-
tása, fonott és fonatlan palackáruk.

Telefon: 215-66.

*Mössmer
József*

vászonnyagkereskedő

Budapest,

*IV. ker., (Koronaherceg-utca)
Petőfi Sándor-utca 12. szám.*

TELEFON: T. 118-03.

**KOVACSEVICS
MILENKO**

**POSZTÓ,
BÉLÉSÁRU és SZABÓKELLÉKEK
NAGYBAN és KICSINYBEN**

BUDAPEST

**IV., Petőfi Sándor-utca 3.
Városház-utca 6.**

Alapított 1868-ban.

Gross és Weiss

KALAP- ÉS TOMPGVÁR,
KALAPFELSZERELÉSI
CIKKEK RAKTÁRA

Budapest, III., Bécsi-út 100. szám.

VÁROSI RAKTÁR:

VI., Podmaniczky-utca 14. szám
(saját ház).

Gyári telefon: 201—76.
Városi telefon: 988 74.
Sürgőny cím: Groweiss Budapest.

GANZ-féle VILLAMOSSÁGI RT.

BUDAPEST,
II., LOVÓHÁZ-UTCA 39

Elektromos világító- és erőátviteli berendezések minden áramrendszer szerint és minden teljesítményre. Wattóra-számlálók. Meglévő berendezések átalakítása. Elektromos üzemű szivattyúk, emelőgépek, ventilátorok. Bányavasutak, iparvasutak, közúti és nagyvasutak

Költségvetésekkel szívesen szolgálunk

TELEFON: T. 272—49

Minden idők legjobb tetőfedőanyaga az

UJLAKI ASBESTPALA ÉS AZ UJLAKI TETŐCSERÉP.

Ujlaki Téglá- és Mészégető Rt.

Budapest, Vilmos császár-út 28.

Telefon: T. 274—30, T. 243—12, L. 909—42.

Címre ügynöki!

ALAPÍTVÁ: 1880-BAN

Bien S. Fiai

zsírárugyár

Budapest, VII., Nagydíófa-u. 7

Telefon: József 428—48

Távíratí cím: BIENOL